BETTY
MAHMOODY
ARNOLD
D DUNCHOCK
din dragoste pentru un copil

Betty Mahmoody

Arnold D. Dunchock

DIN DRAGOSTE PENTRU UN COPIL

Coperta de Puşa Halpert

© *Betty Mahmoody with Arnold D. Dunchock*
For the Love of a Child
St. Martin's Press, New York, 1992

ISBN 973-95968-8-6

Toate drepturile asupra versiunii româneşti sînt rezervate editurii CRISS CEZAR

Betty Mahmoody Arnold D. Dunchock

DIN DRAGOSTE PENTRU UN COPIL

Traducere de Sanda Albu

EDITURA CRISS CEZAR
Bucureşti, 1993

Dedic această carte tuturor copiilor care au fost răpiți și duși în altă țară, străină lor, și tuturor copiilor care trăiesc cu teamă în suflet.

Această poveste este adevărată.

Personajele sunt autentice și evenimentele sunt reale. Numele anumitor persoane și anumite amănunte ce ar fi putut ajuta la identificarea lor au fost modificate ca să poată fi protejate, atât ele, cât și familiile lor, împotriva arestării sau execuției de către guvernele țărilor în care locuiesc. Acestea sunt : Dan și Miriam ; Sarah ; Nelson Bates ; Beverly și Sabrina ; Meg ; Fereshteh ; Kayvan ; Marilyn și Feridun.

MULȚUMIRI

În 1986 am avut norocul să fiu pusă în legătură cu agenția William Morris ; toți cei de aici cu care am lucrat, făcând dovada unui înalt profesionalism, mi-au influențat în mod deosebit existența și cariera, ajutându-mă să capăt încredere în propriile-mi forțe. Mi-au devenit prieteni apropiați la bine și la rău.

Michael Carlisle a fost pentru mine mai mult decât un agent literar ; a fost un prieten care a rămas mereu alături de mine. Ori de câte ori s-a pus problema siguranței lui Mahtob, el ne-a sfătuit să facem față tuturor situațiilor. A fost apărătorul, consilierul meu financiar și omul care mi-a supravegheat pas cu pas noua carieră.

Marcy Posner mi-a fost de un ajutor neprețuit în câștigarea unei piețe internaționale de desfacere. Fiica ei are aceeași vârstă ca și Mahtob, ceea ce ne-a apropiat mult.

Randy Chaplin mi-a deschis porțile activității de conferențiar. A crezut în mine și m-a ajutat să-mi organizez un turneu de conferințe care mi-a adus multe bucurii și satisfacții.

Antoine Audouard, de la editura Fixot (editorul meu francez) este practic tatăl spiritual al acestei cărți. Înțelegând de multă vreme importanța care trebuie acordată problemei răpirilor parentale internaționale, el a încurajat proiectul meu, m-a invitat în Franța și mi-a înlesnit întâlnirea cu „mamele algerienilor", ceea ce pentru mine

a reprezentat un moment crucial ; a avut un rol deosebit și în procesul de editare a acestei cărți.

Anja Kleinlein de la Gustave Lübbe Verlag din Germania a devenit mai mult decât editorul traducerii în germană a cărții mele. Atunci cînd, după interviul lui Moody, am suferit atacurile zgomotoase ale presei germane, Anja s-a angajat cu tot sufletul în luptă de partea mea. Eu și cu Mahtob am îndrăgit-o atât de mult încât am adoptat-o ca „membru" al familiei noastre.

Tom Dunne de la St. Martin's Press mi-a fost de un real folos în editarea acestei cărți, susținându-mă în mod deosebit.

Talentul lui Jeff Coplan a dat rezultatul scontat, împlinindu-mi așteptările. A muncit alături de mine la scrierea cărții, conferindu-i amprenta experienței lui de ziarist.

După coșmarul descris în Numai cu fiica mea, *Mahtob și cu mine am avut norocul să întâlnim nenumărați prieteni care ne-au oferit prilejul să transformăm ororile trăite într-un avertisment benefic pentru viețile altora.*

Ne vom aduce întotdeauna aminte de oamenii întâlniți și de prietenii pe care ni i-am făcut cu acest prilej.

PARTEA ÎNTÎI

1

VIEȚI SCHIMBATE

Miercuri, 5 februarie 1986

— Mamă, privește, steagul american ! exclamă Mahtob în timp ce ne apropiam de Ambasada Statelor Unite din Ankara.

Răsuflarea ei aburea în aerul înghețat, iar eu abia-mi mai simțeam picioarele. La fiecare pas, durerea din mușchi ne reamintea de oboseala celor cinci zile de drum, pe jos și călare, peste lanțul muntos iraniano-turc, ruta folosită de contrabandiștii care ne ajutaseră să fugim.

Aveam patruzeci de ani, iar fiica mea șase. Eram amândouă la capătul puterilor.

Prizoniere în Iran timp de optsprezce luni, nu mai văzusem drapelul țării mele decât în fotografii, unde, fără excepție, era pângărit de flăcări, sau în imagini vopsite țipător pe pardoseala de ciment a vreunei școli pentru ca elevii să-l calce în picioare și să-l scuipe înainte de a intra în clasă.

În ziua aceea, să-l văd fluturând liber deasupra capetelor noastre însemna pentru mine un lucru deosebit. Era simbolul eliberării noastre.

Multe zile, în ultimele optsprezece luni, mă temusem că nu-l voi mai vedea astfel cât voi trăi.

În iulie 1984, Mahtob și cu mine l-am însoțit pe Sayyed Bozorg Mahmoody, soțul meu de naționalitate iraniană, într-o vizită de două săptămâni, potrivit propriilor

sale cuvinte, în țara lui de baștină. Abia după sosirea noastră Moody, cum îi spuneau toți, a declarat că nici unul dintre noi nu se va mai întoarce, că venisem în Iran ca să rămânem acolo. Fiica mea și cu mine fuseserăm smulse de lângă cei doi fii mai mari ai mei, proveniți din prima căsătorie, și duse pe cealaltă jumătate a planetei, departe de părinții mei, de prieteni, de tot ce ne era drag și familiar.

Curând am descoperit cel mai grav lucru : acela de-a nu mă mai putea socoti stăpână pe propria-mi soartă. Conform legii islamice fundamentaliste din Iran, atât Mahtob cât și eu, eram considerate cetățene iraniene, iar Moody avea asupra noastră puteri de stăpân absolut. Nu puteam părăsi țara fără îngăduința lui scrisă. Ne aflam țintuite acolo pe viață — și asta în vreme ce comportarea lui Moody față de Mahtob și de mine devenea tot mai capricioasă, eu fiind bătută tot mai des și cu tot mai multă cruzime.

Nu dorisem să părăsesc Iranul în felul acesta, dar toate încercările mele de a-l convinge pe Moody, pe cale rațională, de necesitatea plecării noastre eșuaseră. Cu trei săptămâni în urmă îl implorasem să revină asupra hotărârii lui de a ne sili să rămânem în Iran.

— Te rog Moody, spune-mi că e vorba de cinci ani, de zece ani, dar nu spune niciodată ! Dacă spui asta, viața nu mai are nici un sens pentru mine.

— Răspunsul este *niciodată* ! mi-a replicat el. Nu mai vreau să aud vorbindu-se despre America.

Și știam că nu glumește.

În următoarele zile am ajuns la cea mai importantă hotărâre din viața mea : trebuia să ne smulgem cu orice preț de lângă Moody. Îmi dădeam seama că nici eu, nici Mahtob n-aveam șanse să supraviețuim unei călătorii peste munți în luna februarie, perioadă a anului când până și contrabandiștilor li se par cu neputință de trecut. Primejdiile erau multe și de tot felul. Puteam muri degerate sau aluneca de pe un pisc. Călăuzele ne puteau jefui și părăsi sau ne puteau preda autorităților iraniene — aceasta fiind cea mai cumplită perspectivă, întrucât riscam oricând să fiu executată fiindcă luasem un copil de lângă tatăl său.

Cu toate că îmi dădeam perfect de bine seama de ceea ce aveam de gând să fac, mă simțeam cuprinsă de o stranie liniște, de un calm absolut. Ajunsesem să înțeleg că în viață există situații mai rele decât moartea. În ziua în care fugisem de-acasă, Moody îi spusese cu toată cruzimea lui Mahtob că nu mă va mai revedea niciodată. El rezervase — doar pentru mine — un bilet de avion spre Statele Unite, zborul urmând să aibă loc peste două zile. Era evident că nu mai aveam de ales altă cale decât fuga. Fetița, văzînd violența tatălui, mai aprigă ca oricând, se învoi să mă urmeze.

Opt zile mai târziu, pe când mă aflam în anticamera ambasadei, nu mai aveam nici un ban. Ridicai o privire obosită către consulul Statelor Unite, care-mi spuse :

— Ar trebui să mergeți la secția de poliție să rezolvați problema pașapoartelor.

— *Vă rog*, ocupați-vă dumneavoastră în locul meu ; *mi-e teamă* să merg la poliție, l-am rugat eu.

Noile noastre pașapoarte americane, obținute prin ambasada din Teheran, nu erau ștampilate iar în ceea ce privea statutul nostru în Turcia eram niște străine într-o situație ilegală. Dacă în Iran s-ar fi emis un mandat de arestare pentru mine, poliția putea să mă închidă — și nici eu, nici Mahtob n-am fi putut suporta despărțirea. Era posibilă chiar și extrădarea noastră, a amândurora, în Iran.

Consulul american, alertat dinainte de către Departamentul de Stat, în privința situației noastre neplăcute, și în același timp vădit impresionat de condiția noastră fizică, ne-a spus :

— Nu pot garanta nimic, dar să văd ce pot face.

Cum era nevoie de ceva timp pentru a avea în ordine actele de călătorie, ne sugeră să facem puțin turism prin Ankara. „Nici vorbă, mulțumesc !“ Supraviețuisem raidurilor aeriene deasupra Teheranului în timpul războiului irano-irakian. Scăpasem de focurile de carabină ale fanctirorilor în conflictul civil cu răsculații kurzi. Izbutisem să străbatem munții aceia înșelători în cinci zile, îndurând totul aproape fără hrană și fără somn. Așa că, după toate astea, n-aveam de gând să-i ofer soțului meu șansa de-a ne înhăța în timp ce hoinăream pe vreo străduță

turcească. Acum mă aflam exact acolo unde dorisem : la adăpost, în umbra drapelului nostru.

Mai aveam încă un motiv de a acționa fără nici o întîrziere. Cu câteva zile înainte de a părăsi Iranul, sora mea găsise posibilitatea să-mi transmită vestea că tata urma să fie supus unei riscante operații de cancer de colon. În timpul evadării nu avusesem nici un mijloc de a afla dacă mai trăiește sau nu. După convorbirea telefonică din seara precedentă, mă temeam ca deznodământul să nu mai întârzie nici o zi.

— Vino repede acasă, mă zorise el.

Și eram hotărâtă să ajung lângă patul lui înainte de a fi prea târziu.

I-am spus consulului :

— Vreau să plec în țară cu primul zbor.

Poliția turcă reprezenta ultimul obstacol dintr-un lung șir de piedici potențiale. Potrivit legii iraniene, nu puteam părăsi Iranul împreună cu Mahtob fără permisiunea scrisă a lui Moody. De la Teheran la frontieră, călăuza noastră fusese oprită de mai multe ori pentru controlul de rutină efectuat de către *pasdar*, brigada islamică de moravuri. De fiecare dată când soldații se apropiau de mașină, inima bătea să-mi spargă pieptul. Mă făceam mică, învăluindu-mă cât mai bine în *chador*, cu senzația că fiecare clipă putea să însemne sfârșitul. Pentru un motiv sau altul nu mi s-au cerut niciodată hârtiile. După ce contrbandiștii ne-au lăsat la hotarul cu Turcia, ne-am urcat într-un autobuz ce făcea cursa între orașul de munte Van și Ankara. Norocul ne-a ajutat și de astă dată. Am văzut alte autobuze reținute, pasageri coborâți pentru prezentarea actelor la control. Al nostru a fost oprit și el de câteva ori, au urcat militari în uniforme kaki, adresându-se scurt șoferului, dar de fiecare dată ni s-a făcut semn să trecem. Nimeni n-a cerut să vadă hârtiile până spre miezul nopții, când am ajuns la Ankara, unde am încercat să ne înscriem în registrul hotelului de peste drum de ambasada americană. E greu de explicat cele petrecute ; cred că am fost salvate printr-un miracol divin.

Am fost poftite să luăm masa la ambasadă, împreună cu consulul și viceconsulul. Ne-au trecut fiori de plăcere

la auzul meniului : hamburger cu brânză și cartofi prăjiți. Când am ajuns la imensele porți de lemn ale curții ambasadei, energic date în lături de o pereche de marinari, ne-am împotmolit în amabilități reciproce :

— După dumneavoastră, a zis consulul.

— Nu, după dumneavoastră, am repetat fără să mă gândesc.

— După dumneavoastră, a zis și viceconsulul.

Comicăria gen „frații Marx" a încetat când mi-am dat seama că în Iran mă obișnuisem să umblu doar în urma lui Moody și a tuturor celorlalți bărbați. N-a fost nevoie să mă oblige nimeni la asta ; pur și simplu m-am luat după milioanele de femei de-acolo. Au trecut luni de zile până să reușesc să trec, în mod firesc, pe ușă înaintea unui bărbat.

Pe când așteptam în clădirea ambasadei vești de la poliția turcă, Mahtob a desenat o barcă plutind pe Thunder Bey River, care curge prin spatele casei noastre din Michigan, iar ca fundal șiruri după șiruri de munți. Mi-a spus :

— Nu vreau să mai văd *nicoidată* alți munți în afară de ăștia.

În sfîrșit, consulul s-a înapoiat, vizibil satisfăcut de rezultat.

— Am pregătit totul. Puteți pleca imediat.

Șase ore mai târziu ne aflam în avion, biletele fiind plătite cu ultima mea carte de credit care încă nu expirase. Deoarece n-am putut beneficia de un zbor direct la New York, linia aeriană a plătit pentru noi camera și mesele necesare la hotelul Sheraton din München. În ciuda tentației unui meniu occidental, tensiunea nervoasă încă persistentă — ca să nu mai vorbim de stomacurile contractate — ne-a tăiat pofta de mîncare. După ce am îmbiat-o pe Mahtob să guste niște zmeură, ea și-a examinat castronașul cu ochi iscoditori și a spus cu un zîmbet șiret :

— Mamă, tu mă păcălești. Știu că suntem în Michigan fiindcă asta e zmeură *adevărată*.

Din cauza unei întârzieri, pe aeroportul Kennedy am pierdut ultima legătură cu Detroitul. Am făcut vama și ne-am îndreptat către poarta de ieșire. Primul zbor era

a doua zi, dimineața. Deși atât de aproape de casă mă simțeam încă stingheră și în primejdie. Noaptea îi putea oferi lui Moody prilejul de a scurta distanța dintre noi. Priveam bănuitoare fiecare călător care trecea pe lîngă mine.

Când am ajuns în zona de ieșire spre liniile aeriene de nord, aeroportul era aproape pustiu. După ce am instalat-o pe Mahtob cât mai comod cu putință pe scaunele de plastic, mi-am început veghea. Deși foarte obosită, nu îndrăzneam să ațipesc și să-mi las copila nepăzită. Mahtob nu izbuti nici ea să doarmă prea bine, dar nu se plânse. Privindu-i chipul somnoros, am realizat cât de vrednică de laudă fusese tot timpul — cât de matură, de răbdătoare, de stăpână pe sine. Mulți părinți ar fi făcut pentru copiii lor ceea ce am făcut eu pentru fetița mea, dar puțini copii în vârstă de șase ani s-ar fi comportat ca Mahtob. Eram mândră că-i sunt mamă și recunoscătoare cerului că izbutisem să-mi țin făgăduiala de a nu părăsi Iranul fără ea. A doua zi dimineața, când comandantul de bord anunța aterizarea pe aeroportul Metropolitan din Detroit, Mahtob se trezi, sperând că ceea ce tocmai auzise nu era doar un vis :

— Au spus într-adevăr *Detroit* ?

Ne-am repezit amândouă la scara aeronavei. Michigan ! Libertate ! Familia ! Protecție ! Am fost întâmpinate de vreo șase rubedenii, fiecare cu soțul sau soția. Când, cu două seri înainte, le telefonasem din München, mă întrebaseră ce-mi doream mai mult. Nu mi-a venit în minte altceva decât... *Snickers*. Altădată nu mâncam Snickers decât o dată, poate de două ori pe an, dar acum rudele îmi puneau în brațe pungi pline de batoane de ciocolată cât să-mi ajungă pe toată viața pentru sărbătorile de Hallowen. Lui Mahtob i-au adus în dar două păpuși : una îmbrăcată în stofe multicolore, alta în roșu-porpuriu, culoarea ei preferată. Pe când ne aflam încă în Iran, Mahtob mă întrebase :

— Când scăpăm de-aici (nu spusese niciodată „dacă"), înainte de a merge acasă la bunici, putem să ne ducem trei zile la rând la Mc Donald ?

Acum, că ne înapoiasem cu adevărat, nu mai voia la un restaurant Mc Donald. Dorea doar acasă, să-i revadă

pe toți. Am fost puțin dezamăgită că fiii mei, Joe și John, nu ne întâmpinaseră la aeroport, însă nici unuia dintre ei nu li se spusese despre sosirea noastră înainte ca noi să aterizăm la Detroit. Din cauza uzurii nervoase a întregii familii, nici unul nu îndrăznea să spere cu adevărat că vom reuși și nu doreau să stârnească zadarnice speranțe băieților în cazul în care am fi dat greș. Cei veniți în întâmpinare așteptaseră în aeroportul Metropolitan Detroit din seara precedentă, când fusese prevăzută sosirea. Când am coborât din avion, una dintre surorile mele a început să plângă în hohote ; fusese convinsă că pățisem ceva, că ne întorseseră din drum.

Când, în sfârșit, am ajuns, vinerea dimineața, eram complet istovite, însă emoția, surescitarea ne-au ajutat să rezistăm și, în timp ce mașina rula pe autostrada lunecoasă, priveam cu aviditate priveliștea familiară. Troiene de zăpadă proaspătă se înșiruiau de-o parte și de alta a șoselei. Deși de mult păstram un colțișor al inimii doar pentru ținutul meu natal, parcă niciodată Michigan-ul nu mi se păruse atât de frumos.

Am sosit în cele din urmă la locuința părinților mei, un ranch în regiunea rurală Bannister. Intrând pe drumul șerpuit, am dat cu ochii de prima dovadă a lungului răstimp cât lipsisem. Cu ani în urmă îl ajutasem pe tata să planteze câțiva zeci de pini în jurul casei. Când vezi zilnic un copac nu-ți dai seama cum crește, dar, de la plecarea mea, pinii aceștia se înălțaseră neînchipuit de mult. Au fost pentru mine un semn cutremurător a ceea ce mă aștepta — cât de mult pierdusem din viața fiilor mei și din lupta tenace a tatii pentru a putea împărtăși alături de noi bucuria acelei zile.

Casa era construită pe trei nivele ; am intrat prin palierul din față, apoi am urcat cele șase trepte până la bucătărie. Tocmai ajunsesem în capul scării, când am primit cel mai scump dintre toate darurile : un slab „Bau !" dinăuntrul camerei de baie din stânga. Uitându-ne prin ușa întredeschisă, l-am văzut pe tata aplecat greoi peste chiuvetă. De când fetița abia învăța să meargă, o întâmpina întotdeauna cu un „Bau !" care o făcea imediat să izbucnească în hohote de râs. Acum, prea bolnav ca să se ridice singur din pat (îi trebuise mult ajutor pentru

a ajunge în baie), ținuse să păstreze ritualul, să facă ceva special pentru nepoțica lui. Poate n-ar fi trebuit să facă acel efort deosebit pentru el — de care fusese capabil doar datorită prea-plinului inimii sale —, dar Mahtob, sunt convinsă, nu va uita niciodată gestul bunicului ei.

Mama ne-a ieșit înainte în bucătărie ; tocmai scotea din cuptor tarte cu cremă, garnisite cu afine și banane, așa cum ceruse Mahtob din München. Lui Joe nu-i spuseseră încă de sosirea noastră, dar John, fiul meu mai mic, era acolo. Mai avea două luni până să împlinească șaisprezece ani și crescuse vreo doisprezece centimetri, fiind acum mai înalt decât mine. Strângându-mă în brațe și sărutându-mă, nu-și putea opri lacrimile. Ne-am dus cu toții în spațioasa cameră de zi, unde tata își reluase locul în patul în care era obligat să zacă. Înainte de boală fusese un bărbat robust, lat în umeri, de un metru șaptezeci și trei înălțime și cam optzeci de kilograme. Dinamismul lui era impresionant. Când l-am lăsat, pentru „scurta mea vizită“ în Iran, cancerul, deși avansat, nu-și arătase încă neajunsurile. Se retrăsese de la uzina de subansamble de automobile, dar era încă activ, îngrijea grădina, tundea iarba de pe peluză, mereu în haine de lucru. Îi plăcea mai cu seamă să-și asculte la radio, tolănit în șezlong, îndrăgitele meciuri cu „Tigrii“ din Detroit

Când plecasem, în 1984, „Tigrii“ se aflau în luptă pentru fanion. Un an și jumătate după aceea, de câte ori întâlneam un american abia sosit în Iran, îl întrebam :

— Ce mai fac „Tigrii“ ? Au câștigat campionatul mondial ?

Nimeni nu părea să înțeleagă despre ce-i vorba. Nu primisem scrisoarea lui John în care mă anunța că Detroit-ul câștigase într-adevăr cupa la base-ball.

Între timp cancerul îi storsese puterile. Ajunsese un schelet de treizeci și șase de kilograme ; arăta ca o victimă supusă exterminării prin inaniție. Din cauza chimioterapiei îi căzuse aproape tot părul, iar cel rămas albise complet. Zăcea culcat pe spate, pierdut în pijamaua largă, de-abia mai având forță să-și întoarcă privirea spre noi. Respira prin tutbul de oxigen ; mai gâfâia încă de pe urma efortului de-a se fi ridicat din pat. N-aveam să-l mai văd niciodată îmbrăcat în cămașă.

Lupta de-a rămâne în viață până în acea zi fusese dârză. Dezmințise toate prognosticurile medicilor. Trupul fusese mistuit de cancer, dar inima-i rămăsese trează și puternică. Era singurul din familie care, în cursul calvarului, crezuse cu putere în mine, știuse că voi găsi calea de a mă salva pe mine și pe fetiță. El *așteptase* să mă întorc ; îl dezamăgisem atât de rar...

Ridică ochii spre mine surâzând :

— Știam că ai să izbutești, îmi șopti. Ești o fată vitează.

Multe cuvinte elogioase aveam să aud în anii următori, dar ale lui au fost cele mai dragi inimii mele.

S-au repezit cu toții să-mi povestească ce se petrecuse în ultimul an și jumătate, în lipsa mea. Le înțelegeam zelul, dar mă simțeam istovită. Pierdusem gustul fleacurelii. După toate prin câte trecusem, vedeam lucrurile într-o altă lumină. Era limpede că nici unul nu dorea să afle în amănunt ce se întîmplase cu noi în Iran și mai puțin încă să-și ordoneze sentimentele în funcție de cele întâmplate. Când făceam aluzie la viața mea de la Teheran, îndepărtau cu blândețe acest subiect :

— A fost groaznic, dar acum ești acasă. Uită ce-a fost !

Neavând un alt cămin, ne-am instalat în casa părintească. Întreaga familie s-a strâns în jurul nostru, să ne protejeze. Fiind oameni încrezători, de la țară, nu-și încuiaseră niciodată ușile pe dinăuntru. Acum, toate zăvoarele erau trase. Carabina tatii, veșnic încărcată, stătea la îndemâna oricărui adult din familie, în caz de nevoie. Moody cunoștea bine casa părinților mei și era de la sine înțeles că primul loc unde s-ar fi putut gândi să ne caute era acesta. Dată fiind lipsa unei ocrotiri legale în asemenea situații, nimic nu l-ar fi putut opri s-o ia pe Mahtob înapoi în Iran.

Din prima săptămână am luat legătura cu F.B.I.-ul și cu biroul șefului poliției ca să-i întreb cum ni se putea asigura protecția. Răspunsul a fost același : ei erau organe *de reacție*.

— Poate că atitudinea noastră vi se pare rece și crudă, mi-a răspuns F.B.I.-ul, dar nu putem face nimic decât *după* ce s-a comis crima.

Eram mereu cu nervii încordați. Trăgeam cu urechea la orice zgomot. Supravegheam șoseaua, pândind mașinile care nu erau de prin partea locului. Când telefonul suna și de la celălalt capăt al firului nu răspundea nimeni, ai mei se gândeau imediat la necazuri. Mahtob și cu mine nu răspundeam niciodată, neștiind dacă, nu cumva, cel care sună nu e chiar Moody.

În timp ce-mi plănuiam fuga din Iran, hotărâsem ca, la întoarcere, Mahtob și cu mine să trăim într-un fel de clandestinitate, cu identități schimbate, imposibil de depistat. La câteva zile de la sosirea în țară, după ce am consultat-o pe Teresa Hobgood, asistenta socială care se ocupă de cazul meu în cadrul Departamentului de Stat, m-am trezit brusc la realitate. Întrebând-o dacă să-i schimb lui Mahtob numele mi-a explicat că puteam să-i spun cum doream, însă, legal, până la vârsta de optsprezece ani, numele ei nu putea fi schimbat fără permisiunea lui Moody. De asemenea, m-a avertizat ea, o viață clandestină m-ar obliga să mă mut într-o altă localitate și să rup toate legăturile cu familia și cu prietenii din trecut. N-aș mai avea nici măcar posibilitatea să telefonez fiilor mei.

Care era motivul principal pentru care părăsisem Iranul ? Aș fi supraviețuit condițiilor de raționalizare a apei și a combustibilului, cozilor de câte două ore la pâine sau raidurilor irakiene zilnice, dar nu suportam să devin o prizonieră. N-o puteam lăsa pe Mahtob să crească într-o societate în care să accepte prizonieratul ca pe ceva firesc.

Moody ne ținuse închise în Iran. Acum nu puteam accepta să fie temnicerul nostru în America.

Mai era ceva de luat în considerare. În Iran cunoscusem câteva femei cu copii, într-o situație similară. Am înțeles că e foarte important ca și alții să fie sensibilizați cu privire la implicațiile pe care le presupun relațiile de familie internaționale. De pildă, n-avusesem habar că, prin căsătoria cu Moody, deveneam automat cetățeancă iraniană. Am aflat acest lucru abia când am apelat la ambasada elvețiană din Teheran, unde am descoperit că nu ni se putea oferi azil politic. Aș fi dorit ca, spre deosebire de mine, alții să-și pună întrebări și să poată primi informații, înainte să fie prea târziu. Doream să împărtășesc și altora lecția aspră pe care o învățasem : că nu poți să-ți iei în bagaj drepturile și să uzezi apoi de ele oriunde te-ai duce. Mai era o problemă : orice nume mi-aș fi luat, aveam nevoie de bani. Nu numai că fugisem fără nimic, dar eram și într-o mare criză financiară. La o lună de la sosirea la Teheran, Moody scosese telegrafic toate economiile noastre din Michigan. Nu cerusem niciodată nimănui ajutor financiar și nu voiam s-o fac nici acum. Mi-am încasat micul meu cont de pensionare, suficient să ne ținem zilele de pe-o zi pe alta. Banii nu aveau să ne ajungă multă vreme și, oricum, nu din ei puteam plăti cei 12 000 de dolari necesari achitării cheltuielilor făcute pentru fuga noastră, ca să nu mai amintesc de impozitul pe venitul de capital provenite din vânzarea casei.

Aveam un deficit considerabil, nici o slujbă (părăsisem funcția de șefă de personal în momentul căsătoriei cu Moody), nici o siguranță materială. Consideram important să-mi țin făgăduiala și să-l plătesc pe Amahl, un om de afaceri iranian care ne mijlocise evadarea din Iran. Neluând în seamă sfaturile prietenilor, m-am dus la Banca Națională din Detroit — Alpena. I-am expus pe scurt situația vicepreședintelui Francis Flanders, concluzionând :

— Omul acesta a avut încredere și și-a riscat viața pentru noi.

Am ieșit din clădire cu 12 000 de dolari în numerar. M-am dus direct la Western Union, ca să-i virez pe loc pentru un cont „undeva în lume". Nu voi uita niciodată încrederea pe care mi-a acordat-o domnul Flanders în acea împrejurare.

Am fost sigură tot timpul că voi scrie o carte despre Iran. Din prima zi înăbușitoare, de când am auzit corul de voci pițigăiate și am văzut cohortele de femei supuse, învăluite în *chador*-ul negru, fâlfâitor, multe dintre ele, privind doar cu un singur ochi prin deschizătură, am știut că o voi scrie.

Nimic din cei doisprezece ani alături de Moody — care-și părăsise țara în 1959, pe când era încă o națiune occidentalizată condusă de Șah — nu m-a pregătit pentru

această impresie care m-a ars ca un stigmat. Văzusem numeroase fotografii din Iranul de dinaintea revoluției din 1975, toate cu femei — inclusiv rudele lui Moody — coafate modern, cu minijupe ; mă uluia noua înfățișare a țării, de după instalarea la putere a Ayatollahului Khomeini.

Deși îmi lipsește pregătirea necesară pentru a mă considera scriitor, m-am hotărât pe loc să descriu într-o carte această societate aparținând altei lumi. Voi scrie despre întreaga prefacere de după revoluția islamică, dar și despre ceea ce se mențiunse : datini, bucătăria iraniană, viața de zi cu zi a oamenilor de rând. Ca invitată a familiei soțului meu, eram mai aproape de toate acestea decât cei care vedeau lumea arabă din hotelurile lor cu cinci stele. E adevărat că urma să stau în Iran doar două săptămâni, dar știam că pot afla multe dacă-mi propuneam s-o fac. După ce acele două săptămâni s-au transformat în optsprezece luni, eram în posesia unui material foarte bogat. Deși mă gândeam să m-apuc de scris cartea, amânam la nesfârșit.

Viața mea a cunoscut o nouă cotitură începând din a doua seară de la înapoierea în Michigan când, împreună cu John și Mahtob ne-am întâlnit, la o cină de sâmbătă seara, cu Karen Mc Ginn și Douglas Wenzel, niște prieteni din Alpena.

Cum nu mai condusesem o mașină de un an și jumătate am gustat deliciile acestei pasiuni regăsite. Fordul nostru albastru ca noaptea, ultimul model, foarte puțin utilizat înainte de plecare, mă fascina cu forța lui suplă și capitonajul lui catifelat — foarte diferit de mașinile Pakon, niște cutii huruitoare care umpleau străzile Teheranului.

Cina alături de prietenii mei m-a relaxat și mi-a oferit prilejul să-mi deschid sufletul vorbindu-le despre cele întâmplate. Familiei nu-i puteam povesti tot ceea ce suportasem, le-aș fi produs prea multă durere cu amănuntele calvarului nostru și ale evadării. Prietenii m-au ascultat încremeniți.

— Trebuie să scrii o carte, a exclamat Karen când am terminat de povestit.

— Așa am de gând, dar mai întâi trebuie să-mi găsesc o slujbă, le-am spus. Nu mai am nici un ban.

Karen insistă, nelăsând subiectul să treacă neobservat.

—Am un frate care lucrează la o editură din Chicago. Am să-l sun ; o să-l întreb cum să faci ca să te-apuci de lucru.

— Sigur, fără nici o discuție ! i-am răspuns eu toropită.

Dormisem prea puțin în ultimele două săptămâni și în cadrul acela destins, după o cupă de șampanie, oboseala mă doborî. Ideea de a scrie cartea mi se părea încă abstractă, îndepărtată.

Duminică am avut bucuria să-l revăd pe Joe, fiul meu cel mare, cu ocazia împlinirii a douăzeci de ani. În timp ce o ajutam pe mama să pregătească tortul de aniversare, tata a început să se sufoce. L-am chemat de urgență pe Roger Morris, doctorul lui ; apoi a sosit ambulanța.

— Nu arată bine. E de mirare că a rezistat atâta timp, — spuse Roger.

Eram distrusă, așteptasem atâta, venisem în cele din urmă și acum să-l pierd atât de curând ?

— *Nu e drept. Te rog, Sfinte Dumnezeule, nu-l lua încă !*, pentru ca imediat după aceea să-mi reproșez egoismul.

În Iran înălțasem nenumărate rugăciuni pentru ca tata să supraviețuiască până la întoarcerea noastră acasă. Rugăciunile îmi fuseseră împlinite — dar cu cât Dumnezeu îmi dădea mai mult, cu atât ceream mai mult.

Luni, în timp ce tata se zbătea între viață și moarte, am primit un telefon din partea lui Steven Starr de la Agenția William Morris din New York. Karen acționase rapid. Vocea limpede și sonoră a lui Stevens îi trăda entuziasmul.

— Ai un subiect nemaipomenit și-am dori să discutăm posibilitatea de-a publica o carte.

Încă epuizată, dorind să-i consacru tatii fiecare moment liber i-am răspuns că m-ar interesa în viitor, la un moment dat, dar nu chiar acum.

— Ți-ar putea aduce o grămadă de bani, insistă Steven.

Deși fără un ban în pungă, l-am refuzat.

Marți, Steven telefonă din nou :

— Vrem să-ți vorbim neapărat. E un subiect *incredibil*.

Adăugă că-mi putea oferi un acont considerabil — și atunci am realizat că o carte mi-ar permite să stau cu Mahtob în timp ce o scriam, s-o ocrotesc și totodată să câștig bani. Ar fi ca o slujbă ! Am fixat o întâlnire peste câteva zile, la Detroit. Împărtășeam temerile alor mei în privința siguranței noastre, dar în cele din urmă am căzut de acord cu Steven că publicitatea făcută cărții îmi putea oferi cea mai bună protecție. Dacă reușeam să-mi fac povestea cunoscută cât mai multor oameni și să-i înregimentez la cauza mea, s-ar fi putut ca Moody să nu mai îndrăznească să întreprindă ceva.

Miercuri, a șasea zi de la întoarcerea în Statele Unite, tata a fost pregătit pentru a unsprezecea operație în ultimii cinci ani, de astă dată pentru o ocluzie intestinală. Speranțele de supraviețuire erau minime. După operație, chirurgul spuse privind-o pe mama :

— Ar fi bine s-o ia cineva de aici pentru un timp.

Fratele meu, Jim, a condus-o cu mașina acasă. Cum au deschis ușa, au auzit telefonul sunând. A răspuns mama. La capătul firului era un glas cunoscut :

— Sunt Barbara Walters. O caut pe Betty Mahmoody.

Dorea să-mi povestească viața la emisiunea „20/20“. Când mi s-a transmis cererea ei, am ajuns la concluzia că inima mamei era mai tare decât își închipuiau medicii.

Vineri, la o săptămână după sosire, m-am dus să-l văd pe John jucând basketball. Pierdusem evoluția lui ca fotbalist în timpul absenței mele, așa că m-a încântat perspectiva de a-l aclama ca suporteră. M-am bucurat că revenisem la timp pentru a-l vedea pe John jucând pentru echipa liceului său.

Înainte de începerea meciului, toată lumea s-a ridicat în picioare pentru imnul național. Auzeam prima oară, după un an și jumătate, imnul țării mele și deodată, în mintea mea, cuvintele lui au îmbrăcat un nou înțeles. Sufocată de emoție, cu lacrimile șiroindu-mi pe obraji, n-am mai fost în stare să-l cânt.

În vârtejul evenimentelor încercam să mă readaptez la viața de-acasă. Cu mine, cu Mahtob și John, cu infirmierele tatii și numeroșii vizitatori, casa părintească plesnea din încheieturi. Nu mai era timp și loc să-ți tragi sufletul.

Oricât de ocupați, nu pierdeam o clipă din vedere ceea ce era mai important. Eram din nou acasă. Curând după sosire ne-am dus la Alpena, un port la lacul Huron, singurul oraș din patrie de care Mahtob își mai aducea aminte. În oraș, un miros de lemn de la fabrica de placaje plutește în aer. De îndată ce am coborât din mașină, Mahtob a tras adânc aerul în piept și a zis :

— Mm... miroase ca acasă — și auzi cum cântă păsărelele ?

Când era mică, stoluri întregi de păsări se adunau la farfurioarele puse anume în curtea din spate. Printre primele cuvinte învățate au fost „prihorul“ și „sturzul“ ; să le audă iarăși cântecul era ca și când și-ar fi reîntâlnit vechii prieteni.

N-a trecut mult de la telefonul Barbarei Walters și un producător s-a prezentat la noi, în Michigan, pentru a stabili amănuntele înregistrării. Am planiifcat ca, peste câteva zile, împreună cu Mahtob și John să luăm avionul spre New York, pentru a o cunoaște pe Barbara. Joe hotărâse să n-aibă nimic de-a face cu publicitatea. Văzută din avion, statuia Libertății arăta mai frumoasă ca oricând. Așa cum se înălța falnic, i-am perceput simbolul într-o lumină nouă.

Ne-am instalat la hotelul Park Lane, cu vedere spre Central Park. Întrevederea urma să aibă loc la hotelul Mayflower din apropiere. Când am intrat în cameră, operatorul a încercat s-o atragă pe Mahtob, care se agăța cu disperare de fusta mea :

— Vino-ncoa, îi făcea omul semne, mama poate rămâne acolo.

Voia ca Mahtob să se uite la mine prin camera de filmat, dar fetița n-avea de gând să-l lase să ne despartă. Țipa și se ținea scai de mine. Am încercat împreună cu John s-o potolim, ca să poată începe înregistrarea.

Am îndrăgit-o pe Barbara, care părea sincer interesată de povestea noastră. La sfârșit, Mahtob îi ședea drăgăstoasă în poală. Barbara ne-a oferit bilete de clasa întâi la opereta *Pisici* care se juca pe Broadway ; locurile erau atât de apropiate de scenă încât, în timpul spectacolului,

unii actori i s-au adresat direct lui Mahtob. De asemenea, ne-a invitat să luăm masa la „*Bonihana din Tokio*“, un restaurant japonez care i-a plăcut foarte mult fetiței. Câteva luni mai târziu, în timp ce căutam împreună cu copiii o casă pentru noi, Mahtob, practică, își spuse părerea pe tonul cel mai firesc :

— O, dar ne-am putea muta la New York. Avem acolo prieteni. O cunoaștem pe Barbara Walters.

Înregistrarea a fost dată la televizor pe 20 iunie, ziua de naștere a lui Moody. Doug și Karen au organizat o reuniune cu prietenii la Alpena, ca să urmărim emisiunea împreună.

În aceeași seară tata a fost reinternat de urgență la spital. În timp ce era introdus în cameră cu patul rulant, infirmierele au deschis televizorul, dar el nu mai avea destulă putere pentru a urmări emisiunea „20/20“.

Schimbările intervenite în viața mea se reflectau și în modul de a mă alimenta. În primele două luni petrecute în Iran, luptându-mă cu depresiunea nervoasă și cu dizenteria, am pierdut aproape douăzeci și trei de kilograme, ajungând mai slabă decât fusesem în liceu. Fața îmi devenise o mască, numai piele și os. Mi-am recuperat greutatea normală printr-un efort de voință de dragul lui Mahtob. Revenită în Statele Unite, aveam la îndemână toate alimentele și băuturile care-mi lipsiseră în Iran : brânză Colby, muștar, câte un pahar de vin, uneori, lucru cu desăvârșire interzis de legea islamică. Am constatat că-mi plac mai ales dulciurile. Înainte nu prea mâncam dulciuri. În calitate de membră a „Asocației celor ce-și supraveghează greutatea“, știam că metabolismul meu este mai lent. Acum, după o lungă perioadă de abținere, mă puteam lăsa în voia poftelor și familia mă încuraja :

— Hai, ia, e foarte bună, acolo n-aveai așa ceva.

Ce puteam face când tata, dezmințind din nou previziunile, supraviețuise operației și manifesta predilecție pentru ruladele cu jeleu și glazură. Nu voia niciodată să mănânce singur :

— Vino să iei una cu mine, zicea el, iar eu mă simțeam datoare s-o fac.

Ca să nu mai lungesc vorba, mi-am recâștigat greutatea — plus multe kilograme — la fel de repede cum o pierdusem, și de-atunci mă lupt întruna să slăbesc.

— E ridicol, i-am spus anul trecut lui Mahtob, câte kilograme am putut pune pe mine. Poate ar trebui să intru la o fermă.

Ochii căprui ai fetiței m-au privit uimiți. Îmi spuse cu toată inocența :

— Dar, bine, mamă, ai destule kilograme. La ce-ți mai trebuie *altele* ?

Când am lepădat *chador*-ul, pe care l-am urât atât, țesătura aceea neagră în care se învesmântează femeile iraniene din cap până-n picioare, am avut o reacție ciudată. Încă din autobuzul care ne ducea spre Ankara, Mahtob a observat că în Turcia codul îmbrăcămintii nu era atât de sever, unele femei nu purtau nici *chador*, nici basma.

— Uite, îmi spuse ea, aici sunt femei cu capul descoperit poți scoate și tu basmaua.

Am respins ideea deoarece de câteva zile nu-mi spălasem, nici măcar nu-mi pieptănasem părul. În optsprezece luni mă coafasem o singură dată. Părul meu, șaten, îngrijit aranjat în Statele Unite, arăta groaznic la întoarcere : lung, drept și încărunțit. John făcea eforturi să mă poată privi :

— Mamă, mi-a spus el după ce ne-am îmbrățișat, nu mai semeni cu mama.

A doua zi, sora mea Carolyn, consultantă la Institutul de cosmetică Mary Kay, a venit acasă cu o specialistă în probleme de înfrumusețare. Mi-au tăiat și mi-au vopsit părul, mi l-au făcut permanent, m-au coafat și mi-au aplicat un tratament facial. Tenul mi-a devenit proaspăt ca fraga, tratamentul facial mă întinerise considerabil, încât dacă s-ar fi făcut fotografii „înainte și după“, Mary Kay le-ar fi putut folosi într-o campanie pentru reclamă. Tata dezaprobase întotdeauna machiajul — interzisese fiicelor lui să se fardeze atâta timp cât locuiau în casa părintească — dar de astă dată se declară mulțumit :

— Așa mai zic și eu, comentă el.

Chiar și așa, cu părul decent aranjat, încercam o senzație ciudată când ieșeam cu capul descoperit. Îmi era la fel de penibil să umblu fără basma în Michigan, pe cât îmi fusese să umblu acoperită în Iran. Așa după cum cerea acel cod social rigid din Iran, să pun basmaua și *chador*-ul devenise pentru mine o a doua natură. Îmi amintesc zilele când o șuviță de păr scăpată la vedere declanșa un discurs aspru, de douăzeci de minute, din partea *pasdar*-ului cu carabină din brigada de moravuri ce străbătea străzile Teheranului în albele camionete Nissan sau în mașini Pakon. Când zăream un polițai american — sau orice uniformă, chiar și de poștaș — îmi ridicam instinctiv brațele spre cap, parcă pentru a mi-l ascunde și inima-mi bătea mai tare câteva minute în șir. A trebuit să treacă un an până să mi se șteargă acest reflex.

Mahtob rămăsese și ea cu niște amintiri. Nici unul dintre noi n-a dat atenție avionului care, la câteva săptămâni după întoarcere, a zburat foarte jos, deasupra casei noastre. Lui Mahtob însă, bâzâitul acela inofensiv i-a reamintit groaza raidurilor irakiene deasupra Teheranului, când șirul nostru de case ornamentate cu stuc se zguduia până în temelii și aerul mirosea a carne arsă. Mi-am găsit fetița ghemuită într-un colț al camerei, plângând și tremurând toată. N-a putut fi înduplecată să iasă de-acolo decât la multe minute după ce avionul trecuse.

Toată prmăvara, până vara târziu, tata s-a luptat cu boala. A avut parte și de alte operații, de suferințe mai multe decât ar trebui să i se dea unui om să îndure. Respirația lui era un șir de horcăituri întrerupte de sufocări, încât aveam mereu impresia că-și dă sufletul. Timp de trei zile a fost în comă. Pe când stăteam de veghe lângă patul de spital împreună cu soră-mea Carolyn, tata a deschis deodată ochii. Arăta proaspăt. Glasul îi devenise mai puternic decât oricând de la înapoierea acasă. Cu o fericire calmă a început să vorbească timp de o oră fără oprire. Ne-a descris ce văzuse : bolți senine, văi largi, înverzite și pline de flori, multă lumină. Își regăsise fratele geamăn, mort cu șase ani în urmă. Un zâmbet îi însenina chipul în timp ce povestea.

Simțind liniștea ce-i emana din suflet, ne-a fost mai ușor să-i acceptăm sfârșitul. Ne mângâiam cu speranța că tata se va stinge în pace, cu credința că se-ndrepta nu spre un sfârșit ci spre veșnicie.

Când i s-a diagnosticat prima oară cancerul de colon, i s-au dat între șase luni și trei ani de viață. El luptase *cinci ani* cu boala și voința sa ne dăruise un timp prețios pe care să-l petrecem împreună. Noaptea dormeam pe o sofa lângă patul lui, gata să-i aduc un pahar cu apă sau altceva de ce-ar fi avut nevoie. Mă întrebam câte nopți o fi dormit el lângă pătuțul meu de copil, pe vremea când rolurile erau inversate. Tata era singurul din familie cu care puteam vorbi deschis, dar fiind prea slăbit pentru conversații prelungite, evitam să-l obosesc. Cu toate astea, a rămas până în ultima clipă capul familiei. Toți îl respectau și cuvântul lui era lege. Când Barbara Walters ceru îngăduința ca o parte din emisiunea „20/20" să fie filmată în casa părinților mei, majoritatea membrilor familiei se opuseseră, argumentând că reclama nu putea decât să ne dăuneze. Mama spusese răspicat :

— N-au să vină în casa asta.

Surprinzând discuția, deși atât de slăbit încât abia putea articula cuvintele, glasul tatii ni s-a lipit de timpane :

— Ba *au să vină.*

Și au venit.

În ziua de 3 august 1986, exact la doi ani de la plecarea noastră la Teheran și la aproape șase luni de la înapoiere, tata și-a dat sfârșitul la spitalul din City. Avea șaizeci și șase de ani. Când a aflat vestea, Mahtob a spus :

— Mulțumesc lui Dumnezeu că l-am putut revedea.

Ca pacient, tata s-a comportat cu multă demnitate, încercând să nu dea prea multă bătaie de cap personalului spitalicesc, preocupându-se de soarta celorlalți bolnavi mai mult decât a lui însuși. Cu toate suferințele, nu s-a plâns niciodată.

La înmormântare, câteva infirmiere și unii medici au venit la noi acasă în semn de omagiu. Ani de zile după aceea am auzit povestindu-se despre felul în care tata insufla altora încrederea.

În săptămânile de doliu ce au urmat, turbam în tăcere împotriva lui Moody. Îmi furase mie și tatii atâtea luni și acum, când aveam nevoie de un sprijin, era absent.

Mai tîrziu am avut parte de consolare din partea altor oameni, cum a fost de pildă dr. Jack Dilts, prietenul și chirurgul tatii. Mulți ani după aceea, când l-am întâlnit la o nuntă, m-a tras de-o parte ca să-mi vorbească :

— Nu știu dacă ți-am spus vreodată câtă voință de a trăi a avut tatăl dumitale. L-am operat cel puțin de cinci ori. Un om normal n-ar fi rezistat, în situația lui, nici măcar la o singură operație.

Cu câteva zile înainte de fuga noastră din Iran sora mea îmi telefonase să-mi spună că tata urma să fie din nou operat, pronosticul în privința supraviețuirii fiind sumbru. Moody a folosit acest prilej ca să-i vorbească tatii și să-i spună că ne vom întoarce cu toții în America. În realitate avea însă alte planuri. Se gândea s-o țină pe Mahtob ostatecă pînă m-aș întoarce să lichidez toate bunurile, în principal mobilierul casei și cele două mașini. Dorea să-i trimit dolarii înainte de a mă întoarce în Iran. Eram sigură că din momentul în care ar fi pus mâna pe bani mi-ar fi interzis să mă mai reîntorc în Iran.

Din înșelătoria lui Moody tot a ieșit un lucru bun : hotărârea mea de a-mi asuma riscul și de-a face în așa fel încât să-mi smulg și fata de sub tutela lui.

Celălalt rezultat pozitiv, după părerea doctorului Jack Dilts, a fost acela că tata, din clipa în care a fost introdus cu patul rulant în sala de operație, s-a simțit animat de o neclintită hotărâre de a trăi. Le-a spus tuturor :

— Se întorc în țară. Am vorbit astăzi cu Moody și el mi-a promis.

— A avut această nemaipomenită dorință de a trăi pentru a vă revedea pe dumneata și pe Mahtob. Mereu spunea că o va lua la pescuit, mi-a mărturisit doctorul Dilts. N-am mai întâlnit un atât de puternic sentiment de dragoste paternă.

Soția lui Jack a adăugat că, de ziua Domnului, la biserică, în momentul când se dădeau exemple de dragoste între tată și copii, doctorul Dilts s-a ridicat în picioare

și, când toți se așteptau ca el să vorbească despre propriul său tată, el a început să povestească despre tatăl meu.

Am avut norocul să cresc încălzită de afecțiunea tatălui meu și să dau prilej acestui moment să se amplifice înaintea dispariției sale. Tatăl meu murise, dar eu, fiica lui, fusesem lângă el.

2

DEZVĂLUIRI

Agenția William Morris ocupă în centrul cartierului Manhattan trei etaje în partea superioară a ceea ce se chema odinioară MGM. Ferestrele ei oglindesc forța și strălucirea New-York-ului, precum și a întreprinderii editoriale care avea să-mi transforme viața. Ne găseam în martie 1986, la o lună de la înapoierea mea din Iran. Cu o săptămână înainte de interviul pe care mi-l luase Barbara Walters pentru „20 / 20", i-am cunoscut pe președintele agenției și pe Michael Carlisle, cel ce-mi fusese desemnat ca agent literar și care avea să-mi devină un foarte bun prieten. Fusesem invitată la masa de prânz și eram nerăbdătoare să mă apuc de lucru. L-aș fi dorit pe Bill Hoffer, coautorul volumului *Expresul de la miezul nopții*, o relatare dramatică a evadării unui traficant american de droguri dintr-o închisoare turcă. La Teheran auzisem despre niște demonstrații de stradă împotriva *Expresului de la miezul nopții*, deși cartea, ca și filmul făcut după ea, erau interzise acolo. Doream să scriu cu ajutorul acestui om care exercitase o atât de puternică înrâurire asupra oamenilor de rând din Iran, oameni care, la rândul lor, puseseră stăpânire pe viața mea.

— Știi, mi-a spus agentul meu literar, Bill Hoffer e un mare scriitor. S-ar putea să te refuze.

Am insistat. Dacă acest autor s-a priceput să-i impresioneze atât pe fundamentaliștii iranieni, chiar în absență, mă gândeam eu, înseamnă că scrie foarte sugestiv. Poate va refuza, dar eram datoare să încerc. Protestatarii

aceia din Iran nu-şi vor închipui vreodată că de mult mi-au influenţat hotărârea.

Bill a fost entuziasmat de invitaţia mea, ba chiar s-a oferit să prindă avionul dinspre Washington, ca să ne întâlnim în aceeaşi zi la New York — propunere gentilă, întrucât detestă călătoriile cu avionul. O săptămână mai târziu, când ne-am întâlnit, în vederea unei schiţe generale a cărţii, ne-am simţit de la început în largul nostru. Am constatat că era un om sensibil, cu vorba blajină, genul de om pe care ţi-l doreşti prieten pe viaţă.

În iunie am încheiat ambele contracte, pentru carte şi pentru film. Din acontul iniţial am achitat cei 12 000 de dolari obţinuţi din partea băncii din Alpena, iar din rest am pus deoparte în vederea fondului destinat studiilor lui Mahtob.

Bill s-a deplasat în Michigan cu maşina şi-am început să lucrăm cu ardoare. Fără să pară inoportun, avea darul de-a mă face să-mi dezvălui sentimentele, ca şi pe cele ale lui Mahtob. Ne destăinuiam încrezătoare şi asta ne ajuta să descoperim şi să redăm chiar şi ceea ce voiam să ţinem ascuns în noi. Bill înţelegea rolul esenţial al lui Mahtob în dinamica relaţiilor dintre noi şi în desfăşurarea evenimentelor. Fiica mea ajunsese să-l accepte ca pe un membru plăcut al universului nostru restrâns şi închistat ca o gogoaşă de mătase ; era singura persoană de sex masculin faţă de care se arăta încrezătoare, înafara celor din familie.

Bill sosea pe la opt dimineaţa în casa pe care o închiriasem ca birou, luam împreună micul dejun şi ne apucam de lucru. Vorbeam toată ziua în faţa unui magnetofon, eu încercând să re-creez acel capitol de coşmar al existenţei mele. Soţia lui Bill, Marilyn, transcria înregistrările la celălalt capăt al rutei Expresului Federal, în Virginia. Când soseau transcrierile de la Marilyn ne concentram asupra fiecărui fragment. Întrebările lui Bill îmi stimulau amintirea zgomotelor, mirosurilor, gusturilor, schimbărilor de vreme, asupra a tot ce putea rechema în memorie orice eveniment. La fiecare două ore, Bill decreta o pauză şi scotea un pachet de cărţi de joc, distrîndu-ne cu câte un pinaclu. Recreaţi, ne reluam lucrul

în faţa magnetofonului până seara, când o luam pe Mahtob şi ne duceam să-l vedem pe tata.

Era o muncă grea, dar merita osteneala. După apariţia volumului *Numai cu fiica mea*, m-am simţit mândră când cititorii mi-au mărturisit că îngheţaseră împreună cu mine pe culmile munţilor, înduraseră jegul care ne acoperise pielea, sau simţiseră cum le pătrunde în nări mirosul de ceapă prăjită.

De sărbătoarea zilei de 4 iulie, soţia şi fiul lui Bill au venit să petrecem împreună scurta vacanţă. Bill o ţinu în braţe pe Mahtob ca să înalţe steagul american cât mai sus, ca pe un catarg, lângă casa noastră. Mahtob era o mică americancă de şase ani care înţelegea foarte bine sensul libertăţii.

Bill şi cu mine am lucrat temeinic timp de şapte luni. Înaintam cu paşi siguri ; am avut de învins două mari obstacole. Primul a fost acela al meşteşugului artistic. Îmi venea greu să descriu un raid aerian care mă surprinsese împreună cu fetiţa la o coadă, în faţa unei brutării din Teheran. Pe hârtie scena nu ieşise chiar rău, dar nicidecum admirabil. Deşi rescrisă de mai multe ori, nu evoca în suficientă măsură groaza pe care o resimţisem în timp ce alergam pe ulicele cotite spre casă, cu fetiţa în braţe, ocolind schijele mortale ale artileriei antiaeriene. Cuvintele nu reuşeau să-l absoarbă pe cititor în tumultul emoţiilor mele. Bill a intervenit cu o serie de modificări şi... miracolul s-a produs. Scena a prins viaţă *acolo*, exact ca în realitate. Până în momentul acela avusesem îndoieli că povestea va interesa pe cineva care nu mă cunoştea. După magia operată de Bill n-am mai avut îndoieli.

Al doilea obstacol a fost mult mai serios, în măsura în care a periclitat terminarea, cu bine, a cărţii.

Era prin septembrie, puţin după moartea tatii, când devenisem foarte vulnerabilă. Lucram cu Bill până noaptea târziu, uneori până la două sau trei dimineaţa. Mă simţeam stoarsă de puteri, îngrozitor de istovită.

Munca de redactare îmi provocase de la început emoţii, dar acceptasem această stare de emotivitate ca alcătuind însăşi esenţa mesajului meu. La un moment dat mi-am pierdut autocontrolul ; tensiunea emoţională a atins punctul culminant când am despachetat cadourile

pe care Moody ni le făcuse de-a lungul anilor : cărți cu dedicații speciale, o cutie muzicală cu cântecul de leagăn al lui Brahms, care făcea să se învârtă o figurină anume aleasă : o mamă legănându-și pruncul.

Darurile acestea mi-au declanșat sentimente surprinzătoare, pe care le înăbușisem în adâncul sufletului. Nu mai puteam face abstracție de ele ; Moody îmi lipsea. Mai mult, am descoperit că încă îl mai iubeam. Înainte de căsătorie îmi fusese un prieten bun, cel mai fidel confident. Acum mă simțeam singură. Odată recunoscute, aceste simțăminte au dat naștere unor valuri de îndoieli și posibile culpabilități. Cum mai puteam nutri alte sentimente față de el, în afara unei furii răzbunătoare ? Cui îi puteam vorbi despre toate astea ? Cine m-ar fi înțeles ?

Ca și ceilalți membri ai familiei, fusesem expertă altădată în a ocoli zbaterile sufletești. Acum mă zvârcoleam într-un ireversibil proces de examinare a conștiinței și încercarea mă chinuia teribil. Aș fi vrut să ies din starea asta, să uit de carte, de film și de tot ce avea legătură cu ele. Au fost săptămâni lungi în care începeam ședința de dimineață cu Bill, sărind de la locul meu și fugind într-un colț ca să pot plânge.

Spre lauda lor, Bill și Marilyn nu mi-au impus nimic, acordându-mi încredere. În timp ce hohoteam în baie, Bill pufăia răbdător din pipă și se apuca singur de lucru. Dacă ar fi fost mai sever, probabil că aș fi renunțat definitiv la proiect. Fără compania lui aș fi fost în stare să mă reped la telefon și să-l caut pe Moody — au existat astfel de zile — și totul ar fi fost pierdut.

Supraviețuind acestei luni de zile, viața mea a cunoscut cea mai importantă cotitură. Mi-am analizat îndoielile, am vorbit despre ele, le-am așternut în scris, le-am retrăit. A fost un catharsis. Pentru prima oară mă simțeam liberă.

Ideea unei versiuni cinematografice după *Numai cu fiica mea* s-a născut după un număr de zile de la înapoierea din Iran. Agenția William Morris a privit-o de la început ca pe o parte a angajamentelor, iar acordul pentru un film cu Metro-Goldwyn-Mayer a fost convenit patru luni mai târziu, imediat după semnarea contractului pentru editarea cărții.

Am înțeles din capul locului că urma să fiu „consultant" pe lângă producătorii MGM, Harry și Mary Jane Ufland. Soții Ufland erau imaginea clasică a cuplului hollywoodian. Harry, un bărbat sub șaizeci de ani, cam de un metru șaptezeci și trei, era plin de nerv. Mary Jane părea de treizeci și cinci de ani. Mai înaltă decât soțul ei și uluitor de zveltă, purta plete lungi, blonde, neondulate.

Prima întâlnire de afaceri cu soții Ufland a avut loc la câteva zile de la semnarea contractului. Ne-am întâlnit la restaurantul hotelului de la Aeroportul Metropolitan Detroit, unde am așteptat trei ore apariția unui cunoscut scenarist din Detroit. Harry s-a purtat foarte gentil dar, neobișnuit să aștepte, se vedea că-l enervează situația.

În cele din urmă cel așteptat a catadicsit să apară în separeul nostru. Fără măcar să-și ceară scuze, s-a repezit la mine :

— Ei bine, am să vă spun care-i părerea mea. Trebuie să scoatem de-aici o poveste de dragoste între dumneata și bărbatul care te-a dus în Iran.

— Dar n-a fost așa ! am protestat eu.

— N-are importanță. Avem nevoie de un film cu succes de casă. Spectatorilor asta le place.

Harry și Mary Jane îl examinau cu răceală. Eu eram înspăimântată. Dacă asta era industria cinematografică, eram hotărâtă să ies din combinație cu riscul de-a pierde controlul asupra scenariului, de vreme ce semnasem deja autorizarea de difuzare.

— Serios vorbind, nu mi-ar place să văd filmul realizat în felul acesta, am spus.

— Perfect, dacă nu vrei asta, va trebui să te salveze CIA — una sau alta.

După plecarea lui, soții Ufland au căutat să mă liniștească. Spre ușurarea mea, m-au asigurat că planul istorisirii, așa cum îl schițasem eu, era bun și nu vedeau de ce ar fi fost necesar să se inventeze o altă intrigă.

Soții Ufland erau dornici s-o cunoască pe Mahtob. Câteva zile mai târziu, după înmormântarea tatii, ne-am dus la unul dintre luxoasele restaurante franțuzești din Washington. Dându-și seama că seara avea să i se pară lungă unei fetițe de șase ani, Harry și-a cerut scuze :

— Ar fi trebuit să mergem într-un local special pentru copii. N-are să-i placă nimic din meniul oferit.

— Nu-mi fac niciodată griji în privința asta, se acomodează cu orice fel de mâncare, l-am liniștit eu.

După ce i-am oferit unul din felurile ei preferate, pește alb, Mahtob a început să facă mofturi.

— O, nu cred că-mi place așa ceva, mamă. Au homari ? În seara asta zău că aș avea poftă de homar.

Imediat după înapoierea în Michigan nici nu m-am gândit s-o trimit pe Mahtob la școală, să-și completeze prima clasă elementară. Pentru ea ar fi însemnat prea mult dintr-o dată. În Iran învățase să citească și să scrie în limba farsi, dar cu engleza rămăsese în urmă față de copiii de-o seamă cu ea. Fusese obligată să facă față la prea multe : pierderea tatălui și a micilor prieteni din Iran, moartea bunicului, viața într-o gospodărie nouă, mai dinamică.

În primele luni după întoarcerea noastră în America, Mahtob a primit o altfel de educație. Nelson Bates, un detectiv local, venea la noi acasă în uniformă pentru a o obișnui cu prezența agenților de poliție. O învăța cum să reacționeze față de orice eventual răpitor, în casă ori pe stradă. Îi spuneam :

— Mahtob, nu vreau să fii răpită sau ademenită. Dacă se-ntâmplă, știi ce ai de făcut. Noi vom face tot ce ne stă în putință, dar și tu trebuie să fii foarte atentă.

În septembrie 1987, când Mahtob a împlinit șapte ani, n-am mai avut încotro. A trebuit s-o înscriu la o școală particulară, sub un nume de împrumut ales în seara precedentă, nume pe care îl folosește și astăzi. În primele zile, când trebuia să-și scrie numele, consulta o foaie de hârtie pe care i-o dădusem de acasă. Profesoarele și directoarea, în cunoștință de cauză, mi-au jurat să păstreze secretul.

Mahtob își luă în serios noua identitate. Într-o seară își invitase una dintre colege. Fratele ei, John, intrând pe ușă îi adresă obișnuitul :

— Bună, Toby, ce mai faci ?

Mahtob se repezi la el, îl luă de mână și îl trase în spălătorie.

— Ssst, îi șopti, nu trebuie să-mi mai zici așa față de Katrina.

Ca și în Iran, un secret era sfânt pentru ea.

Învățătoarea ei, Ruth Hatzung, înțelegea cât de greu îi vine fetiței fără mine. O făcu să iasă din izolare, ascultând-o cu toată simpatia. Mai mult, o ajută să trăiască în prezentul american și să situeze trecutul într-un raport corect și reuși atât de bine acest lucru, încât lui Mahtob nu i-au mai fost necesare sfaturi speciale.

Prima sărbătoare a Recunoștinței de când ne înapoiasem a avut pentru noi o semnificație deosebită. Prietenii noștri pakistanezi, Tarig și Farzana Ali, împreună cu cei doi copii, au venit de la New York să petreacă vacanța împreună cu noi. Îi cunoscusem cu mulți ani în urmă, pe când locuiam împreună cu Moody la Corpus Christi, un oraș texan cu mulți emigranți. Aparțineau aceluiași grup islamic neprotocolar, care includea familii din India, Egipt și Arabia Saudită. Ne adunam toți la mari mese duminicale, fiecare aducând câte un fel de mâncare națională. Mi-a plăcut întotdeauna să gătesc (la liceu am câștigat Premiul Anual Betty Crocker), iar în Texas mi-am îmbogățit colecția de rețete. Până astăzi gătesc mai multe feluri orientale decât bucătăria americană clasică. Moody și cu mine ne-am împrietenit mai ales cu Tarig și Farzana și am păstrat legăturile și după ce ne-am mutat de-acolo.

Când au auzit cum am fost tratate în Iran, soții Ali au întreprins o călătorie în Pakistan unde au plătit pe cineva care să încerce să ne elibereze din Teheran. Prin Helen Balasanian, o persoană de la Ambasada elvețiană, am primit numărul local de telefon al omului tocmit de ei și am rugat-o pe una dintre învățătoarele lui Mahtob să-l sune. Din nefericire, omul nu cunoștea engleza și era prea speriat ca să comunice în limba farsi. A închis telefonul și planul a murit.

Alți invitați speciali de Ziua Recunoștinței au fost Don și Miriam. Pe când ne găseam în Iran, familia mea a intrat în legătură cu acest cuplu printr-o fostă colegă de serviciu care știa că Miriam este în Iran. De îndată Miriam a cooptat-o în sprijinul nostru pe sora ei, Sarah, care locuia în Teheran. Din nou Helen a făcut pe intermediara și m-a pus în legătură cu Sarah, care a devenit prietena mea de taină.

În ziua în care am vrut să-l părăsim definitiv pe Moody, Sarah ne-a așteptat cu mașina ei la stația de autobuz de lângă școala lui Mahtob, spre a ne duce în cea mai mare viteză la aeroport pentru zborul spre Zahidan, lângă frontiera pakistaneză. Dar și planul acesta a căzut, fiindcă Moody, care intrase la bănuieli, ne-a însoțit în ziua aceea la școală.

Dată fiind lista invitaților, subiectul principal în acea Zi a Recunoștinței a fost viața noastră în Iran. Îmi dădeam seama că discuția îi făcea pe Joe și John să nu se simtă în largul lor, motiv pentru care, curând după masă, și-au cerut voie să-și viziteze tatăl. Mai târziu, seara, când s-au întors, Joe mi-a repetat întruna că trebuie să se ducă acasă, să-și alimenteze soba cu lemne.

— Dar casa asta e deja încălzită. De ce să nu rămâi aici toată iarna ? i-am spus.

A rămas în noaptea aceea și următorii doi ani.

La 2 ianuarie 1987, ora 2,47 a.m., am trezit-o pe Mahtob din somn ca s-o anunț că Bill și cu mine terminasem, în sfârșit, *Numai cu fiica mea*. Era sătulă de benzi magnetice și topuri de hârtie. N-a scăpat momentul ca să-mi smulgă o promisiune sacră :

— Mamă, *te rog* să nu mai scrii altă carte stupidă !

Ceva mai târziu, în aceeași lună, Mahtob îmi dădu de știre că dorea să fie botezată. Peste câteva zile, observând că n-o luasem în serios, îmi repetă cu hotărâre :

— Vreau să fiu botezată. Dacă pe tine nu te privește, pot să vorbesc și singură cu pastorul Schaller.

Din pură coincidență pastorul a ales pentru botez ziua de 29 ianuarie 1987, *prima aniversare* a eliberării noastre. La ceremonie au asistat ca martore toate colegele de clasă

ale lui Mahtob. Bill și Marilyn Hoffer ne-au făcut cinstea de-a fi nași de botez.

Între timp eram foarte ocupată cu pregătirea formei finale și cu citirea șpalturilor. Lucrasem atât de mult la povestirea mea încât mi se părea searbădă și răsuflată.

Într-o zi luminoasă din iarna lui 1987 am lăsat șpalturile și m-am dus s-o iau pe Mahtob de la școală. Am văzut-o ieșind exuberantă pe poarta școlii, în mijlocul prietenelor care gîngureau ca un izvor nesecat luându-și rămas bun unele de la altele. În mașină, după ce m-a sărutat ca de obicei, i-am spus noutatea :

— Scumpo, azi s-a întâmplat un accident aviatic în Iran. Au murit două sute de oameni.

Fără să șovăie, blânda mea fetiță de șapte ani s-a pomenit spunând :

— Bine, sper că era și tata în avion.

O tăcere penibilă s-a lăsat între noi. Mai asistasem și înainte la accese de furie din partea ei :

— Îl urăsc pe tata fiindcă ne face asta, îmi spusese în Turcia, pe drumul de înapoiere.

Până în clipa aceea nu înțelesesem totuși cât de profundă îi fusese amărăciunea și cât și-o înăbușise. Cum putea Mahtob crește ca un copil normal dacă dorea moartea tatălui ei ? M-am hotărât pe loc să duc o campanie sistematică în vederea reechilibrării ei afective.

În seara aceea am scos niște albume de fotografii din vremurile bune. I-am reamintit ce bine ne distram toți trei în Michigan, ce weekend-uri petreceam la hotelul Sheraton din apropiere, mergând la piscină și la saună, luând apoi gustările acelea copioase. I-am spus că niciodată nu mi-a fost rușine că m-am căsătorit cu tatăl ei, că fusese un soț și un tată bun, un medic cu vocație. Se comportase cu multă căldură față de tata, ajutându-l să iasă din starea de depresiune după colonoctomie și să lupte pentru viață. Problemele pe care le-am avut în Iran, i-am spus, nu trebuiau să șteargă amintirea bucuriilor din trecut.

Am continuat să vorbim despre el și în următoarele săptămâni.

— Mahtob, știi că peste două zile va fi ziua de naștere a tatălui tău ? Pariez că acum, în momentul acesta, se gândește la tine ; sunt sigură că-i e dor de tine. Știi, e perfect dacă și ție ți-e dor de el. Dacă tatăl meu ar trăi undeva în lume, și mie mi-ar fi dor să-l văd.

Era necesar să-i *dau voie* fiicei mele să-și iubească tatăl, să țină la omul care fusese atât de aproape de noi, de amândouă.

Cam în aceeași perioadă am descoperit în magazie niște rechizite de birou ale lui Moody. Erau niște creioane-fetru uscate și le-am aruncat. Câteva zile mai târziu creioanele se aflau în pupitrul lui Mahtob. Le salvase în secret și le păstrează și astăzi.

La vreo două luni după accidentul de avion din Iran, Mahtob mi-a spus :

— Mamă, astă-seară când îmi voi face rugăciunea vreau să-l rog pe Dumnezeu să aibă grijă de toți oamenii din lume, chiar și de dușmanii noștri. Din seara aceea l-a amintit și pe tatăl ei în rugăciuni. Rănile începeau să se vindece. Ca și mine, Mahtob devenea o ființă liberă.

Mai rămâneau totuși destule cicatrice. Nu încetase să se teamă de tatăl ei, chiar amintindu-și că-l iubea. Moody se legase pe vecie în mintea ei de perioada din Iran, de vorbele de ocară pe care le auzise de la el. Mi-a spus de nenumărate ori :

— Nu mai vreau să văd niciodată în viață Teheranul.

Ostilitatea poate răni adânc personalitatea unui copil. N-am dorit niciodată ca Mahtob să uite că este pe jumătate iraniană. Vroiam să învețe cât mai mult din moștenirea culturală ce-i revenea datorită acestui fapt. În martie 1987, a doua primăvară de când ne aflam iar în Michigan, am reluat sărbătoarea *No-ruz*, Anul Nou persan. Ne-am îmbrăcat în cele mai frumoase costume orientale și am decorat masa cu *haft sin*, cele șapte alimente simbolice al căror nume începe cu litera *S*. Am așteptat împreună ca orologiul să anunțe secunda în care începe echinocțiul de primăvară, când soarele intră în constelația Berbecului, iar pământul, potrivit legendei persane, se mută de pe un corn al taurului pe celălalt.

Exact în clipa aceea ne-am îmbrățișat și ne-am făcut urări de Anul Nou. Am ieșit din cameră și m-am întors cu o bicicletă nouă, roșu-purpurie.

După sărbătoare, care durează două săptămâni, i-am amintit lui Mahtob că venise momentul „să-și adune toate gândurile rele din minte și să le arunce, așa cum arunci în apa râului *sabzi* (trufandale), ca să începi anul nou fără dușmani și cu sentimente bune față de toți."

Ori de câte ori călătorim în orașe care au restaurante iraniene ne oprim să luăm masa la unul dintre ele. Lui Mahtob îi place mai ales *jujeh kebab* (kebab de pui) cu *zereshko pollo* (orez cu măcriș), o supă de legume numită *osh* și *ghormeh sabzi*, în care legume verzi, tăiate mărunt, sunt pregătite soté cu cubulețe din carne de miel, fasole pinto, ceapă și chitră. Când vizităm magazine cu specific oriental, Mahtob alege casete cu muzică și povești în limba farsi (limbă pe care fiica mea, după întoarcerea în Michigan, a încercat să o uite spunând : „nu vreau să mai aud limba lui Khomeini").

Data apariției cărții mele se apropia cu pași repezi. Cu fiecare apel telefonic din partea lui Michael veneau vești tot mai bune despre iminenta apariție a volumului *Numai cu fiica mea*. Catalogul editurii St. Martin's Press a fost prima revistă care a publicat narațiunea în foileton. Ziua cea mai fericită a fost aceea în care am primit primul exemplar cartonat. Era cu adevărat o carte.

În septembrie, Mahtob și cu mine am dat semnalul lansării printr-o apariție la televiziune în cadrul emisiunii *Bună dimineața, America !* Joan Lunden se afla în concediu de maternitate și, întâmplător, Barbara Walters o înlocuia, o surpriză deosebit de plăcută pentru noi. În timpul unei pauze publicitare, când ne pregăteam pentru a intra în emisie, Barbara a întrebat de Mahtob.

— E bine, de fapt poți s-o vezi acolo, am spus arătând spre o latură a platoului.

— Adu-o imediat la mine, mi-a poruncit Barbara.

Mahtob nu fusese machiată pentru filmare, iar pe platou erau doar două scaune. Directorul de scenă era consternat.

— Poate să stea la mine în brațe și să vorbească la microfonul meu, a spus Barbara. Lăsând la o parte întrebările pregătite, a început referindu-se la fetiță.

— Aceasta e prietena mea, Mahtob ; nu-i așa ? Ne cunoaștem de mai bine de un an de zile.

Bill Hoffer s-a întâlnit cu noi la New York și a aranjat astfel lucrurile încât s-o poată lua pe Mahtob cu trenul la locuința lor din Virginia, unde urma să vin și eu pentru week-end-ul următor. Au plecat împreună fericiți. Bill devenise un fel de membru al familiei.

Nu mai puteam rămâne în anonimat, așa că am renunțat la numele de împrumut. Spre ușurarea mea, noii mei prieteni au înțeles de ce ținusem să călătoresc incognito și m-au susținut. Am pornit într-un periplu de prezentare a cărții prin optsprezece state, de-a lungul și de-a latul Statelor Unite. Oricât de obositoare fusese redactarea cărții, mult mai istovitor mi s-a părut turneul. Seara târziu ajungeam cu avionul într-un oraș, mergeam să reținem cameră la hotel, îmi călcam rochiile, dormeam câteva ore și mă sculam în zori. Alergam toată ziua prin oraș, apăream la televiziunea locală, dădeam interviuri la radio și în presa scrisă, abia rămânându-mi timp să prind avionul următor. Între întâlnirile fixate, gândul îmi zbura spre Mahtob, lăsată în afara protecției mele.

În toamna anului 1987, ajungînd cu avionul din Miami la Los Angeles, m-am dus direct la Beverly Hills Country Club, unde urma să țin prima mea conferință itinerantă. Împărțeam podiumul cu Leonard Maltin, care întocmise un ghid anual al filmelor și videocasetelor pentru micul ecran, și cu Clifton Daniels, care adunase, în volumul *Cronica secolului douăzeci,* o colecție de relatări de primă pagină a evenimentelor internaționale.

În acel moment, recenzia pe care avea s-o facă Maltin filmului meu părea un fapt foarte îndepărtat. Stând de vorbă, mi-am dat seama că nu știam nimic despre filmele realizate cât timp lipsisem. Când am deschis cartea lui Clifton Daniels, am fost fascinată de știrile externe din perioada 1 august 1984 — 7 februarie 1986. Am înțeles cumplita izolare în care fusesem obligată să trăiesc alături de milioanele de iranieni care habar n-aveau ce se

întâmplă cu adevărat în lume. În Iran aflasem doar știri autorizate de Ministerul islamic al orientării.

După câteva zile, în care am străbătut alte orașe, am ajuns la Tucson, în Arizona, unde eram unul dintre cei patru autori ce urmau să ia cuvântul la o întrunire anuală a conferențiarilor. Între aceștia era și Dave Barry, scriitor umoristic la „Miami Herald", care, trei ani mai târziu, avea să câștige premiul Pulitzer. Dave nu-mi era necunoscut întrucât în săptămânile din urmă îl întâlnisem frecvent în saloanele verzi (locul unde se adună invitații înaintea programelor ce urmează a fi difuzate).

Ca și cu prilejurile altor conferințe, câteva persoane au dorit să-și povestească experiențele personale.

O femeie pe care am s-o numesc Beverly și-a exprimat temerea că aceste conferințe ale mele ar putea produce situații foarte neplăcute în unele familii.

— Știu că fiica mea, Sabrina, îmi va fi răpită și dusă în Iran. Ce pot face ?

Pe măsură ce mi se confesa, mi-am dat seama că Beverly hotărâse deja cum să procedeze : evitarea litigiului în speranța că necazurile se vor risipi de la sine.

— Deși Majid mă insultă și mă bate, deși între noi există atâtea neînțelegeri, nu voi divorța până la majoratul Sabrinei fiindcă asta l-ar înfuria atât de tare încât mi-ar lua fiica, mi-a spus ea.

— Crede-mă că te înțeleg, i-am răspuns. Dacă nu-mi urmam soțul în Iran, sunt sigură că tot mi-ar fi luat-o pe Mahtob. N-aveam cum să-l împiedic. Nici acum nu trăim în siguranță. Trăim cu teama că într-o zi va veni s-o ia. Mi-am cerut scuze că nu-i pot oferi o încurajare mai serioasă, adăugând :

— Dacă pot să-ți fiu de folos în viitor, mă poți găsi prin St. Martin's Press.

Turneul a durat cinci săptămâni și în mintea mea era un păienjeniș de aeroporturi și camere de hotel. Am plecat din Tucson sâmbătă dimineața la cinci, ca o întârziere să mă blocheze apoi la Chicago. Când am ajuns acasă era șapte seara și abia așteptam să intru în pat și să dorm.

N-am apucat să deschid ușa dormitorului și sirenele au început să sune din toate direcțiile. Joe a sosit foarte precipitat imediat după aceea :

— Vai, mamă ! pe autostradă s-a întâmplat un accident groaznic. A trebuit să ocolesc mult ca să intru în oraș fiindcă circulația pe autostradă a fost închisă.

A făcut repede un duș și a plecat. Eram gata să mă culc când Jan și Gale, vecini și vechi prieteni, au sunat la ușa de la intrare. Am știut imediat că s-a întâmplat ceva când Jan mi-a propus să trecem în birou.

— John a suferit un accident, mi-a spus. L-au dus la spital.

M-am repezit imediat în mașina lor. Drumul prin întuneric, spre spital, mi s-a părut cel mai lung din viața mea. Priveliștea din camera de urgență era mai groaznică decât mi-o putusem închipui. Stăteam distrusă lângă trupul sfărâmat al fiului meu. John era prins în inele și brațe metalice în eventualitatea ca, dacă gâtul și coloana ar fi fost rupte, să nu fie lezată măduva. Nu i se făcuseră încă radiografiile, dar era evident că avea mai multe fracturi de vreme ce vedeam niște oase ieșindu-i prin piele.

Fața lui John era plină de răni de pe urma țăndărilor de sticlă. Un prieten stătea lângă el ținându-i un prosop pe cap. Am descoperit curând motivul. Pielea capului îi fusese spintecată deasupra liniei părului ; fără prosop ar fi atârnat în jos dezvelindu-i craniul.

Ulterior am aflat că Plymonth-ul lui John se ciocnise cu un camion. Prins între volan și portieră, fusese scos de acolo de către pompieri care folosiseră niște clești speciali de salvare. Șoldul îi era zdrobit, umărul stâng tăiat până la os. Chiar și așa, John avusese norocul să rămână în viață.

Cum nu exista nici un ortoped chirurg care să poată fi chemat, a trebuit să fie transferat la spitalul din Carson City. Era secția pe care o știam cel mai bine ; acolo îl cunoscusem pe Moody, eu fiind pacientă iar el intern ; acolo primise excepționale îngrijiri și tatăl meu.

Drumul cu ambulanța, primul dintre atât de multele pe care aveam să le facem anul acela, a fost o adevărată tortură. Am urcat în față, insistând mereu ca șoferul să conducă mai repede. Orice mică zdruncinătură provoca noi gemete din partea lui John. Roger Morris, medicul familiei și vechi prieten, ne aștepta în camera de urgență.

În timp ce el sutura rănile lui John, au intrat în grabă specialiștii : un internist, chirurgul ortoped, un cardiolog. Cu toată strădania, starea lui John se agrava tot mai mult. Chipul îi devenise pământiu, respira greu, simptomele arătând o slăbire a inimii. Exsita posibilitatea unor eventuale leziuni ale rinichilor sau ale altor organe interne.

După câteva ore, cei de la Carson City au hotărât să-l trimită c uavionul la spitalul Universității din Michigan, de la Ann Arbor, unul dintre cele mai mari centre din America pentru politraumatizați. În timp ce era mutat de pe pat în micul vehicul ce trebuia să-l transporte până la elicopter, fiul meu țipa și gemea fără întrerupere, sfâșiindu-mi inima și făcând să-mi înghețe sângele. Gerald Brenton, chirurgul ortoped, văzu groaza întipărită pe chipul meu :

— Nu vă frământați, n-are să-și mai amintească de toate astea, îmi spuse.

Apoi, punându-mi mâna pe umăr, adăugă protector :

— N-am nici un argument medical pe care să mă bazez, dar intuiția îmi spune că va scăpa cu bine.

Jan m-a condus la Ann Arbor, cale de trei ore. Am stat cu ochii închiși și m-am rugat.

Când l-am revăzut pe John la centrul de traumatologie ale cărui clădiri se răsfirau pe o mare întindere, respira mai regulat — datorită oxigenului 100% care i se administrase și arăta mult mai bine.

Mai târziu, în cursul aceleiași zile, când starea generală a lui John a permis-o, s-a intrat în operație, care a durat nouă ore. Chiar și așa, au intervenit numai la picior și la șold ; brațul stâng fiind lăsat să se vindece fără operație. Și până azi brațul i-a rămas strâmb. Operația a reușit, dar starea lui John a rămas critică mai bine de o săptămână. După ce restul familiei s-a întors acasă, am rămas în hotelul rudelor bolnavilor de la centrul medical și mi-am anulat restul turneului.

Mariette Hartley, pe atunci hostess la „CBS Morning Show", manifestase un interes deosebit față de povestea vieții mele și a regretat nespus că a trebuit să-mi anuleze apariția în emisiunea ei. A sunat de mai multe ori la spital să-mi vorbească și să se intereseze de starea lui

John. Chiar dacă mi-a fost cu neputință să merg la New York, ea tot a difuzat un fragment din cartea mea și i-a transmis și lui John un salut adresat personal.

În timpul primelor zile petrecute la Ann Arbor, John, suferind groaznic, abia reacționa la prezența numeroșilor vizitatori. Stăteam în picioare lângă patul lui, privindu-l lung ore în șir. Într-o zi, am găsit-o lăcrimând lângă John pe Sherrie Bourgois, o reporteră care scrisese de curând despre mine. Deși ne mai întâlnisem doar o singură dată, a fost alături de mine în tot cursul lungii internări a fiului meu. O strânsă prietenie s-a născut astfel între noi.

Mă mângâia gândul că accidentul nu se întâmplase pe când mă aflam în Iran. Aveam astfel posibilitatea să fiu lângă John, acum când avea mai mare nevoie de mama sa, ca să-l ajut și să-i dăruiesc toată afecțiunea de care eram în stare.

Pe măsură ce ieșea din șoc, John se agăța de mine ca de o ancoră de salvare. Îi era groază să rămână singur. De fiecare dată când mergeam în camera mea să fac un duș sau să încerc să ațipesc puțin, trimitea infirmierele să mă caute ; pe urmă își revărsa furia asupra mea, cerându-mi cu urlete ba una, ba alta. Surorile mă liniștea spunându-mi că ele asistau tot timpul la astfel de scene ; victimele accidentelor care le pun viața în pericol își descarcă nervii asupra celor mai dragi.

Cicatricele faciale ale lui John se vindecau văzând cu ochii (Roger Morris executase niște suturi admirabile), dar rănile emoționale rămâneseră. Încercam să rămân calmă, știind că-i vor trece toanele.

La șase luni după accident, John a revenit acasă deși încă patru luni mai avea nevoie zi și noapte de îngrijiri neîntrerupte. Torsul îi era prins într-un mulaj de ghips, o adevărată tortură pentru un băiat activ ca el. De fiecare dată când avea nevoie de ploscă trebuia ridicat printr-un sistem hidraulic. Traumatismele psihice îndurate în ultimii trei ani — absența mea, moartea bunicului, iar acum acest accident ce putea să-i fie fatal — au fost aproape mai mult decât putea suporta. Uneori își striga indignarea cu glas tare :

— De ce tocmai mie ?

Altminteri făcea progrese remarcabile : ca și pe tata era imposibil să-l ții la pat. În ianuarie 1988, la trei luni după externare, țopăia prin bucătărie în mulajul de ghips, să-și facă dulciuri cu ciocolată. Lucra zilnic acasă cu un profesor și cu colegi înscriși la panoul de onoare, ambiția lui fiind să-și ia examenele de absolrvire a liceului în luna iunie a acelui an.

Chiar și după ce i s-a scos parțial mulajul, John nu avea încă destulă putere în brațe încât să-și poată sprijini greutatea corpului în cârje. Medicii au fost de părere să facă exerciții eșalonate într-un scaun cu rotile, dar metoda nu s-a dovedit bună în cazul lui. În fiecare zi exersa cu cârjele până când s-a simțit destul de tare ca să intre în coloană, în sala de gimnastică a liceului, împreună cu ceilalți absolvenți.

Când a venit rândul lui John să-și primească diploma și a pășit în față — sprijinit în cârje, dar prin propriile forțe — toată lumea a aplaudat. Știau că n-ar fi fost obligat să fie prezent în ziua aceea acolo, și cât se străduise să reușească. Eram mândră de John. Primise o lovitură zdravănă de la viață, dar nu se lăsase doborât la pământ.

Când m-am întors împreună cu Mahtob în Statele Unite, nu știam că și alții împărtășeau o temere identică cu a mea — de a-și pierde copiii prin răpirea de către celălalt părinte într-o țară străină. După publicarea cărții mele, mi-am dat seama că răpirea copiilor unor părinți aparținând unor culturi diferite era mai frecventă decât se poate bănui.

În timpul turneului îmi plăcuseră în mod deosebit emisiunile cu apeluri telefonice. Îmi amintesc mai ales de un program de dimineață la televiziunea locală din Cleveland. M-a sunat o femeie care mi-a spus :

— Dumneata mi-ai salvat viața. Soțul meu voia să plece în Iordania. Te-am văzut la emisiunea „20/20“, am telefonat la Departamentul de Stat și mi-am anulat plecarea. El nu s-a mai întors niciodată. Dacă plecam împreună aș fi avut aceeași soartă ca și dumneata.

Acea femeie a devenit un model de decizie pentru alții din țară aflați într-o situație similară. Cineva m-a sunat și mi-a spus :

— Copiii mei au fost luați și duși în Arabia Saudită acum trei ani.

Altcineva mi-a raportat :

— Acum cinci ani copiii mei au fost duși în Spania.

Păstram legătura cu aceste persoane și cu multe altele care-mi trimiteau scrisori prin editorul meu. Corespondența mea devenea tot mai voluminoasă, în numeroase scrisori adresându-mi-se cereri de ajutor.

O mare parte dintre părinții abandonați primeau din partea guvernului Statelor Unite răspunsul că trebuie „Să stea liniștiți și poate se va face ceva pentru ei." Adesea credeau că nimeni nu mai pățise ceea ce pățiseră ei, de unde și sentimentul că vina le aparținea exclusiv, fiindcă nu știuseră cum să procedeze. Eu povesteam fiecărui părinte abandonat despre alte cazuri și... curând, din nimic, s-a creat o mică rețea. Corespondenții mei nu mai erau atât de izolați. Fiecare îi avea pe ceilalți și împreună îndrăzneau să spere că într-o bună zi își vor primi copiii înapoi.

Decorul era dintre cele mai pașnice — o cafenea liniștită din Alexandria, statul Virginia — dar intuiam că ceva nu merge. O iscodeam din ochi pe interlocutoarea mea, demnă de toată încrederea, cu care luam cina în seara aceea : Teresa Hobgood, de la Serviciul Consular Străin al Departamentului de Stat. În general veselă și relaxată, acum arăta de parcă toată după-amiaza ar fi stat pe ghimpi.

Era 1 februarie 1988 și trecuseră cinci luni de la publicarea la St. Martin's Press a volumului *Numai cu fiica mea*. În acest timp viața mea se consumase în turnee și conferințe de lansare a cărții, ca de pildă alocuțiunea pe care o ținusem în acea dimineață la congregația evreiască din Washington. Am fost apoi la Departamentul de Stat să discut problema internațională a răpirii copilului de către unul dintre părinți.

Teresa era asistenta socială care fusese însărcinată să ancheteze cazul nostru pe cînd Mahtob și cu mine eram

ținute ostatice în străinătate. Ea furnizase familiei mele informațiile obținute prin persoanele cu care păstrasem legătura la Ambasada Elvețiană din Teheran și devenise confidenta de încredere a mamei mele. După spusele mamei, familia mea n-ar fi fost în stare să țină piept necunoscutului fără grija și osteneala Teresei. Tot ea mă ajutase, de cînd mă înapoiasem în America, să urmăresc drumurile lui Moody. Cu timpul, între noi se înfiripase o strânsă prietenie. Ulterior am aflat că Teresa preluase cu entuziasm cazul nostru. Fiica mea și cu mine îi oferisem un lucru cât se poate de rar în munca ei : un final fericit.

După-amiaza petrecută la Departamentul de Stat trecuse repede. Îmi exersasem cunoștințele de limbă farsi cu Richard Queen, un ostatec de la Ambasada Statelor Unite, eliberat din Iran cu câțiva ani în urmă. Am discutat cu Fabio Saturni, șeful secretariatului de redacție pentru cazuri internaționali de tutelă asupra copiilor, statistica răpirilor. Redacția, înființată la un an după prima mea apariție la televiziunea națională în emisiunea „20/20", a însemnat prima reacție oficială a Departamentului de Stat față de această problemă, o importantă piatră de hotar.

Din prima clipă, Teresa mi s-a părut neobișnuit de preocupată. Am conversat amical, de una de alta, despre cartea mea, diverse cazuri de răpire, convalescența lui John. Când a comandat ștrudel cu brânză *am știut* că ceva nu e în ordine. Teresa avea talia fină și, ca să și-o mențină, nu lua niciodată desert. Se vedea cât de colo că amână abordarea unui subiect anume.

În sfârșit, întinzând brațul peste masă, își puse mâna peste a mea.

— Știi, Betty, zise ea, orice se va întâmpla în viitor, noi considerăm că destăinuindu-ți viața ai făcut ceea ce trebuia. Acum primim un mare număr de chemări telefonice de la persoane care ne pun întrebări înainte de a se căsători cu un străin și de-a călători în altă țară. Învață din experiența ta că nu pot lua cu ei în bagaj Constituția Americii. Nici nu știi pe câți oameni i-ai ajutat să nu ajungă în situația voastră, a ta și a lui Mahtob.

Continuând să mă privească în ochi, a făcut o pauză. Privirea ei nu prevestea nimic îmbucurător și am intrat dintr-o dată în panică. Ea continuă :

— Astăzi a sunat Anette de la Ambasada americană din Elveția. Strânsoarea mâinii Teresei se accentuă. Doctorul Mahmoody a părăsit Iranul.

Inima începu să-mi zvîcnească. Sângele îmi fugi din creier și mă cuprinse amețeala. Nu voiam să cred cele auzite. Mi se părea că aud vocea Teresei de la capătul îndepărtat al unui tunel. „Nu știm unde se află. Tot ce știm este că a plecat.“ Vestea îmi stârni cele mai rele temeri. Mă tememeam mai rău ca de moarte că tatăl lui Mahtob va apare-ntr-o zi ca din senin să se răzbune și să-mi ducă fata în Iran.

— Dar când ? am bolborosit. Cum au aflat ?

— Chiar astăzi Anette a primit în valiza diplomatică un mesaj de la Secția de interne publice americane a Ambasadei elvețiene din Teheran. Se afirmă că doctorul Mahmoody și-a părăsit serviciul și locuința, se pare foarte de curând.

Începu să citească un fragment din telegramă : „Se află în posesia permisului verde. Nu se exclude posibilitatea să fi revenit în Statele Unite pentru a-și recupera soția și fiica.“

— Am sentimentul, reluă ea cu gravitate, că viețile voastre sunt în pericol. Văzându-mi amărăciunea, Teresa încercă să mă liniștească. Te rog, te rog foarte mult să nu te simți cu nimic vinovată pentru ceea ce ai întreprins. Știam cu toții că la un moment dat se va întâmpla și asta. Nu știam însă când. Chiar dacă nu-ți publicai povestea vieții, tot s-ar fi întâmplat.

Îmi făgădui să obțină a doua zi informați mai precise.

O mie de lucruri se învârteau nebunește în mintea mea. Ce era de făcut ? Trebuia să telefonez acasă și să verific dacă Mahtob se întorsese teafără de la școală... să întăresc securitatea casei... să mă asigur că nimeni nu va putea pune mâna pe fetița mea de opt ani.

Clipele se scurgeau pe neobservate și de abia am mai prins avionul spre Michigan, ultimul din ziua aceea. Trebuia să izbutesc ; *trebuia* să ajung acasă, s-o iau pe Mahtob în brațe și s-o strâng la piept.

Pe când mă aflam la ghișeu ca să-mi cumpăr bilet, am auzit prin megafoane apelul către cei ce se îmbarcau. Nu mai aveam timp să mai telefonez acasă, dar au reținut avionul până am ajuns. Eram buimăcită. Nu puteam să realizez nimic din ceea ce mă înconjura ; nu mi-am dat seama nici măcar că avionul decolase. Retrăiam trecutul, înfiorându-mă de spaimă când mă gândeam la viitorul fiicei mele.

Ajunsă la Dayton, în Ohio, unde schimbam avionul, am aflat că din motive meteorologice zborul avea întârziere de o oră. I-am telefonat lui Mahtob. Se simțea minunat, privea televizorul și n-avea nici o grijă. Am vorbit apoi cu mama care, în așteptarea mea, nu se culcase. Ardeam de dorința de-a o avertiza, de-a da drumul știrii, dar n-am îndrăznit să-i pun la încercare inima slăbită.

Gândește-te, Betty, *gândește-te* : cine ne-ar putea ajuta ? Nelson Bates, detectivul care o învățase atâtea pe Mahtob îmi spusese : „Dacă ai vreodată nevoie de mine, nu ezita să mă chemi.“ Venise momentul. I-am telefonat comunicându-i vestea primită de la Teresa. S-a oferit imediat să facă toată noaptea de gardă în jurul casei.

Am lăsat la timp receptorul din mână pentru a auzi un buletin adresat publicului. A venit ca o lovitură : „Zborul 454 a fost anulat datorită stratului de gheață de pe pista de decolare.“ Nu era cu putință. *Trebuia* să ajung acasă în seara aceea. M-am simțit ușurată aflând că mai erau locuri în avionul cu destinația Lansing. De acolo puteam închiria o mașină sau găsi pe cineva care să mă ducă până la Michigan. M-am repezit spre ieșire ajungând la scară cu o clipă înainte de a fi ridicată. După vreo oră căpitanul s-a adresat pasagerilor :

— În zece minute sosim pe Aeroportul Capital City din Lansing. Temperatura este de —3°, cu precipitații sub formă de ninsoare.

Nu-mi pasă dacă sunt —3 grade, numai să mă duci acasă ! În timp ce ne apropiam de destinație se auzi iar glasul comandantului navei :

— Ne aflăm deasupra aeroportului Capital City. Aeroportul a fost închis din cauza stratului de gheață care acoperă pista de aterizare. Ne vom înapoia la Dayton. Personalul liniei aeriene vă va întâmpina cu informații în privința cazării în hotel pentru această noapte și vă va reprograma zborul...

Se făcuse aproape miezul nopții când am aterizat din nou la Dayton. Toate mașinile de închiriat fuseseră luate. Îmi venea să plâng. M-am resemnat să petrec noaptea în acel oraș și am luat un autobuz către hotelul Sheraton din apropiere. Îmi era imposibil să adorm. Fel de fel de scenarii mi se derulau în minte și am trecut în revistă toate mijloacele prin care Moody putea ajunge la Mahtob. E adevărat că mai avea cartea verde de imigrant, dar mergea la risc deoarece după îndelungata ședere în Iran permisul nu mai era valabil. Dată fiind notorietatea numelui său după apariția cărții mele, *Numai cu fiica mea,* probabil că nu avusese curajul să ceară viză. Departamentul de Stat nu-l putea totuși aresta deoarece, din punct de vedere juridic, nu încălcase nici o lege.

S-ar fi putut ca Moody să ia un avion pentru Mexic, apoi să treacă frontiera cu ajutorul unor rude din Texas. În Iran mă amenințase că, la nevoie, ar tocmi pe cineva să mă ucidă. La fel de bine putea tocmi pe cineva s-o răpească pe Mahtob.

Poate că intrasem zadarnic în panică. Moody se săturase probabil de viața din Iran și hotărâse să se stabilească în altă țară.

De ce căutam să mă amăgesc ? Întotdeauna avusesem convingerea că într-o zi va încerca să-și ia fata înapoi. Știam că dorea să mă vadă moartă ; nu o dată îmi spusese că mă va ucide dacă fug cumva din Iran. Nu eram câtuși de puțin dispusă să mor. Amintindu-mi de Iran eram hotărâtă să trăiesc și mă simțeam mai puternică.

Voi înfăptui tot ce se poate pentru a o păstra pe Mahtob aici. Ea era *a mea* și nimeni n-o poate lua de lângă mine. Moody nu merita nici măcar s-o vadă — cu atât mai puțin s-o ia cu forța — după câte ne făcuse.

Moody nu s-a arătat în noaptea aceea. În următoarele două luni, cum locul în care se afla ne-a rămas necunoscut, am trăit cu spaima că e ascuns și ne pândește după fiecare colț. Chiar și atunci când oamenii noștri de legătură ne-au raportat că se întorsese în Iran, am continuat să trăiesc acel sentiment de încordare. Știam că oricând putea pleca sau trimite un emisar care să obțină ceea ce voia : moartea mea și pe fiica noastră.

PARTEA A DOUA

3

CRIZA

Mahtob și cu mine am știut tot timpul că e posibil ca Moody să vină după noi. Până la ultima întâlnire cu Teresa, începusem să ne liniștim puțin. Prinse de treburile zilnice, nu ne păzeam cu aceeași strășnicie ca la început.

De-acum gata, nu se mai putea ! Îmi dădeam seama că ne amăgeam. Era clar că Moody ne putea prinde la strâmtoare oricând și oriunde voia. Am auzit că se certase cu familia sa, ceea ce era un motiv de îngrijorare în plus : acum se va concentra asupra lui Mahtob.

Ce puteam face pentru a ne asigura protecția ? M-am sfătuit cu toată lumea : cu cei de la companiile de asigurare a securității, cu detectivi particulari, cu cei ce asigură garda personală. Unele dintre măsurile luate pot fi dezvăluite, altele nu. Una dintre recomandările primite am pus-o în aplicare la câteva zile după înapoierea de la Washington : am cerut și am obținut un permis de port-armă și mi-am cumpărat un revolver.

Acasă am instalat cel mai bun sistem de alarmă, dar tot nu mă simțeam în siguranță. Mă pomeneam stând cu ochii pironiți pe fereastră, pândind mașinile care întârziau mai mult la colțul străzii.

Armele și sistemele de alarmă sunt utile, dar nu suficiente. Eram convinsă că trebuie să obțin cât mai repede o decizie de custodie pentru Mahtob. Teresa mă avertizase în privința aceasta. Fără o asemenea hotărâre judecătorească, Moody putea să-și ia copila în condiții perfect le-

gale ; doar îi era tată. Chiar dacă ar fi fost găsit la aeroport cu Mahtob, în drum spre Iran, ea n-ar fi putut fi salvată cu forța din mâinile lui.

Pe de altă parte, îmi era teamă că introducând cererea de custodie periclitez siguranța refugiului nostru. Dacă Moody afla unde locuim din vreun act legal, ar fi putut să-și grăbească venirea în America, lucru pe care doream cu disperare să-l evit... Și nu uitasem nici felul în care mi-au răspuns organele juridice atunci când le-am cerut ajutorul, înainte de plecarea în Iran...

În vara anului 1984, pe măsură ce se apropia așa-zisa „vacanță" de două săptămâni în care urma să le vizităm pe rudele lui Moody din Teheran, teama mă cuprinsese tot mai mult. Mi-era frică să plec, dar îmi dădeam seama că n-am de ales. Dacă refuzam să-l însoțesc, eram convinsă că soțul meu ar fi luat-o acolo pe Mahtob pentru totdeauna. Exista o singură modalitate de a evita călătoria : obținerea unui hotărâri judecătorești prin care să-mi îndepărtez soțul de copil.

Pe vremea aceea încă nu auzisem de răpiri a copiilor de către unul dintre părinți, în cazul unor căsătorii mixte, dar nu puteam să nu țin cont de presimțirile pe care le aveam. Motive serioase mă determinau să-l suspectez pe Moody. Devoțiunea reînnoită față de ritualurile islamice, convorbirile tot mai dese cu familia din Iran, urmate de refuzul constant de a-mi relata și mie conținutul lor, precum și discuțiile tainice cu nepotul lui, Mammal, din timpul vizitelor acestuia nu prevesteau nimic bun.

Când mi-am descărcat sufletul în fața unui avocat, prieten bun cu Moody dar și cu mine, acesta mi-a spus cu neîncredere :

— Dacă tu crezi că el ar putea face așa ceva, ar trebui să te adresezi în primul rând unui psihiatru. Și-apoi, nu cred să existe în acest comitat un judecător care să te asculte. Moody n-a comis nici o crimă, deci nu poate fi lipsit de dreptul său de a face vizite peste hotare.

Nu aveam de ales. Dacă nu voiam s-o pierd pe Mahtob pentru totdeauna, trebuia să-l însoțesc pe Moody în Iran.

După ce am scăpat din Iran, pe când făceam eforturi să obțin divorțul și custodia unilaterală a fetiței, am dis-

cutat cu mai mulți avocați, în speranța obținerii unor răspunsuri diferite.

M-am lămurit că existau două bariere legale. Prima, în legătură cu locul procesului, unde trebuiau depuse hârtiile și făcute audierile pentru divorț. Legea îmi cerea să depun actele la curtea de justiție a ținutului în care domiciliam. Mi s-a spus că dacă încerc să depun actele în altă parte pot fi acuzată de sperjur și Moody poate respinge fără probleme divorțul. Ce-a de-a doua barieră era legată de „responsabilitatea cu privire la ruptură", care cerea ca eu, înainte de depunerea propriu-zisă a actelor, să fac dovada faptului că i-am trimis lui Moody înștiințare scrisă privitoare la divorț și custodie. Luate împreună, aceste două cerințe, puteau fi o adevărată nenorocire : o invitație deschisă pentru Moody de-a se întoarce la Michigan să ne găsească și să-și ducă la îndeplinire amenințările din Iran.

— Nu există altă modalitate de a obține divorțul. Ești obligată prin lege să-ți anunți soțul — a insistat avocatul.

— Nu pot face asta — am protestat — dacă Moody ne găsește, o va răpi din nou pe Mahtob !

— Bine, dar înțelege că n-ai de ales, a spus avocatul. Trebuie să-i dai poibilitatea să se apere la tribunal !

După ce alți câțiva avocați mi-au confirmat spusele celui dintâi, mi-am amânat planurile privind divorțul.

Acum, în 1988, a trebuit să fac față aceleași dileme fundamentale cu care mă confruntasem înaintea excursiei în Iran. Oare sistemul legislativ va fi în stare să ne ajute mai mult decât atunci ? Speram încă, deși mă temeam că nu putea face nimic.

Teresa, oricând gata să mă ajute, mi-a spus că a consultat un expert care lucra pentru tribunal, unul dintre oficialii numiți să sfătuiască judecătorii în cazurile în care sunt implicați copii. Încă de la prima întrevedere mi-am dat seama că eu și expertul ne situăm pe poziți diferite.

— Nu cred că trebuie limitate vizitele taților, a început el, cred că este mai bine pentru copii să fie vizitați de ambii părinți, fără vreo restricție.

— Nu știți prin ce am trecut eu și fiica mea ca să ne putem întoarce în America ? — l-am întrebat.

— Am foarte puțină înțelegere pentru adulții care se pun în situații dificile, mi-a replicat el cu răceală.

Din acel moment am înțeles că nu ne puteam înțelege. Dacă cineva, în situația mea, cu toată publicitatea din jur și cu documentele emise între timp de Departamentul de Stat primea un astfel de răspuns, ce șanse puteau avea alți părinți ?

Situația noastră a fost încadrată în articolul 22. Pentru a o putea apăra pe Mahtob de Moody, trebuia să obțin divorțul și hotărârea de cutsodie. Contrar scopului urmărit, acest proces ne făcea mai vulnerabile decât înainte. Se părea că nu există nici o ieșire.

În primăvara anului 1988 așteptam îngrijorată, dar și nerăbdătoare, turneul de prezentare a cărții mele în Europa.

Ciudat, dar m-aș fi simțit mai în siguranță decât în propria-mi țară. Moody n-ar fi bănuit că suntem în Europa și chiar de-ar fi auzit de turneu, noi puteau fi deja plecate când ar fi aflat el de locul în care eram. Această excursie ne oferea, mie și lui Mahtob, un scurt răgaz. În pofida orăcărei prudențe m-am interesat la Departamentul de Stat asupra itinerariului. Urma să călătorim prin Franța, Anglia și Irlanda. Oficialii mi-au confirmat că Moody era din nou în Iran, dar n-am putut afla niciodată unde anume fusese plecat.

Nu concepeam să plec la drum fără Mahtob. Trebuia s-o am lângă mine : nu mai puteam îndura o spaimă de felul celei din urmă cu două luni când fusesem obligată să rămân în Washington.

Părerea familiei era că ar fi fost cazul să mă fi învățat minte și să nu mai plec vreodată din țară, dar asta n-ar fi însemnat că sunt liberă. Am hotărât că trebuia să trăim cât mai puțin constrânse de restricții. Dacă lui Mahtob i s-ar fi inoculat frica de-a călători, ar fi avut de suferit toată viața. Deși mi-a fost foarte greu să-mi fac curaj și să plec din nou din țară, mi-am dat seama că este o etapă necesară salvării noastre. Cu toate că am rugat-o să mă înțeleagă, mama era convinsă că nu ne vom mai întoarce. S-a supărat atât de tare încât s-a îmbolnăvit și s-a internat. Anul nou persan, *No-ruz*, 1988 ne-a prins zburând peste Atlantic, spre Paris. Acolo am întâlnit oameni care mi-au oferit soluția cea mai plină de speranțe privind ac-

tele de terorism îndreptate împotriva copiilor. Antoine Audouard, editorul meu francez, mi-a spus :

— Un grup de femei și-au exprimat dorința să te întâlnească. Nu m-am angajat, neștiind dacă vei accepta.

Cu toate că fusesem copleșită de mulțimea cazurilor de răpire a copiilor de către părinți din țări străine, majoritatea acestora priveau copiii americani. Intenționam să aprofundez problema, așa că am acceptat.

Prima mea întâlnire cu „mamele algerienilor" — un grup de avocați lucrând pentru femeile din Franța ai căror copii erau răpiți de tații lor și duși în Algeria — a avut loc la o cafenea din Parin, pe malul Senei. Am rămas surprinsă de numărul mare de cazuri din Franța și intrigată de soluția găsită de aceste femei. Vroiam să obțin cât mai multe informații înainte de a pleca spre Anglia. Problema răpirilor internaționale ale copiilor de către unul dintre părinți nu se limitează la Statele Unite. Mi-am dat seama de amploarea fenomenului și pentru că nu încetam să mă gândesc la „mamele algerienilor" am făcut tot posibilul să ne reîntâlnim.

În luna următoare, la o conferință ținută în fața unei organizații din Michigan, mi-am expus opiniile privitoare la condițiile în care se pronunță divorțurile și hotărârile de custodie în astfel de cazuri speciale. După conferință, în timpul discuțiilor libere cu auditoriul, subiectul a fost reluat. Un domn cu barbă și voce plăcută, în jur de 45 de ani, m-a urmărit cu deosebită atenție. Când am descoperit că este avocat și s-a ocupat îndeosebi de probleme familiale, am început să-i pun eu întrebări. Înainte de a ne despărți, mi-a spus :

— Nu sunt omul care să dea speranțe deșarte dar cred că te-aș putea ajuta.

Mi-a dat cartea lui de vizită :

— Dacă te interesează, sună-mă.

După 48 de ore de la prima mea vizită la biroul lui Arnold Dunchock, acesta a reușit să obțină un ordin de custodie temporară care îi interzicea lui Moody să o viziteze pe Mahtob. A fost o mare ușurare pentru mine, cu toate că trebuia să fac față unor dificultăți mult mai mari pentru obținerea custodiei permanente ca parte a hotărârii de divorț.

În timpul acelei vizite, Arnie mi-a spus că i-ar plăcea să mă ajute. Pe atunci nu știam că Arnie va lupta alături de mine și mă va ajuta nu numai în privința protecției lui Mahtob, dar și în promovarea intereselor copiilor în general.

Pe lângă conferințele și acțiunile de promovare a cărții, am avansat și în privința proiectului de film. Familia Jane mi-a cerut să merg în California, pentru a-l întâlni pe Brian Gilbert, interesat de regizarea filmului.

— Îmi place foarte mult povestea ta, dar vreau un scenariu nou. Voi regiza acest film doar dacă ești de acord să rescriem scenariul împreună.

Flatată de propunerea lui, am acceptat, nebănuind ce mă așteaptă.

Mi-a plăcut Brian de la bun început. L-am găsit jovial, nepretențios și părea foarte grijuliu în a menține scenariul cât mai apropiat de realitatea faptelor. În următoarele două luni am fost de câteva ori la Los Angeles să-l ajut pe Brian și echipa lui în documentarea pe care o făceau ca filmul să pară cât mai veridic. Mergeam zilnic în restaurante iraniene și în centre culturale persane. Când intram într-o cafenea pentru un ceai, trăgeam cu coada ochiului spre celelalte mese. Dacă auzeam vorbindu-se în farsi, îi atrăgeam atenția lui Brian care urmărea foarte atent felul lor de-a mânca, de-a bea, cum conversează, cum umblă și cum femeile merg adeseori cu câțiva pași în urma bărbaților.

În acea vară, Brian a venit să petreacă câteva zile cu Mahtob și familia mea și să-mi frunzărească albumele cu fotografii. Chiar și după ce s-a întors la Londra să scrie scenariul, am continuat să vorbim la telefon și să folosim foarte intens faxul. Mi se părea că Brian înțelege într-adevăr ce vreau să spun.

Cu toate acestea, când scenariul a fost gata, nu reușea să convingă. Eram disperată. În ciuda muncii noastre asidue, nu înaintasem, față de acum doi ani, cu lucrul la film. Neavând nimic de pierdut, m-am gândit să-mi încerc mâna. Înainte de a-i informa pe cei din echipă de hotărârea mea, am angajat pe cineva să aibă grijă de Mahtob, m-am instalat într-un motel local și am rescris

scenele de la început ale scenariului lui Brian. Am trecut în revistă toate detaliile fără semnificație pentru experiența mea din Iran, după cum și nuanțele pe care le prinsesem doar eu. Nu eram scenarist de profesie, dar eram singura (în afară de Mahtob) care trăise întreaga poveste și m-am chinuit să transpun stările prin care trecusem atunci. Când terminam o scenă, Lori, secretara lui Arnie, cel mai rapid „procesor de texte" pe care l-am cunoscut vreodată, venea cu mașina să ia textul apoi se întorcea la birou și-l edita pe computer. După o muncă susținută de patru zile, am reușit să le trimit soților Jane o mare parte din scenariu. Habar n-aveau ce hotărâsem să fac și cred că nu voi uita niciodată mesajul pe care mi l-a lăsat Harry pe casetă a doua zi : „Ne-ai dat gata ! Este exact ce vrem !"

Pe când ajunsesem la mijlocul scenariului, cineva a sunat la ușă. Era serviciul de mesagerii. Am știut pe loc ce conținea pachetul. Când am chemat-o pe Mahtob, ea a început să bombăne :

— Probabil că a mai sosit un scenariu prost !

Abia am reușit s-o conving să-l deschidă. S-a aplecat și a început să se lupte cu pachetul. A reușit până la urmă să sfâșie învelitoarea și... i s-a tăiat respirația.

— Uite, mamă, iepurașul meu ! E chiar el.

Un zâmbet cald i-a luminat ochii. Mahtob a luat iepurașul verde cu alb și l-a strâns în brațe ca pe acela pe care fusese nevoită să-l lase în Iran.

— E atât de mic ! a spus ținând în fața ei iepurașul de trei picioare, nedându-și seama că ea era aceea care crescuse.

L-a mângâiat și l-a sărutat, apoi a început să se învârtească cu el în brațe, s-a așezat, i-a agățat legăturile de cauciuc de picioarele ei și a început să danseze cu Tobby la fel cum făcuse de nenumărate ori înainte.

Mahtob nu mai fusese atât de fericită de tare multă vreme. S-a așezat pe sofa cu Tobby lângă ea. Deodată zâmbetul ei a început să pălească. Mi-am dat seama că gândurile i se întorseseră în Iran. Era foarte tristă. Lacrimile au început să i se prelingă încetișor. Sunt sigură că și-a amintit de tatăl ei, omul care odată o înconjurase cu atâta căldură și care îi oferise un atât de puternic sentiment de siguranță.

După ce au citit în *Numai cu fiica mea* despre iepurașul rămas în Iran, multă lume ne-a scris întrebându-ne dacă găsisesm altul în loc. Căutasem peste tot, dar fără nici un rezultat. Mary, fiica învățătoarei lui Mahtob, s-a oferit să facă unul la fel cu condiția să-i indic mărimea și să-i dau o fotografie. Mai târziu, când l-am așezat pe scrinul lui Mahtob, arăta exact ca cel vechi. În ciuda emoțiilor contradictorii care o încearcă privindu-l, Mahtob l-a păstrat întotdeauna la loc de cinste în camera ei.

Viața mea în Iran a fost dedicată unui singur scop : întoarcerea acasă împreună cu Mahtob. Nopți întregi n-am dormit, ascultându-i suspinele. Doream cu disperare să ne ajute cineva să plecăm. Atunci mi-am făcut o promisiune pe care am ținut-o cu sfințenie : niciodată să nu întorc spatele celor care au nevoie de ajutor. De când m-am întors din Iran s-a adăugat ceva neliniștii mele permanente în legătură cu Mahtob. Insomniile nu-mi mai sunt determinate de suspinele fiicei mele, ci de plânsul miilor de copiii care suportă chinurile prin care a trecut ea. Acum vreau ca, la rândul meu, să-i ajut să găsească o cale de scăpare, așa cum și alții m-au ajutat pe mine.

În octombrie 1990 am fost căutată la telefon prin intermediul Casei de Presă St. Martin. Când am sunat la numărul indicat, mi-a răspuns o voce cuprinsă de panică :

— Nu știu dacă îți mai amintești de mine. Numele meu este Beverly. Acum trei ani, când ne-am întâlnit în Tucson, ți-am spus că mă tem ca nu cumva soțul meu să ia fata și s-o ducă în Iran. Până la urmă a făcut-o. Mi-a luat-o !

Soțul lui Beverly o luase pe Sabrina la Teheran și nici măcar nu-i permisese să vorbească cu mama ei. Prima reacție a lui Beverly a fost să plece în Iran cu fiica ei, dar soțul nici n-a vrut să audă. El voia să obțină divorțul și știa că va obține un tratament mult mai avantajos sub incidența legilor islamice din Iran decât într-un tribunal american. După cum mi-a spus Beverly cu lacrimi în glas, ea nici măcar nu putea intra în Iran fără permisiunea scrisă a soțului ei.

Beverley era înnebunită în privința situației fiicei ei :

— Sabrina nu cunoaşte limba, nu cunoaşte pe nimeni acolo şi îi va fi foarte greu să le înţeleagă felul de a fi fără vreun ajutor. Ursuleţul ei de pluş este aici şi ea nu poate dormi fără el. Bietul meu copil ! Ce pot face ca s-o ajut ?

Am sfătuit-o pe Beverly să nu rupă relaţiile cu Majid şi să menţină o cale de comunicare, oricât de firavă.

Câteva luni mai târziu, după multe rugăminţi, soţul i-a dat voie să meargă în Iran. Beverly şi-a luat rămas bun de la familia din America ştiind că, probabil, nu-i va mai revedea vreodată şi că Sabrinei nu-i va fi îngăduit niciodată să părăsească Iranul. Ele se află şi azi în acea ţară.

La polul extrem se situează părinţii care, pe propria răspundere, îşi ascund copiii la mari distanţe de locul unde locuiseră, încercând să evite astfel răpirea lor de către celălalt părinte. Aşa după cum şi doamna Kristine Uhlan poate depune mărturie, modelele ilegale nu reprezintă o garanţie pentru securitatea copilului. Am fost pusă în legătură cu această doamnă în anul 1987. Kristine l-a cunoscut pe Mustafa Ukayll cu mulţi ani în urmă, pe când terminau amândoi facultatea. S-au căsătorit în 1975 la Centrul studenţesc luteran al Universităţii statului Ohio şi au avut doi copii : o fetiţă, Maisoon, născută în 1977, şi un băiat, Hani, născut în 1978.

După ce Mustafa a început s-o maltrateze, Kristine reuşeşte să se elibereze împreună cu cei doi copii :

— Mi-am schimbat numele şi am început să mă ascund, ştiind că soţul meu va încerca să-şi recupereze copii.

Mi-a spus că obişnuia să comunice cu părinţii ei numai prin intermediul unei terţe persoane, ei neştiind nici măcar unde se află. În ultima perioadă reuşise să obţină custodia temporară a copiilor la un tribunal din Denver.

Aşa cum se întâmplă de obicei, părinţii Kristinei n-au fost în stare să înţeleagă de ce aceasta şi-a părăsit soţul, un băiat atât de deştept, generos şi frumos. În timp ce Kristine se ascundea, Mustafa a locuit la părinţi ei, suferind de-ţi rupea inima, convingându-i că valorile lui morale sunt aceleaşi cu ale lor. Între timp se strecura afară din casă pentru a bloca toate conturile comune şi a-şi

pune la punct hârtiile ce-i erau necesare pentru a-şi „fura" copiii.

Pe data de 11 septembrie 1981 Maisoon şi Hani au fost răpiţi prin mijloace violente din faţa casei în care locuiau. În mai puţin de trei zile — mi-a povestit Kristine — Mustafa a obţinut din partea tribunalului islamic din Arabia Saudită divorţul, custodia copiilor şi controlul asupra tuturor bunurilor comune.

Neavând nici o posibilitate de recurs prin intermediul ţării ei, Kristine a cerut ajutorul guvernului saudit, dar a aflat curând că acesta nu recunoaşte ordinul de custodie american, nici acuzaţiile împotriva lui Mustafa, de răpire a propriilor copii.

Ambasadorul saudit i-a promis s-o ajute să-şi vadă copiii doar cu o condiţie : să nu dea nici un fel de declaraţii sau interviuri presei. Kristine a acceptat. Luând legătura cu mulţi părinţi în aceeaşi situaţie, toţi mi-au spus că li s-a cerut să păstreze tăcerea dacă vor să fie ajutaţi.

Dorind cu disperare să ia legătura cu copiii şi fiind gata să facă orice pentru asta, Kristine a urmat sfaturile Departamentului de Stat al Statelor Unite şi ale Ambasadei Saudite. Planul ei a fost să-şi stabilească reşedinţa în Arabia Saudită ca apoi să-şi ducă cazul în faţa Curţii islmice. Au trecut aproape doi ani până când guvernul saudit i-a garantat rezidenţa, ceea ce i-a permis să locuiască şi să lucreze acolo ca inginer constructor.

La o săptămână de la intrarea în regatul saudit, Kristine a fost arestată şi dusă într-o închisoare pentru femei, în care jumătate dintre pensionari erau copii de toate vârstele.

— Islamul protejează legătura mamă-copil până într-atât încât dacă o mamă e închisă, copilul rămâne cu ea în celulă — mi-a povestit Kristine. În prima noapte m-a abordat o lesbiană. Nu era nimeni în închisoare care să vorbească engleza. Nu existau nici un fel de saltele sau cearşafuri iar mâncarea era distribuită neregulat deoarece provenea doar din donaţiile făcute de familiile sau prietenii celor închişi.

În timp ce era în închisoare, un reprezentat al Ambasadei Saudite s-au grăbit să ia legătura cu părinţii ei din California, să-i asigure că s-ar putea face ceva pentru a le

ajuta fiica, dar aceasta doar dacă ei nu vor da nici un fel de declarații presei. După cinci zile forte lungi, Kristine a fost eliberată. Nici până azi n-a reușit să afle ce acuzație i se adusese pentru a fi arestată.

Timp de trei luni Kristine a bătut zilnic drumul la Ministerul de Externe Saudit. În toată această perioadă ea n-a reușit să ia legătura cu copiii ei. A cerut permisiunea de a se prezenta în fața tribunalului islamic deoarece legea islamică garantează explicit custodia mamei asupra copiilor până la vârsta de șapte ani. Atâta vreme cât avea rezidență stabilă în Arabia Saudită, spera să obțină tratament egal în fața legilor.

Pe data de 2 august 1983, la aproape doi ani de la răpire, Kristine a reușit să-și vadă copiii. Hani, acum de patru ani, era în stare să povestească toate detaliile răpirii lor, chiar și despre jucăriile primite de la tatăl lui ca să nu plângă.

— Hani spunea că atunci pe tatăl lor l-a ajutat un om îmbrăcat în Moș Crăciun, povestea Kristine.

Săptămâna următoare a reușit în sfârșit să convingă tribunalul să pună cazul ei pe rol, Kristine devenind astfel prima femeie de altă origine decât cea arabă care a fost audiată la Curtea Shariah islamică din Arabia Saudită. În cea de-a doua zi a procesului, avocatul ei saudit i-a spus :

— Nu se pot scoate bani din procesele de divorț, și-a abandonat-o, lăsând-o fără translator, procesul continuând numai în limba arabă.

În cea de-a treia zi a fost depusă o probă zdrobitoare împotriva ei : o fotografie luată în timp ce ieșea din biserică împreună cu copiii. Judecătorul a hotărât că ea nu poate primi custodia copiilor deoarece acest lucru „i-ar afecta din punct de vedere religios". Nu i s-au permis vizitele regulate. De-a lungul anului ce a urmat, în timp ce a continuat să locuiască și să lucreze în regat, i s-a dat voie să-și vadă copiii numai de cinci ori.

Kristine a considerat această situație intolerabilă și a părăsit Arabia Saudită. Ulterior, a trebuit să-și roage fostul soț să-i permită să-și viziteze copiii.

În 1986 i s-a permis să-i vadă, dar numai în prezența noii sale soții. Toate contactele cu copiii i-au fost supravegheate. Kristine mi-a povestit că trebuia să doarmă în același pat cu actuala soție a lui Mustafa.

— Copiii se certau pentru locul unde urmau să doarmă, în același pat cu noi, dar nici unul nu voia să doarmă lângă mine. Fiica mea chiar mi-a spus :

— America este o țară rea. America n-are moschei. America dă pașapoarte evreilor.

Fiul meu comenta și el :

— Ochii mei nu sunt albaștri, sunt căprui. Deci eu sunt arab.

Cererea mamei lui Kristine de a-și vedea nepoții a fost respinsă. Mi-am dat încă o dată seama cât de norocoase am fost să putem părăsi Iranul la timp pentru a-l mai prinde pe tata în viață. După invazia Kuweitului de către Irak, în 1990, Mustafa a dus copiii în Olanda, unde Kristine a putut să-i vadă în timpul unei vizite dintre cele mai neplăcute. Maisoon și Hani îi deveniseră total străini. Engleza lor era aproape de neînțeles. Între timp se transformaseră în niște musulmani zeloși și, ce era mai rău, erau convinși că mama lor nu-i iubea. I-au spus că nu o mai consideră mama lor. Tatăl Kristinei trebuia să meargă în vizită împreună cu ea, dar în ziua respectivă Mustafa s-a răzgândit și le-a lăsat un bilet în cutia poștală de la hotel :

—Când veți citi acest bilet, noi ne vom fi întors deja acasă, în Arabia Saudită.

Kristine mi-a mărturisit :

— Singurul lucru pe care mi-l doresc este să dorm și să-i visez. Când mă trezesc mă simt liniștită și împăcată. În somn le simt mirosul pielii și mă mângâie buclele fetiței mele.

Din păcate i-au rămas doar visele și din 1981 ele sunt singurele care-i susțin moralul. Speranța ei este că Maisoon și Hani se vor hotărî mai târziu să vină în Statele Unite pentru studii și poate că atunci vor trăi din nou împreună. Faptul că cei doi copii își vor schimba vreodată părerea despre mama lor și țara în care s-au născut s-ar putea să rămână un vis.

După ce am vorbit ore întregi la telefon, m-am întâlnit cu Kristine în ianuarie 1988, în emisiunea lui Phil Donahue. Toți invitații, inclusiv o doamnă profesor uni-

versitar convertită la islamism, am locuit în hotelul Drake din New-York și am așteptat împreună venirea limuzinei care ne ducea la studio. Când ne îndreptam spre mașină am făcut cunoștință cu soțul palestinian al doamnei profesor. Dumnealui ținea Coranul în mâini la intrarea în mașină în așa fel încât noi să-l putem săruta când treceam pe lângă el. Am refuzat, bineînțeles, dar omul acesta îmi inocula o stare de neliniște. A evitat umilința de-a sta cu femeile în spate așezându-se în față, lângă șofer. În timp ce mașina își făcea loc prin aglomerația șoselei, el și soția recitau din Coran. Când doamna profesor și-a întrerupt puțin recitarea pentru a interveni în discuție, a fost imediat admonestată de către soț, reproșându-i-se purtarea necuviincioasă.

— Trebuie să mă rog, s-a scuzat și a început să recite iar din Coran.

Odată sosiți la studio soțul i-a cerut să-și schimbe rochia și ea s-a conformat fără să crâcnească.

În timp ce așteptam în camera verde, Phil Donahue a trecut să ne salute. A dat cordial mâna cu fiecare dintre noi și a schimbat politicos câteva cuvinte. Când Phil i-a atins mâna doamnei profesor, soțul ei a izbucnit :

— Nu te atinge de soția mea !

Phil și-a scurtat imediat vizita.

Mi s-a făcut silă ; m-am simțit de parcă eram în Iran. Pentru o clipă n-am fost sigură că voi putea face față emisiunii, dar eram hotărâtă să nu-i permit acestui om să mă timoreze.

Sfatul pe care mi l-a dat Kristine în acea zi, insistând mult asupra lui, a fost ca niciodată să nu mă ascund :

— Am trecut prin toate : identități schimbate, locuri unde nimeni nu mă cunoștea, și toate au fost zadarnice ; doar pierdere de timp și de bani.

Atunci când i s-au răpit copiii, Kristine a trebuit să explice și să-i convingă pe cei dn jur de cele întâmplate în realitate, să le demonstreze care era fața ei cea adevărată. A suferit în ultimii zece ani mai mult decât se poate imagina și totuși nu păstrează în sufletul ei nici un resentiment, doar durerea despărțirii de copiii ei răpiți.

De curând mi-a spus :

— Nu pot face nimic în afară de a povesti și altora. Ceea ce și face în timpul ei liber : consolează și sfătuiește părinți aflați în aceeaș situație.

Prima oară când i-am spus agentului meu literar, Michael Carlisle, că mă îngrijorează problema siguranței mele și a fetiței, el mi-a confirmat sfatul deja primit :

— Publicitatea ar putea fi pentru voi cea mai bună protecție.

Acum, mai mult decât înainte, sunt convinsă că așa este. Dacă oamenii îmi cunosc situația ei sunt avertizați într-un fel asupra unor posibile acțiuni suspecte. Mama unei colege de-a lui Mahtob mi-a spus după apariția cărții :

— Acum, că-ți cunosc povestea, de fiecare dată când îmi iau copiii de la școală o urmăresc pe Mahtob, să văd cu cine pleacă.

Hotărârea mea de a nu-l lăsa pe Moody să ne transforme în prizoniere în propria noastră țară a fost deci corectă și din punctul acesta de vedere. În fond am părăsit Iranul pentru a fi împreună cu familia și ca să ne simțim libere.

Cred că, din nefericire, în țările în care cultul bărbatului atotputernic este sacrosant numărul femeilor prizoniere este mai mare decât am putea noi estima. Nu există cifre oficiale deoarece majoritatea nici nu încearcă să scape. Ele sunt niște ființe înjosite, călcate în picioare, victime disperate.

O femeie din Middle West, pe nume Meg, a demonstrat prin viața ei de câte sacrificii este în stare o mamă pentru a-și ocroti copiii. În 1982 Meg a cerut divorțul, ceea ce l-a determinat pe soțul ei, Hossain, să-i răpească pe cei doi copii : Kayuan, un băiețel, și Ferestateh, fetița, ducându-i în Iran. Disperată, Meg l-a urmat pentru a fi împreună cu copiii. Următorii opt ani a trăit în Teheran împreună cu numeroasa familie a soțului ei, într-o casă cu două camere. La fel de bine puteau s-o țină într-o celulă. Pe toată perioada i-a fost supravegheată orice comunicare, cât de întâmplătoare, cu occidentalii. Nici măcar atunci când stătea la cozi nu rămânea nesupravegheată.

În 1990 Hossain i-a permis lui Meg să-l ia pe cel de-al treilea copil al lor, pe atunci bebeluș, să vină să-și vadă părinții. Cei de la Departamentul de Stat mi-au schițat detaliile cazului și m-au rugat să intru în contact cu ea deoarece se simțeau neajutorați în fața situației acestei femei. Sperau ca discuția cu mine să-i facă bine.

Am vorbit destul de des cu ea dorind enorm s-o ajut dar, la fel ca cei de la Departament, nu vedeam nici o rezolvare.

— Ți-am citit cartea, mi-a spus Meg, și dacă viața mea în Iran ar fi măcar pe jumătate atât de bună ca a ta, aș reuși s-o scot la capăt.

Descrierea vieții familiei ei din Teheran era înfiorătoare, dar perfect realistă, după părerea mea. Mi-am amintit că în cartierele din sudul orașului cele mai multe case aveau două camere și în medie cincisprezece locatari, neavând nici aer condiționat, nici alte comodități. Cu toate că Meg era îngrozită de întoarcerea în prizonieratul de acolo, nu-și putea părăsi copiii. În ziua întoarcerii, o furtună de zăpadă a blocat traficul aerian. În aceeași zi a primit o scrisoare pe care Ferestateh reușise să i-o trimită. Iată cum începea scrsoarea fiicei ei de paisprezece ani :

„Mămico, te rog citește ce-ți scriu de două ori ! Mamă, nu veni înapoi ! Ești o proastă dacă te întorci aici. Mamă, am să-i fac viața amară, așa cum ne-a făcut-o și el de când ne-a răpit. Eu și Kayuan țipăm întruna și o s-o facem în continuare. Acum sunt mai mare și pot s-o fac mai bine.

Mamă, crede-mă că avem o viață bună. Avem și carne, și ouă, și fructe, așa că nu-ți fă probleme din cauza noastră. Mamă, am primit astăzi scrisoarea ta împreună cu fotografiile. Îi iubesc pe toți așa cum sunt. Ți-am văzut poza. Am putut citi pe fața ta cât de singură ești dar... dacă te întorci aici ai să te simți îngrozitor. Ți-am scris toate astea, dar nu sunt sigură că ai să mă asculți.. Te rog, mamă, gândește-te ce faci ! Da ? Transmite tuturor salutări. Mă rog ca scrisoarea asta să ajungă la tine cât se poate de repede.“

Meg a fost puternic zdruncinată. Într-un fel am sperat ca ea să considere furtuna ca pe un semn și să se răz-

gândească. Pe de altă parte mă durea inima gândindu-mă la cei doi adolescenți care voiau atât de mult să scape din Iran. Înțelegeam disperarea fetei care se agăța și de un pai, așa cum făcusem și eu. Nu e cinstit ca niște copii să fie obligați să poarte o asemenea povară. Ei se maturizează prea repede, la fel ca Mahtob, și e trist.

Meg era copleșită de sentimente de vinovăție, simțindu-se direct răspunzătoare. Nu putea uita cum în Teheran, în timpul raidurilor aeriene irakiene, băiatul ei fugea din adăpostul de sub clădirea oficiului poștal pentru a cumpăra pâine, singura mâncare a familiei, riscându-și viața ca să o salveze pe a lor. Nu putea suporta gândul că i-ar putea părăsi pe el și sora lui în Teheran, fără să știe de soarta lor.

În ziua în care Meg trebuia să se întoarcă în Iran, mi-a spus că fiul ei a mers atât de departe încât l-au închis în pivniță. După ce a sosit în Teheran, el s-a lăudat cu „succesele“ lui :

— Mămico, trebuie să locuiești aici, cu noi, pentru că eu am fost rău.

Înainte de a pleca, Meg mi-a spus :

— Am memorat toată cartea ta pentru că îmi dă speranțe. Plec fiindcă n-am de ales. Poate, odată...

După ce a plecat am primit o scrisoare în care îmi scria :

„Nu știu cum să explic, dar mă înspăimântă doar separarea de copiii mei. Cineva este întotdeauna rănit sau lăsat de-o parte. Familia și prietenii mei nu vor putea înțelege niciodată ; doar cineva care a fost aici. Ferestateh încearcă să fie adevăratul adult din familia noastră. Tot ea este aceea care vrea să-mi împlinească visele. Când a devenit copilul om mare și omul mare copil, habar n-am. Îi voi ține pe copii împreună și-i voi învăța să viseze.“

De atunci n-am mai auzit nimic de Meg.

În timp ce studiam astfel de cazuri frustrante, mi-am dat seama că există o singură șansă de rezolvare a lor în favoarea copiilor și aceasta era împăcarea dintre părinți. Ea este determinată de dependența femeii, a mamei, de bunul plac al celui ce a abuzat de ea. Presiunea care

determină reunirea familiei poate avea surse diferite. Nu rareori ea vine din partea familiilor celor doi părinți. Alteori părintele abandonat se simte constrâns să mențină legătura cu răpitorul pentru a-și recâștiga copilul și o face reînnodând firul fragil al conviețuirii. Deși în aceste situații (având în vedere miza) împăcarea este soluția de dorit, adeseori ea nu se realizează. Dacă stai să te gândești, relația dintre doi oameni se rupe mai ales dintr-un motiv anume. Dacă împăcarea rezolvă diferendele părinților, atunci ea poate deveni și o soluție.

În 1988 m-a căutat sora lui Marilyn, o femeie din Detroit, căsătorită cu un iranian pe nume Feridun. La acea vreme ajunsesem să recunosc tiparul factorilor ce duc la o răpire iminentă. Marilyn era ținută ostatecă de către soț în propria-i casă. Îi înregistra convorbirile telefonice și o împiedica să-și vadă rudeniile. Ținea benzină în casă și o amenința că o arde de vie împreună cu cei patru copii sau că se va arunca cu mașina de pe vreun pod atunci când vor fi toți împreună. A amenințat-o pe Marilyn că dacă anunță autoritățile are să-i omoare familia.

Fiindu-mi teamă pentru viața lor, m-am dus la oficialii guvernamentali să discut problema ei, deși nu credeam în justiția a cărei lipsă de eficiență îmi fusese deja demonstrată. Totodată m-am deplasat la un așezământ pentru femeile lipsite de adăpost. Am reușit să aranjez cu un astfel de așezământ dintr-un stat îndepărtat, încât atât ei cât și copiilor li s-a pierdut urma. Marilyn și-a luat alt nume și s-a înscris la universitate, lucru ce i-a întărit încrederea în sine și a pregătit-o pentru o viață independentă.

La un an și jumătate după aceea, când soțul a cerut să-și viziteze copiii, mi-a mărturisit c-ar prefera închisoarea decât să divulge locul unde și-a ascuns copiii. Era atât de preocupată de siguranța lor încât era în stare să-și parcheze mașina în Ohio și să închirieze altă mașină atunci când venea la tribunalul din Michigan.

Situația Marilynei prezenta toate semnele unui scenariu dezastruos. Feridun, având prea puține relații și nici un fel de rude în Statele Unite, a plecat de curând

în Iran. A fost un caz tipic despre felul în care se pune la cale o răpire parentală în cazul unei căsătorii mixte.

În cele din urmă a sosit și data audierii pentru acordarea custodiei. I s-a cerut mamei să-și aducă cei patru copii, altfel fiind pasibilă de pedeapsă cu închisoarea pentru desconsiderarea curții. După câteva interviuri, funcționarul cunoscut ca „Prieten al Curții" a recomandat ca lui Feridun să nu i se acorde dreptul de a-și vizita copiii, ceea ce a constituit un important pas înainte. Am fost citată ca expert în procesul ei, și mi-am dat seama că acest caz nu se va rezlova ca majoritatea celorlalte. La sfârșit s-a fixat și data audierii.

Așteptam pe coridorul tribunalului împreună cu mama, sora și avocatul lui Marilyn. Marilyn trebuia să sosească împreună cu copiii. Feridun aștepta și el, cu brațele pline de cadouri. Liftul s-a deschis și Marilyn și copiii au apărut, au trecut pe lângă noi de parcă nici nu existam și s-au îndreptat direct spre Feridun. A cerut să aibă o discuție între patru ochi cu el și se părea că se vor împăca. Spre dezamăgirea mea, peste câteva luni am auzit că ea se întâlnește în contiunare cu soțul ei și că a întrerupt toate relațiile cu familia ei.

Acest caz demonstrează un aspect deosebit de descurajant : „sindromul femeii ultradependente" ; cu cât presiunea din partea bărbatului este mai violentă, mai bizară și mai distrugătoare, cu atât mai mare este posbilitatea părților să se împace. Și, de obicei, din momentul în care se întorcea, femeia de care s-a abuzat îi respinge pe toți cei care au ajutat-o.

După această patetică dramă consumată pe sălile tribunalului, avocatul s-a întors către mine și m-a întrebat :

— Și-acum, când va mai veni careva să-ți ceară ajutorul, ce-o să faci ?

Simțindu-mă trădată, am răspuns :

— N-am să-mi mai ofer ajutorul.

Nu numai că pierdusem un timp prețios cu Marilyn, dar atunci când trebuia să vină la tribunal o invitasem să locuiască la mine, riscându-mi propria securitate și pe aceea a fiicei mele. Avusesem încredere în ea și încercasem s-o ajut. Cu toate cele întâmplate, de dragul tuturor

copiilor, știam că voi continua să-i ajut pe toți cei ce mi-o vor cere.

În iunie 1990, împreună cu Arnie, am întâlnit-o la Bruxelles pe Palsy, o belgiancă. Engleza ei învățată în Israel era cât se poate de bună. Legănându-și fetița, ne-a spus plină de tristețe :

— Deși suntem despărțiți de opt ani, soțul meu refuză să divorțeze. Am stat cu cineva în timpul ăsta și ne-am hotărât să avem un copil al nostru, să începem o viață nouă, dar nu-mi pot ierta greșelile anterioare.

Palsy l-a întâlnit pe Ben, evreu care nu practica pe atunci cultul mozaic, în Israel, loc pe care-i plăcea să-l viziteze. S-au căsătorit la Bruxelles, unde, la ofițerul stării civile, soțul ei a avut ca martor un preot. Cât timp au locuit în Belgia el s-a comportat ca un european. După întoarcerea în Israel cu fiul lor și cele două fetițe, comportarea lui s-a schimbat dintr-o dată (aceasta este de fapt una din trăsăturile comune cazurilor de răpire).

— Mă bătea, mă încuia în apartament și nu le dădea copiilor de mâncare așa că i-am luat și l-am părăsit. N-am încercat niciodată să le spun copiilor că tatăl lor e un om rău și eu, prin contrast, sunt bună. Nu era necesar să fac asta, doar cei doi, mai mari, își amintesc prea bine de câte ori m-a bătut în fața lor.

La nouă luni de la mutarea noastră în Israel, Ben a încercat să-i răpească. Fetița cea mică, neștiind încă nici să umble, era mai ușor de luat. Ben a așezat-o într-o mașină străină și când Palsy s-a repezit să o scoată de acolo, Ben a vrut s-o lovească trântind ușa. Ceilalți copii au început să țipe atrăgând atenția oamenilor de pe stradă, gata să intervină, ceea ce l-a obligat pe Ben să renunțe.

Palsy a obținut de la tribunalul belgian o hotărâre judecătorească prin care i se încredințau copiii, dar încrederea ei în puterea acestei hotărâri era limitată, așa că a început să se ascundă. Trebuia să-și ia copiii în mijlocul anului școlar și să-i mute. Micuții nu mai pricepeau nimic. Cea mai afectată era fetița cea mare, dar refuza să discute subiectul. După ce a început să plângă și să nu mai fie atât de încordată, Palsy i-a explicat că Ben încearcă să-i răpească.

În 1985 soțul lui Palsy a apărut la școala unde învățau copiii cu două mașini în care așteptau niște bărbați străini. Amintindu-și de incidentul din Israel fetița i-a replică nu vrea să meargă în nici o excursie în Franța.

Anul următor a trecut fără incidente, în ciuda unor rapoarte polițienești care semnalau prezența lui Ben în Belgia. În decembrie 1986, când copiii aveau șapte, cinci și respectiv patru ani, ultima încercare a lui Ben a reușit.

Cercetările întreprinse i-au luat urma la Amsterdam, Londra, și în final, în februarie 1987, la New York. Palsy a călătorit de zece ori în opt luni în Statele Unite, încercând să-și localizeze copiii. A colaborat cu „Centrul Național pentru copiii abandonați sau exploatați“ și a participat la progrmul de televiziune „Cei mai căutați din America.“

În ianuarie 1989, soțul lui Palsy a fost arestat la New York și închis pentru răpire. A declarat că și-a răpit copiii deoarece nu voia ca ei să crească în religia creștină, soția lui fiind catolică. Ben nu a dezvăluit locul în care se găseau copiii. Mai târziu, mama lor a aflat că ar fi ținuți în secret într-o comunitate evreiască Hasidică, undeva în Statele Unite. Peste șapte luni Palsy a obținut extrădarea lui Ben și trimiterea lui la Bruxelles — acesta fiind primul caz de extrădare pentru răpire parentală din istoria Belgiei.

În condițiile legislației belgiene răpirea parentală se pedepsește cu închisoarea de la opt zile la un an. Dacă răpitorul refuză să colaboreze, pedeapsa se poate prelungi nelimitat — așa cum s-a întâmplat și în cazul lui Ben care preferă să rămână închis, acesta fiind al treilea an de privare de libertate pe care îl ispășește. Discutând cu Palsy, mi-am dat seama că nu din răzbunare preferă să-l știe închis, ci pentru că el este singura persoană care ar putea să-i spună unde sunt copiii.

Întorși în Statele Unite, Palsy și tatăl ei au dus o adevărată muncă de detectivi încercând să dea de urma copiilor. Au descoperit două grupuri Haside în care au trăit copiii ei. O dată au ajuns doar cu șase săptămâni întârziere într-un loc în care fuseseră copiii. Se pare că n-au reușit să progreseze mai mult datorită complicității celor care l-au ajutat pe Ben să-i răpească și care conti-

nuă să-i mute pe copii dintr-o comunitate în alta. Din informațiile culese de Palsy, ei s-ar putea afla în Paris, Amsterdam, Mexico-City sau în oricare alt loc din lume.

Palsy și-a unit forțele cu Anne-Marie Lizin, funcționar guvernamental belgian, și au format o organizație nonprofit, numită „Missing Children International", ale cărei acțiuni au început să prindă contur în septembrie 1989. Organizația acordă consultații părinților înainte și după ce copiii au fost răpiți și se străduiește să-i sensibilizeze pe legiuitori asupra seriozității acestui act criminal. În Belgia, ca și în restul lumii, cazurile cu soluții potențial interpretabile stau în mâinile judecătorilor.

Kit Bell și-a pierdut capul după un libian arătos, pe nume Sabri Hashim, în timpul facultății, la Colegiul de Stat Portland, Oregon. După ce s-a născut fiul lor, Ahmed, Sabri a convins-o pe Kit să facă o excursie în Libia. Ca și în multe alte cazuri, odată ajunși acolo, el a refuzat să le permită soției și copilului să-i părăsească țara. Fetița lor, Camella, s-a născut în Libia.

După trei ani de nefericire în care s-a simțit prizonieră într-o țară necunoscută, Kit l-a convins pe Sabri s-o lase să plece într-o vacanță în Statele Unite. La fel ca și Kristine Ulham, a cerut imediat divorțul și a început să se ascundă. Sabri a venit după ei în Statele Unite și s-a opus divorțului.

Judecătorul a reținut pașapoartele americane și libiene ale copiilor, dar a permis vizitele sub supraveghere. Când Kit s-a opus, explicând că se teme pentru siguranța copiilor și pentru viața ei, judecătorul a amenințat-o cu închisoarea pentru desconsiderarea hotărârii judecătorești. Dându-și seama că pericolul ce planează asupra copiilor ar fi mai mare dacă ea s-ar afla la închisoare Kit nu i-a mai ascuns dar era cu inima îndoită când îi ducea la întâlnirea cu tatăl lor. În timpul celei de-a doua vizite, Sabri l-a rugat pe supraveghetorul numit de judecător să-i permită să ducă cei doi copii într-un magazin, să-și aleagă singuri jucăriile. Cu acest prilej au dispărut fără urmă. Peste trei săptămâni Sabri a trimis o telegramă avocatului său din America înștiințându-l că el și copiii sunt în Libia.

Când Kit și-a rugat soțul să-i permită să-și viziteze copiii în Liba, el a refuzat categoric :

— Pentru noi nu mai exiști !

La trei ani de la răpire, Statele Unite au bombardat cartierul general al lui Gadafi din Tripoli, aflat la o milă de locuința familiei lui Sabri. Ca să-i demonstreze soției sale că cei doi copii supraviețuiseră atacului, Sabri i-a trimis mai târziu fotografiile lui Ahmed (care avea deja șase ani) și a Camellei (de patru ani). Cu toate că tot timpul încercase să-și imagineze cum ar putea arăta copiii fotografiile i-au sfâșiat inima, atât de mult crescuseră.

Cu toată durerea despărțirii impuse, Kit avea puterea să ne spună că atâta vreme cât îi trăiește soacra, este convinsă că cei doi copii vor avea parte de toată dragostea ei, dar a adăugat :

— Vor fi crescuți într-o societate cu mentalități în care eu nu pot să cred. Vor crede în valori pe care eu nu le pot aprecia și modul în care sunt educați este foarte diferit de al nostru.

Kit a învățat multe cu privire la diferențele culturale dintre americani și arabi, acum înțelege în ce constă rolul tatălui în cultura islamică și totuși pentru ea rămâne de nerezolvat o teribilă dilemă :

— Am născut acești copii, deci sunt copiii mei. Îi iubesc și îi iubește și el, dar în societatea aceea ei îi aparțin în primul rând lui.

Kit își dă seama că are totuși o situație mai bună decât a altor mame :

— Eu măcar știu unde-mi sunt copiii și poate, odată... și vocea îi scade în intensitate.

Când a fost întrebată dacă ea nu s-a gândit să-i re-răpească pe cei doi copii, a răspuns :

— I-aș lua înapoi numai în condițiile unui acord pașnic. Altfel ar fi dezastruos pentru ei, care au locuit atât de multă vreme acolo, încât au și uitat engleza.

Dragostea ei pentru copii n-o lasă să-i oblige la noi traume. Kit continuă să le scrie și să le trimită cadouri chiar dacă acestea, probabil, nu le sunt transmise. Încearcă mereu să vorbească la telefon cu copiii, măcar să

le audă vocea, dar niciodată nu i se permite acest lucru. După zece ani de încercări zadarnice Kit mai speră că după ce vor creşte va putea să-i reîntâlnească, şi poate să ajungă să se cunoască.

În cazul ei judecătorul a urmat un raţionament greşit, întâlnit adesea, şi anume că justiţia poate proteja copiii luându-le paşapoartele. Unii judecători se conduc după stereotipii şi mai naive : ei îi ameninţă pe potenţialii răpitori cu acuzaţia de desconsiderare a hotărârii curţii — o vorbă goală pentru cineva oricum hotărât să părăsească ţara. Judecătorul nu ia în considerare faptul că în reţeaua eliberării paşapoartelor internaţionale există o breşă evidentă : posibilitatea oricărui străin de a-şi trece copiii peste graniţă pe baza propriului paşaport.

Teresa Hobgood, doamna din Departamentul de Stat care s-a ocupat de cazul meu şi de cel al lui Kit, a observat că părintele care are ordinul de custodie pentru copii, înaintând o copie a ordinului Departamentului de Stat, poate opri emiterea de paşapoarte copiilor. Celălalt părinte însă poate apela la Ambasada ţării lui sau la un consulat pentru a-i elibera paşapoarte cu viza ţării sale, ceea ce face ca măsura să nu fie eficientă.

În 1986 am propus Departamentului de Stat să introducă un control al paşapoartelor tuturor copiilor sub 16 ani care urmează să părăsească ţara. Concomitent, propuneam centralizarea pe computer a numelor victimelor potenţiale ale unei răpiri, care apoi ar fi putut fi identificate, indiferent de paşaportul prezentat.

Mi s-a răspuns că ideea mea este nerealizabilă deoarece contravine dreptului de a călători peste hotare pe care-l are orice american. I-am contrazis argumentând că verificările n-ar dura mai mult decât timpul necesar rezervării unui loc pentru o călătorie cu avionul şi cei ce călătoresc pot accepta acest inconvenient, aşa cum au acceptat şi controlul bagajelor făcut de serviciul de siguranţă din aeroporturi şi a cărui necesitate a devenit atât de evidentă.

Nu trebuie oare protejate şi interesele celor mai tineri cetăţeni ai Americii ?

4

JUSTIŢIA PAKISTANEZĂ

În aprilie 1989 am ţinut o conferinţă la Michigan, în faţa a cincizeci de persoane adunate într-o mică bibliotecă din centrul oraşului. În timpul discuţiilor am remarcat prezenţa unei femei micuţe, în jur de douăzeci de ani, care păruse foarte interesată de conferinţă. S-a ridicat şi, tremurând de emoţie, a intrat direct în subiect :

— Am venit la această conferinţă dintr-un aşezământ aflat la o sută de mile distanţă, unde m-am ascuns de soţul meu împreună cu băieţelul meu de doi ani. Soţul m-a ameninţat că-mi ia copilul şi-l duce cu el în Liban. Ce pot face ? Cine mă poate ajuta în această situaţie ?

Când a terminat ce avea de spus, faţa îi era scăldată în lacrimi. Publicul, format din provinciali neobişnuiţi cu emoţiile expuse în public, s-a retras într-o tăcere jenantă. După câteva minute lungi, o femeie foarte drăguţă, cu un fel de-a fi ce trăda faptul că lucrează într-un domeniu de relaţii cu publicul, s-a ridicat şi s-a prezentat, oferindu-se să afle ce s-ar putea face pentru a fi ajutată. Doamna Chris Kerest s-a prezentat ca fiind în serviciul senatorului Donald Riegle. A mărturisit că cele auzite au mişcat-o profund.

Chris, prin poziţia ei, era răspunsul la o rugăciune făcută Domnului. S-a implicat în cauza noastră cu toată energia, dovedind o inteligenţă sclipitoare. A reuşit să contamineze întregul cabinet cu entuziasmul ei, inclusiv pe senator. Nu după mult timp, senatorului Alan Dixon din Illinois, unul dintre primii lideri care a ridicat în Congres problema răpirilor parentale, i s-a alăturat şi senatorul Donald Riegle. Discutasem adesea şi înainte diverse cazuri cu Departamentul de Stat şi cu doamna Sara Pang, ajutor al senatorului Dixon. A durat însă destul de mult timp până să iasă la iveală cazurile din Michigan, aşa încât, deşi cunoscută în general, până în 1988 problema a părut destul de abstractă. Pe măsură ce cartea mea se bucura de o tot mai mare audienţă, am început să primesc informaţii despre cazurile din Michigan şi, cu Chris Ke-

rest alături, am pus la punct o sursă de informare cât se poate de reușită.

Când eram plecată în turneu sau trebuia să părăsesc țara, Chris reușea să mențină legătura cu cei pe care încercam să-i ajutăm, făcând ca activitatea să continue. Ea a reușit să ia asupră-și o parte din povara extraordinară pe care o acceptasem din ziua publicării cărții și mi-a fost un sprijin moral inepuizabil.

Chris s-a legat definitiv de o familie : Christy Khan și cei trei fii ai săi. Cazul lui Christy Khan a fost plin de răsturnări neașteptate de situații : intrigi, pericole și un final desfășurat într-o țară situată foarte, foarte departe de America din toate punctele de vedere.

Christy se afla în casa unei mătuși, jucându-se cu copiii, când un grup de prieteni și rudenii ale soțului ei au intrat pe neașteptate în casă. Aveau fețele încordate și făceau o hărmălaie de nedescris. A înțeles foarte puțin din discuție — după noăsprezece luni petrecute în Pakistan, cunoștințele ei de limbă urdu erau foarte limitate — dar a înțeles că cineva de la poliția din Michigan, telefonase anunțând că se întâmplase ceva foarte grav.

— Riaz este în închisoare — a spus unul dintre cumnați în engleză —, trebuie să mergi să afli ce s-a întâmplat.

Lui Chrity i s-a oprit inima. Se împlinea cel mai îngrozitor coșmar— posibilitate care o înspăimântase de când Riaz Khan, soțul ei pakistanez, dispăruse cu două săptămâni înainte de plecarea în Statele Unite.

— *Dă, Doamne, să fie sănătos !* — se ruga Christy în mijlocul panicii create. *Dă, Doamne, să se întoarcă la noi !*

Întâmplarea avea loc pe 6 august 1990, la nouă luni după ce Riaz îi răpise pe Jonathan și Adam din casa lor din Detroit și îi dusese în Peshawar, orașul lui natal. Christy l-a urmat în Pakistan. Din acel moment Riaz se schimbase foarte mult, devenind foarte periculos, chiar și pentru familia lui de acolo. Christy știa că Riaz era speranța ei cea mai sigură de a-și putea aduce copiii înapoi în America. Când pleca, el lăsa instrucțiuni foarte clare : soția și copiii lui nu aveau voie să părăsească nesupravegheați casa, cu atât mai puțin țara. Cât timp era plecat Riaz, Christy trebuia să facă gospodăria pentru șase bărbați : tatăl lui și cei cinci frați. Spre deosebire de Riaz, nici unul dintre ei nu avea vreo legătură cu Statele Unite. După obiceiul pakistanez, ei urmăreau s-o țină pentru totdeauna pe Christy și pe copii, mai ales pe copii, în gura speranță de libertate era Riaz.

propria țară. Cu toate defectele lui, multe de neiertat, sin-

Când Christy a încercat să ia legătura cu sediul poliției din districtul Borrion, la sud de Michigan, legătura telefonică s-a stabilit foarte greu.

Rudeniile prin alianță se înghesuiau în jurul ei, strigând care mai de care și punând întrebări toți deodată. În timp ce se străduia să deslușească sunetele din receptor, grijile o asaltau. Nu o dată i-au trecut prin minte posibilele nenorociri ce i s-ar fi putut întâmpla soțului ei în această călătorie. Ce s-ar întâmpla dacă Riaz s-ar urca beat la volan și ar avea un accident (deși religia islamică interzice băuturile alcoolice : din acest punct de vedere el n-a fost niciodată musulman) ? Dar dacă soțul ei ar căuta-o pe fosta lui prietenă și ar rămâne cu ea, lăsându-i pe Christy și pe copii să se descurce singuri, ori dacă afacerile lui misterioase îl vor aduce până la urmă la închisoare ?

— Departamentul poliției ! a sunat fermă vocea femeii, acoperind cele peste nouă mii de mile.

— Bună ziua, am sunat în legătură cu soțul meu. Numele lui este Riaz Khan, i-a dictat ea numele pe litere. Am aflat că tocmai a fost arestat. *„Dă, Doamne, ca totul să fie bine !“* se ruga ea în gând.

— Nu cred că a fost arestat, a spus femeia făcând o pauză, lăsând-o pe Christy să respire. *E o greșeală, probabil cineva a tradus greșit.* Apoi i-a spus vestea cea adevărată, care depășea tot ce-și închipuise ea mai rău : S-a găsit un cadavru care a fost identificat a fi a celui pe care îl căutați.

Christy a repetat vestea cu o voce seacă și cei din jur au izbucnit în strigăte de durere. Se simțea foarte departe, de parcă ar fi visat că toate acestea se întâmplă altcuiva. Nu se putea gândi decât la ceea ce Riaz îi spusese cu puțin timp înainte de-a pleca, în modul lui criptic de exprimare, care îi răsuna acum, metalic, în ureche :

— *Speră să nu mi se întâmple nimic atâta vreme cât lipsesc fiindcă, dacă mi se întâmplă ceva, n-ai să mai părăsești niciodată țara asta.*

În iunie 1985, după terminarea primului an la Universitatea din Michigan, Christy și-a dorit o schimbare și a întreprins o călătorie prin Tusla, Oklahoma, unde și-a vizitat o colegă de facultate și apoi la Universitatea Oral Roberts (Oru), școala fondată de faimosul evanghelist reînviat. Fiind ea însăși o presbiteriană convinsă, Christy a fost atrasă de atmosfera de la Oru. I-a plăcut de asemenea și Riaz Khan, un student pakistanez înalt și bine făcut, cu părul negru și des și o bărbie puternică, despicată la mijloc.

De la prima lor întâlnire, care a avut loc datorită unui aranjament al unor prieteni comuni, Riaz a fost cucerit de Christy cea plină de viață, de fața ei proaspătă și de umorul ei cald. Riaz avea pe atunci douăzeci și cinci de ani, fiind cu patru ani mai mare ca ea. Pentru Christy ea a însemnat o noutate binevenită, față de băieții mai mari cu care ieșise uneori în Michigan, pe care îi găsea cam rigizi și cu vederi înguste. El i-a spus că urmează să devină avocat, că a călătorit prin toată Europa și speră să-și poată lua diploma în Statele Unite. Părea să fie un om foarte cinstit, cu dragoste de carte.

Riaz avea și alte calități : era galant și se purta curtenitor. Insista să țină ușa de câte ori trecea Christy prin ea. Pentru fiecare întâlnire îi cumpăra flori. O ridica în slăvi :

— Mă făcea să mă simt foarte feminină, mărturisește Christy.

Deși crescut într-un alt fel de cultură, Riaz era un fervent susținător al Statelor Unite. Spunea că îi plac foarte mult americanii și felul lor de a trăi, simțindu-se mult mai liber în America decât în propria-i țară, unde cu puțin înainte de plecarea lui, în 1982, fusese istituită legea marțială. Riaz povestea foarte puțin despre țara lui de baștină, evitând întrebările cu privire la familie. Ei nu se prea interesau de ce voia el să facă și ca atare le scria foarte rar. Spusele sale erau la fel de vagi și atunci când venea vorba despre religia lui. Cu toate că nouăzeci și șapte la sută dintre pakistanezi sunt musulmani, Riaz susținea că este un creștin convins, deși nu se declarase ca atare. Încerca să învețe mai multe despre „noua sa credință".

A sunat-o pe Christy la puțin timp după întoarcerea ei la Michigan și în toamnă se vizitau la sfârșit de săptămână. În decembrie Riaz i-a cunoscut părinții. Plin de nerăbdare, a cerut-o în căsătorie :

— Nu pot trăi fără tine, am să mor fără tine, îi declara el. Ești cea mai drăguță femeie din câte am întâlnit vreodată.

Amintindu-și de toate astea, Christy a recunoscut :

— Am fost îngrozitor de naivă ; victima perfectă pentru orice ar fi avut de gând să facă.

În ianuarie 1986 Riaz i-a spus că viza lui de student a expirat. Urma să plece acum un semestru în Pakistan și să se reîntoarcă cât de repede va putea. Deși știa că acționează pripit, Christy a acceptat să se căsătorească cu el după ce se va întoarce.

Simțindu-i în mod acut lipsa, n-a mai așteptat reîntoarcerea lui. Îndrăgostită, și-a urmat logodnicul înainte de a-și termina studiile. Era cea mai riscantă aventură a vieții, dar a plecat fără nici o grijă. Pentru ea era cea mai fericită combinație : o viață exotică alături de omul în care avea încredere deplină.

Pashawar este situat în nord-vestul Pakistanului, la circa cincizeci de mile de Afganistan și de trecătoarea Khyber, pe vechiul drum pe uscat ce lega India de Rusia. Cu toate că munții din acea zonă erau considerați de localnici ca dealuri de la poalele munților Himalaia, Christy nu mai văzuse peisaje atât de spectaculoase. Drumurile erau înguste și șerpuitoare, fără parapeți ; oricine ar fi alunecat de acolo, căderea în prăpastie i-ar fi fost lungă. Zonele cele mai periculoase erau anunțate prin craniile și oasele încrucișate pictate pe stâncile din apropiere. Orașul în sine era mult mai puțin frumos. Penshawar fusese în anii '70 un cunoscut centru turistic, având un bazar faimos, dar după invazia rusească din Afganistan (în 1979) fusese luat cu asalt de sute de mii de refugiați afgani. Noii veniți își construiseră bordeie sărăcăcioase și consumaseră mult peste ceea ce putea asigura zona respectivă, în special în privința apei și a canalizării. Orașul a deve-

nit murdar, cu o populație mult prea densă — oferind un mediu perfect pentru epidemii — și acoperit de o pâclă deasă de fum. Tribul Pathan care deținea controlul asupra orașului și a împrejurimilor era faimos în tot Pakistanul pentru felul dur și incapabil de compasiune.

Deși Riaz și Christy locuiau în oraș cu o mătușă, cea mai mare parte a familiei locuia la țară, într-o zonă mlăștinoasă, la cincisprezece mile vest de oraș. Ei erau proprietarii satului și ai întinselor culturi de trestie de zahăr și mangotieri dn jur. Locuitorii satului, mii de oameni trăind în niște șoproane simple, lucrau cu toții pe aceste terenuri organizate ca plantații, asta fiind unica lor posibilitate de lucru în zona respectivă.

După standardele pakistaneze, marea familie Khan, condusă de tatăl lui Riaz și de un unchi al său, era extrem de bogată. După Riaz beneficiile erau în declin din cauza proastei administrări. Casele lor erau mari dar prost întreținute, aproape în ruină. Ca al doilea născut dintre cei opt copii, Riaz era ca un „rege" pentru ei. Christy își amintește că până și fratele mai mare îl asculta. Pentru ei, Riaz cel umblat și învățat știa totul și el n-a făcut nimic pentru a le schimba această convingere.

Christy s-a lăsat sedusă de familia Khan — ospitalieri și calzi, dornici să o primească în mijlocul lor pe străina care urma să intre curând în familie. Dintre bărbați, cel mai mult s-a atașat de cel de-al treilea frate, un băiat tandru și atent, care prefera să stea cu ea la povești atunci când ceilalți se distrau trăgând cu puști sau cu mitraliere semiautomate.

Familia a făcut tot ce i-a stat în putință ca ea să se simtă bine. Când Christy a cerut permisiunea de-a nu respecta întocmai obiceiurile din Peshawar și deci să nu poarte pe cap *chador*-ul care-i ținea foarte cald, femeile au fost de partea ei. Riaz a privit-o întrebător, neobservând modul nu tocmai reglementar în care se îmbrăca, dar nu a dat atenție prea mare faptului că-și purta *chador*-ul atârnat pe umăr ca pe un *serate* mexican. În ceea ce-i privește pe ceilalți membri ai familiei, au fost flatați de dorința tinerei de a le cunoaște tradițiile și viața de fiecare zi. Unul dintre verișori a fost de-a dreptul uimit :

— Am auzit că americanii se poartă îngrozitor cu străinii.

— Bine, dar America este formată din străini, l-a lămurit Christy, oamenii sunt veniți acolo din foarte multe țări, așa că suntem într-un fel cu toții străini.

În același timp le-a zdruncinat părerea preconceputâ că femeile americane sunt agresive, vorbesc prea tare și-și tratează foarte prost bărbații. După ce a observat-o pe Christy cum servește ceaiul prietenilor lui Riaz, tatăl i-a lăudat de mai multe ori „supunerea".

Până aici toate bune, dar au avut loc și incidente care i-au dat de gândit, făcând-o să se întrebe dacă știe la ce s-a angajat. Într-una din zile o verișoară venită în vizită a întrebat-o dacă nu o sperie furia lui Riaz.

— Nu, care furie ? a întrebat-o Christy.

— Oh, Riaz se înfurie foarte tare. Toți de pe aici se tem de el — i-a răspuns verișoara.

Vexată, Christy s-a apropiat mai târziu de Riaz și l-a întrebat :

— Așa, deci, de obicei te înfurii !

— Oh, nu, nu ! a asigurat-o el. Oamenii ăștia nu-mi înțeleg felul de-a vorbi.

Peste câteva zile, un alt văr a întrebat-o direct dacă Riaz a lovit-o vreodată. A fost pur și simplu șocată :

— Nu, bineânțeles că nu ! Dacă m-ar lovi, aș zbura imediat de aici ! Rememorând toate întâmplările Christy comenta :

— Mă neliniștea întrebările lor, dar Riaz se purtase întotdeauna foarte frumos cu mine. Mă gândeam că poate ei îi înțelegeau greșit. De multe ori oamenii nu se înțeleg prea bine cu propria familie, ceea ce nu-i împiedică să aibă o căsătorie fericită.

Scopul urmărit de Riaz era căsătoria. Voia ca ei să se căsătorească în Pakistan și se arăta foarte nerăbdător. Christy nu era atât de grăbită. Ea voia să mai iasă o perioadă împreună și apoi să se căsătorească la o biserică din orașul părinților ei. A fost contrariată când a aflat că Riaz este musulman, mai puțin de faptul în sine cât de impresia falsă pe care i-o cultivase. Ea mi-a spus :

— Pentru mine nu avea prea mare importanță atâta vreme cât ținea cont de valorile religioase.

C-a s-o convingă, Riaz i-a promis că vor face o a doua nuntă după întoarcerea în Statele Unite. Ulterior, și-a declinat promisiunea spunând că religia islamică nu-i permite să ia parte la ceremoniile creștine. Apoi a lansat bomba : autoritățile refuză să-i elibereze viza pentru a-și continua studiile. Christy a aflat ulterior că Riaz și-a pierdut locul la Oru din cauza multelor absențe. N-avea posibilitatea să se întoarcă în Statele Unite decât dacă se căsătorea cu o americancă.

— Dacă mă iubești și vrei să te căsătorești cu mine în America, de ce nu ne-am căsători și aici ? După aceea vom putea fi împreună.

A doua zi dimineața Riaz a trezit-o pe Christy cu un ultimatum :

— Trebuie să te hotărăști — i-a spus. Sau te căsătorești cu mine acum sau te întorci fără mine în America.

Imamul, preotul musulman, sosise deja la locuința lor. Ceremonia nu mai putea fi amânată, iar Christy n-a avut nici timpul să se spele pe față. Ametită de tactica persuasivă a lui Riaz, Christy nu și-a mai ascultat vocea interioară care-i spunea că ceva nu e în regulă. Riaz avea uneori un comportament contradictoriu, dar ea era convinsă că nu mai poate trăi fără el. Îndreptându-se spre camera în care îi aștepta Imamul, l-a tras într-o încăpere alăturată și i-a spus :

— Mă căsătoresc cu tine, dar trebuie să înțelegi că nu pot locui aici. Nu-mi pot crește copiii aici. Văzuse prea multe cazuri de copii suferind de malarie sau febră tifoidă în Peshawar, chiar și în familiile cele mai bine situate.

— Bineânțeles, i-a răspuns Riaz, de asta îți cer să ne căsătorim, ca să ne putem întoarce împreună în America, să ne facem acolo un rost al nostru.

Deși a fost de acord să facă o nuntă după ritul islamic, Christy le-a spus clar tuturor rudeniilor soțului că ea rămâne creștină.

— Dar dacă te căsătorești cu fratele nostru, pentru noi ești musulmană ! i-a replicat una dintre surori. Ai să-ți iei și un nume musulman ?

Și Christy își amintește :

— Am învățat multe despre islamism cât am locuit acolo și totul era foarte frumos ; este o religie care induce o stare de liniște. Le-am spus că n-am să mă convertesc, și am subliniat acest lucru, dar am acceptat un nume islamic pentru a mă putea accepta mai ușor.

În certificatul de căsătorie ea este înregistrată cu numele de Miryam.

Ceremonia în sine n-a fost prea înălțătoare. Riaz și Christy au schimbat jurămintele islamice în fața a doi martori și a încă unuia, care ținea locul tatălui Christyei. Imamul nu vorbea englezește. Riaz a sfătuit-o ca atunci când o întreabă ceva să-i răspundă cu „giai", un cuvânt care în urdu înseamnă „da".

— Trebuie doar să dai din cap, să zâmbești și să nu pui întrebări.

După ceremonie, Riaz i-a comunicat că trebuie să ia masa în oraș, împreună cu frații lui. Conform tradiției, la sărbătoare nu lua parte nici o femeie, nici măcar Christy. Urma ca el să-i aducă mai târziu o bucată de pui.

Christy și-a petrecut noaptea nunții singură în cameră, jignită, dar încercând să accepte lucrurile așa cum erau :

— Nu eram atât de naivă încât să-mi închipui că cele două culturi se pot asimila una pe cealaltă. Știam că trebuie făcute concesii de ambele părți. În noaptea aceea am acceptat concesia deoarece nu mă deranja prea tare.

În zilele următoare confuzia a început să crească. Înainte de căsătorie erau tot timpul împreună când veneau prietenii în vizită. După nuntă Riaz a început s-o excludă din cercul lor :

— Nu înțelegi limba și ei sunt stingheriți în prezența ta, i-a spus el mânios. Nu sunt obișnuiți cu prezența femeilor în aceeași cameră.

— A fost ca în poveștile de groază în care mirele se schimbă a doua zi după nuntă. Mă simțeam frustrată și eram tot timpul nervoasă, dar știam că urmează să plecăm și nu doream să las în urmă amintiri neplăcute. Era genul de situație în care îți ții gura ; ce altceva ai putea face ?

După ce s-a întors singură în America, deoarece obținerea vizei pentru Riaz a durat câteva luni, Christy își

amintea cu emoție de soțul ei : clipele fericite pe care le-au trăit, și era sigură că, reveniți în America, totul va reintra în normal. În definitiv se iubeau și împreună aveau s-o scoată la capăt.

Peste patru luni, în 24 Decembrie 1986, Riaz a sosit cu avionul la Detroit. A fost prima sărbătorire a ajunului Crăciunului împreună și prima dată când Riaz și-a văzut fiul, pe Jonathan. Reîntâlnirea a fost caldă și emoționantă. Christy s-a simțit ca pe vremea când Riaz îi făcea curte. Trecând în revistă perioadele pe care le trăise, mi-a spus că probabil aceea a fost cea mai plăcută din întreaga lor căsnicie.

Au închiriat o casă în Livonia, nu departe de părinții ei, și Riaz a început să lucreze ca muncitor necalificat la o benzinărie. N-a lipsit nici o noapte, dar Christy este sigură că el se simțea umilit de munca pe care trebuia s-o facă. Îi spunea că este doar o muncă temporară, până când va reuși să pună pe picioare propria-i afacere cu covoare orientale.

Riaz era un tată grijuliu și atent, și primele luni au trecut senine. Pe Christy o deranja când el se declara cu cinci ani mai în vârstă sau când îi mințea pe ai lui spunându-le că este proprietarul benzinăriei. Susținea că, dacă ei ar afla adevărul, nu l-ar mai putea respecta. Tot timpul o întreba pe Christy :

— Tu mă respecți ?

— Bineânțeles că da. Atâta vreme cât muncești din greu, cum aș putea să nu te respect ?

Se pare însă că răspunsul nu-l satisfăcea.

Nu după multă vreme căsnicia lor a început să se deterioreze, în ciuda banilor primiți de la tatăl său — la un moment dat un CEC de zece mii de dolari — afacerea cu covoare nu s-a materializat niciodată. Motiva că nimeni nu voia să-i închirieze spațiul necesar, având cu toții prejudecăți în privința străinilor. Tot timpul își făcea griji în legătură cu banii și a obligat-o pe Christy să se întoarcă la serviciu, ca secretară în probleme de legislație, cu mult timp înainte de-a se simți în stare s-o facă, pe când John avea abia câteva luni. Nu-l mai interesa copilul și nu o mai ajuta în gospodărie.

— Mi-a spus că este o muncă degradantă și nu se simte obligat s-o facă. Făcea totul invers decât trebuia, fără pic de considerație față de noi și situația părea fără ieșire.

Christy are din naștere o fire ușor adaptabilă, chiar „prea adaptabilă" după părerea ei, dar încordarea intervenită în relația dintre ei a început s-o deranjeze. Deși Riaz își făcea tot timpul probleme în legătură cu banii, hainele și le cumpăra de la cele mai scumpe magazine, mânca numai în restaurante scumpe, se plimba cu mașini închiriate, foarte frumoase, ultimul model, și susținea că banii necesari îi erau dați de către prieteni. Din când în când venea acasă cu câte un inel nou de aur primit, chipurile, cadou de la familia din Pakistan.

Christy habar n-avea de unde are bani, dar era clar că nu sunt folosiți în beneficiul lor comun. Riaz avea un cont separat la bancă, din care plătea mâncarea și benzina. Christy făcea față tuturor celorlalte cheltuieli, inclusiv chiria. Tensiunea datorată slujbei și a îngrijirii copilului au dat-o gata. A început să dea glas insatisfacțiilor, sunându-l la telefon în timpul serviciului, lucru ce l-a deranjat pe Riaz. Ea îi arăta „lipsă de respect". Într-o seară a izbucnit :

— Te aranjez eu când mă întorc acasă !

Christy n-a înțeles prea bine ce vrea să spună și o oră mai târziu Riaz a sunat-o și și-a cerut scuze :

— Sunt obosit și mă apasă problema banilor.

În primăvara aceluiași an Christy a pierdut o sarcină. Înnebunită, a profitat de simpatia unei prietene ca să i se confeseze. I-a spus că, probabil, dacă ar fi primit mai mult ajutor în casă sau dacă n-ar fi trebuit să lucreze atâtea ore la serviciu, ar fi putut păstra sarcina. Întâmplător Riaz a auzit-o și s-a înfuriat : cum își permitea ea să-l denigreze în fața unei femei ?

În iulie Christy era din nou însărcinată. A sunat-o pe mama ei care a încercat s-o convingă să renunțe imediat la slujbă.

— Nu pot, nu ne putem permite ! i-a răspuns Christy.

A doua zi Riaz era furios :

— De ce i-ai spus mamei tale că nu ne putem permite ? Acum mă va considera un om de nimic !

Gândindu-se mai bine la discuția lor, s-a născut bănuiala, confirmată ulterior, că soțul ei înregistra convorbirile telefonice.

Au început să se certe tot mai des, dar Riaz nu o lovise niciodată, așa încât aproape că uitase întrebările neliniștitoare ale verilor lui din Pakistan. În seara în care i-a pus mâinile pe gât și a început s-o strângă, a fost foarte șocată. Riaz i-a dat drumul doar după ce a leșinat.

— Prima oară când se întâmplă nici nu-ți vine să crezi. Este aproape incredibil ca persoana respectivă, indiferent de felul în care s-a purtat până atunci, să poată face așa ceva.

În noaptea aceea Riaz și-a cerut iertare într-un mod de-a dreptul abject :

— Îmi pare rău, iubito, îmi pare foarte rău. Nu-i vina ta, doar felul meu de-a fi atât de nestăpânit este de vină, și i-a sărutat (la propriu) picioarele.

După ce el a plecat la lucru, Christy a rămas trează toată noaptea, gândindu-se dacă n-ar fi mai bine ca dis-de-dimineață să se urce cu John într-o mașină și să nu se mai întoarcă niciodată. S-a făcut dimineață, dar n-a mai plecat. Era însărcinată și plină de optimismul pe care i-l insufla mica făptură din pântecele ei. Nu-și putea imagina care-i va fi viitorul, singură cu doi copii.

Cu asta, scenariul a fost stabilit în continuare de către Riaz : după ce îi reproșa vini imaginare sau lucruri mărunte, o ataca, apoi își cerea iertare punându-și cenușă în cap, după care se arăta profund jignit de parcă *ea* ar fi fost cea care-l umilise și iar se întorcea în final plin de căință. La fel s-a întâmplat peste două săptămâni, când a plesnit-o de i s-a umflat buza, apoi în luna următoare, când a strâns-o de gât, metoda preferată de Riaz, deoarece nu lăsa urme vizibile. Christy își amintește :

— Era ca atunci când îi arăți unui câine că ți-e frică de el. Cu cât îmi era mai frică, cu atât devenea el mai furios.

Când i-a mărturisit obsetetricianului prin ce trece, acesta a avertizat-o că Riaz pune în pericol sănătatea fătului și i-a dat numerele de telefon ale câtorva case de sănătate. Ea mai credea că și-ar putea salva căsnicia.

— Când îi acord cuiva încrederea mea, mă încăpățânez s-o fac dincolo de limită.

Nu se putea opri să nu-și compătimească soțul, atât de stresat, încât i se rărise barba.

Riaz s-a calmat la un moment dat, de parcă ar fi răspuns încrederii ei. În septembrie s-au mutat într-un apartament, ușurând cât de cât cheltuielile. Încurajat de Christy, a consultat un psihiatru care i-a prescris un tratament medicamentos. Schimbările de dispoziție au devenit mai rare și mai puțin agresive. Căsnicia lor a mers bine săptămâni de-a rândul, fără întrerupere.

La sfârșitul lui noiembrie 1987, echilibrul s-a rupt din nou, tot din cauza unui telefon :

— Riaz este acolo ? a întrebat o voce plăcută de femeie. Christy a întrebat dacă nu-i poate lăsa ei mesajul.

— Sunt soția lui, Christy.

— Ei bine, aici este iubita lui, Nicole.

La început Christy a crezut că e o glumă. Pe Riaz îl găsea întotdeauna la lucru când suna noaptea la benzinărie, iar după-amiezile le petreceau împreună. Când să-și fi găsit timp pentru o legătură ? Trebuie să aibă o energie uimitoare, a concluzionat ea cu tristețe. Următoarele încercări ale Nicolei de a o necăji pe Chrity cu viața dublă a lui Riaz au obligat-o s-o creadă. Riaz îi spusese Nicolei că locuiește la un unchi bogat ; numărul de telefon îl găsise în niște bagaje pe care el le lăsase la ea acasă. Îi spusese că nu e căsătorit și nu are copii, această ultimă minciună lovind-o cel mai mult pe Christy. Cum poate un tată să-și renege în felul acesta fiul ? I se părea că întreaga lor căsnicie fusese trădată. Nu mai putea înghiți una ca asta.

Când l-a luat la întrebări, Riaz a trecut la atac. I-a spus că Nicole ținea casa mai curată, că s-a săturat de stările ei de greață din fiecare dimineață și, pe deasupra, i-a spus cu impertinență că s-a culcat cu Nicole doar fiindcă și ea avea legătura ei, acolo, la slujbă — o acuzație ridicolă, având în vedere că toți juriștii ajunseseră la al șaselea deceniu de viață.

După o conversație în care au învins decibelii, Riaz a acuzat-o de gelozie nefondată și-a întrebat-o cu prefăcută blândețe :

— Deci, ai hotărât să divorțăm ?

Christy, însărcinată în luna a șaptea, a hotărât însă altfel : va face tot ce poate ca să-și salveze căsnicia, cu condiția ca el să renunțe la Nicole și să-i promită că n-o s-o mai lovească niciodată. Printre suspine, Riaz i-a acceptat condițiile.

Christy nu mai putea fi atât de ușor convinsă de sinceritatea soțului. L-a atenționat că, în caz de divorț, va cere condiții de vizitare foarte stricte, „doar am auzit de toți care și-au luat copiii și i-au scos din țară". Riaz s-a arătat jignit. A căzut în genunchi și s-a jurat :

— Așa cum Allah este Dumnezeul meu, niciodată n-am să iau copii de lângă tine. Nu eu am trecut prin durerile nașterii. Tu ești aceea care îi porți în pântec, tu îi hrănești și-i îngrijești. Ești cea mai bună mamă din lume. Aș putea avea o mulțime de femei, dar nici una n-ar putea fi o mamă atât de bună ca tine.

Christy a fost satisfăcută de acest jurământ melodramatic. Nici măcar Riaz nu era în stare să calce cu ușurință un jurământ făcut Dumnezeului lui. Pe moment a încercat să uite că este căsătorită cu un individ ce are prea puține lucruri sfinte.

La începutul anului 1988, Riaz vorbea mereu de familia lui din Pakistan și despre țara sa, ceea ce era o noutate la el, care-și denigrase atâta propria țară. Și-a luat bilet de avion doar pentru sine, cu o lună înainte să-i nască soția. În timp ce se pregăteau să iasă din casă, Christy a avut un sentiment de îngrijorare : n-ar fi totuși mai bine să-l lase pe Jonathan cu bunicii până se întoarce ea de la aeroport ? Riaz a privit-o îndurerat :

— Ce-ți închipui c-am să fac ? Să-l răpesc de lângă tine la aeroport ? Christy, știi prea bine că asa n-aș putea-o face nici într-un milion de ani. Copilul aparține mamei, tatăl n-ar putea face niciodată pentru el atâtea.

Deși a observat cât este de încordat, Christy spera ca el să se întoarcă pe când i se împlinea sorocul. A refuzat însă să-și scurteze vizita. N-avea nici un chef să fie prezent în clipele acelea :

— Ți-am făcut atâta rău, n-aș suporta să văd cât suferi, i-a spus.

Adam s-a născut în 6 aprilie 1988. Riaz s-a întors o lună mai târziu. S-a uitat neîncrezător la noul născut și a declarat :

— Ăsta nu este fiul meu ! Amândoi avem ochi căprui, cum de el îi are albaștri ? Christy i-a amintit că fratele și bunicul lui au ochi albaștri, dar Riaz a rămas neclintit ; persista în ideea că nu el este tatăl. Întotdeauna s-a purtat rece cu copilul.

Deși renunțase la violență, Christy și-a dat seama că ceva se schimbase. Riaz a întrerupt tratamentul și era din ce în ce mai deprimat. A început să bea tot mai mult. Când la două luni după nașterea lui Adam, a rămas din nou însărcinată, el s-a opus ca ea să-și mai alăpteze o lună copilul. I se plângea că nu mai suportă situația în care se află ; în schimb, atunci când vorbea cu rudeniile lui la telefon, Riaz devenea de-a dreptul fericit. Încercau să-l convingă să meargă iar acasă, în vizită.

— Trebuie să mă duc din nou acasă, i-a spus într-o zi.

Christy i-a propus să plece cu toții în primăvara următoare, după nașterea copilului (care urma să aibă loc în aprilie). Suporta greu noua sarcină, avea dureri și nu nu putea călători deocamdată.

— Nu știu cum e mai bine. Să mă mai gândesc. De fapt, el voia să plece prin martie, exact ca și în urmă cu un an.

În septembrie, când înceta contractul de închiriere a aaprtamentului, proprietarul a sunat-o pe Christy la serviciu, rugând-o ca, în drum spre casă, să treacă să semneze un nou contract. Riaz îi ceruse un contract de la lună la lună, spunându-i proprietarului că urmau ca în decembrie să se mute. Nedumerită, Christy i-a telefonat lui Riaz care a lămurit-o că propietarul înțelesese greșit ; pur și simplu a vrut să încheie noul contract cu începere din decembrie.

Mai târziu, după ce Christy le-a mărturisit colegelor că au planificat o excursie în Pakistan, câteva dintre femeile care citiseră *Numai cu fiica mea* s-au arătat îngrijorate de toată povestea cu plecatul.

— Nu-i așa că n-ar lua niciodată copiii fără tine ? a încercat să se mai liniștească una dintre ele.

După un an de calm relativ, Christy renunțase la suspiciune. Nu și-l putea închipui pe Riaz, cel atât de indiferent față de copii, ca pe un posibil răpitor. Pentru ea posibilitatea aceasta nu avea nici o consistență : cum să-i răpească, doar nu era în stare nici să schimbe un scutec.

— O, nu, le-a spus ea colegelor, n-ar face niciodată așa ceva !

Miercuri, 28 decembrie, într-o zi cu ger mușcător, Riaz a trecut pe la Christy pe la serviciu la ora prânzului. Era foarte răcită și i-a spus că se gândește să se întoarcă mai devreme acasă. El, ca niciodată, s-a arătat foarte îngrijorat, a sfătuit-o să stea liniștită și să aibă grijă de ea, fiindcă rezolvă el problemele de acasă până se întoarce, astfel încât să se poată odihni.

Când a soist epuizată acasă, pe la șase după-amiază, a găsit un bilețel în ușă :

„Iubito, am plecat la Holly (un oraș la cincizeci de mile distanță). Este ora trei după-amiază. Sosim înainte de șase și treizeci de minute. Mergem în vizită la doctorul S... Nu-ți face griji, sosim exact la ora la care ți-am promis. Te iubesc".

Pe Christy a supărat-o că i-a luat pe copii din programul lor obișnuit. În ultima vreme Riaz era foarte distrat, încât ar fi fost în stare să-l uite pe vreunul pe undeva. A sunat la căminul unde stăteau copiii în timpul zilei și i s-a confirmat că Riaz îi luase mai devreme. S-a întors pe canapea și a așteptat. La nouă devenise nervoasă. Oare Riaz n-o fi plecat să bea lăsându-i în grija unor necunoscuți ? Sau nu i-a răpit cineva în timp ce el nu era atent ? John avea doi ani și Adam opt luni. Erau atât de drăguți și de vulnerabili ! Auzise de atâtea cazuri de copii mici răpiți !... Pe la miezul nopții era disperată. Gândurile ei s-au concentrat pe două posibilități : un accident de mașină sau Riaz s-a îmbătat și-au rămas peste noapte la Holly. Mama ei era de părere că i-a fost jenă să sune. Christy a sunat la poliție, dar poliția nu putea declanșa nici o acțiune înainte de douăzeci și patru de ore de la dispariția copiilor. A doua zi, devreme, Christy, însoțită de tatăl ei, a mers la poliție. Sergentul era de părere că Riaz a dus copiii în Pakistan, remarcând cu o oarecare cruzime :

— Unde altundeva putea merge cu un bebeluș de opt luni ?

Din tot ce s-ar fi putut întâmpla, asta o speria cel mai mult pe Christy, deși nici un singur lucru, jucărie, hăinuță, schimburi, nu fusese luat din casă.

Cuprinși de panică, au străbătut cu mașina toate drumurile dintre apartament și Holly, căutând urme de accident sau vehicule abandonate. Christy era terorizată de alternativele posibile. În seara celei de-a doua zile, după ce a colindat toate șoselele, a sunat la F.B.I. I s-a răspuns că Riaz era liber să facă așa cum dorește :

— Atâta vreme cât sunteți căsătoriți are asupra copiilor aceleași drepturi ca și dumneavoastră. Noi nu-l putem opri să-și ducă fiii oriunde dorește. Dacă l-am găsi la aeroport, tot ce-am putea face ar fi să-i sugerăm să vă sune acasă. Nu-l putem reține. Agentul i-a făcut legătura directă cu Agenția federală din Chicago, de unde i s-a confirmat că Riaz a cerut pașapoarte pentru amândoi copiii și că acestea i-au fost trimise la o căsuță poștală. Pașaportul lui Adam a fost trimis în urmă cu o lună, iar cel al lui John încă din iunie 1987. În iunie 1987 încercase Riaz s-o sugrume prima oară.

Aeroportul din Detroit a refuzat să le pună la dispoziție lista persoanelor plecate spre Pakistan, așa că răpirea rămânea deocamdată ipotetică .Totul a devenit clar pe la nouă seara, când Riaz a sunat-o din Karachi, cel mai mare oraș din Pakistan. Erau în drum spre gară, de unde urmau să ia trenul de Pashawar. La sfârșit și-a cerut iertare pentru ultimele lui acțiuni.

— Îmi pare rău, îmi pare rău ! se bâlbâia el în timp ce Christy hohotea la telefon. Dar așteaptă, așteaptă, n-am luat copii de lângă tine. Ți-am lăsat și ție un bilet de avion, iubito, îl găsești în scrinul de cedru din sufragerie. Crede-mă, dacă vii aici vor merge toate mult mai bine.

— Cum ar putea să fie mai bine ? plângea Christy.

— Aici am bani, și tu nu va trebui să mai lucrezi ! i-a explicat el și i l-a dat pe John la telefon.

Micuțul era dezorientat, nefiind obișnuit să stea atâta vreme cu tatăl lui :

— Vreau să fiu cu tine, mămico ! Când vii ?

— Voi veni cât pot de repede ! a încercat Christy să nu lase panica să-i răzbată din voce. Ai grijă de frățiorul tău până sosesc, da ?

Acum, că aflase adevărul, era de-a dreptul buimăcită. Riaz își ascunsese foarte bine intențiile. Niciodată, când îl apucaseră furiile, nu dăduse de înțeles că are de gând să-și răpească fiii. Știa că asta ar fi rănit-o cel mai tare. Calculele făcute cu sânge rece o luaseră pe nepregătite.

Christy a sunat la Pershawar. A dat peste Tariq, fratele mai mare al lui Riaz, care i-a spus că merg să-i aștepte cu mașina la gară.

— Bine, dar mi-a spus că vine cu copiii. Tu unde ești ? De ce n-ai venit cu ei ?

— Sunt bolnavă și însărcinată, a bâiguit Christy, și nu cred că sarcina asta merge prea bine.

— O, Doamne, ce prost poate fi Riaz ! Te rog, Christy, nu-ți face griji !

Știa că nu se va simți liniștită decât atunci când își va simți iarăși copiii în brațe, așa că și-a luat câteva zile libere și s-a înscris la primul zbor disponibil spre Karachi, apoi s-a dus la spital. Slăbită și obosită, a făcut o bronșită, fiind gata să facă o poneumonie. După ce primul zbor a fost anulat din cauza vremii, Christy a mai așteptat câteva zile până a găsit un loc : biletele erau reținute în număr mare de vilegiaturiști. Între timp a aflat că Riaz îi luase economiile, două mii de dolari, anulase contul lor comun de zece mii de dolari și ceruse în numele ei peste o duzină de cărți de credit de la American Express până la Sears și le folosise pe toate. scoțând sume maxime.

Până la urmă a reușit să plece și ea, pe șase ianuarie 1989. Zborul a durat douăzeci și șase de ore, cu escale la Frankfurt și Istambul. Cât a ținut călătoria, a tușit întruna.

La Istambul vremea era foarte rece și umedă. Avionul a ajuns la unu noaptea și Christy se simțea foarte nefericită, dar după ce a trecut de vamă și-a mai revenit. Riaz o aștepta furios și în defensivă. N-o putea suferi când era bolnavă și considera neplăcerile stării ca pe o ofensă la adresa lui. Erau cu el și copiii, adormiți. Ambrum, sora lui Riaz, i l-a pus în brațe pe Adam. John era în brațele verișoarei. Era prima dată, după zece zile, când Christy a reușit să se destindă. La hotelul unde urmau să stea peste noapte până a doua zi când luau trenul spre Peshawar, Christy și-a privit mai atentă copiii și a cuprins-o groaza. După doar zece zile se vedea că fuseseră neglijați. Scutecele lui Adam erau complet ude. Când l-a așezat pe pat să-l schimbe, era tot numai răni. În timp ce-l ungea, copilașul țipa de durere. Legănându-l să doarmă îl privea pe John care stătea întins pe pat, lângă ea, arătând slăbit și bolnav. L-a înghiontit ușor și copilul a deschis încet ochii. Cu zece zile în urmă ochișorii aceia căprui și mari străluceau plini de viață ; acum erau stinși, ca niște bănuți vechi.

Când și-a recunoscut mama, s-a uitat la ea ca la o vedenie :

— Mămico, ți-am spus să vii și n-ai venit, a zis cu voce șoptită, apoi a închis iar ochii, dar s-a trezit iarăși peste câteva minute, a coborât din pat și și-a așezat capul în poala lui Christy.

Atunci Christy a observat urmele lăsate pe brațele și piciorușele de acele de seringă și echimozele lăsate de administrările intravenoase ce i se făcuseră pentru rehidratare. S-a gândit că probabil nu suportase apa, nefiind obișnuit cu ea, și nici, desigur, laptele de bivoliță, mult mult prea gras. Nimeni nu se gândise să-i dea sucuri de fructe. Riaz habar n-avea ce trebuie făcut, așa că l-au dus la spital unde i-au făcut perfuzii intravenoase.

Christy a scos din bagaje două dintre jucăriile preferate ale lui John : un crocodil de cauciuc și ursulețul de pluș. De când plecase nu avusese nici o jucărie. Le-a strîns la piept adormind cu ele în brațe.

Faptul că Riaz nu se ocupase de copii și că nimeni din familie nu avusese grijă cum trebuie de ei, ci i-au trecut de la unii la alții, n-a surprins-o pe Christy. S-a îngrozit doar de indiferența lui față de suferința băieților. Asta a înfuriat-o mai mult ca niciodată, așa că n-a încercat să se abțină, în ciuda oricăror consecințe. În primele zile s-au certat aproape fără oprire.

— Nu-ți dai seama că acum suntem în Pakistan ? s-a simțit el jignit. Aici n-ai voie să te certi cu mine, i-a spus încruntându-se.

Christy a continuat însă, chiar și după ce pierduse orice speranță într-o întoarcere apropiată în America. Soțul ei avea controlul vizelor de ieșire din țară și nici unul dintre ei nu putea pleca fără acordul lui scris. Sub incidența viziunii pakistaneze a legii islamice, el avea acest drept. Nici Christy, nici Departamentul de Stat al Statelor Unite nu puteau face mai nimic în privința aceasta. Riaz a folosit cele zece zile pentru a-și lămuri familia să-l susțină, reușind să-i convingă că atât ei cât și copiilor le va fi mult mai bine în Pakistan. S-a folosit de cele mai abjecte minciuni : le-a spus că viața lor în America este îngrozitoare, ea este nefericită acolo deoarece nimeni n-avea grijă de copii fiindcă părinții ei îl urau.

Mai mult decât atât, Christy era gata să divorțeze furându-i copiii. Ca dovadă, le-a pus o casetă pe care era înregistrată o convorbire telefonică mai recentă. Christy, necăjită că Riaz vrea să plece înainte de nașterea copilului, o sunase pe mama ei plângând :

— Cum mă voi descurca singură, cu bebelușul și cu ceilalți doi copii ?

— Dacă ai nevoie de locuință, i-a răspuns mama ei, ești binevenită acasă la noi. Știi că ușa ți-e oricând deschisă.

Cuvântul „divorț" nu fusese pronunțat niciodată, dar Riaz susținea că mama ei a încercat s-o determine să-l părăsească. Deoarece era singurul care cunoștea bine engleza, a putut „interpreta" banda în așa fel încât să-i servească scopurile.

Pe măsură ce înțelegea mai bine structura societății pakistaneze, Christy și-a dat seama care era motivul pentru care Riaz îi furase copiii deși îi păsa prea puțin de ei. Dacă s-ar fi întors fără ei, Riaz și-ar fi pierdut onoarea în fața familiei, a tribului Pathan și chiar a posibililor parteneri de afaceri. N-ar mai fi fost considerat un bărbat adevărat.

În ciuda convenințelor sociale, mulți dintre membrii familiei, mai ales femeile, erau de partea ei.

— Cea mai dulce ființă de pe suprafața pământului, a fost Ambrun, povestea Christy, sora de douăzeci și trei de ani a lui Riaz.

Deși nimeni nu-l înfrunta pe față, frații au devenit tot mai nemulțumiți de modul arogant și poruncitor în care Riaz voia să conducă afacerile familiei de care aceștia se ocupaseră ani de zile. Pentru a păstra pacea în familie, Riaz a fost aproape exilat din sat împreună cu Christy și copiii la o proprietate din Peshawar unde împărțeau locuința cu o mătușă. Deși locuiau la o oarecare distanță, Riaz continua să se certe cu frații. Cauza principală o constituia pământul, sursa averii familiei Khan. Cât timp Riaz fusese în Statele Unite, familia mai anexase o întindere de pământ care a fost împărțită între frați. Cele mai bune părți reveniseră lui Tariq și lui Fiaz. În ochii lui Riaz acest lucru constituia o încălcare de neiertat a tradiției : ca al doilea născut, el trebuia să primească unul dintre terenurile cele mai bune. Cearta a ajuns până acolo încât Riaz a luat arma și a început să-l hăituiască pe Fiaz scuturând-o ca un nebun.

— E fratele tău ! îi spunea Christy, vrând să-l liniștească.

— N-are importanță ! Aici e vorba de bani, și oamenii se omoară pentru asta, a fost răspunsul.

Riaz nu-și alegea victimele. I-a molestat aproape pe toți din familie, inclusiv pe mama și pe mătușa lui. Odată a sărit atât de tare peste cal încât a strâns-o de gât pe bunica lui, o femeie în vârstă de optzeci de ani.

— E mai bine să nu spun nimic, a scâncit socrul lui Christy în timp ce Riaz își bătea mama. Astfel se va supăra.

— Ce vrei să spui cu asta ? a strigat Christy, nevenindu-i să-și creadă urechilor. Ce dacă îl superi ?

Vărul lui Riaz, cel ce o atenționase în urmă cu trei ani, avusese dreptate : toți se temeau de ieșirile lui furioase.

Între izbucnirile explozive ale soțului, Christy și-a concentrat atenția asupra obiceiurilor din Pakistan. Nemaifiind considerată musafir, se aștepta de la ea să se conformeze regulilor cărora se conformau toate femeile în Pakistanul conservator. Trebuia să-și acopere fața cu

chador-ul în timpul celor cinci chemări zilnice la rugăciune, când pleca de-acasă sau când aveau musafiri.

Cea mai grea încercare a fost gătitul. La cererea tatălui său, Riaz a încercat s-o mulțumească, instalând în bucătăria mătușii ustensile aduse din Vest. Însă cuptorul cu microunde s-a stricat, plita electrică s-a ars datorită curentului care nu avea o frecvență stabilă, iar soba cu gaz a explodat. Christy s-a văzut nevoită să gătească pe o lampă cu gaz, direct pe cimentul din bucătărie. Deseori nu prea avea ce să gătească. O vreme Riaz a obligat-o să mănânce din felurile de mâncare tradiționale, foarte condimentate. Acestea îi dădeau dureri de stomac înfiorătoare, mai ales în perioada aceea când era însărcinată. Din când în când socrul le aducea morcovi și pepeni, din care John se înfrupta cu mare poftă. În afară de puțina mâncare cumpărată pe piața neagră, de obicei deja alterată, nu prea se găsea mare lucru. Riaz nu se pricepea la cumpărături, iar Christyei nu i se dădea voie să iasă singură. De multe ori nu aveau de mâncare altceva decât pâine și ouă, uneori doar pâine. Când copiilor le-au apărut răni în gură, familia a fost de părere că de vină este spălatul pe dinți, deoarece periuțele de dinți erau niște lucruri foarte murdare. Christy știa că e vorba de o carență în vitamina C, dar Riaz i-a încuiat medicamentele (mai ales vitaminele care puteau fi folosite ca guma de mestecat), pretinzând că, dacă le-ar fi luat, copiii și-ar pierde pofta de mâncare.

Greutățile erau cu atât mai de nesuportat, cu cât, Christy, începea să se simtă ca la închisoare. Casa mătușii era înconjurată de un zid înalt de piatră cu o poartă de metal, închisă tot timpul. Christy nu avea voie nici măcar să se plimbe în jurul clădirii, și cu atât mai puțin să se apropie de poartă. Când Riaz pleca într-una din frecventele „călătorii de afaceri" (al căror obiect rămânea necunoscut), lăsa ordine stricte servitorilor care supravegheau convorbirile telefonice și toate mișcările soției. Ei se supuneau fără crâcnire, la fel ca mătușa lui, o femeie bună și miloasă, care a susținut-o moral din toate puterile. De câte ori era tristă, îi spunea :

— Întoarce-te în America !

Rareori, când Riaz își scotea familia la o înghețată în bazar, Christy era obligată să rămână în mașină. Nu avea nici o posibilitate de scăpare. Înainte îi plăcuse mult înghețata, dar acum ura acele ieșiri, amintirea a ceva familiar ducând-o cu gândul spre casă.

Riaz n-o mai asculta deloc și Christy s-a resemnat cu gândul de a-și naște al treilea copil în Peshawar. După experiențele avute îi era teamă că fătul nu se dezvolta normal și va avea complicații la naștere. Încordarea din perioada prenatală era agravată de munca zilnică, mai ales spălatul rufelor, pentru care ridica găleți grele cu apă fierbinte pe care le căra din baie afară, unde era mașina de spălat. Pe cincisprezece martie, după ce a cărat cinci găleți, au apucat-o durerile, cu trei săptămâni înainte de termen.

Spitalul nu semăna cu cele din Statele Unite. Igiena era la pământ. În sala de nașteri era o masă de lemn goală, coborând parcă din ilustrațiile lui Norman Rockwell, fiind doar ștearsă între două nașteri.

Directorul spitalului a lăsat-o pe Christy pe mâna a două moașe tinere, lipsite de experiență. Inițial i-au amânat nașterea prematură cu medicație decontractantă. Când și-au dat seama că nu mai sunt speranțe, i-au prescris ale medicamente, care să-i provoace contracții puternice.

— Mă simțeam de parcă-mi sfîșiau trupul din trei părți diferite. Era ca-n iad.

Cu toate că fătul nu se angajase încă, i-au făcut episiotomie. Când Christy a început să țipe de durere, i-au spus cu brutalitate că toate femeile din lume trec prin asta.

Când Ambrun a avut o naștere grea câteva luni mai târziu, aceleași moașe o pălmuiau de fiecare dată când țipa, spunându-i că deranjează. Fetița lui Ambrun s-a născut bolnavă și a murit la două săptămâni, de pneumonie.

În perioada acestor evenimente Riaz era plecat „cu afaceri", dar fratele lui, Fiaz, a trecut pe la spital. Când Ambrun i-a spus că aude țipetele lui Christy, acesta l-a împins pe doctor în sala de nașteri cerându-i să aibă

grijă de ea. Christy nu știa dacă să se bucure sau, dimpotrivă, să se alarmeze auzindu-l mustrându-i asistentele :

— Sunt foarte nemulțumit de cum lucrați ; copilul acesta are nevoie de ajutor.

După opt ore de travaliu Eric a venit pe lume ajutat de forceps. Doctorul era de părere că este un copil sănătos, dar Christy și-a dat seama că era mai plăpând decât fuseseră ceilalți doi. Mișcările îi erau lente, lipsite de vigoare și țipetele foarte slabe. După trei săptămâni, în care Eric nu ajunsese încă la greutatea de șase livre pe care o avusese la naștere, Christy l-a dus la Shabina, o verișoară de-a lui Riaz, medic internist. Ei i s-a părut ceva suspect, de vreme ce a trimis-o cu copilul la un profesor, care a pus diagnosticul în cinci minute. Copilul avea o malformație de cord. În vreme ce inima normală are două valve, separate între ele, Eric avea doar una. Era necesar să fie operat de urgență și singurul loc unde se putea face operația erau Statele Unite, unde existau condițiile tehnice necesare. Profesorul i-a mai spus ceva care a îndurerat-o și mai mult. Exista posibilitatea ca Eric să sufere de o formă ușoară a sindromului Down.

— Despre asta nu spune nimic familiei, a sfătuit-o profesorul, fiindcă s-ar putea să nu-ți dea voie să-l duci acasă. Dacă află că este retardat vor spune că voința lui Dumnezeu este ca el să moară.

Riaz s-a întors a doua zi și s-a întâlnit cu profesorul. După cum anticipase Christy, s-a opus călătoriei la Michigan.

— Nu pot crede că nu există alt loc în lume în care să poată primi îngrijirea necesară.

Profesorul, avertizat de Shabina, l-a luat din scurt :

— Ce fel de om ești ? Îți pasă sau nu de soarta copilului ?

Trebuind să înfrunte pe cineva cu statut superior, Riaz a dat înapoi înciudat.

Părinții Christyei au plătit biletele de avion pentru întreaga familie. Cu toată îngrijorarea pentru Eric, Christy a prins curaj. Spera ca până la urmă Riaz să-și vină în fire și să-și dea seama că ea și copiii aparțin căminului lor din Statele Unite. Ajunși acolo, autoritatea lui asupra lor se va diminua simțitor.

Cu o zi înainte de plecare, în timp ce Christy făcea bagajele, Riaz a anunțat-o că s-a răzgândit. El rămânea în Pakistan împreună cu John și Adam. Christy s-a întors ca o furtună în camera unde se ținea consiliul de familie. Toate rudeniile ei prin alianță țineau capetele plecate, evitându-i privirea. Iar se dăduseră bătuți în fața lui. Într-un târziu, socrul ei a privit-o și i-a spus :

— Nu ne putem amesteca în problemele dintre soți.

Christy a izbucnit într-un plâns isteric, până și-a pierdut răsuflarea și a leșinat. Când și-a revenit a dat cu ochii de Mahrun, cumnata cea mai tânără, care, aplecându-se spre ea, i-a spus cu blândețe :

— Înțelege, Christy, noi n-avem nici o putere. Ni se rupe inima pentru tine și copii, dar ori de câte ori îi spunem ceva lui Riaz se înfurie la culme.

Pentru prima dată Christy a explodat în fața membrilor de familie :

— Vouă vă este frică să nu se enerveze și copiii mei sunt în pericol. Să-l ia dracu' dacă se-nfurie !, apoi a apucat niște mere dintr-un coș de lângă ea și a început să arunce cu ele în direcția lui, având totuși grijă să nu-l nimerească, deoarece și ei îi era frică. Riaz rămâsese așezat pe podea, continuând s-o întărâte :

— Vouă vă este frică de furia mea !? Priviți cu cine-mi mănânc eu viața.

Cu el nu se putea discuta rezonabil. Christy trebuia să plece, Eric fiind atât de lipsit de vlagă încât trebuia hrănit cu pipeta. Deși hotărâtă, n-a fost deloc ușor să-i aducă vestea lui John care a plâns ore în șir și nici să se despartă de Adam la doar patru zile de la prima lui aniversare. Când a urcat în mașina care o ducea la aeroportul din Karachi, Adam s-a întors după ea din brațele mătușii, chemând-o cu disperare.

Observând că soția lui avea bilet de clasa întâi (bilete de clasă turist fiind de negăsit), Riaz s-a comportat foarte bizar.

— Ce bine-ar fi dacă aș putea merge și eu. Îmi place enorm să călătoresc la clasa întâi.

Peste două zile, când diagnosticul lui Eric a fost confirmat, Christy l-a sunat să-i comunice rezultatele ana-

lizelor. Riaz n-a prea băgat de seamă buletinul medical. Îl interesa altceva :

— Cum a fost călătoria la clasa întâi ?

Întrebarea i-a amintit cât de mult îi lipsea lui confortul american. Era de-a dreptul derutant faptul că voia să rămână în continuare în Pakistan. Riaz era prea egoist să accepte stilul spartan de viață și n-o făcea nici într-un caz pentru a-și păstra copii sau ca să-și salveze căsnicia distrusă. Era altceva care-l ținea pe el acolo, ceva care-l determinase să-i fie frică de întoarcerea în America. Dar ce ?

Peste patru luni, în august 1989, lui Eric i s-a făcut operație pe cord la spitalul de pediatrie al Universității din Michigan. Operația a fost încununată de succes, dar, în timp, mai erau necesare și alte operații. Având în continuare nevoie de îngrijiri speciale pentru sindromul Down, întoarcerea lui în Pakistan nici nu putea fi pusă în discuție.

La scurtă vreme după operație, Christy a zburat la Peshawar, însoțită de tatăl ei, pentru o vizită de o săptămână. Rezultatele despărțirii de fiii ei erau evidente. John devenise nervos și timid, atât de slab încât îi ieșeau coastele prin piele. Tânjea atât de mult după mama lui, încât nici nu mai mânca. Lui Adam îi ajungea părul pe umeri. La un an și patru luni era un mic sălbatic neascultător și spunea doar câteva cuvinte. Nu era nici un adult care să-i vorbească, el și John fiind lăsați toată ziua în grija unei servitoare. Neavând nici o jucărie, singura lor distracție era o cutie goală în care se ținuseră scutece.

— Așa că am hotărât să mă întorc, mi-a explicat Christy povestindu-mi toate acestea.

Lăsându-l pe Eric în grija părinților ei, Christy s-a întors în octombrie 1989 în Pakistan și, socotind și pauza pe care a făcut-o venind în ajunul Crăciunului în America pentru a se trata de dizenterie, a rămas acolo zece luni. I-a fost foarte greu să se despartă de Eric, cel ce fusese atâta vreme la un pas de moarte, chiar mai greu decât atunci când i-a lăsat pe ceilalți doi în Pakistan.

— Tânjeam după el ; pur și simplu nu puteam pleca prefăcându-mă că l-am uitat.

Situația ei, de-a pendula între copiii care aveau atâta nevoie de ea, era suficient de stresantă încât s-o aducă pe orice mamă în pragul nebuniei.

Odată ajunsă la Peshawar, Christy a adoptat față de Riaz o tactică nouă. A încercat să renunțe la cearta pe tema revenirii familiei în Statele Unite și să fie mai persuasivă. Pentru aceasta s-a bazat mai puțin pe instinctele lui paterne, mai ales că Riaz se referea la Eric doar ca la o pedeapsă dată de Dumnezeu. S-a concentrat mai ales asupra stării lui de agitație și nemulțumire privind viața din Pakistan și a nostalgiei după stilul „high life" în care trăise în Vest. Totodată îi sugera că dragostea lor, odată ajunși acolo, ar putea renaște. Riaz părea tentat, dar foarte prudent în privința plecării :

— Dacă aș fi în locul tău, aș divorța imediat ! îi întindea el bănuitor o cursă.

Încet-încet, nu s-a mai arătat interesat de plecare. Până în iarnă redevenise brutal și egoist. Cu cât se arăta mai înțelegătoare cu el, cu atât îl cuprindeau mai mult furiile.

Într-o zi, sfâșiată de dorul după Eric, nu s-a mai putut opri din plâns și l-a întrebat :

— N-ai să te hotărăști niciodată să ne întoarcem ?

— Niciodată ! i-a răspuns el rece, continuând cu sadism : Pricepe o dată că tu și copiii tăi veți trăi și veți muri în Pakistan.

Christy povestește că în acele zile s-a închis definitiv în sine, chemându-și în ajutor credința :

— Mă rugam din tot sufletul lui Dumnezeu să mă ajute să trec și peste asta... Eram de un calm de neînchipuit. Există înlăuntrul nostru o tărie care ți se relevă făcându-te să-ți spui : ori învinge eu, ori mă învinge el pe mine.

Au fost momente când i-a fost teamă că nu se roagă suficient. Riaz a reînceput să bea și au reînceput bătăile și încercările de-a o strânge de gât.

— Știi, îi spunea, încercând s-o impresioneze, mi-ar fi mai ușor să te omor și să scap de tine.

Una dintre seri i-a rămas în memorie, hidos de reală. Deranjat de insistența ei de a nu-l da deocamdată pe John

la grădiniță, fiind încă prea mic, Riaz, a început să țipe fără oprire. Christy a vrut să scoată copiii afară din dormitor până se liniștește, dar el a sărit să blocheze ușa și i-a strigat :

— Dacă ieși pe ușa asta, te omor !

În timp ce stătea paralizată, cu Adam în brațe, care își ascundea fața în umărul ei, Riaz a înșfăcat un revolver și i l-a pus la tâmplă :

— Știi că te pot omorî oricând. Dacă te omor acum nu va ști nimeni. Am să le spun că te-am prins cu un tip din Karachi.

Christy a rămas cu privirea ațintită înainte, rugându-se în gând s-o scape Dumnezeu. Cu coada ochiului l-a observat, cu inima sfâșiată, pe John ; îl crezuse adormit, dar el stătea la cinci picioare distanță, împietrit de groază și fără grai.

— Las-o baltă ! i-a spus Riaz cu dezgust. Am s-o fac când eu voi hotărî, și așa cum am chef.

Băieților le mergea tot mai rău. John era tot mai încordat, iar Adam, unul dintre cei mai vioi și veseli bebeluși, devenise apatic, nimc nu-l ma interesa.

— N-am nici o fotografie de-a lui făcută în Pakistan în ultimii doi ani, în care să zâmbească, mi-a mărturisit Christy.

Munca de ocnaș de fiecare zi, gătitul, curățenia, spălatul rufelor și grija celor doi copii plictisiți, au dat-o gata A slăbit aproape opt kilograme. Uneori credea că va fi așa cum spusese Riaz : niciodată nu va putea pleca din Pakistan.

Exact același lucru simțisem și eu în Iran.

Este foarte greu să-ți învingi starea depresivă și lipsa de speranță. Când ești atât de izolat, cum am fost eu și cum a fost și Christy, este greu să-ți păstrezi speranța că lucrurile se vor schimba vreodată.

În iulie, Christy și-a dat seama că va putea să-și tragă puțin sufletul. Eric trebuia supus unui nou tratament. Asistența socială din Michigan încerca să-l predea în grija statului în cazul în care părinții lui Christy nu deveneau tutorii lui legali sau dacă Riaz și Christy nu se întorceau să-și garanteze paternitatea și să reînnoiască asi-

gurarea medicală a lui Eric. Cu toate că Riaz îl considera pe Eric un eșec, situația apărută i-a zgândărit mândria. N-ar fi permis ca unul dintre fiii lui să fie întreținut de altcineva și, apoi, avea și ceva afaceri peste ocean, afaceri care i-ar fi adus o groază de bani. S-a hotărât să meargă el însuși la Michigan. Pe măsură ce se apropia data plecării, devenea tot mai suspicios. Refuza convorbirile telefonice nocturne. Nu-l lăsa pe John cu servitoarea nici măcar până în josul străzii după bomboane. Era speriat de „oamenii" sau „tipii ăia" care i-ar putea răpi copiii. Cbișnuia s-o dea afară din cameră spunându-i :

— Lasă-mă în pace, Christy ! Problemele mele n-au nimic de-a face cu tine.

Alteori era pus pe hartă :

— Ar trebui să te rogi să nu mi se întâmple ceva pe-acolo, altfel nu-ți vei mai vedea niciodată țara.

Christy creda că suferă de neliniști paranoice, până când Fiaz i-a spus clar :

— Dacă fratele meu pățește ceva, vina va fi doar a ta.

Ceea ce a făcut-o să înghețe de frică a fost felul în care Riaz și-a luat rămas bun în ziua plecării :

— Îmi pare rău de tot ceea ce ți-am făcut și regret și ceea ce voi face.

Vorbea ca un om care nu are de gând să se mai întoarcă. Christy era înfricoșată de această perspectivă. După cum prescriu obiceiurile islamice, în cazul morții sau dispariției lui Riaz, comportamentul celorlalți bărbați din familie putea deveni imprevizibil față de ea. L-a rugat s-o lase să plece în locul lui la Michigan, dar el nici nu voia s-audă. Era gata să-și înfrunte soarta, chiar dacă nu dorea să-i spună și ei ce însemnau toate astea.

Pentru început Riaz s-a oprit în Germania, ca să se întâlnească acolo cu un angrasist, apoi la Londra, unde se întâlni cu un cunoscut din Peshawar. A ajuns la New York în prima săptămână din august și, după câteva zile, a zburat la Detroit, de unde l-a luat socrul său. În jurul orei opt seara au ajuns la locuința părinților ei. Când a

sunat-o, Christy s-a simțit ușurată auzindu-i vocea arțăgoasă :

— Ce naiba are Eric ? De ce nu l-ai învățat să umble ?

— În ultimele zece luni am stat în Pakistan, i-a amintit ea, și Riaz a început să râdă.

Christy și-a dat seama că era deja băut. Asta a fost ultima dată când i-a auzit vocea.

Riaz a rămas în casa socrilor două ore. S-a răzgândit și n-a mai vrut să rămână peste noapte, spunând că aranjase deja să locuiască la niște prieteni indieni din apropiere. În jurul orei zece seara, în fața casei a oprit o mașină care a început să claxoneze. Riaz a refuzat să fie ajutat la bagaje, și-a luat la revedere din vârful buzelor și s-a grăbit spre ieșire.

Șase ore mai târziu, cadavrul lui a fost găsit într-un parc de lângă granița cu statul Indiana.

Închizând telefonul după convorbirea cu poliția, a fost asaltată de întrebări la care nu putea răspunde. Au tărâmat cu întrebările despre cum fusese omorât Riaz, cum se întâmplaseră lucrurile, cine era suspectat. Christy și-a sunat tatăl care i-a spus tot ce aflase. Pornind de la o carte de credit găsită asupra lui, polițiștii au ajuns la ei acasă, cerându-le fotografii care să-i ajute să identifice cadavrul. Tatăl ei le-a dat câteva fotografii, după care a simțit o durere puternică în piept. Din momentul în care plecaseră din Pakistan, Riaz fusese singura lui legătură cu fiica și nepoții. El era cel ce le păstra vizele de ieșire și singurul care eventual ar fi putut fi convins să-i lase să se întoarcă. Odată mort, habar n-avea ce se mai putea întâmpla.

Christy a sunat iar la poliție vorbind de data aceasta cu un detectiv care se ocupa de caz. De la el a aflat că Riaz fusese „traumatizat".

— Ce înseamnă asta ? a încercat ea să afle în timp ce șase dintre neamurile lui încercau să o întrerupă.

— Cine l-a împușcat, cine ? Poliția ? Christy încerca să le spună adevărul, dar nimeni n-o asculta. Riaz a fost împușcat, de asta erau siguri. Pe măsură ce afla vestea, întreaga familie a început să-l boccască pe „fiul lor extraordinar". Majoritatea treceau cu o privire goală, fixând

pereții de care se izbeau din când în când, pentru a-și atenua durerea sufletului.

— Avea o inimă atât de pură ! se văieta mama lui.

Jalea s-a întețit săptămâna următoare, când așteptau corpul lui Riaz. Sosirea a fost întârziată din cauza pașaportului britanic pe care îl avea asupra lui, un alt amănunt neplăcut al cazului.

În această perioadă Christy s-a bucurat de sprijinul moral al rudelor mai îndepărtate, rudele apropiate închizându-se în sine, doborâte de propria lor tragedie și nemaidorind să știe și de-a altora. Atenția familiei față de văduvă era mai degrabă ciudată decât compătimitoare. Doar la câteva ore de la aflarea veștii, surorile lui i-au cerut brățara și lanțurile de aur de la Riaz, pretinzând că sunt moșteniri de familie, provenite de la bunica lor. Ori de câte ori Christy izbucnea în plâns, îi reproșau :

— Tu trebuie să fii tare și să ne ajuți să trecem prin aceste necazuri.

Fiaz a adoptat altă atitudine :

— O, iubita mea surioară, nu-ți face griji, îi spunea. Voi avea eu grijă de toate. Acum ești a mea și aceștia sunt fiii mei.

Christy a crezut inițial că folosește o exprimare figurată, până când și-a amintit de obiceiul musulman potrivit căruia frații iau în căsătorie cumnatele rămase văduve. Când Fiaz a început să-i facă avansuri inacceptabile, încercând s-o ia în brațe și să-i mângâie obrajii, l-a pus la punct :

— Sper să înțelegi că imediat după funeralii mă întorc la Eric.

Din clipa în care a fost respins, comportarea lui Fiaz a devenit groaznică. Reușise să și-l facă dușman pe viață. Tot atunci s-a întâmplat ca John să vină la ea, țipând întruna :

— Mămico, cineva vrea să mă împuște, cineva vrea să mă împuște.

Pe atunci abia împlinise trei ani și jumătate. Auzind din întâmplare o discuție în familie cu privire la moartea lui Riaz înțelesese greșit cuvintele celor din jur.

Christy l-a liniștit, a tras adânc aer în piept și a început să-i explice :

— Tăticul tău nu mai vine acasă. Dumnezeu a hotărât ca, de acum înaitne, el să trăiască în ceruri, și acum el este liber și fericit.

John a privit-o derutat și i-a spus „OK" S-a hotărât să plece, dar s-a întors și a remarcat :

— Bine, mămico, dar tata nu este fericit. El este tot timpul furios.

În vreme ce John părea să se fi acomodat cu noutățile, Adam abia dacă a reacționat. Nici unul dintre băieți nu părea emoționat, nici măcar atunci când unchii lor au venit, i-au înșfăcat și au început să strige : „Riaz Khan ! Riaz Khan !", o invocare cam nepotrivită și pu-țin înfricoșătoare pentru un tată care nu-și prea agrease acest rol.

Pe șaisprezece august corpul lui Riaz a ajuns în sat într-un coșciug căptușit cu mătase, plătit de tatăl lui Christy. Primul semn de rău augur a venit din partea socrului său. N-avea nimic de spus despre fiul mort, dar era obsedat de John și Adam.

— Nu mai vreau să văd copiii ăștia, o ținea el una și bună, cuprins de jale.

Christy ar fi vrut ca el să înceteze. Odată ce Riaz murise, familia nu avea nici interesul, nici puterea s-o mai rețină, dar statutul băieților, care, sub incidența legilor pakistaneze, aveau dublă cetățenie, era problematic. Dacă familia se hotăra să-i conteste dreptul asupra lor, era convinsă că la tribunalul local ar fi avut de luptat din greu. Până atunci Christy fusese acceptată ca tovarășă de suferință. Atitudinea familiei s-a schimbat însă în mod drastic după ce au dat citire certificatului de deces care însoțea corpul lui Riaz, din care a aflat că acesta fusese într-adevăr împușcat. Poliția, pentru a proteja mersul investigațiilor, n-a dat amănunte : așa cum reieșea din acte. Riaz fusese „lovit de un singur glonte în ceafă. Dezvăluirea a pus-o pe Christy într-o situație jenantă :

— Ne-ai mințit ! țipau frații lui.

Zăgazurile s-au rupt în timpul ritualului de pregătire a cadavrului, când corpul este dezbrăcat, îmbăiat și înfășurat în final într-un giulgiu de bumbac.

În timpul unei conversații telefonice foarte neplăcute cu pompele funebre din Michigan, medicul legist o avertizase că cei ce fac autopsierea cadavrului nu sunt prea atenți să-l reconstituie la loc după examinare. Christy i-a rugat să suspende ritualul. Bineînțeles că au ignorat-o. Când au văzut în ce hal arăta corpul, au turbat de furie. În casa lui Fiaz, unde se adunase familia, a intrat un unchi și-a început s-o scuture pe Christy strigându-i :

— Americancă criminală și sângeroasă !

Considerată într-o vreme un aliat prețios, Statele Unite nu se mai bucură de considerație în Pakistan.

Bărbați pe care nu-i mai văzuse până atunci se vânturau în jur, aruncându-i priviri furioase.

După înmormântare, spre seară, Christy era tratată deja ca o străină suspectă, în care nu se putea avea încredere. De ce fusese Riaz atât de nervos înainte de plecarea în America ? Îi era, desigur, frică de familia ei, s-au grăbit ei să tragă concluzia, așa că i-au spus :

— După câte am discutat cu detectivii, au reușit să restrângă numărul suspecților la doi. Am făcut și noi cercetări și am ajuns la concluzia că vinovat este unul : tatăl tău. Arestarea lui este o chestiune de zile. Fiindu-i interzis să sune la Michigan, Christy n-avea cum să dovedească neadevărul ce i se aruncase în față sau să se apere de valul de amenințări.

— Avem obiceiurile noastre pentru rezolvarea unor astfel de probleme, îi declara Fiaz, cel atât de blând altădată. Știai că atunci când a fost omorât bunicul, noi am omorât doisprezece oameni ca să-i dăm satisfacție ?

— Chiar credeți că tata ar fi în stare să facă așa ceva ? i-a întrebat Christy.

— N-are importanță ce credem noi, i-a tăiat-o Mahren, sora de nouăsprezece ani a lui Riaz, care era foarte afectată de moartea fratelui. Dacă nu te căsătoreai cu el, mai era încă în viață ; apoi a adăugat cu un calm de fanatic : Ceea ce mi-ar plăcea, ar fi să beau din sângele familiei tale.

— Încercați să mă speriați ? a întrebat-o Christy.

— Da, asta facem, i-a răspuns ea.

Și au reușit, mai ales după ce și-au îndreptat atenția asupra copiilor ei. Erau convinși că Eric fusese trimis pe pământ de diavol și era vina copilului că Riaz murise, și dacă Eric i-a făcut să sufere, ei îi vor face să sufere pe John și pe Adam, nepermițându-le să se întoarcă în America împreună cu mama lor. Acesta era lucrul de care se temuse și Christy cel mai mult. Era îngrozită și exasperată.

— Vreți să-i faceți pe John și pe Adam să sufere fiindcă îl urâți pe Eric ? Chiar credeți că un bebeluș de nouăsprezece luni este vinovat de nesăbuința tatălui său ?

Când a auzit una ca asta, unul dintre frați a plesnit-o peste obraz, strigând :

— Riaz a fost un tată perfect. Nu mai vorbi astfel despre el !

Riaz intrase în lumea fără de vină a celor morți.

Pe când trăia Riaz, familia o asigurase de nenumărate ori că nu-l vor lăsa s-o alunge de lângă copii. La nici zece zile de la moartea lui, aceiași oameni făceau exact ceea ce susținuseră că nu-i vor da voie să facă el.

— Aceasta este țara tatălui lor, repeta Fiaz, încercând s-o convingă să plece singură.

— Dar tatăl lor a murit — i-a răspuns Christy — și Statele Unite este țara mamei lor.

— Destul că te-am tolerat în familia noastră, nu ne mai supăra.

Christy a rămas pe poziție : n-avea să plece fără băieți. Fiii ei au devenit centrul interesului general, numele lor fiind invocat cu pasiune la fiecare colț. John, care înțelegea mai bine limba urdu decât mama lui, venea în fugă la ea, speriat :

— N-ai să mă părăsești, nu-i așa ?

Christy, încercând să-l consoleze, i-a spus ceva ce urma să regrete în curând :

— Nu te neliniști, dragul mamei, nu ne vom mai despărți niciodată.

În 26 august, pe când Christy mai locuia în casa lui Fiaz, atmosfera a devenit amenințătoare. Oamenii păreau că se mișcă cu încetinitorul. Deasupra capului ei

atârna o nenorocire mută ca o furtună de vară gata să izbucnească. Apoi s-a dezlănțuit : la ora cinci după-amiază, douăzeci de bărbați din familie au înconjurat terasa din spate și s-au apropiat în cerc de Christy încercând să-i smulgă copiii din brațe. L-au înșfăcat pe Adam și l-au predat unui servitor. În timp ce servitorul se retrăgea cu băiețelul de doi ani, a aruncat spre mamă o privire oropsită și s-a ridicat brusc în picioare. John nu s-a lăsat atât de ușor. În timp ce Fiaz îi împroșca cu obscenități, copilul a început să țipe și să protesteze, agățându-se de Christy cu o putere extraordinară. Cuprinși de frenezie, bărbații l-au apucat de mâini și au început să-l lovească pe la spate ca să-l determine să se desprindă de mama lui. Christy îi împingea cât putea, încercând să-și protejeze copilul de lovituri.

— Nu te lupta cu bărbații ! i-a strigat unul dintre frați.

— Nu-mi părăsesc copiii ! le-a strigat ea

Când l-a observat printre agresori pe Hyatt, unchiul lui Riaz, Christy a fost foarte șocată. Hyatt fusese întotdeauna omul care se purtase cel mai frumos cu ea, din întreaga familie ; fusese prietenul și protectorul ei, și reușiseră să-l întoarcă și pe el împotrivă-i. Gândindu-se tot timpul la asta, l-a lovit pe Hyatt peste gât cu toată puterea. Mai târziu ne spunea :

— Nu mă simt mândră de gestul meu de atunci, dar era nevoie să fie loviți. Asta i-a făcut de altfel să-și piardă controlul.

Gemând, Hyatt a căzut pe spate. În fața rezistenței neașteptate din partea femeii, bărbaților li s-a tăiat entuziasmul și, în sfârșit, au părăsit camera bombănind. Peste câteva minute i l-au adus și pe Adam.

De la această întâmplare familia părea să se împartă în două tabere : de-o parte femeile, de cealaltă bărbații.

Soția lui Hyatt s-a ridicat în sprijinul ei și le-a spus bărbaților că greșesc foarte mult, un act de curaj deosebit din partea ei, dacă ținem cont de tradiționala supremație a bărbatului musulman. Ambrun a început să țipe la soțul ei, lucru nemaiauzit în Peshawar. Cel mai puter-

nic aliat al ei a rămas verișorul soțului ei, Shohob. El a avertizat-o :

— Orice s-ar întâmpla, să nu lași la noapte pe nimeni să intre în camera ta.

În seara aceea Christy a încuiat ușa dormitorului ei, cu toate că știa că este considerat un gest tabu. Pe la miezul nopții, când băieții dormeau, a văzut mânerul interior mișcându-se. Cineva încerca să intre în cameră. S-a dus în vârful picioarelor și s-a uitat prin fereastra de deasupra ușii. I s-a tăiat respirația : un bărbat semănând cu Fiaz, împreună cu alți trei pe care nu-i mai văzuse până atunci, erau adunați în fața ușii ținând în mâini o frânghie lungă și o pânză de sac. Din haine li se iteau mânerele pumnalelor. Îngrozită, Chrsity s-a întins pe podea și a început să lovească în peretele interior cu toată forța ținând în mână un briceag. Peste câteva minute a putut auzi vocea lui Shohob, certându-se cu ceilalți :

— Nu puteți face asta unui american. Consulatul Statelor Unite știe unde este și familia va trebui să răspundă de fapta asta. Încălzit de propriu-i discurs, a continuat : Știți că guvernul american trimite o întreagă armată dacă e cazul să-l salveze pe unul de-al lor.

După încă un schimb de replici, Fiaz a plecat cu oamenii lui cu tot.

Shohob i-a spus mai târziu că nu intenționau s-o omoare, doar s-o ia prizonieră până când familia ar fi obținut custodia asupra copiilor.

— În dimineața următoare, Fiaz a făcut o întâmpinare la tribunal în care cerea ca eu să nu pot părăsi Pakistanul împreună cu copiii. În cerere se afirma că dacă aș reuși să-i scot din Pakistan, viitorul lor ar fi total compromis.

Primul impuls al lui Christy a fost să rămână și să lupte cu ei în continuare.

— Nu plec fără copii, repeta ea.

O verișoară ce-i era prietenă, pe nume Ronni, a sfătui-o însă altfel :

— Ceea ce se întâmplă e dezastruos, dar ai avea șanse mai mari dacă ai lupta din America pentru a-ți câștiga copiii.

Implicațiile erau clare ; evenimentele din noaptea precedentă nu fuseseră o întâmplare, nici o glumă. Bărbații aceia se puteau întoarce.

Christy s-a hotărât. Dacă era închisă sau, și mai rău, omorâtă, nu le-ar fi fost de nici un folos copiilor, așa că a sunat la Consulatul Statelor Unite și le-a spus că va sosi în ziua următoare la Ambasada din Islamabad.

În ultima ei noapte la Peshawar, Christy a stat și a vegheat somnul copiilor ei. S-a tot gândit la alegerea teribilă pe care trebuise s-o facă, și-a stors creierii să găsească o altă alternativă, dar n-a găsit nici una.

— Nu există cuvintele potrivite pentru a putea povesti ce am simțit în noaptea aceea.

A doua zi a plecat dis-de-dimineață, fără să-și trezească fiii. N-ar mai fi suportat o despărțire.

În ultimii doi ani Christy a avut de multe ori ocazia să fie nemulțumită de limitele diplomației. Funcționarii de la Consulatul Statelor Unite i-au explicat foarte răspicat că nu o pot ajuta să-și recupereze copiii, nici n-o pot apăra de agresiune în aeroport, în caz că ar încerca să-i ia cu ea. I-a fost recunoscătoare domnului Mike Gayle, funcționar al Consulatului, care a condus-o prin complexul modern și apoi i-a anunțat pe cei din Peshawar că Ambasada îi va asigura găzduirea pentru o noapte. A fost încă și mai recunoscătoare când Ambasada i-a pus la dispoziție un vehicul cu geamuri întunecate care a dus-o la aeroport, unde un funcționar a rămas cu ea până a văzut-o instalată în avion.

Înainte de a pleca, a dat două telefoane importante : primul a fost la comisariatul de poliție din comitatul Berrien, care a asigurat-o că tatăl ei nu fusese niciodată suspectat de uciderea lui Riaz ; aceasta dovedindu-se pur și simplu o invenție. Cel de-al doilea telefon l-a dat unui văr din Peshawar care i-a spus că John nu mai vrea să mănânce, ceea ce a făcut să simtă cum ceva i se rupe pe dinăuntru.

— Plânge și vrea tot timpul la tine.

— Mă întorc imediat ce voi putea, i-a spus Christy.

Acesta este adevărul. În nesiguranța fără sfârșit creată de astfel de situații, nu poți spune când va fi acel „imediat".

Separarea din următoarele șase luni a fost cea mai frustrantă. Înainte, când era plecată, îi suna regulat la telefon până când, într-un târziu, în noiembrie 1990, a intervenit Consulatul.

Când John a venit la telefon, mama lui nu i-a mai recunoscut vocea. La început a crezut că e un alt copil și că familia încerca să-i joace o festă. Accentul pakistanez, care la plecarea ei era neglijabil, devenise foarte pronunțat, iar tonul cu care vorbea era anormal de ridicat :

— Mămico, sunt fericit. Eu nu plâng, mămico ! Apoi s-a auzit vocea uneia dintre mătușile lui Riaz :

— Spune-i că mergi la școală.

— Mămico, eu nu plâng. Eu merg la școală...

Christy simțea rana sângerândă din vocea copilului ei.

— Indiferent ce-ți spun ceilalți, să știi că mama te iubește foarte mult !

John a izbucnit în plâns și vocea a început să-i sune cunoscută :

— Mamă, te vreau, te vreau ! Vino și ia-mă ! se ruga copilul printre sughițuri.

Mătușa a luat telefonul din mâna copilului :

—Nu se poate să mai vorbești cu copiii ăștia. Îi întristezi prea tare.

Legătura s-a întrerupt. Adam n-a avut posibilitatea să-i spună vreun cuvânt.

M-a preocupat foarte mult soarta lui Christy în această perioadă. O separare forțată este cea mai dureroasă experiență din câte poate trăi un părinte. Când am plecat în Iran, a fost în primul rând de teamă că Moody ar răpi fetița dacă nu m-aș duce. Când, la Teheran, mi-a smuls practic fetița din brațe și ne-a despărțit pentru două săptămâni, simțeam că mă rostogolesc într-o prăpastie de neputință și, puternic zdruncinată, pentru două săptămâni parcă-mi pierdusem identitatea. Ceea ce m-a convins să pun la cale evadarea aceea riscantă a fost perspectiva unei separări de lungă durată.

Deși Christy simțea că trebuie să-și recapete de urgență copiii, avocatul ei pakistanez, un tânăr onest, pe

nume Nasir Ul-Mulk, a prevenit-o că lupta pentru obținerea custodiei unilaterale asupra copiilor putea dura doi ani sau chiar mai mult. Avocatul era convins că până la urmă vor câștiga. Învățăturile profetului Mahomed erau clare : copiii până la șapte ani au nevoie de îngrijire maternă indiferent de religia mamei. Din punct de vedere juridic, Christy era mahomedană prin numele islamic adoptat de la căsătorie, și asta o putea ajuta pe viitor.

Christy nu avea mare încredere în justiția pakistaneză și totuși voia să facă ceva fără precedent : să preia copiii dintr-o familie musulmană, trecând prin rigorile curții islamice. Nu de mult am auzit de un caz similar, în care unei mame americane i s-a încredințat copilul în Egipt, dar i s-a pus condiția să rămână în acea țară.

Nu prea credea nici că avocatul ei va fi în stare sau va vrea într-adevăr să se opună clanului Khan din Peshawar și să pună procesul pe rol în timp util. În doi ani John urma să împlinească șapte ani, vârstă la care responsabilitatea creșterii unui copil musulman trece automat asupra tatălui sau, în acest caz, asupra familiei tatălui. De fapt, actele pakistaneze ale lui John îl făceau cu zece luni mai mare decât în realitate, o altă speculație inteligentă de-a lui Riaz. Dacă rudeniile lui reușeau să amâne procesul, l-ar fi putut câștiga fără judecată. Exista alternativa de-a angaja un mercenar care să-i fure copiii și să fugă. Christy știa că Peshawarul era un puternic centru al mișcării de rezistență afgane și, deci, ar fi găsit o mulțime de oameni înarmați dispuși să o facă. Mai știa însă că nu se putea intra în satul familiei fără a nu fi observat și că ținutul muntos până la cea mai apropiată frontieră era aproape de nestrăbătut. Dacă încercarea eșua, câștigarea copiilor era definitiv pierdută. Neavând altă soluție, s-a hotărât să recurgă în continuare la calea legală.

Ca să-și facă inatacabil statutul de mahomedană, și-a întărit jurământul în fața unui om sfânt care trăia în zona orașului Detroit.

— Cred că există un singur Dumnezeu (a intonat în engleză și apoi în arabă). Cred că Mahomed este trimisul său pe pământ.

În timpul ceremoniei Christy n-a avut nici un moment impresia că recurge la o înșelătorie. Ea credea în Dumnezeu și, cu cât citea mai mult învățăturile lui Mahomed și mai ales atenția deosebită pe care o acordase copiilor și femeilor, cu atât era mai impresionată.

— Dacă Mahomed ar trăi acum, ar fi foarte contrariat de acțiunile rudeniilor ei, a spus omul sfânt.

Și din acest punct de vedere sunt de acord cu hotărârea ei. Eu însămi am studiat islamismul când locuiam la Teheran. În cazul meu a fost o mișcare calculată, pentru a câștiga încrederea lui Moody și a familiei sale. M-am gândit că, odată convinși că accept să trăiesc în Iran, îmi vor da mai multă libertate, o condiție esențială pentru punerea la cale a oricărui plan de evadare. După ce Moody a luat-o pe Mahtob de lângă mine, m-am simțit obligată să mă rog lui Dumnezeu, lui Isus, lui Allah, oricui îmi putea da ajutor sau sprijin moral, indiferent de la cine și de unde venea. Sub nici o formă nu-mi puteam permite să fiu exclusivistă.

Pe măsură ce o cunoșteam mai bine, Christy îmi plăcea tot mai mult. În unele cazuri ajunse în atenția mea, n-am fost convinsă de faptul că părintele lăsat în urmă este cel mai potrivit să aibă grijă de copiii răpiți. Răpirea parentală este un act care provoacă multă durere și trebuie tratat ca o problemă de principiu, dar au fost cazuri în care mă întrebam dacă cealaltă alternativă nu era cumva mai profitabilă pentru copii. În cazul lui Christy însă n-am avut nici o îndoială.

Cazul ei m-a convins imediat, în primul rând fiindcă era o persoană caldă, sinceră și maternă. Pe de altă parte, moartea soțului ei a scos la lumină și alte fețe ale problemei privită în ansamblul ei. Mi-am amintit cum mă rugasem odată ca Moody să moară și cum mi-l imaginam călcat de roțile unui vehicul din Teheran. La fel ca altele aflate în aceeași situație, mi-am închipuit că moartea lui ar putea însemna sfârșitul prizonieratului nostru, că eu și Mahtob ne-am putea apoi întoarce acasă. Mă înșelasem. Spre groaza mea, am aflat că, prin moartea lui Moody, eu și Mahtob treceam în proprietatea familiei lui. Probabil că familia mi-ar fi permis să plec sau, și mai rău, m-ar fi alungat, dar nici într-un caz n-ar fi acceptat ca Mahtob să mă însoțească. Ar fi ținut-o la ei din mândrie sau ca să-mi facă în ciudă, ori fiindcă ar fi fost convinși că viața lor este superioară celei din America, pe care o urau.

Am fost tot timpul impresionată de puternicele legături care o uneau pe Christy de copiii ei și de profunzimea sentimentelor. Pe un front laic, ea i-a implorat pe toți cei pe care îi cunoștea să scrie Ambasadei pakistaneze din Washington. Înainte ca ea să ajungă să-și discute problema la Ambasadă, aceasta a fost bombardată cu sute de scrisori și petiții. Cu toate că i s-a spus că nu pot muta procesul din Peshawar, ei au fost de acord să-i comunice judecătorului de acolo că hotărârea lui va trebui să treacă și pe la ei, ceea ce n-a fost puțin lucru.

La mai puțin de trei săptămâni de la începerea operațiunii „Furtună în Deșert", avocatul a informat-o pe Christy că procesul era pe rol și poate începe în orice zi. Prezența ei nu era necesară, dar mai mult ca sigur că l-ar influența pe judecător. Momentul sosise. Christy a hotărât să meargă singură în Pakistan ca să le demonstreze și prin aceasta loialitatea ei. Această hotărâre a determinat o sarabandă de telefoane între locuința ei, biroul senatorului Riegle, Departamentul de Stat și biroul meu. Sally Light, șeful direcției care se ocupa de custodia copiilor la Serviciul pentru cetățenii din străinătate al Departamentului, era îngrijorată de siguranța ei deoarece în ultima vreme avuseseră loc în Pakistan demonstrații pline de ură împotriva Statelor Unite. Sally era convinsă că nu era nici o șansă de-a aduce copiii și, ca atare, era un risc gratuit. I-am spus lui Sally că sunt de aceeași părere dar că, pe de altă parte, mă preocupa și Chris Korest, care și-a depășit atribuțiile profesionale și se implicase emoțional în cazul lui Christy atât de mult, încât era convinsă că aceasta va reuși să-și recupereze copiii. Chris s-ar fi putut să fie atât de dezamăgită în caz de eșec, încât munca noastră în continuare să aibă de suferit în cazul în care ea s-ar retrage.

Până și Chris se îndoia de rezultatul călătoriei în Pakistan, încât a sunat-o pe Christy și i-a spus plângând :

— Mi-e frică să nu te omoare !

Pe nouă februarie 1991, cu o oră înainte să plece la aeroport, Sally a făcut o ultimă încercare de-a o opri :

— Nu pleca, a rugat-o, nu cred că te-ai gândit la toate consecințele. Trebuie să înțelegi că tu și copiii veți fi considerați o problemă minoră pentru oamenii noștri din Pakistan. Acum suntem în război !

— Nu-mi pasă ! i-a răspuns Christy. Plec !

A închis telefonul și a plâns, apoi ei au condus-o la aeroport.

Aceasta era a cincea călătorie pe care o făcea în Pakistan, dar de data aceasta era liberă. A gustat plăcerea simplă de a-și reține cameră la hotel, de-a pleca și de-a se întoarce când voia, în ciuda faptului că mișcările îi erau supravegheate. Era tot timpul urmărită de doi bărbați, agenți secreți pakistanezi desemnați ca gardă de corp de către ambasadorul american în Pakistan, la cererea senatorului Riegle. Nici măcar discuția avută la Consulatul Statelor Unite nu i-a putut submina optimismul.

— A ! Deci dumneavoastră sunteți Christy Khan. Din câte îmi amintesc ați generat mai multă corespondență decât oricine altcineva. Cu toate acestea, nu cred că momentul este cel mai potrivit pentru a vă obține copiii. V-aș sugera să vă întoarceți acasă.

După părerea lui Nasir înfățișările preliminare au decurs bine. Până la urmă rudele lui Riaz au recunoscut neamestecul tatălui lui Christy în moartea ginerelui său și au dat de înțeles că s-au liniștit.

— Nu vreau o înțelegere formală. Îmi vreau copiii înapoi liberi și cu situația clarificată pe cale legală, a spus Christy.

Peste câteva zile a compărut pentru prima dată în fața curții din Peshawar. Sala de judecată, cât două garaje, avea ciment pe jos și un tavan foarte înalt. Judecătorul era așezat în spatele unei mese de lemn geluit, părțile și avocații lor fiind așezați la două măsuțe, în fața lui. Restul sălii era plin de gură-cască și de refugiați care stăteau la bârfă.

Procedura nu era deloc formalistă. Audierile începeau oricând erau de față cele două părți. În timp ce-i așteptau pe cei din familia soțului ei, Nasir i-a dat lui Christy câteva sfaturi tactice.

— Indiferent de ce se întâmplă, nu cumva să plângi. S-ar putea interpreta ca semn de slăbiciune. Nu te uita în ochii judecătorului, asta ar fi prea provocator. Și așa este intimidat de faptul că ești americancă și nu vrea să te lase să crezi că poți obține orice.

Christy s-a hotărât să se poarte în același fel în care se purtase pentru echilibrarea relațiilor cu familia lui Riaz, cu respect dar fără umilință.

La o temperatură de optzeci de grade F, înconjurată de o mulțime de oameni, în sweater și cu *chador*-ul obligatoriu, Christy era leoarcă de transpirație. Tot timpul se uita să vadă dacă n-ar putea să-i zărească pe John și pe Adam și a fost dărâmată când familia s-a prezentat la proces fără ei. Cum nu avea curajul să pătrundă în sat, ar fi fost singura posibilitate să-i vadă.

Judecătorul a amânat cazul cu o săptămână și a ordonat familiei să aducă și copiii.

Fiaz era furios :

—Să nu-ți închipui că ai cine știe ce putere. Dacă vreau, te fac să dispari pur și simplu, a amenințat-o el la ieșirea din sala de judecată.

Ajunsă la hotel, i-a telefonat mamei sale și i-a spus că este foarte speriată. Singurul lucru care o susținea era încrederea tot mai mare în Nasir, pe care îl alesese la întâmplare, dintr-o listă pe care i-o prezentaseră cei de la Consulat.

— Amânări după amânări își amintește ea. Nasir s-a dovedit cinstit și curajos, un om care merge drept înainte, de o integritate, mai presus de orice bănuială. Acum mă gândesc că am fost binecuvântată de Dumnezeu care mi-a trimis în ajutor un regiment întreg de îngeri, fiindcă am avut parte de noroace, unul după altul.

Abia la cea de-a doua înfățișare, la două săptămâni după ce aterizase în Pakistan, a reușit să-și revadă copiii. Când au intrat în sală, a fost mișcată văzându-i atât de frumoși, uimită de cât crescuseră și ardea de nerăbdare să-i strângă în brațe. Se străduia să-și păstreze calmul,

dar un suspin neașteptat i-a ieșit de pe buze și sala a amuțit dintr-o dată. S-a luptat să-și ascundă lacrimile sub *chador*, spunându-și că nu trebuie să plângă, dar când s-a întors a întâlnit privirea judecătorului, ai cărui ochi străluceau de o blândă înțelegere.

La cererea lui Nasir, judecătorul a întrerupt audierea pentru a-i permite lui Christy să stea puțin cu copiii într-unul din birourile lui. Copiii au venit însoțiți de socrul ei, care făcea tot ce-i stătea în putință să producă o impresie bună :

— Vreau să fiu alături de tine. Tu ești doar fiica mea, i-a spus el.

Christy nu i-a acordat însă nici cea mai mică atenție. Toată atenția i-a fost concentrată asupra celor doi băieți pe care nu-i văzuse de cinci luni. John i-a venit direct în vrațe, dar Adam s-a ținut deoparte.

— O, doamne, nici nu vrea să vină la mine. Să vezi că nici n-o să mă vrea !

Christy l-a așezat pe John și i-a dat o jucărie pe care o adusese cu ea, apoi a mai scos una pentru Adam, rugându-se ca acesta să reacționeze.

— Mă uitam la Adam, iar el se uita la jucărie, își amintește ea, apoi, dintr-o dată a venit la mine. Am încercat să-i dau jucăria, dar a dat-o la o parte și din acel moment nu s-a mai desprins de poala mea. Când a trebuit să mă întorc în sală, socrul meu abia l-a smuls de lângă mine.

Totul părea că merge bine, când a apărut o altă problemă. La începutul lui martie, Adam a contactat o meningită virală, boală cu rată de mortalitate foarte ridicată în Pakistan. Până atunci Adam fusese ce mai robust dintre fiii ei, dar acum părea atât de vulnerabil, cu pete pe tot corpul, vărsând convulsiv, cu corpul înțepenit ca o bucată de lemn !

Christy a făcut eforturi deosebite pentru fiecare etapă a tratamentului : la început ca să determine internarea într-o vineri, prin tradiție ziua liberă a doctorilor, apoi să-l repartizeze singur într-o rezervă, departe de bolnavii de febră tifoidă și tuberculoză, după aceea să găsească penicilina diluată strict necesară tratamentului. Shabina,

verișoara care o ajutase la nașterea lui Eric, făcea acum stagiul de pediatrie și se îndoia că Adam va scăpa.

— Va trăi, a spus Christy, sigură pe intuiția ei.

Faptul că Adam accepta lichidele îi dădea speranța că totul va fi bine, asta fiind esențial pentru a scăpa de infecție.

Mai era ceva : convingerea ei că nu făcuse un drum atât de lung ca să-și piardă tocmai acum copilul. A fost o perioadă extrem de stresantă pentru Christy, când toate resursele ei de părinte au fost folosite la maximum.

— Când lucrurile devin atât de disperate, devii foarte rezistent și concentrat asupra a ceea ce trebuie să faci încât pari lipsit de emoții, nu obosești și nu simți nimic. Faci exact ce trebuie să faci, îmi explica ea.

După două zile Adam și-a revenit. Christy a petrecut ultimele două săptămâni în Pakistan la căpătâiul lui, lăsându-l pe Nasir să se ocupe de problemele juridice. El i-a spus că familia a început să cedeze și au proppus să-l ia pe John, dar să-l lase pe Adam, care întotdeauna a fost mai ascultător. Apoi Nasir i-a adus vestea cea bună : judecătorul și-a impus punctul de vedere. Nu mai permitea alte amânări :

— Orice amânare dăunează copiilor, a spus judecătorul, și dăunează și mamei, de fapt nu e bună pentru nimeni.

În acel moment Fiaz și-a ieșit cu totul din fire :

— Cum adică îi dăunează mamei ?! Mama nu contează !

Judecătorul l-a privit grav :

— Dacă mama nu contează, ce e cu lista asta de motivații pe care o am în fața mea ?

Fiaz comisese o eroare colosală. Întâmpinarea depusă de familia lui se baza pe ideea că cei doi copii trebuiau să rămână în Pakistan spre binele lor și al bunicii lor paterne pentru care prezența lor era o consolare în schimbul pierderii fiului. Ca s-o spunem pe șleau, era o foarte slabă motivație, care ieșea acum la umină în toată ipocrizia ei.

Văzându-se înfrânți și simțind hotărârea judecătorului de a-i încredința mamei pe copii, familia a luptat să obțină cele mai avantajoase condiții de capitulare. Avo-

cații au pus la punct o înțelegere aprobată de judecătorie, stipulând câteva condiții, inclusiv aceea care îi interziceau lui Christy să se recăsătorească, sub amenințarea de-a pierde custodia copiilor în cazul în care ar face-o. Lupta se terminase.

Când au plecat la aeroportul din Peshawar, Fiaz și-a îngrămădit familia pe locurile din spate ale mașinii lui. Pe când pornea mașina bombănind încruntat, o față familiară s-a arătat pe neașteptate la geamul din spate :

— Christy, ai fost întotdeauna una dintre nepoatele mele favorite ! i-a strigat unchiul Hyatt, în timp ce porneau în trombă. Îmi pare bine că totul s-a terminat cu bine pentru voi !

Cu cinci ani în urmă aterizasem împreună cu Mahtob pe aceeași pistă a aeroportului Metropolitan din Detroit. În data de 26 martie 1991, Christy, Jonathan și Adam au coborât din avion. John l-a văzut pe Eric pentru prima dată după doi ani. A simțit nevoia unei prezentări pe măsura evenimentului :

— Bună, mă cheamă Johnny. Sunt fratele tău mai mare, l-a anunțat el cu solemnitatea celor patru ani în plus. De acum înainte eu voi avea grijă de tine.

—Până la urmă, gândea Christy, vor putea cu toții să aibă grijă unii de alții.

Neavând nici un fel de venituri sau economii, Christy s-a mutat la părinții ei, într-o suburbie muncitorească, în casa modestă de trei camere în care crescuse și ea. Cu toate greutățile, familia este strâns unită de dragoste și recunoștință, legăturile de familie devenind mult mai puternice după nenorocirile pe care le-au înfruntat.

La patru luni de la întoarcere, John și Adam erau încă slăbiți, dar făcuseră deja mari progrese. John nu se mai trezea noaptea gâfâind, leoarcă de transpirație și plângând din cauza bărbaților înarmați din jur. Adam nu mai cere tetina și nu mai face pe el. Amândoi pot merge la culcare fără jucării și fără teama că noile lor comori și realitatea cea nouă și fericită ar putea să dispară până dimineața.

Deoarece era mai mare la strămutarea lor, felul de-a fi al lui John, sensibil, profund și gata să-și recunoască

greșelile, era deja format la stabilirea în Peshawar. Adam s-a schimbat foarte mult acum, că a schimbat mediul, devenind, după cum spune Christy, „o personalitate isterică nouă". După haosul fizic și psihic din viața familiei sale împrăștiate prin Pakistan, nu poate suporta nimic ce nu este în perfectă ordine. Dacă au mânuțele murdare, trebuie să meargă imediat să se spele. Dacă Eric ia o perie din baie, îl gonește prin toată casa până o pune la loc. Alteori stă în baie, se uită în jurul lui și spune : „Curat, curat, curat !" Aproape în fiecare seară, înainte să adoarmă, Adam o întreabă somnoros :

— Nu mă părăsești ?

— Nu, bineînțeles că nu !

— Îhî, spune Adam cu accent pakistanez. Împleună !

Cu trei băieți sub șase ani, Christie trebuie să accepte micile conflicte. John și Adam pot fi foarte încăpățânați în rivalități, o reminiscență, se pare, din zilele când Riaz și familia lui încercau să-i întărâte unul împotriva celuilalt. Gelozia lui Adam față de Eric — doar acest bebeluș a ținut-o pe mama departe de el — ar fi putut deveni patologică.

Obligațiile de părinte îi cereau lui Christy mai mult decât munca de o zi întreagă. Pentru a introduce armonia și ordinea, lucra plină de zel să țină obiceiurile casei : oră de culcare regulată, oră de sculare regulată, oră de baie reguată.

— În casa asta există o disciplină. Soțul meu era foarte răsfățat și nu vreau ca băieții mei să-și închipuie că li se permite orice.

După cum s-a dovedit, sarcina i-a fost ușurată de copilul de la care te așteptai să ceară cel mai mult :

— Copiii care suferă de sindromul down sunt un ghem de dragoste și Eric emană dragoste. Are o bunătate simplă, pe care pur și simplu n-o pot descrie. Este cel care se acomodează cel mai bine și nu este câtuși de puțin gelos.

Una dintre valvele refăcute ale lui Eric a slăbit și doctorii i-au spus că va avea nevoie de o nouă operație într-un an-doi. Între timp trebuie să urmeze un tratament continuu pentru inimă. Dacă nu ia medicamente o singură zi, se simte slăbit și obosit, dar nu are nici un fel de

restricții în privința activității fizice : îi place foarte mult să alerge și să se dea peste cap împreună cu frații lui. Eric a fost de altfel cel mai puțin supărat când Christy a plecat singură într-o delegație, lucru pe care nu și-l închipuise posibil până la mijlocul lui iunie, la două luni după întoarcerea lor. Pe John și Adam, fiecare din absențele ei, oricât de scurte, îi făcea să devină nervoși. Cu timpul, băieții s-au liniștit și în privința aceasta. Când, în iulie, Christy a participat la o nuntă, copiii au rămas toată seara în grija unei cumnate și evenimentul nu i-a prea deranjat.

Despărțirea avusese un efect foarte puternic asupra lui Christy. Se temea ca nu cumva familia lui Riaz să încalce înțelegerea și să încerce să-i ia băieții.

Îmi ador copiii și mă desfată fiecare clipă a copilăriei lor, îmi dau atâta bucurie, dar nu mă voi liniști în privința lor decât atunci când vor fi adolescenți. Abia atunci mă voi putea bucura de ei cu adevărat când vor fi în stare să-și poarte singuri de grijă. Acum sunt atât de neajutorați ! Îmi dau seama că ei îmi simt neliniștea cu toate că încerc să nu le-o arăt. Câteodată rămân la fereastră analizându-mi gândurile și nu-mi dau seama că ele, gândurile, mi se oglindesc pe față. Și numai ce-l aud pe John întrebându-mă :

— Mămico, ce nu-i în ordine ?

Luni întregi după proces, Christy a încercat să se împace în sinea ei cu valorile culturii islamice. Nu se putea mișca natural nici acum în bluzele și pantalonii comozi pe care îi adusese din Peshawar. Își dădea seama de nevoia de a-i învăța pe copii câte ceva din moștenirea lor culturală dinspre tată, mai ales după ce vor mai crește, dar mi-a mărturisit că nu-i va fi deloc ușor. Cel puțin pentru moment copiii nu se arătau prea interesanți să învețe ceva. John, care începuse să vorbească fluent urdu, nu mai voia să vorbească în engleză. N-a vrut să treacă de desenele animate cu povestea *Pânza lui Charlotte*, singura casetă video pe care o avusese timp de doi ani în Pakistan, dezinteres neașteptat la un copil care moștenise memoria fotografică a lui Riaz.

Nici John, nici Adam nu erau prea curioși în legătură cu tatăl lor. Subiectul apărea în discuție foarte

rar, doar când ieșeau undeva și John vedea trecând vreun cuplu. Atunci își dădea seama că lipsește ceva :

— Mamă, nu-ți face griji, spunea el. Dumnezeu ne va da alt tătic.

Pe Christy o mai preocupa Riaz, și mai ales cum și de ce își găsise sfârșitul. Detectivii erau de părere că asupra ei nu plana nici un pericol, deci nu avea de ce să-i fie frică. Oricine ar fi fost cel care îl căutase pe Riaz, se pare că găsise ceea ce-l interesa.

Cazul încă nu era rezolvat. Poliția nu-i furniza toate informațiile pe care le deținea, în primul rînd pentru a nu-i crea alte neplăceri. Se simțea frustrată de faptul că Riaz era la fel de ascuns față de ea acum, când era mort, ca și atunci când era în viață. Știa atât de puțin despre omul lângă care trăise aproape cinci ani !

Cei de la poliție încercau să descopere dacă Riaz avusese datorii bănești față de cineva, mai ales că fusese descoperit într-un parc aflat la jumătatea distanței dintre Michigan și Detroit, binecunoscut punct de întâlnire al traficanților de droguri și al altor criminali.

Christy a aflat cu uimire că Riaz nu băuse nimic, lucru neobișnuit pentru un individ aproape alcoolic și căruia îi plăcea să se distreze cu câte o dușcă în timpul călătoriilor plictisitoare cu mașina. Unul dintre detectivi i-a spus că atunci când vor să încheie o afacere nu obișnuiesc să bea nimic. Oare Riaz s-a ocupat de afaceri cu droguri ? Christy știa că Peshawar este un important centru de distribuire a opiului din Afganistan și a auzit zvonul că brigada antidrog ar fi preluat cazul. Nimeni însă n-a ținut să-i confirme această teorie.

Ce o irita cel mai mult era convingerea că familia lui știe adevărul și-l ascunde pentru a-și salva reputația. În ciuda cererilor repetate ale poliției locale de-a le preda benzile cu convorbirile telefonice ale lui Riaz din săptămânile dinaintea plecării lui, ei refuzau să le dea. Christy era sigură că înregistrările ar fi adus lumina necesară elucidării cazului. Deși înțelesese crâmpeie din convorbirile lui din perioada aceea, a reținut că se referise de mai multe ori la rezistența afgană. Își reamintea deseori cuvintele lui Riaz dinaintea plecării.

— Lasă-mă în pace, Christy ! Am probleme care n-au nici o legătură cu tine.

Riaz avea dușmani destui și oricare ar fi fost mulțumit să-l termine.

În toamna anului 1991 Christy a început cursurile de grefier calificat, urmând să obțină un post peste trei ani, când toți copiii vor fi de vârstă școlară. Nu se simte în stare să uite trecutul și nici nu vrea s-o facă. În Pakistan nu-l putuse plânge pe Riaz : nici în timpul slujbei de înmormântare, nici la mormânt. Pe stela funerară scria că Riaz împlinise treizeci și cinci de ani, cu cinci ani mai mult decât în realitate, așa cum ar fi vrut cel decedat să se creadă. La câteva luni de la crimă, Christy a participat la un serviciu religios ținut în memoria lui la Michigan. Venise vremea să dea frâu liber tristeții.

— Prietenii îmi spun : „n-ar trebui să-ți pară rău, el este exact acolo unde îi e locul !“ Dar nu pot să trec peste faptul că a fost totuși soțul meu. Odată l-am iubit și am trei copii de la el. N-a fost chiar un monstru, a fost totuși un om. Nu așa voiam să se termine. În Pakistan mi-am dat seama că există o latură întunecată o personalității sale, pe care n-am reușit s-o înțeleg. Cred însă că Dumnezeu ne cunoaște mai bine și cred din inimă că Dumnezeu este plin de milă. Sper ca Riaz să-și fi găsit liniștea, deoarece n-a avut parte de pace în nici unul dintre gîndurile sale atât cât a trăit.

Christy era acum acasă, dar nu-și găsea încă liniștea. Așa cum și eu am fost dată peste cap de un raport al ultimelor mișcări ale lui Moody, tot așa o neliniștea pe Christy rudeniile soțului care puteau câștiga pe stradă ceea ce pierduseră la tribunal : copiii ei.

Cu toate necazurile ei, Christy este unul dintre cazurile fericite. Majoritatea părinților care încearcă să-și obțină copiii răpiți se izbesc de piedici neașteptate la fiecare mișcare. Ei ajung să fie apăsați de pierderea suferită și disperați în legătură cu viitorul. Sunt oameni

ca Ramez Shteih, un bărbat din New Jeresey născut în Liban, care și-a pierdut, în 1986, cele trei fiice în Africa de Sud, iar ele trebuie să trăiască zilnic cel mai îngrozitor coșmar din câte-mi pot imagina.

5

VIEȚI BULVERSATE

Ramez Shteih a devenit cetățean american naturalizat în 1980, la paisprezece ani după ce venise din Beirut la New York, ca funcționar contabil la Liniile Aeriene Pan-Am. Printre avantajele acestei munci era și acela că beneficia de bilete gratuite de călătorie în orice colț al pământului, în perfectă concordanță cu firea lui atinsă de morbul voiajărilor.

În 1977 Ramez întreprinde o călătorie de vacanță în Scoția. Într-o zi s-a oprit să ia prânzul la un restaurant de la marginea unei șosele care șerpuia pitoresc printre dealurile înflorite. Privirile i-au fost atrase de o chelneriță drăguță și, uite-așa, a început povestea vieții lui. Muriel Dunlop avea abia nouăsprezece ani, iar Ramez, treizeci și opt, dar cei doi s-au înțeles perfect din prima clipă. Au schimbat adresele și a început o corespondență sentimentală asiduă. Când Ramez a vizitat-o șase luni mai târziu, se considerau deja „îndrăgostiți cu vechime“. El era convins că vârsta nu contează.

— Ne simțeam foarte apropiați ; ne înțelegeam din priviri, fără cuvinte, de parcă ne citeam gîndurile. Orice făceam împreună ieșea perfect.

Se bucurau de lucruri simple : picnicuri la iarbă verde sau pe malul mării, seara plimbări „la o înghețată“, vizite la părinții ei. Ramez le-a fost prezentat și a făcut

o bună impresie. David Dunlop — tatăl — era de meserie sculer, iar soția lui, Isabell, lucra ca recepționeră la un hotel. Păreau oameni de bună credință, nefăcând caz de vârsta, naționalitatea sau religia logodnicului. Ramez ținea de biserica greco-catolică, iar Muriel era presbiteriană nepracticantă. În plus, și celor din familia Dunlop le plăcea să călătorească ; cea mai mare parte a copilăriei și adolescenței Muriel și-o petrecuse împreună cu familia în Rhodesia, unde părinții avuseseră slujbe mult mai bine plătite. Războiul de Independență din 1975 îi determinase să se întoarcă în Scoția.

În februarie 1978 Ramez s-a căsătorit cu Muriel. Ceremonia s-a consumat într-o bisericuță scoțiană.

După ce Muriel a obținut cartea verde, au locuit într-un apartament din Brooklyn. Mai târziu s-au mutat într-o suburbie a New Jersey-ului, locul cel mai potrivit, socoteau ei, pentru înjghebarea unei familii. Pentru tânăra mireasă, încă adolescentă, angajamentul părea înrobitor. Îngrijorată de posibilitatea de-a rămâne însărcinată, nu mai vroia să-și caute o slujbă. Se simțea singură, izolată, nu-și găsea locul niecăieri, dar nu prea se plângea. Ramez mi-a spus că e genul de om care „ține totul închis în suflet și explodează pe neașteptate, ca un vulcan". El dorea din tot sufletul ca nemulțumirile ei să fie trecătoare.

În februarie 1979, pe când așteptau primul copil, Muriel s-a dus acasă, în Scoția. Acolo, în aprilie, s-a născut Victoria. Muriel a rămas trei luni în Scoția, timp în care, la fiecare sfârșit de săptămână, Ramez le făcea câte o vizită.

Cei doi frați mai mici ai lui Muriel își găsiseră de lucru în Zimbabwe și, după reîntoarcerea lui Muriel cu fetița la New Jersey, s-au mutat și părinții ei în Africa.

La șase luni după nașterea Mayei, ce-a de-a doua fetiță a lui Ramez, Isabell, mama lui Muriel, a venit să-i vadă. A doua zi după sosire și-a întrebat ginerele unde ține pașapoartele fetițelor și s-a arătat exasperată de faptul că le ținea într-un seif, la bancă. Peste încă o zi l-a

convocat pe Ramez la ea în cameră pentru o discuție între patru ochi. A mers direct la țintă :

— Vreau ca fiica și nepoatele mele să mă însoțească în Zimbabwe.

Surprins și iritat de o asemenea pretenție, Ramez i-a răspuns că trebuie să discute problema cu Muriel.

— Ei bine, nevastă-ta dorește exact același lucru ! i-a replicat ea calmă de parcă hotărârea era deja luată.

În tot timpul discuției Isabell n-a ridicat niciodată tonul, știind că nu e nevoie. Ramez i-a spus că trebuie totuși să discute această problemă cu soția lui și atunci, foarte neplăcut surprins, a aflat că ea nu mai vrea să vorbească cu el, indiferent care ar fi subiectul conversației. Când Ramez intra, Muriel și mama ei părăseau imediat camera. Noaptea, în pat, nevastă-sa îi întorcea spatele și rămânea mută, indiferent ce o întreba.

Cu numai patru zile înainte Muriel îl suna de trei ori pe zi la serviciu să-i spună cât îl iubește și cât de mult și-ar dori să aibă un copil. Acum conversația lor se limita la „cine trebuie să meargă la cumpărături".

— Ce s-a întâmplat ? Spune-mi !, o implora Ramez întruna.

— Dacă nu știi și singur de ce ți-aș mai spune eu ?

Atitudinea ei era direct legată de vizita lui Isabell.

— Am fost sută la sută cinstiți unul cu celălalt, își amintește Ramez, și n-am avut niciodată nici cea mai mică probemă, dar din momentul în care a apărut maică-sa, s-a schimbat dintr-o dată. De fapt Isabell o domină complet Socrul meu este un îmbrobodit, nu face altceva decât să-i repete spusele, el neavând nici un cuvânt în casă. Soacră-mea a vrut să-și conducă fiica și pe noi la fel cum își conducea soțul. Dacă n-a putut să ne conducă, a făcut tot ce i-a stat în putință ca să ne distrugă.

Ramez o descrie pe Muriel de parcă era hipnotizată :

— De obicei bea cafeaua cu lapte proaspăt, dar acum o bea cu lapte praf, ca și Isabell ; de fumat, fuma *Meril* cu filtru, dar acum fumează *Malboro,* ca maică-sa ; și, ce a fost cel mai rău, e că i se schimbase până și chipul. De obicei senini, ochii ei deveniseră neliniștiți, iar gura avea tot timpul o expresie batjocoritoare, zâmbind dispre-

țuitor. Nu mi-a fost dat niciodată să fiu atât de urât de cineva.

Când a găsit într-unul din buzunarele halatului de baie al soției sale, cartea de vizită a unui avocat specializat în divorțuri, Ramez și-a dat seama că pierduse locul de la cârma familiei.

Dacă zilele treceau lamentabil, în schimb nopțile erau de-a dreptul alarmante. O găsea pe Isabell plimbându-se prin casă, înghițind cafea după cafea și fumând țigară de la țigară. Aceeași Isabell continua să forțeze plecarea lui Muriel în Africa.

— Soția ta nu te iubește. O iau și pe ea și pe copii în Zimbabwe. Dacă își va da seama că totuși te iubește, n-are decât să se întoarcă la tine.

Ramez a refuzat să-i dea pașapoartele și, la două luni de la venire, Isabell s-a dat în sfârșit bătută și a plecat de la ei.

— A fost ca și când ai aprinde lumina. Muriel a devenit iarăși ea însăși de parcă s-ar fi trezit dintr-un coșmar.

După alte șapte luni a mai primit o lovitură. Fără ca Ramez să știe, Isabell o bombarda pe Muriel cu scrisori, una după alta, și apoi i-a trimis un CEC de cinci sute de dolari pentru avocat. Într-o sâmbătă era foarte indispusă :

— Ai să capeți o veste ! i-a spus ea laconic.

— Ce veste ? a întrebat-o Ramez.

— Divorțez, i-a spus ea pe un ton glacial.

N-a vrut să-i comunice motivele și au mai urmat două luni de tăcere ucigătoare.. Iluminarea a venit într-o noapte, sub forma unui telefon. O prietenă de-a lui Muriel voia să-i vorbească. Ramez i-a spus că doarme și atunci prietena i-a dezvăluit că se petrec multe lucruri de care el nu știe, printre care și faptul că soacră-sa o incită pe nevastă-sa împotriva lui. Soțul n-a fost din cale-afară de surprins. I s-a confirmat doar convingerea că Muriel era victima unei personalități mult mai puternice decât a ei. A doua zi dimineața Ramez i-a spus soției sale că știe ce se întâmplă și a pus degetul pe rană : unii oameni nu pot fi fericiți decât atunci când provoacă suferința altora.

— Atunci parcă s-a întâmplat o minune, își amintește el emoționat. Muriel și-a încolăcit brațele în jurul gâtului meu, m-a sărutat și mi-a spus că mă iubește. În ziua aceea m-a sunat de trei ori sau de patru ori a serviciu și seara, când m-am întors acasă, mi-a spus că-mi simțise lipsa și că de-aci înainte nu-i va mai permite mamei sale să se amestece între noi.

Timp de patru ani Muriel s-a ținut de cuvânt. Isabell continua să-i scrie, dar niciodată, povestește Ramez jignit, nu i-a pomenit nici măcar numele. Muriel nu părea să țină cont de scrisorile ei. Nu băga în seamă repetatele chemări de-a pleca în Zimbabwe și când a sunat-o la telefon i-a tăiat-o scurt :

Într-o scrisoare din perioada aceea îi declara patetic soțului :

— Crede-mă că nu există nimeni pe lumea asta pe care să-l iubesc mai mult decât pe tine. Chiar și părinții mei au trecut pe planul al doilea.

În decembrie 1983 s-a născut Monica, cea de-a treia fetiță. Deși căminul lor era o oază de liniște și pace, Muriel nu s-a obișnuit niciodată cu stilul american de viață. În fiecare an ea și fetițele ei făceau vizite de câte două-trei luni familiei lui din Liban. În septembrie 1984, au plecat și-au rămas în Liban un an întreg, timp în care Vicky a urmat cursurile unei școli britanice locale. Ramez li se alătura din când în când pentru câteva zile și-i era foarte greu să stea departe de ele, dar știa că o poate înfrunta pe Isabell doar atâta vreme cât Muriel era mulțumită.

— Nu-mi explic de ce, îi scria ea soțului ei, dar aici mi-am găsit cu adevărat liniștea. Râd întruna și sunt tot timpul fericită. Dacă mi se întâmplă să mă apuce una dintre tristețile mele, mă duc acasă la Lelia (sora lui Ramez) sau la Nohad (soția unui doctor din vecini) și „marile mele necazuri“ dispar cât ai clipi.

L-a implorat pe Ramez să se mute definitiv acolo, să-și ia o slujbă la Liniile Aeriene pentru Orientul Mijlociu sau în domeniul comerțului internațional. El s-a opus explicându-i că în Liban nu se poate câștiga suficient și că din cauza războiului interminabil, care ucisese deja 150 000 de oameni, aproape trei la sută din populația țării,

viața era foarte nesigură acolo. Propria lui familie a avut mult noroc să scape nevătămată, dar pericolul planează deasupra lor tot timpul.

În 1986 Muriel a venit cu propunerea de-a face o vizită familiei ei, ea plecând împreună cu fetițele și, la două săptămâni după ele, Ramez. Urmau să mai stea o săptămână acolo împreună, apoi să se întoarcă. Ideea nu-i prea convenea lui Ramez, dar n-a găsit nici un argument prin care să se opună. Soția lui nu-și mai văzuse familia de cinci ani și i se făcuse dor. Pe de altă parte, nici nu mai era atât de îngrijorat. Muriel părea foarte preocupată de problemele lor de familie. Pe calendarul din bucătărie încercuise ziua de trei septembrie și notase : „Începe școala." Vicky urma să intre în cursul gimnazial, Maya, la grădiniță, Monica, la creșă. Dorindu-și cu ardoare un fiu, cu puțin timp în urmă se prezentase la medicul ei să afle de ce n-a mai rămas însărcinată de la nașterea Monicăi. Înainte de plecare, a rugat-o pe o vecină să aibă grijă de soțul ei cât lipsește.

Pe 12 august Muriel, împreună cu fetițele, a sosit în ținutul deluros și sterp al provinciei Natan, situat la cincizeci de mile vest de orașul de coastă Durban din Africa de Sud, unde locuiau pe atunci părinții ei. Aceștia se mutaseră din Zimbabwe și închiriaseră o parte din reședința unui fermier ce cultiva flori exotice pentru export. Era un loc izolat, lipsit de confort, în jurul căruia nu se vedea nici o clădire în afara locuințelor celor treizeci de muncitori negri de la fermă, situate pe vârful dealului din apropiere. Muriel vorbea de locul acela de parcă ar fi nimerit în paradis :

— Ramez, cred că ai să te îndrăgostești când ai să-l vezi, îi scria ea entuziasmată la cinci zile de la sosirea acolo. Seamănă foarte mult cu priveliștea de la Beirut.

Ramez a fost însă mai impresionat de finalul scrisorii :

— Fetelor le e dor de tine, la fel ca și mie. Tot timpul mă întreabă când sosești. Te iubesc !

După șaisprezece ore de zbor — șapte ore până într-o insulă pustie de lângă Morocco, apoi o întrerupere de trei ore, încă opt ore de zbor până la Johannesburg și, în sfârșit, un zbor cu zdruncinături timp de o oră până la Duban — Gordon, unul dintre frații lui Muriel, l-a luat cu mașina de la aeroport și l-a condus la reședința familiei.

Ramez a ajuns târziu, după miezul nopții, așa că a intrat încet în patul mare în care dormeau Muriel și fetițele, încercând să nu facă zgomot. Fiind prea agitat ca să poată adormi, a rămas treaz ore întregi, ascultând respirația ușoară a fiicelor lui.

— Pe măsură ce se trezeau, scria el trei ani mai târziu, în paginile jurnalului, nici măcar nu se mișcau, privindu-mă în tăcere, pline de iubire, drăgălășenie și dor. Pe măsură ce-și dădeau seama că nu visează, săreau la mine în brațe pline de bucurie și erau foarte, foarte fericite. Eram numai fericire și bună dispoziție.

În prima zi Isabell s-a arătat prietenoasă și totul părea în ordine. Apoi Muriel a început să se poarte ciudat. Seara, când întreaga familie era împreună, ea se îndepărta de Ramez, de obicei părăsind camera în care se găseau cu toții.

— Umbla de parcă era în transă, ca un cadavru viu, povestește el.

Pe trei septembrie, o zi înainte de plecare, Ramez era copleșit de presimțirea unor vești foarte rele. A putut citi asta pe fețele unor prieteni care-i vizitaseră în după-amiaza aceea, cu priviri dezamăgite, pline de simpatie. Vestea a venit prin glasul Victoriei, fetița lui, căreia nu-i scăpa nimic, niciodată :

— Ah, mama are de gând să-și ia o mașină și să-și caute o slujbă.

Ramez a sperat că se referă la o slujbă într-un birou din New Jersey. Nici nu îndrăznea să se gândească la altceva. În seara aceea, cu totul pe neașteptate, părinții lui Muriel s-au scuzat și s-au retras în camera lor imediat după ora opt seara, deși de obicei stăteau la povești până-i prindea miezul nopții.

— Văd că n-ai împachetat nimic ! i-a spus Ramez soției sale după ce au culcat fetițele.

Muriel s-a așezat lângă el pe sofaua din camera de zi și, privindu-l ca o străină, i-a spus :

— Nu mai vreau să mă întorc. Nu mai simt pentru tine nici un strop de dragoste.

Ramez a simțit că-i străpunge inima :

— Și copiii ? Gândește-te cât rău le faci, și cât rău îmi faci mie.

— Asta te privește ! Fetele rămân cu mama lor, i-a spus Muriel mecanic, de parcă recita un text învățat pe dinafară.

Ramez era constant. Chiar și acum, când soția i-a confirmat cele mai negre presimțiri, încerca în sinea lui să nege cumplita realitate. Muriel nu putea vorbi serios !

— Problema asta trebuie discutată la noi acasă, în Statele Unite, a continuat el.

Muriel rămânea impasibilă, de parcă argumentele lui nici n-ajungeau până la ea, la fel ca și părinții ei care cu greu s-au lăsat convinși de Ramez să vină și să participe la discuție. Isabell nu-și mai încăpea în piele de bucurie :

— Soția nu te mai iubește, așa că n-are nici un motiv să mai rămână lângă tine.

— Dacă vrea să divorțeze, poate s-o facă în New Jersey, dar nu poate să țină copiii departe de mine, a insistat Ramez căutând o ieșire.

Soacră-sa se menținea inflexibil pe poziții, de parcă ea și Muriel vorbeau cu o singură voce.

— Nici vorbă. Să se-ntoarcă să lupte singură cu tine prin tribunale ? Dacă rămâne noi o putem ajuta cu tot ce-i nevoie ; apoi a adăugat plină de cruzime : Cum le vei putea explica fetelor că nu vei mai locui cu ele ?

— Nu există nici o modalitate de-a le spune copiilor așa ceva ! a răspuns el.

— Dar sunt o mulțime de copii al căror tată a murit când ei erau încă mici, a sugerat soacra. Muriel are toată viața înaintea ei aici, cu noi. Cum ai vrea să mai trăiască alături de tine dacă nu te mai iubește ? Doar de dragul copiilor ? Lor le va fi mai bine aici decât într-un cămin fără dragoste.

S-au certat toată noaptea, fără să ajungă la un rezultat. Ramez spunea despre ei că sunt oameni încăpățânați, cu care n-o poți scoate la capăt. Când i-a cerut pașapoartele copiilor, Muriel a râs forțat și i-a spus că sunt bine ascunse.

— Era mai rău decât îmi închipuisem, povestea Ramez. Soția mea știa cât mi-e de greu să stau departe de copii și n-ar fi permis niciodată ca cineva dinafara casei să se amestece în viața noastră de familie. E clar că suferise o schimbare a personalității ; că devenise pur și simplu o altă persoană !

În dimineața următoare Ramez și-a amânat plecarea și s-a prezentat la Consulatul Statelor Unite din Durban. Funcționarii i-au spus că nu pot face nimic pentru a-l ajuta în problemele lui familiale, dar, dacă aduce fetițele până acolo, le poate face pașapoarte noi. Nu-l pot ajuta însă să ajungă la aeroport și apoi să plece cu ele, asta nici vorbă !

Problema, după cum judeca Ramez lucrurile, era că pașapoartele nu puteau fi gata înainte de trei zile de la depunerea actelor. Ce s-ar fi întâmplat dacă una dintre fetițe ar fi scăpat vreo vorbă despre asta ?

— Mă temeam pentru ele, povestește Ramez, nu știam ce-i în stare să facă soacră-mea. Pe ea n-o interesau nepoatele, îi păsa doar de fiica *ei*, dar știa că singurul mijloc prin care o putea reține pe Muriel lângă ea era acela de a păstra fetițele acolo.

Neștiind ce să mai facă, Ramez a trecut strada și a ales la întâmplare un avocat tânăr, cu înfățișare onestă, care i-a spus că înainte de a da sfaturi trebuie să facă cercetări. Între timp, i-a spus să se întoarcă la New Jersey să obțină o hotărâre din partea tribunalului, cum că el este tutorele legal al copiilor.

După ce și-a amânat zborul câteva zile, încercând s-o convingă pe Muriel să-și schimbe atitudinea, Ramez a urmat sfatul avocatului : și-a lăsat copiii în Africa de Sud și a început lupta pentru recâștigarea lor.

— Mă simțeam torturat, sfâșiat interîor.

De dragul copiilor, și-a făcut ordine în gânduri. Când Muriel le-a spus că și-au prelungit vacanța și tatăl lor se va întoarce la ele peste două săptămâni, el n-a avut puterea s-o contrazică. Spera că câștige repede procesul și să-și ducă din nou familia acasă, fără ca fetițele să fie nevoite să afle adevărul. Acum consideră că aceasta n-a fost deloc o hotărâre fericită :

Poate că trebuia că le fi spus fetelor ce se întâmplă. Ar putut începe și ele să exercite presiuni asupra rudeniilor soției mele. Îmi pare foarte rău că nu le-am spus.

În ziua în care a plecat, Muriel nu s-a ridicat din pat.

— Fața ei era roșie ca o pătlăgică și era atât de încordată încât n-a putut nici măcar să mă privească sau să-mi spună la revedere.

Întors la New York, Ramez a luat imediat legătura cu Consulatul Sud-African. În octombrie a primit răspunsul :

— Dacă nu doriți ca fiicele dumneavoastră să rămână în Africa de Sud, îi scria vice-consului care se ocupa de problema emigrației, depuneți un affidativ (document scris și semnat sub prestare de jurământ), în care să refuzați acordul dumneavoastră de a li se reînnoi vizele de rezidență temporară (care expirau pe patru decembrie). Veți depune documentul la Departamentul Afacerilor Interne din Pretoria, pentru analizarea situației.

Scrisoarea îl mai avertiza că, nici într-un caz, Departamentul nu se poate amesteca în neînțelegerile din familie, care pot fi rezovate pe cale juridică. Într-o scrisoare ulterioară vice-consului afirma „Pretoria nu dorește să intervină în problemele domestice ale familiilor."

Teoretic, Minsterul Afacerilor Interne din Pretoria poate refuza prelungirea vizelor copiilor dacă vreunul dintre părinți se opune reînnoirilor. Practic însă, această procedură nu se prea aplică, mai ales când părntele care cere reînnoirea vizei este mama și când aceasta are statutul de rezident în Africa de Sud, cum era cazul lui Muriel.

Cu alte cuvinte, guvernul nu oferă nici o garanție și nu-și asumă nici o responsabilitate în asemenea cazuri, ceea ce limitează posibilitatea de acțiune a părintelui, oriunde în lume.

Ce-a de-a patra zi a lui decembrie a venit, s-a scurs, și Ramez a descoperit că vizele copiilor au fost reînnoite, cu toată cererea lui scrisă. Și-a dat seama că țara apartheidului o va favoriza pe Muriel vizavi de un străin originar din Orientul Mijlociu, cu toate că în acte libanezii sunt catalogați ca „albi".

Pe măsură ce timpul trecea, viața lui Ramez își pierdea consistența :

— Viața mea se concentrase în jurul soției și al copiilor, va explica el mai târziu. Nu ieșeam niciodată cu băieții la un păhărel. Nevestele lor îmi spuneau adesea că și-ar fi dorit ca toți soții lor să fie asemenea tați cum eram eu.

Nici unul dintre vecinii noștri nu și-a putut închipui că mi s-ar putea întâmpla așa ceva.

Când mai fuseseră despărțiți, Ramez păstrase întotdeauna legătura cu fetițele. Le suna regulat și le trimetea casete cu povești pentru ora de culcare. Fetele vorbeau cu casetofonul de parcă Ramez ar fi fost cu el în cameră. Acum era pur și simplu scos din circuit. Muriel era rece la telefon :

— Foarte arțăgoasă, țipa plină de ură : „suferă !" și-mi închidea telefonul.

Când le dădea voie fetelor să vorbească la telefon, o putea auzi pe Isabell șoptindu-le răspunsurile. Le spuneam că le iubesc sau că mi-e dor de ele, iar ele îmi răspundeau „Îhî !" sau „Și eu." „Le întrebam : Ți-e frică să-mi spui că mă iubești ?" și îmi răspundeau : „Îhî !"

La început Ramez a primit trei sau patru scrisori de la copii și apoi nimic, nici măcar o felicitare de Crăciun.

Pe data de 9 ianuarie 1987, Ramez a câștigat custodia temporară a copiilor la Curtea Superioară de Justiție a districtului Union, New Jersey. Avocatul din New Jersey a luat legătura cu noul avocat din Pietermartzburg de la o firmă aleasă de Ramez dintr-o listă pusă la dispoziție de Ambasada Statelor Unite. Într-o telegramă de răspuns, avocatul sud-african a confirmat că „ordinul de custodie va fi întărit de către ofițerii Curții Supreme Sud-Africane doar în cazul în care acest ordin, precum și toate documentele doveditoare, vor fi autentificate conform uzanțelor". Înarmat până-n dinți cu hârtii doveditoare, Ramez și-a luat trei luni de concediu de la Pan-Am, a zburat în Africa de Sud, a închiriat o cameră la un hotel din Pietermartzburg și s-a pregătit de luptă.

A fost nemulțumit de tinerețea avocatului repartizat de firmă : „cineva fără nici un fel de experiență în cazuri internaționale". Și-a subliniat răspicat dornța ca acest caz să fie rezolvat prin Departmentul Afcerilor Interne și *nu* de tribunalele sud-africane. El avea hotărâtă custodia, cu jurisdicție revendicată corespunzător din partea tribunalului din New Jersey. Tot ce-i mai rămânea avocatului de făcut era să-și demonstreze diplomația și să manevreze abil hârtiile.

Avocatul i-a spus că totuși, „ca o formaliltate", cazul trebuie supus și tribunalului sud-african, pentru a stabili care sunt motivele pentru care Muriel refuză întoarcerea în Statele Unite.

Peste două sptămâni, același avocat l-a sfătuit să retragă procesul fără ca audierea să fi avut măcar loc :

— Mi-a spus că tribunalele vor fi întotdeauna de partea femeii. Dacă mergeam mai departe au să-mi ia toți banii, chiar și pașaportul, și va trebui până la urmă să plătesc și avocatul soției.

După cele spuse de Nathaniel Bloch, avocatul din Pretoria, procesul s-a împotmolit din cauza inexistenței unei reglementări internaționale care să se refere la problema crucială a jurisdicției : tribunalul cărei țări are dreptul legal de a decide în cazurile de custodie familială ?

În timp ce Africa de Sud recunoaște în majoritate ordinele juridice, inclusiv cele ale Statelor Unite, tribunalele lor nu pot fi constrânse la așa ceva.

În cazul unor probleme familiale, a explicat Bloch, intenția declarată a unei persoane de a-și stabili reședința permanentă în Africa de Sud, fără a se mai ține cont de cetățenia avută anterior, poate determina un tribunal sud-african să-și asume jurisdicția, chiar dacă acel caz a fost judecat în altă parte. În cazul în speță, statulul de rezident permanent al lui Muriel putea obliga tribunalul sud-african să preia procesul sau chiar să-l rejudece. În încheiere, Bloch l-a atenționat că tribunalele din Africa de Sud, la fel ca multe altele, din alte țări, atunci când se pune problema custodiei, favorizează femeile.

Neajutat și fără speranță, Ramez și-a asumat riscul luptei de unul singur. Departamentul Afacerilor Interne îl informase că îl poate ajuta doar dacă aduce o cerere din partea Guvernului Statelor Unite ca cei trei copii să fie repatriați. Ramez a cerut un asemenea act, dar Departamentul de Stat s-a eschivat. Fără un acord formal nu se putea trece la acțiunea de repatriere.

— M-am dus la Johannesburg, la Pretoria, la Durban, dar ghinionul m-a urmat peste tot, ofta Ramez.

Pe data de 9 martie i s-a telefonat de la Consulatul din Durban ca să i se certifice că „Guvernul Statelor Unite nu are obiecții în privința reîntoarcerii în Statele Unite

a celor două fetițe născute acolo, Maya și Monica, precum și a Victoriei Shteh care are statut de rezident permanent", Vicky fiind cetățean britanic deoarece se născuse în Scoția.

Acest acord nu era însă suficient Departamentului Afacerilor Interne pentru a dispune repatrierea. Mai mult, Pretoria a cerut ca acest caz de custodie să fie rezolvat de tribunalele Sud Africane întrucât chiar avocatul lui Ramez depusese acolo dosarul.

Pe 12 martie 1987 Curtea a hotărât ca Muriel să aibă custodia fetițelor și l-a obligat pe Ramez la plata a 450 de ranzi (220 $) pe lună, pensie de întreținere pentru copii. Ordinul de custodie emis de tribunalul din New Jersey a fost ignorat. Cu toate că tribunalul sud-african a întărit drepturile de vizitare, Ramez s-a simțit demoralizat.

Până în acel moment toate contactele cu fetițele îi fuseseră supravegheate de familia lui Muriel, ca la vorbitorul unei închisori.

La prima vizită fetițele i s-au aruncat în brațe :

— Și-am rămas îmbrățișați douăzeci de minute. Soția și socri stăteau nemișcați în poartă, privindu-ne. Când am intrat în casă n-au vorbit deloc cu mine. Eu și copiii stăteam în camera de zi, în vreme ce ei stăteau grămadă în bucătărie.

Cu vocea gâtuită de emoție Ramez a adăugat :

— Apoi fetița cea mare s-a uitat la mine și m-a întrebat dacă vreau cafea. S-a dus direct la bucătărie, a luat o ceașcă de cafea și mi-a adus-o.

La cea de-a doua vizită, Vicky a devenit mai distantă și n-a vrut să se mai așeze lângă tatăl ei. Maya și Monica erau foarte dornice să-și petreacă sfârșitul de săptămână cu tatăl lor, dar Vicky era rezervată. S-a scuzat spunând că e obosită, că nu se simte bine și că, de fapt, n-are nici un chef să plece, dar imediat ce a ajuns în mașină a devenit cu totul alta. În fața famiilei mamei sale jucase teatru. Ajunși la șosea, întreba deja de prietenii din New Jersey. Cele două fetițe mai mici i s-au alăturat imediat. Erau atâtea lucruri de care le era dor !... Maya își amintea de borcanele în formă de ursuleț în care se

ținea mierea. Monica tânjea după unt de arahide americane. Victoria își dorea păpușa de cârpe lăsată la New Jersey și toate trei i-au cerut să le spună ce mai face o vecină mai în vârstă căreia toți îi spuneau „bunica". Ea făcea mereu plăcinte și le învăța poezioare.

Acum nu mai pot să-i spună „bunică", i-au spus fetele.

— De ce ? le-a întrebat el.

— Avem acum o altă bunică, i-a explicat Vicky, lăsându-l pe Ramez să se gândească la Isabell și la puternica ei influență asupra vieții lor.

În seara aceea, în camera lui, unde hotelul mai introdusese trei paturi, Ramez le-a spus povestea lor favorită : viața lui Anansi, o tânără care trece dintr-o aventură într-alta, ajutată de furnici și păsări ce se preschimbă în avioane și o duc în ținuturi îndepărtate.

Ramez îmi explica felul în care această poveste combină fantasticul și realitatea, așa cum le place copiilor.

A doua zi le-a declarat :

— Vă iubesc foarte mult, știți asta ?

— Știm, tăticule, i-a răspuns Maya, dar acesta să rămână un secret între noi patru.

Le era prea frică s-o recunoască în fața bunicii.

În aceeași zi, pe când se plimbau cu rulota împrumutată de la un prieten, Vicky a început să cânte după o casetă cu muzică libaneză :

— Clădirile din Pietermaritzburg îmi amintesc de Liban.

Auzind-o, Ramez și-a dat seama că nu reușiseră să le îndepărteze cu totul de el și s-a simțit fericit.

— Înțelegeau că ele au rămas acolo împotriva voinței mele, îmi spunea mândru, peste patru ani. N-a trebuit să le explic nimic. Erau niște fetițe foarte mature pentru vârsta lor, crede-mă.

La sfârșitul săptămânii, pe drumi de întoarcere la fermă, Vicky i-a cerut să oprească puțin mașina. Plângând, l-a îmbrățișat, l-a sărutat și i-a spus de mai multe ori „te iubesc, te iubesc !", apoi s-a calmat și i-a cerut să continue drumul.

Cu puțin înainte să ajungă la fermă, Monica s-a agățat de gâtul lui :

— Vreau să merg cu tine pentru totdeauna. Nu mă duc la bunica, hai să ne întoarcem la aeroport și să plecăm în America.

A fost un moment îngrozitor pentru Ramez care, după ce se încrezuse în legi, se vedea în imposibilitatea de a ușura durerea copiilor lui. Și-a spus că cel mai bine ar fi dacă ar putea-o convinge pe Muriel să se întoarcă, fie și numai pentru o vizită în America, să pună câteva mii de mile între ea și maică-sa.

Soția lui însă era mult mai greu accesibilă decât fiicele. În februarie, când a venit la aniversarea Mayei, Ramez a reușit s-o atragă pe Muriel într-un colț al curții. I-a spus dintr-o răsuflare cât de mult îi lipsea, cât tânjea după ele și i-a reamintit de toate lucrurile pe care le pierduseră. Ea a început să se bâlbâie, să se arate speriată, de parcă ar fi prins-o cu minciuna. Ramez vedea cum devoțiunea și blândețea ei se luptau să iasă iar la lumină. Atunci a apărut Gordon, a prins-o de umeri și a împins-o spre casă.

— E sora mea și nu pleacă de-aici ! i-a spus el.

În martie au avut o convorbire maraton. El și Muriel au discutat timp de patru ore în camera de zi, încercând s-o convingă să se întoarcă cu el, și lucrurile păreau că se rezolvă. Pe când ieșea din cameră, Isabell, sprijinită de masa din bucătărie, i-a aruncat niște priviri ucigătoare și a trântit ușa după el. A doua zi, Muriel a refuzat să-i mai vorbească și toată strădania lui a căzut baltă.

Întors acasă, a început demersurile pentru recunoașterea ordinului de custodie obținut la tribunalul din New Jersey. A început să adune affidative : de la o prietenă a lui Muriel din Anglia, căreia îi făcea confidențe și care declara că „Mama ei era foarte dificilă și se amesteca tot timpul în căsnicia lor" ; de la o familie prietenă din Brooklyn, care considerau că duseseră „o viață de familie normală ; de la un cetățean din New Jersey, care-și amintea că Vicky „îl întâmpina întotdeauna la ușă pe tatăl ei când se întorcea de la lucru și după cină Ramez își scotea adesea familia la o plimbare în parc." Toate

stăteau mărturie a calităților lui Ramez ca om de familie și tată iubitor.

În aceeași perioadă Ramez a luat legătura cu David, fratele mai mare al lui Muriel care rupsese relațiile cu familia și trăia în Botswana. El a confirmat că Isabell încercase să-i distrugă și lui căsnicia și că avea tendința de-a-și extinde autoritatea asupra întregii familii.

— Sunt de partea ta, declara David într-o convorbire telefonică înregistrată pe casetă, dar să știi că, atâta vreme cât Muriel se află sub influența mamei, n-ai nici o șansă.

În timpul acestor evenimente, cele două guverne au adoptat o atitudine indiferentă.

— Când ajungi să discuți cu acești funcționari îți dai seama că în gândul lor își spun : „nu-i treaba mea, nu-s copiii mei“ sau pur și simplu : „uite încă unul care are probleme cu soacră-sa.“

În august 1987 Ramez a făcut o ultimă vizită în Africa de Sud când a hotărât să-și folosească cele trei săptămâni de concediu pentru a face un ultim apel la Muriel. A copleșit-o cu invitații la cină și la picnicuri împreună cu copiii, dar ea n-a vrut sau n-a putut să accepte. Îl refuza de fiecare dată. A fost o ultimă mare dezamăgire, deoarece era convins că ar fi reușit să-și refacă viața cu ea, numai să fi putut sta de vorbă. Într-o zi, intrând în dormitorul ei, a rămas uimit văzând pozele de pe pereți. Erau mai mult de cincisprezece poze luate din locurile în care Muriel se simțise cel mai bine și în fiecare era aceeași femeie care o înțelesese și-i fusese cea mai apropiată : mama lui Ramez din Beirut.

Ramez n-a renunțat definitiv la ideea de-a fi iar împreună, dar pe măsură ce lunile treceau și familia îi era la mii de mile depărtare, contactele au devenit tot mai sporadice. Cu toate cererile lui repetate de a-i fi trimise rapoartele privind situația școlară a fetelor, școala nu i le-a trimis niciodată. În iunie 1988, când Maya a suferit o operație de amigdalită, Ramz a fost informat abia cu o zi înainte ca fetița să fie spitalizată și atunci numai fiindcă vorbise întâmplător cu una dintre colegele de ser-

viciu ale lui Muriel. Se simțea lăsat la o parte, exclus din viața fiicelor sale și-și spunea că nu poate face nimic pentru ca asta să nu se întâmple.

Ultima convorbire telefonică pe care a avut-o cu fetițele a fost în 1987, după ce familia Dunlop s-a mutat într-un oraș sud-african de pe coasta Oceanului Indian. Muriel și fetițele locuiau într-un apartament vecin cu cel al părinților ei. Nu avea telefon, așa că Ramez putea lua legătura cu ai lui numai prin intermediul socrilor. Când a vorbit cu fetele, acestea i-au răspuns rece și bănuitor, și Ramez a auzit-o pe Isabell șoptindu-le iar răspunsurile. Alteori Isabell îi spunea că nu sunt acasă, un mod de-a-l concedia pe care Ramez îl găsea insuportabil.

Convorbirile telefonice au fost subminate și de contradicția avută cu Muriel în privința alocației de întreținere. Un timp Ramez i-a trimis 220 $ pe lună, dar ulterior a scăzut suma. A estimat taxele pe la tribunale și avocați la peste zece mii de dolari și mai avea în plus o datorie de douăzeci de mii de dolari. Motivele financiare l-au făcut să nu mai plece în Africa de Sud, în vizitele permise de instanță.

A continuat să facă pe mai departe presiuni pentru a-și rezolva cazul la modul ideal. A trimis scrisori după scrisori Departamentului de Stat, congresmanului din circumscripție și senatorul Donald Riegle din Michigan, despre care aflase că-și asumase un rol important în problema răpirilor parentale internaționale. A insistat să obțină cetățenia americană pentru Vicky până într-atât încât atinsese un punct mort. De la guvern i s-a răspuns că statutul nu o va împiedica niciodată pe Vicky să se întoarcă în America. Între timp a intrat în legătură cu o persoană al cărei tată era membru în Parlamentul Africii de Sud.

— Singurul lucru ce mă susține este menținerea pe rol a acestui litigiu, chiar și pe bucățele. Dacă sunt respins într-o parte, încerc într-alta, până când am să bat la ușa cea bună.

Cheia, pe cât și-a dat seama Ramez, era obținerea jurisdicției privind custodia pentru tribunalul din New

Jersey. Îi era groază ca nu cumva fetele să-și închipuie că le-a părăsit și s-ajungă într-o zi să-i spună :

— Iată-l pe tatăl nostru cel iubitor, care a fost zi și noapte cu noi, a făcut orice ca să ne mulțumească și, deodată, nici măcar nu ne mai vorbește.

— Dacă s-ar întâmpla asta, vor crește fără să mai poată avea încredere în cineva și nimic n-ar fi mai departe de adevăr.

Ramez continuă să le scrie de două ori pe lună și le trimite cadouri de ziua lor, dar nu primește nici un răspuns și nu știe, deci, dacă scrisorile lui ajung la destinatar. Și le amintește de câte ori îi cade privirea pe zidul de cărămidă galbenă al școlii de peste drum, ori de câte ori trecea camioneta cu înghețată („îmi imaginez că eu stau în fotoliu și ele se joacă, și o văd pe Vicky făcând pe „iepurașul-înghețată", și aud camioneta cum vine, și le văd pe ele alergând afară").

Muriel i-a trimis ultima scrisoare în august 1990, când l-a luat la întrebări în legătură cu întreruperea vizitelor și a plății pensiei alimentare. În plic se găsea o fotografie recentă a fetelor (de 12, 10 și, respectiv 8 ani) și Ramez era gata să plângă când și-a dat seama cât de mult crescuseră în lipsa lui.

— Pierd cele mai frumoase lucruri din viață. Zâmbetul dulce al Victoriei este nuanțat de conștiința de sine a adolescenței. Maya se uită drept înainte, fără teamă, încrezătoare ca întotdeauna. Monica nu mai e un copilaș și privește plină de speranță pe tub tunsoarea de paj.

Fotografia a rămas în plicul în care a sosit. Nu a pătruns printre lucrurile din camera de zi. Ramez păstrează cu sfințenie trecutul, lăsând totul așa cum era atunci când s-a rupt firul. În casa lui fetițele sunt încă mici, îmbrăcate în salopete și cu zulufi de jur-împrejurul feței, așa cum și le amintește. Re-povestește întâmplări hazlii din prima lor copilărie, de parcă s-ar fi întâmplat ieri sau s-ar putea întâmpla și mâine. Cred că nu vrea să meargă să le vadă, cu toate că-i este atâta dor de ele, deoarece îi e teamă ca nu cumva să-și tulbure modul acesta de retrăire în amintire.

Ramez tânjește încă după Muriel, deși l-a părăsit de cinci ani. N-a încercat să facă ceva ca să obțină divorțul :

— Nu vreau s-o acuz pe soția mea. După mine, ea și fetele sunt doar niște victime. Da, poartă și ea o răspundere, dar atunci când lucrurile îți scapă de sub control ce mai poți face ?

Dacă ar scăpa de sub influența lui Isabell și s-ar întoarce, Ramez ar primi-o imediat.

Locuința lui, ocupând un capăt al unei clădiri concepută pentru trei familii, nu are o amplasare care să-ți sugereze că ar fi un altar. Este într-o suburbie mică din New Jersey, la douăzeci de mile de sud-vest de New York.

Cu toate acestea e un altar unde încearcă să conserve fericirea trecutului. În față străjuiește un măr ce-și dăruia fructele fiicelor lui pe vremea când Muriel le făcea plăcintă cu mere. Când l-am vizitat era iunie, mult înainte de sezonul merelor, dar pomul avea alte fructe, amare de data aceasta : patru arcuri galbene țintuite de trunchi și sub ele o panglică galbenă încolocită de tulpină unde stătea scris cu negru : „11 august 1986", data plecării lui Muriel împreună cu fetele în Africa de Sud. Dedesubt se poate citi următoarea inscripție : „Roagă-te pentru întoarcerea lor în siguranță acasă." La fiecare șase luni, cum literele se șterg, Ramez înlocuiește banderola cu una nouă, dar mesajul rămâne mereu același.

În interiorul casei timpul s-a oprit la aceeași dată de acum cinci ani. Un perete întreg din camera de zi este acoperit cu amintiri de familie, ca într-un muzeu memorial : portrete de studio ale lui Muriel și ale fetelor, cu arcuri galbene în colțul din dreapta sus, o fotografie de la nunta lor din Scoția, el țeapăn și mândru în costumul gri cu vestă, ea zâmbind timid de sub cârlionții blonzi, cu o trenă albă, întinsă de-a lungul unui patio de piatră ; desenul în culori strălucitoare reprezintă o cravată, cadou de ziua lui din partea lui Vicky ; un instantaneu plin de candoare al Mayei cu o crosă de golf din plastic, luat pe vremea când învăța să umble și un prim plan al Monicăi privind cu ochi mari, acesta din urmă fiind așezat chiar deasupra televizorului. Într-o vreme Ramez a vrut să se facă fotograf și fiecare foto-

grafie este corect focalizată și are o foarte bună compoziție.

Pe peretele alăturat Ramez a pus în ramă una dintre primele povestiri scrisă de Vicky pe hârtie liniată. Deasupra titlului, *Floarea mea*, un desen înfățișează o fetiță zâmbitoare cu brațele larg deschise : mâna dreaptă fiind îndreptată spre un leagăn ca acela pe care Ramez îl instalase cu cîtva timp înainte în curtea din spate ; mâna stângă indică un palmier, asemăntor celor pe care Vicky îi văzuse în Liban. Povestea suna cam așa :

„Într-o zi, când am ieșit să mă joc, am văzut o floricică ce se ivise lângă un copac, frumoasă cum nu se mai poate. Apoi a apărut un câine. El mi-a călcat floarea cu labele lui și ăsta a fost sfârștiul florii meie."

Ramez mi-a spus cu amărăciune :

— Povestioara asta a scris-o cu câteva luni înainte de a pleca. Era o profeție a călătoriei lor în Africa de Sud.

Se gândește tot timpul la familia lui și mai ales la cele trei fiice ce-i sunt atât de dragi.

— Vicky, care pe atunci avea șapte ani, „era", foarte blândă, foarte chibzuită, exact „ca o doamnă în vârstă", își amintește Ramez cu vocea străbătută de amintiri dragi. „Nu-i place să te deranjeze sau să-ți spună că nu ai dreptate. Într-o zi, pe când avea trei ani, am plecat împreună la biserică, dar am ajuns prea târziu și toată lumea pleca. N-am vrut s-o dezamăgesc, așa că am intrat. Ne-am așezat și, uitându-se împrejur, a văzut că biserica era goală. Și-a ridicat privirile spre mine și mi-a spus : „Tată, cred că Isus nu lucrează astăzi". Avea foarte multă imaginație.

Maya, cea de-a doua fiică, pe când avea cinci ani, semăna cel mai mult cu tatăl ei, având căpșorul aureolat de bucle roșcate. Ramez spunea plin de mândrie în timp ce-mi arăta fotografia ei :

— Iată copia mea la indigo !

Maya era deschisă, robustă, atletică, o fată care nu avea nevoie de ajutor în diferendele cu prietenii de joacă.

— Este foarte sensibilă, foarte miloasă, foarte iubitoare. Când am fost la ele în vizită, Victoria s-a așezat la mine în brațe și mi-a povestit ore întregi tot ce s-a întâmplat. Maya mi s-a așezat în brațe și s-a uitat la

mine fără să scoată un cuvânt, de parcă tăcerea ei vorbea pentru ea prin ochi.

Monica, cea mai mică, sub trei ani la acea dată, era „o combinație a celor două", precoce și revendicativă.

— Puteai s-o așezi între adulți și se comporta ca ei — își amintește Ramez. Dacă voia ceva o spunea răspicat, să fie sigură că a fost auzită. Fiind cea mai mică, bănuiește că trebuie să-și revendice drepturile. Imediat ce obține ce vrea, se calmează și se așează mulțumită și încântată.

Ramez își duce bătălia la o măsuță albă din camera de zi. Acolo, până târziu în noapte, trece în revistă faptele și intuițiile pe care le are și le încarcă într-un computer. Contabil de meserie, este, prin natură și obiceiuri, foarte meticulos. A umplut un scrin cu dosare de date : nenumărate hotărâri legale și affdative ; două ordine de custodie : unul de la tribunalul din New Jersey care îi asigura lui custodia și un document din Africa de Sud care acordă custodia copiilor lui Muriel ; corespondența soției sale și copiile propriilor lui scrisori către ea ; articole de ziar privind cazuri similare de răpiri ; și încercările lui de a reconstrui incidentele domestice, multe din ele părând nesemnificative la momentul acela, dar acum pline de semnificații ascunse. Totul este indexat și aranjat în funcție de dată și subiect. Odată mi-a spus cu accent libanez, de parcă vroia să-și ridice singur moralul :

— Nu mă gândesc la problemă, ci la situație ; nimic despre eșec, totul legat de speranță.

Ramez refuză să abandoneze lupta. Pentru el viața seamănă cu un joc enorm de puzzle, joc a cărui soluție ar hotărî fericirea lui. Îl obsedează detaliile, ca pe un organizator de activități conspirative. Sunt momente când Ramez cade pradă deznădejdii :

— Singur, mi se pare că mă zbat în nămol. Am nevoie de o organizație mai mare și mai puternică care să mă ajute. De unul singur, n-ai nici o șansă, te izbești de toate zidurile.

Cel mai greu îi este să treacă nopțile și sfârșiturile de săptămână, ore petrecute înainte în familie și în care acum a reînceput să fumeze, deși înainte de dezastru crezuse că a reușit să scape de acest obicei dăunător.

Totuși, niciodată nu se lasă pentru prea multă vreme stăpânit de pesimism. Există întotdeauna dosarele și registrele la care să se întoarcă. I se pare că încă un singur fapt, încă un caz similar, încă o analiză atentă îl vor ajuta să câștige procesul și îi va aduce familia înapoi acasă. Se zbate încă să scrie sfârșitul poveștii așa cum l-ar vrea el, mai încearcă încă să-și refacă familia. Ramez mi-a spus :

— Îmi vine foarte greu, dar știu că trebuie să scriu despre situația mea și să dau o mulțime de amănunte, chiar dacă mă doare. Nu trebuie s-o fac în grabă, pentru mine asta e și o terapie, dar obiectivul principal este ca aceste fapte să fie înregistrate. Trebuie să fiu puternic, nu trebuie să mă dau bătut. Trebuie să lupt, să lupt, să lupt...

Dar nu mai este nimeni care să folosească leagănul din curtea din spatele casei. Fotografiile de pe pereți din casa lui nu vor îmbătrâni niciodată, dar, peste mare, trei copii continuă să crească și să se maturizeze departe de tatăl lor. Într-o zi vor fi prea mari pentru leagăne și camionete cu înghețată și probabil chiar și pentru povești cu fetițe cărora le cresc aripi.

Ramez mi-a scris pentru prima oară în februarie 1991, după ce a citit *Numai cu fiica mea*. A făcut o paralelă între poveștile noastre, deoarece amândoi am fost păcăliți cu o vacanță de familie și față de fiecare soții și-au schimbat atât de brusc comportarea. În fața mea se afla un om care-și părăsise propria țară ca să devină cetățean american, și acum este singur, iar copiii lui trăiesc într-o a treia țară.

Am mai văzut și alții care, după ce li s-au răpit copiii de lângă ei, au reacționat la fel. Se consumă foarte mult, încercând să-și rezolve cazul, încât pierd din vedere lucrul cel mai important : păstrarea unei relații cu copiii lor, indiferent ce s-ar întâmpla. Când discut cu astfel de părinți, îi sfătuiesc să-și viziteze în continuare copiii, să plătească întreținerea lor, să le trimită cadouri de sărbători, să facă orice le stă în putință pentru a păstra legături cât mai puternice. Posibilitatea de a-i readuce este

din păcate nulă sau aproape nulă. Faptul de a-și exprima dragostea prin mijloacele ce le rămân la îndemână îi poate ajuta atât pe ei cât și pe copii să treacă peste traumele despărțirii.

6

DINCOLO DE FRONTIERE

Mulți părinți cărora li s-au răpit copiii au ajuns la concluzia că n-are nici un rost să-și piardă vremea prin tribunale, indiferent că acestea sunt tribunalele din țara lor sau dintr-o țară străină.

Ei își dau seama că trebuie să-și ia răspunderea rezolvării situației în propriile mâini, ocolind legislațiile.

Ca una care m-am văzut obligată să fac la fel atunci când am evadat cu Mahtob din Iran, le înțeleg perfect disperarea.

În februarie 1988, după excursia mea la Washington, în timpul căreia am primit vestea că Moody a părăsit Iranul, veste care m-a înspăimântat la culme, am fost chemată la telefon de Cathy Mahone din Dallas. Era foarte emoționată :

— Nici nu știu cum să-ți mulțumesc ! Dacă n-ai fi fost tu, fiica mea n-ar fi acum cu mine.

În 1976 Cathy și Ali Bayan s-au căsătorit într-o biserică creștină. S-au stabilit în Dallas, Texas, și o duceau atât de bine, încât părea ceva aproape ireal. Cathy lucra la o agenție imobiliară, iar Ali într-un restaurant. Când au mers în vizită la familia lui din Jarash, Iordania, orașul lui de baștină, aceștia au adoptat-o și păreau s-o îndrăgească la fel cum fusese și el adoptat de familia ei.

În perioada când ea era însărcinată, Ali le-a mai făcut o vizită părinților lui. De data asta, la întoarcere, era total schimbat. Văzusem atâtea cazuri similare ! Ali

a anunțat-o că se vor muta cu toții în Iordania și Cathy a refuzat. Căsnicia lor a început să scârțâie tot mai rău și, după nașterea fetiței lor, Lauren, au divorțat. Ali nu s-a întors în țara lui. A pus pe picioare o mică afacere și s-a recăsătorit. Petrecea încă multă vreme cu Lauren, ceea ce i-a dat impresia lui Cathy că este un tată nemaipomenit.

Când economia Texas-ului a intrat în recesiune, Ali a dat faliment. Pe 1 noiembrie a luat la el fetița „peste noapte" și duși au fost. Când a aflat că plecaseră în Iordania, Cathy a fost consternată ; nici nu visase vreodată că s-ar putea întâmpla și așa ceva. Departamentul de Stat i-a oferit o listă cu avocați iordanieni, sfătuind-o să facă ce poate pentru a obține fetița la tribunalul iordanian. Cathy și-a dat însă seama că nu poate aștepta să treacă timpul lăsând amânările pe termen lung ale procesului să-și urmeze cursul și nici să lupte cu adversitățile care-ar fi urmat. S-a hotărât să-și recâștige fetița riscând orice. Fără Lauren viața ei n-avea nici un sens, așa că a ales o altă cale. A angajat un profesionist care a trimis o trupă de comando în Iordania să găsească fetița. Ea personal a plecat în Cipru unde aștepta lângă telefon vești din Iordania. Mai târziu mi-a spus :

— Am luat cu mine în Cipru cartea ta și când mă cuprindea nelinștea începeam să citesc. Citind, am căpătat curajul de-a merge până la capăt. Trupa de comando a localizat-o pe Lauren. Cathy li s-a alăturat imediat. În Iordania s-au dat drept turiști în vizită la locurile sfinte. Cei din trupa angajată au oprit autobuzul de școală al fetiței și au aruncat cheile în nisip. Cathy a urcat în autobuz, și-a luat fetița și-a fugit cu ea spre mașina care le aștepta. Au trecut cu viteză în Israel, cu mama și copilul îmbrățișați pe bancheta din spate, apoi s-au întors acasă cu avionul.

— Dacă n-ar fi fost curajul tău de a-ți face publice întâmplările prin care ai trecut, fetița mea ar mai fi acum în Iordania, îmi spunea Cathy printre sughițuri.

Dar toate astea nu înseamnă că problemele s-au terminat.

— Acum stăm închise într-un apartament. Lauren stă ghemuită într-un colț și de câte ori simte că cineva se

apropie de ușă țipă cuprinsă de groază : „Mamă, nu-i lăsa, te rog, să mă ia !" Mă plimb prin casă cu pistolul în mână. Ce să fac ? Cum vom trăi de acum încolo ?

Știam exact ce simte. Nu o dată am patrulat și eu cu pistolul în mână prin toată casa, de parcă aș fi putut alunga frica. Nu i-am putut da nici un răspuns mulțumitor. Până când drepturile copilului vor fi respectate în întreaga lume, pentru ea și fiica ei, ca și pentru mine și Mahtob, liniștea nu poate fi decât temporară.

Cathy își cheltuise toate economiile de două sute de mii de dolari pentru a-și re-răpi copila. Acum trăiesc ascunse, cu identități schimbate. N-am mai auzit de ele de luni de zile.

După ce povestea mea, transmisă la emisiunea „20/20", a ajuns publică, s-a prezentat la mine un om care pretindea că este membru al unei trupe de comando. A venit într-un weekend și ne-a istorisit incredibila poveste a vieții lui. Făcuse parte din trupele CIA timp de câțiva ani și nu era prea mândru de ce trebuise să facă în această calitate. Pentru el răpirea copiilor duși peste granită părea să fie o domolire a sentimentului de vinovăție cu care rămăsese în urma activității anterioare. După plecarea lui am întrebat-o pe Mahtob ce impresie îi făcuse.

— Nu arată prea solid ! mi-a răspuns dezamăgită. Se aștepta să aibă fizicul lui Rambo.

Nu poți avea încredere în oricare dintre oamenii aceștia. Unii sunt cinstiți, alții însă, lipsiți de scrupule. În 1990 am întâlnit o femeie din Maroc căsătorită cu un tunisian și stabilită în Belgia. Aveau două fetițe. Amândoi erau de religie musulmană. După ce tatăl a răpit fetițele și le-a dus în Tunisia, femeia a angajat o astfel de trupă de comando, ca să-i aducă înapoi copiii, și le-a plătit opt sute de mii de franci belgieni. Omul plătit să facă treaba aceasta nici n-a încercat măcar să-și îndeplinească misiunea. Femeia a plătit pentru a-l găsi și, în sfârșit, când a fost depistat, acesta a amenințat-o cu pistolul. De atunci, mulțumită totuși că scăpase cu viață, deși nu prea avea bani, continuă să-și caute copiii.

Datorită răspunsurilor vagi ale tribunalelor și a limitelor reglementărilor internaționale, precum și din cauza

costurilor și riscurilor foarte mari, unii dintre părinți pot angaja pe cineva pe când alții se văd obligați să se bazeze doar pe ei înșiși.

Uneori aceștia sunt obligați să-și folosească la maximum imaginația. O astfel de persoană este și Gretchen, din Germania, care a luat legătura cu mine imediat ce a terminat de citit *Numai cu fiica mea*. A ajuns să-mi telefoneze prin intermediul doctorului care se ocupa de tata, Roger Morris, de urma căruia dăduse cu ajutorul cărții de telefon. A sunat în Germania dimineața, adică l-a trezit pe dr. Morris la miezul nopții. Ne-am dat seama după aceea că era ceva specific pentru temperamentul ei impulsiv. Mai târziu am sunat-o eu și Gretchen mi-a relatat o poveste cel puțin curioasă. Pe la cincisprezece ani studia franceza la Sorbona. Aici a cunoscut un diplomat tunisian, mai în vârstă decât ea. „Arăta ca Rock Hudson, foarte înalt, cu părul ca tăciunele, romantic și galant", îl descrie ea. După o pasiune fulgerătoare, a urmat căsătoria. Diplomatul a fost rechemat în Tunis unde comportamentul i s-a schimbat radical, exact așa cum se schimbase și comportamentul lui Moody. A devenit din ce în ce mai greu de suportat. Voia că Gretchen să adopte obiceiurile tunisiene, să se îmbrace modest și chiar să-și acopere capul. Primul ei impuls a fost de-a pune problema divorțului. Răspunsul, calm și lipsit de emoție, a fost că poate face exact ce dorește, dar că nu va putea lua niciodată copiii. Gretchen l-a ascultat în tăcere, dar pe dinăuntru era foc și pară.

Într-o dimineață, lucrurile au început să se limpezească : soțul a acuzat-o că l-ar fi sărutat pe lăptar. Auzindu-l, Gretchen și-a zis că asta este prea de tot. N-a comentat nimic, dar și-a făcut imediat un plan. I-a spus șoferului să pregătească mașina pentru ea și copii și să-i ducă pe țărmul mării. În drum i-a cerut să oprească la aeroport de unde a trimis părinților o scrisoare. „Îmbrăcată" doar într-un bikini, Gretchen și-a dus copiii la biroul de îmbarcare și apoi a cumpărat trei bilete Tunis — Germania. Legea tunisiană cere ca soția să aibă permisiunea scrisă a soțului atunci când părăsește țara, dar personalul aeroportului a recunoscut-o ca fiind soție de diplomat și i-a eliberat biletele.

— Toată lumea mă privea uimită când am ajuns îmbrăcată astfel în Germania, își amintește Gretchen. În ziua aceea era destul de rece. Cât privește șoferul... probabil mă mai așteaptă la aeroport.

Gretchen era preocupată să afle ce va simți Mahtob, când va fi mare, pentru tatăl ei. Când fiica lui Gretchen a împlinit optsprezece ani a dorit să-și revadă tatăl și casa în care a copilărit și s-a reîntors în Tunis fără să-și anunțe mama. Călătoria a satisfăcut toate curiozitățile fetei și, din fericire, tatăl ei n-a încercat să o rețină, când a anunțat că se întoarce.

De obicei „contrarăpirile" sunt mai pline de griji și primejdii decât cea a lui Gretchen. În general sunt acte disperate, punând în pericol părintele și copilul sau copiii implicați, așa cum o demonstrează și cazul lui Craig DeMarr.

În 1981 Craig DeMarr se găsea în Fulda, localitate din Germania, ca mecanic în armata Statelor Unite. Fulda este un orășel al militarilor, având cincizeci de mii de locuitori, situat pe valea unui râu, la cincizeci de mile distanță de Frankfurt și treizeci de mile de granița cu Germania de Est. Craig avea misiunea de-a supraveghea bucățile de șaptezeci de livre de „brânză", explozivi plastici, așezați pe sub drumurile și podurile cele mai importante din zonă, pentru cazul în care sovieticii și-ar propune să treacă munții și să invadeze Germania de Vest. Când nu era de serviciu, băiatul de nouăsprezece ani nu prea avea ce face. Terminase de vizitat toate bisericile din secolul al XIII-lea și acum colinda cluburile răspândite din belșug în tot orașul. În schimbul unei taxe de membru, un om singur putea să bea și să asculte muzică rock veche de zece ani alături de tovarășii săi, și chiar să întâlnească nemțoaice tinere și drăguțe. Cele mai multe dintre aceste legături erau de scurtă durată, dar nu puține se terminau cu o căsătorie, după care miresele își urmau soții oriunde îi trimtea statul major al Statelor Unite, eventual chiar și în America.

După circa șase luni de la sosirea în orășel, Craig a întâlnit-o într-un club pentru burlaci, numit *Over Pass*,

având săli spațioase și puțină lumină, pe Vera Hoffman. Desprinsă parcă din mulțime, brunetă șocantă, folosea cu ușurință jargonul american, având o slăbiciune aparte pentru soldații care i se adresau. Craig a invitat-o la dans, și ea a început să danseze de parcă s-ar fi născut într-o sală de dans americană. În timp ce-i aducea câte ceva de băut, s-a lăsat prins în mrejele farmecelor ei.

— Părea persoana potrivită cu care să fii în zilele acelea, îmi spuse el.

Am stat de vorbă cu Craig în sufragerie. De jur-împrejur pereții lambrisați scoteau și mai mult în evidență bibelourile și antichitățile, precum și fotografiile de familie. Imediat după terminarea serviciului militar Craig era un tânăr fercheș, cu păr castaniu, lăsat lung pe spate. Acum, deși în ochii lui de culoarea alunei, precum și în zâmbetul deschis, deși parcă ușor crispat, se ghicea încă mai mult decât o umbră de amărăciune, pe chip i se putea citi o nesfârșită blândețe.

N-a avut niciodată prea multe afinități cu viața de soldat. Când, în 1983, a terminat serviciul militar, i-a spus Verei că se va întoarce după ea.

— Toți spun așa, a remarcat ea, dar nimeni n-o crede, deoarece *nimeni* nu se mai întoarce.

S-a dovedit că Craig este altfel. A lucrat timp de două luni să-și facă bani de drum pentru Frankfurt, apoi îndrăgostiții și-au continuat idila. Următorul an și l-au petrecut făcând turul Europei cu autostopul, fără vreun plan prealabil, exact așa cum îi plăcea Verei.

— Hai să plecăm azi în Spania, îi cerea ea, și plecau pe loc.

Într-o dimineață devreme, Vera a început să-l lovească pe Craig cu cotul ca să-l trezească, ăsta fiind unul dintre obiceiurile ei puțin suportabile.

—Ce vrei ? a mormăit Craig.

— Hai să mergem să ne căsătorim !

— Ai înnebunit ?

— Nu. Hai să mergem !

Craig a încercat să tragă puțin de timp :

— Atunci ne întoarcem în Statele Unite.

Obosise să trăiască în acest continuu vagabondaj și îi lipsea căminul.

— Bineînțeles, a răspuns ea pe neașteptate.

Visa de mult să se mute în țara „societății de consum". Bineînțeles că va merge în America.

Au călătorit cu autostopul până în Danemarca, unde s-au căsătorit în fața unui judecător de pace. Noaptea și-au petrecut-o într-o moară de vânt părăsită. Când s-au întors în Germania s-a ivit o problemă : Vera nu se putea hotărî să rupă legătura ce o ținea aproape de patrie, de prieteni și de tatăl ei. Acesta era văduv și lucra pe o macara. Au tot amânat plecarea până când, la aproape un an de la reîntoarcerea lui Craig, al cărui bilet de avion urma să expire curând, Vera s-a hotărât și au plecat în America.

La puțină vreme după sosirea lor la Muskegon, un oraș de pe malul lacului Michigan, cam de aceeași mărime ca Fulda, căsnicia a început să se clatine. Vera a făcut tot ce i-a stat în putere pentru a deveni o femeie obișnuită și o bună gospodină. A fost în stare să-i pregătească până și pachetul cu mâncare pentru prânz, când Craig mergea la lucru, la un bowling din oraș.

— A făcut un efort deosebit să se poarte ca o femeie normală, mi-a spus Craig, cu o grimasă îndurerată, dar n-a putut rezista să nu intre în viața de noapte a barurilor din Muskegon, ceea ce pentru ea era „chemarea sălbăticiei", mi-a spus el, referindu-se desigur la *Chemarea Strămoșilor* a lui Jack London.

Dacă Craig, care acum, datorită serviciului, avea program fix, n-o putea însoți la distracții, a găsit alții dispuși s-o facă.

— Vera s-a adaptat minunat Statelor Unite, mi-a spus Craig. S-a americanizat cum ai pocni din degete, uite-așa ! Și-a pierdut curând orice urmă de accent, și noile ei cunoștințe o luau drept americancă get-beget. A cochetat cu ideea de a deveni cetățean american, dar n-a fost niciodată prea hotărâtă. Spunea :

— Sunt nemțoaică și întotdeauna voi fi nemțoaică.

Către sfârșitul anului 1984, în ciuda neînțelegerilor dintre ei, Vera a rămas însărcinată. Craig era emoționat și a sperat ca bebelușul să-i apropie, dar soția sa se simțea prinsă în cursă, prizoniera propriei stări.

În copilărie Vera fusese crescută de mai multe „mătuși", prietenele tatălui ei, care o lăsa în grija lor când făcea călătorii de câte o săptămână în interes de serviciu. Pentru ea, ideea unei familii unite era ceva cu totul necunoscut.

Vera ar fi preferat să facă un avort, dar Craig nici n-a vrut s-audă. După asta Vera a încercat din nou să se poarte cum trebuie. S-a lăsat de fumat și de băut, a ținut regim și a luat regulat vitaminele prescrise de doctor.

Stephanie s-a născut în aprilie 1985 și Craig a făcut eforturi disperate să-și mențină familia.

— Am iubit-o mult pe Vera și aș fi făcut aproape orice ca s-o fac fericită.

Când Stephanie avea trei săptămâni, au plecat să-i facă o vizită tatălui ei, în Germania. Din prima noapte la Fulda, Vera a redevenit cea dinainte. A ieșit singură în oraș și s-a reîntors la trei noaptea, după ce băuse foarte mult, lucru ce l-a deranjat teribil pe soțul ei care își adusese și părinții în Germania.

— Încă încercam să ascund adevărul în fața lor, dar lucrurile mergeau din ce în ce mai prost.

Întorși în Statele Unite au plătit cu bani peșin o versiune modestă a visului american : o căsuță înconjurată de prundiș albăstrui, pe o stradă aglomerată din Muskegon. Craig era mândru să aibă căminul lui, dar Vera nu putea fi găsită pe-acolo decât din când în când. De două-trei ori pe săptămână rămânea în oraș toată noaptea și ritmul „ieșirilor" ei nu a slăbit nici când a rămas din nou însărcinată, la începutul lui 1987. De data asta n-au mai fost nici un fel de îngrijiri prenatale, cu toate rugămințile lui Craig, așa că vitaminele au lăsat loc liber romulși cu coca. Craig aștepta dimineața la ușa de la intrare, până ce Vera se întorcea acasă „să aibă grijă de Stephanie și să doarmă toată ziua". Întârzia constant de la serviciu și, ca atare, a fost concediat din mai multe slujbe.

Am tot amenințat-o că o voi părăsi, dar n-am avut puterea s-o fac. Îmi pierdeam slujbă după slujbă. Am făcut ulcer, era îngrozitor... și apoi a fost și mai rău. După ce s-a născut și Samantha, Craig nu și-a mai văzut

soția decât rar. Abia intra el în casă pe ușa din spate, că se și auzea trântindu-se ușa din față : era timpul de distracții al Verei.

El avea grijă de fetițe : le dădea să mănânce, le îmbăia, apoi se ducea singur la culcare, iar a doua zi dimineața avea grijă să le dea micul dejun înainte de a pleca la slujbă.

Când Vera se întorcea înainte de a se crăpa de ziuă, suferea și mai mult. Ea se cufunda imediat într-un somn greu și murmura niște lucruri... : „Dave, oprește-te !" sau „Pete, las-o baltă !"

— Simțeam că-mi înfige cineva un cuțit în burtă, mi-a spus Craig.

Au mai făcut călătorii la Fulda și după nașterea Samanthei. Vera l-a speriat pe Craig spunându-i că are de gând să rămână acolo, dar apoi s-a răzgândit. În timpul celei de-a doua călătorii a trebuit practic s-o târască până în avion.

În noiembrie 1987 a mai făcut un ultim efort de a-și salva căsnicia : o noapte în oraș, cu dans și șampanie. S-au distrat amândoi de minune, dar întorși acasă, Vera a plecat din nou la barul ei favorit : „Nu m-am distrat" i-a spus, și Craig și-a dat seama că era înfrânt. A doua zi, plecând la serviciu, exact atunci când el se îndepărta pe șosea, ultimul favorit al Verei intra la ei în casă.

— Vera a depus imediat actele de divorț și a reușit să obțină aproape tot ce aveam Am greșit tot timpul. Nu mai divorțasem niciodată, mi-a mărturisit el cu un zâmbet amar.

Avocatul l-a sfătuit pe Craig să ceară custodia copiilor pe baza ultimelor rapoarte despre comportarea Verei. Craig a dat înapoi : i se părea că îl depășesc responsabilitățile

Atunci am spus că Vera, femeie fiind, se va ocupa mai bine de cele două fetițe.

— Dacă se străduiește, s-ar putea descurca mult mai bine decât mine, dar avocații mei mi-au spus :

— Nu le pierde din vedere, și dacă lucrurile nu merg cum trebuie și te răzgândești, anunță-ne și vom obține custodia copiilor în favoarea ta.

Craig a luat de bun sfatul lor și a organizat urmărirea casei douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, cu ajutorul membrilor familiei.

— Mama își punea ceasul să sune la ora două noaptea, iar tata, după două ore. Un prieten al tatălui său, polițist, verifica permisele de conducere ale tuturor vizitatorilor.

Curând s-a văzut că Vera încălca ordinul de custodie care interzicea accesul în locuință tuturor bărbaților care nu erau rudenii. Mai rău decât atât, ea și prietenul ei se încăierau aproape în fiecare zi, întorcându-și fiecare lovitură, lucru pe care Craig l-a aflat de la Stephanie, pe atunci de trei ani, în timpul vizitelor de la sfârșitul săptămânii. După o astfel de repriză, într-unul dintre pereții lambrisanți a rămas o urmă de mărimea unui pumn. În primăvara anului 1988, Craig a obținut revizuirea ordinului de custodie, care interzicea explicit prezența „prietenului" și îi interzicea Verei să scoată copiii din țară. Cu toate acestea, nimic nu s-a schimbat. În vara și toamna anului 1988, poliția a fost chemată de cel puțin zece ori, de obicei după ce „prietenul" o bătea în fața copiilor.

Preocuparea pentru fetițe a devenit presantă pentru Craig după ce o adolescentă angajată să stea cu fetițele l-a informat că „prietenul" soției lui a abuzat sexual de Stephanie.

— Atunci mi-am cumpărat un pistol și hotărâsem să-l aștept la el în mașină, pe bancheta din spate, dar mi-am spus : asta nu rezolvă nimic. El va fi mort, eu am să intru la închisoare și copiii vor rămâne în continuare cu ea.

Craig a renunțat la răzbunarea de moment și s-a hotărât să se bată pe căi legale, să ceară custodia fizică a fiicelor lui, să le îndepărteze de ea. Nu se mai gândea la cât de mari îi vor fi responsabilitățile, știa că trebuie să-și apere copiii să nu li se mai facă vreun rău și nimeni altcineva să n-o mai poată face. Un avocat specializat în probleme de protecția copilului i-a spus că este suficient să aducă „probe materiale" pentru a-și justifica cererea.

În noiembrie 1988 poliția a fost chemată la domiciliul Verei din cauza unei bătăi, de data asta apărând și un pistol. Vera ținea în mână un „22 automat", apăsase pe

două ori pe trăgaci, nu-l nimerise pe „prieten" (țintea foarte prost când era băută) și lăsase două găuri de glonț în ușa dormitorului. Autoritățile au dat cele două fetițe în grija lui DeMarr pentru noaptea respectivă. După ce Vera i-a convins că-și va da „prietenul" în judecată și nu-i va mai da drumul în casă (promisiune încălcată foarte curând), fetițele i-au fost înapoiate. Craig s-a simțit frustrat și neajutorat.

— Polițiștii îmi spuneau că nu pot să fac nimic. „Prietenul Curții" îmi repeta întruna : tu ești bărbat, ai o slujbă și stai cu chirie într-un apartament împreună cu alt bărbat. Acela este căminul copiilor și n-o putem da pe ea afară ca să te mutăm pe tine în locul ei.

Atunci Craig a depus actele pentru obținerea custodiei definitive În timp ce cererea lui își aștepta rândul, a fost chemat la tribunal, să predea pașaportul Samanthei, astfel încât Vera să poată duce fetițele într-o vacanță de două săptămâni în Germania, în luna decembrie. Ea avea deja pașaportul Stephaniei asupra ei. Craig era înnebunit. Auzise că o brigadă antidrog o interogase pe ea și pe „prietenul" ei și-i era teamă că în această situație nu va mai îndrăzni să se întoarcă în Statele Unite, dar când și-a expus temerile n-a fost luat în considerare. „Prietenul Curții" a spus că există întotdeauna un motiv de îngrijorare, dat atâta vreme cât nu se întâmplă nimic, nu se poate face nimic, iar judecătorul a spus că nu poate aduce nici o dovadă în sprijinul celor afirmate, soția lui venind de bună voie în America și, în consecință, el trebuie să predea pașaportul Samanthei. Tonul lui spunea : „imbecilule, de ce crezi asta ?"

Dacă Vera își prelungea ședera în Germania peste cele două săptămâni, custodia îi revenea automat tatălui, o soluție de compromis care nu i se părea de prea mare folos.

Craig a trimis în jur de treizeci de scrisori congresman-ului Guy Vander Yagto. Răspunsul a fost descurajator : nu exista nici o lege care s-o împiedice pe Vera să plece din țară. N-a găsit nicăieri un sprijin moral.

După cum s-a văzut ulterior, Vera s-a întors la timp. Pe data de 28 decembrie l-a sunat să-i spună că fetițele sunt plecate la o onomastică și, dacă n-are nimic împo-

trivă, să le viziteze la sfârșitul săptămânii. Craig a fost de acord, dar ceva îi spunea să se mențină în gardă. A trecut cu mașina prin fața casei și a văzut mișcare în interior : erau totuși acasă ! Se întuneca și s-a aprins lumina în dormitorul fetițelor. Craig și-a imaginat că Vera le culcă, așa că totul părea în regulă pentru moment. În următoarele două zile n-a răspuns nimeni la telefon. Sâmbătă, pe 31 decembrie, mama lui Craig a trecut cu mașina prin fața casei și l-a sunat la telefon alarmată. În jurul casei se așternuse un strat proaspăt de zăpadă, dar nu se vedea nici urmă de picior sau de roată de mașină.

În câteva minute Craig se afla la ușa din spate încercând s-o deschidă. În câteva secunde a pătruns înăuntru. Era evident că acolo nu mai locuiește nimeni. Unde altădată erau lustre, acum atârnau fire goale. Toată aparatura din bucătărie, instalația stereo, setul de masă cumpărat de el... totul dispăruse. Cele câteva mobile rămase purtau răni făcute de țigările stinse pe ele. Ceea ce n-a fost luat sau vândut, fusese distrus.

Pe podeaua dormitorului, sub un maldăr de hârtii și cosmeticale, Craig a descoperit un bilet, rupt dintr-un notes, prin care Vera îl anunța că poate odată, dacă va avea bani, îi va da voie să le viziteze.

Craig și-a dat seama de adevărul îngrozitor : fetele lui traversau oceanul, dacă nu cumva erau deja dincolo de el.

S-a dus imediat să discute cu un vecin despre care se știa că are privirea ageră. Cu câteva zile în urmă Vera și „prietenul" ei au încărcat într-un camion din acelea folosite la mutat mai multe pachete mari. În joia aceea încărcaseră obiectele rămase într-o camionetă deschisă.

Zilele următoare, Craig s-a agățat de speranța iluzorie că Vera și „prietenul" ei s-ar fi mutat o vreme pe lângă Michigan, să zboare ceva mai târziu în Germania, după ce va trece sezonul rece. Și-a luat câteva zile libere de la serviciu și a colindat ținutul, încercând să dea de urma lor. Dormind foarte puțin, s-a plimbat aproape tot timpul de la o adresă la alta, prin locurile pe care știa că le frecventează cei doi.

Când a sosit chitanța de plată pentru telefonul Verei, Craig a deschis-o încercând să dea de o urmă care să-i

ajute să-i descopere. Vera avea multe păcate, dar nu era proastă. Își acoperise urmele cu sute de convorbiri la mare distanță, de la serviciile pentru cumpărturi prin anunțuri televizate, până la circuitele speciale. Craig a tăiat toate numerele având prefixul 900, apoi pe acelea pe care le știa după configurație ca fiind telefoane publice. Din ce a rămas le-a căutat pe cele care se repetau și a descoperit că avusese paisprezece convorbiri telefonice la un număr din Colorado Springs.

— Asta m-a făcut să cred că au călătorit cu mașina și au luat un avion, mi-a spus Craig ulterior.

A sunat la aeroportul de acolo pe 2 ianuarie și a aflat vestea care l-a amorțit : Vera, „prietenul" ei și cele două fetițe plecaseră în Germania de Vest cu o zi înainte.

Craig era convins că ei se îndreptau spre vechii prieteni ai Verei, către vizuinile pe unde hălăduise în tinerețea ei — o bănuială confirmată de scrisoarea pe care „prietenul" i-a trimis-o mamei lui și care avea o adresă din Fulda.

Departamentul de Stat i-a explicat că nu i-ar fi de nici un ajutor dacă ar depista domiciliul fetițelor. Germania de Vest nu era semnatară a acordului Convenției de la Haga, din 1980, care stipula obligativitatea returnării copiilor răpiți în țara de baștină. (Abia Germania reunificată avea să semneze acordul, în decembrie 1990.) Departamentul i-a indicat ca unică posibilitate angajarea unui avocat în Germania, care să încerce să demonstreze că Vera este „persona non grata", iar el să spere nebunește că în următorii doi-trei ani are să câștige. Craig n-avea răbdarea, nici inconștiența de-a spera ca justiția germană să-i încredințeze fetițele, atâta timp cât legislația propriei țări îi blocase orice posibilitate de a-și obține, la el acasă, fetițele. Ce șanse putea avea în fața unei mame germane, la un tribunal din țara ei de origine ?

Două săptămâni mai târziu, pe 13 ianuarie 1989, tribunalul din Michigan i-a acordat lui custodia temporară.

— Obținusem ceva, dar prea târziu. Copiii mei erau deja în Germania, mi-a spus el plin de năduf.

Timp de trei luni Craig n-a putut vorbi la telefon cu Samantha și Stephanie și n-a primit nici o scrisoare din care să-și dea seama cum o duc pe acolo. În timp ce-și

amintea de zilele acelea, simțeai cum te arde durerea din ochii lui.

— Mă purtam anormal, mă durea atât de tare pierderea lor încât strigam fără să mă mai pot stăpâni. N-am mâncat, n-am dormit și mă simțeam pierdut. Nimeni nu mă putea ajuta, iar cei care ar fi putut-o face, nu o făcuseră.

Întotdeauna Craig a stat foarte rău cu banii. Plătea chiria apartamentului în care locuia, și cheltuielile de întreținerea casei în care locuise familia lui, pentru a preveni ipotecarea. A cerut să i se aprobe mutarea în locuință, dar tribunalul n-a fost de acord ; semnase o hârtie prin care ceruse părăsirea locuinței și în timpul procesului de divorț Vera obținuse titlul de proprietate, așa că el n-avea voie să doarmă acolo, dar se strecura înăuntru și se plimba prin camere, amintindu-și de vremea când își îmbrățișa fetițele sau le dădea să mănânce, și de alte o mie de lucruri copilărești.

Ar fi lăsat lucrurile cum erau dacă ar fi avut speranța că Vera s-ar întoarce vreodată după vreun lucru uitat. Trebuia să facă ceva să-și aducă înapoi copii. Uneori nu se putea hotărâ să plece și atunci se așeza în capul scărilor, vizavi de dormitorul fetițelor și acolo îl prindeau zorile.

Părinții lui Craig n-au mai suportat să-l vadă în halul în care era și au hotărât să angajeze pe cineva să răpească fetițele și să le readucă acasă. Au scris tuturor celor ce îndrăzniseră să dea anunțuri în „Soldatul norocului" *(Soldier of Fortune)*. Răspunsul n-a fost prea încurajator. De fapt nici unul nu voia să se hazardeze în Germania de Vest, între granițele ei bine păzite, indiferent de preț.

S-a prezentat până la urmă un profesionist ce-și zicea „Grasul".

— Am s-o fac pentru zece mii de dolari, plus toate cheltuielile de transport, cazare, mâncare, în total încă vreo nouă miare.

— Nu mi se pare exagerat, a concluzionat tatăl lui Craig.

— Dar Craig trebuie să vină cu mine, a adăugat „Grasul". *El* trebuie să-i dea în cap sau să facă ceea ce va fi cazul să facă. Eu am să-l aștept în mașină și am

să-l duc până la graniță împreună cu copiii, și cu asta basta !

Craig a respins târgul considerând că prețul era totuși prea mare pentru un taximetrist. Și-a dat seama că singura persoană pe care putea conta pentru salvarea copiilor era el însuși.

În aprile 1988 Craig a reușit să dea de urma fratelui soției sale și să-l sune la telefon în Germania. A făcut apel la sentimentele lui paterne și acesta i-a confirmat că Stephanie și Samantha sunt în Germania și le merge bine, fiind de acord s-o convingă pe Vera să ia legătura cu el.

Peste o oră Vera i-a telefonat și l-a anunțat laconic :

— Suntem aici, bine, sănătoase și avem de gând să rămânem toată viața aici. Nu poți face nimic să ne schimbi hotărârea.

Craig a jucat strâns :

— Atâta vreme cât sunteți fericite și totul este în regulă... apoi a vorbit cu fetițele un minut, suficient ca să se simtă îndurerat de frica ce răzbătea din vocea Stephaniei.

— Tăticule, când vii să ne iei ? Nu ne place aici, este *groaznic !*

— Îmi pare rău, puișor, i-a răspuns Craig, știind că și Vera ascultă, nu pot veni să vă iau.

N-avea încă destul curaj să-și recunoască intenția nici față de el însuși : aceea de a-și răpi și a-și aduce fetițele în America luna următoare.

Planul fusese schițat în urmă cu câteva săptămâni și începea să prindă contur, dar necesita ajutorul a două persoane : una care era gata s-o facă și o alta mai puțin încântată de idee. Cea de-a doua era prietenul Verei, care se săturase de Fulda și voia să se întoarcă în Muskegon, un oraș mic, dar cu vii productive. Craig a obținut informații privind întoarcerea lui în oraș și l-a așteptat lângă casa părinților fiului rătăcitor, la primul colț de la propria sa casă, în care, între timp, Curtea se hotărâse să-i permită să locuiască.

Când „prietenul" a apărut, Craig i-a ieșit înainte. Individul ținea într-o mână o sticlă de wisky, iar în cealaltă un pahar, și poate c-ar fi intimidat pe cineva care să fi

avut mai puțin de pierdut. Era fără cămașă, cu fața și pieptul brăzdate de cicatrici adânci, amintiri mai vechi, dintr-o tavernă din oraș, unde se afirmase într-o bătaie cu cuțitele. L-a făcut să priceapă că era pregătit și chiar dornic să-i dea o lecție soțiorului.

— Nu vreau să mă bat cu tine, doar să stăm puțin de vorbă.

Știa că „prietenul" era cea mai bună sursă de informații și că trebuia să obțină de la el toate informațiile de care avea nevoie, indiferent de preț. Amintindu-și de acele momente, Craig mi-a spus că au cooperat destul de bine :

Știa că vreau să-l omor.

Interogatoriul a fost complet : care era adresa apartamentului actual al Verei ? Cum se poate ajunge acolo ? La ce etaj locuiește ? Cum era împărțit apartamentul ? Cum proceda Vera : lăsa copiii singuri în apartament sau angaja pe cineva să le aibă de grijă ? Care era barul ei preferat ?

Craig a obținut toate informațiile de care avea nevoie, dar asta nu l-a făcut prea fericit. Din spusele tipului, Vera stătea tot timpul acasă, de obicei cu câțiva prieteni, cu excepția cazurilor când ieșea la câte o petrecere, tot în al doilea weekend. Atunci copiii rămâneau cu tatăl ei. Craig a creionat mai multe scenarii și timp de câteva zile le-a întors pe toate fețele : Cum s-o scoată la capăt ?

Încrederea de care avea nevoie i-a dat-o ce de-al doilea colaborator, un fost marinar musculos, pe nume Frank Corbin, pe care Craig îl întâlnise cu un an în urmă. Au devenit tovarăși de cărți și de basket, dar Craig nu l-a cunoscut suficient de bine până într-o după-amiază de aprilie, când lucrau amândoi la o nouă transmisie pentru mașina lui Frank, un Oldsmobile Cutlass. Craig îi vorbea despre copiii lui, când Frank, care avea deja un băiat, iar cel de-al doilea era pe drum, l-a privit în ochi și i-a spus :

— Știi, ar trebui să pleci acolo și să-ți iei copiii.

— Asta și am de gând, i-a răspuns Craig.

Frank n-a ezitat nici un moment :

— Merg cu tine.

Craig a încercat să-i schimbe hotărârea explicându-i că, dacă s-ar întâmpla să fie cineva ucis în timpul răpirii, adică eVra, îi aștepta pe amândoi scaunul electric. Chiar dacă răpirea ar fi reușit, dar ei n-ar fi reușit să părăsească Germania, îi așteaptă închisoarea pe viață. În plus, Craig nu avea bani să plătească pe cineva să-l ajute. Frank își asuma un risc enorm și nu obținea nimic în schimb.

— Nu-mi pasă, i-a răspuns. Hai să mergem !

După un consiliu de familie, părinții lui Craig s-au hotărât să finanțeze expedița cu douăzeci de mii de dolari din economiile lor. Tatăl lui n-a fost de acord ca Craig să intre într-o treabă atât de periculoasă, dar n-a găsit altă alternativă și, pe de altă parte, l-a impresionat hotărârea fiului său. Nu constanța și modul de a-și alege drumul fuseseră cele mai „tari" dintre calitățile lui Craig, dar acum era complet absorbit de ceea ce trebuia să facă. Era mai sigur ca oricând că face exact ce trebuie.

— Am renunțat la slujbă, am preluat locuința, aflată acum într-o stare jalnică, dar, oricum, nu-mi păsa din vreme ce n-aveam lângă mine fetițele cu care s-o împart. Ele sunt viața mea și când mi-au fost luate, n-am mai rămas cu nimic. Nu-mi păsa câtuși de puțin de felul în care-mi trăiam eu viața, atâta vreme cât copiii mei nu aveau viața care trebuia : decentă și lipsită de suferință.

A început punerea în aplicare a planului. A dat un telefon de tatonare la Consulatul Statelor Unite din Amsterdam, punct crucial în ruta salvării, unde a vorbit cu o doamnă căreia i-a explicat situația și a întrebat-o dacă, odată sosiți în Olanda, i-ar putea elibera pașapoarte noi pentru fetițe.

— Nu ne amestecăm în procesele de custodie, i-a răspuns funcționara, dar, dacă odată cu copiii aduceți și hotărârea prin care vi se acordă custodia lor, certificatele de naștere și carnetele de asigurări sociale, vă vom da pașapoartele. Mai la obiect, femeia a continut :

— Cum v-ați hotărât să treceți frontiera germană ?

— Asta nu pot să vă spun !

— Vă sfătuiesc să nici nu încercați. Nimeni nu poate s-o facă. Plini de curaj, Craig și Frank au început să-și pună la punct deghizările. Numele conspirativ al lui Frank va fi Brad Madison și va purta o uniformă militară uzată,

cea mai potrivită pentru a se integra mediului în care-i plăcea Verei să se învârtă. Craig și-a luat numele de Bob Servo și urma să poarte haine în stil mexican, cât mai neasortate și ochelari de soare cu oglindă, îmbrăcămintea civilă permițându-i să stea într-un hotel din Fulda fără să trezească suspiciuni. Amândoi s-au tuns „ca la armată" și Craig și-a schimbat culoarea mustății și a părului din castaniu în negru.

Pe 30 aprilie au pornit. Întâi au luat drumul aerului până la Amsterdam, apoi cu trenul până la Frankfurt. Au evitat să zboare direct în Germania, deoarece, după cele spuse de „prietenul" Verei, tatăl ei alertase funcționarii de la Serviciul de emigrare cu privire la Craig și aceștia i-ar fi interzis accesul în țară. Trenul era mai sigur, deși nici acolo nu scăpau de controlul pașapoartelor.

Dacă grănicerii aveau înregistrat cumva numărul pașaportului lui Craig în computer, planul cădea imediat. Pentru a evita controlul, și-a luat pașaportul în mână și s-a prefăcut că doarme. Șiretlicul a mers la primul control.

— A adormit, le-a spus Frank. N-am mai dormit de douăzeci și opt de ore.

La următoarea oprire grănicerii au mai făcut o verificare. Craig îmi povestea că îi transpiraseră palmele.

— Când au venit a doua oară, m-am prefăcut iar că dorm, dar unul dintre grăniceri a început să mă înghiontească. În compartiment cu noi erau câteva babe ce jucau cărți peste interval. Una dintre ele le-a spus să mă lase în pace, că sunt epuizat și am pașaport, doar mi-l verificaseră deja. Dumnezeu să-i ajute ! Nici nu bănuiește de la ce m-a salvat.

Ajunși la Frankfurt, au rămas peste noapte acolo. Craig și-a revopsit părul și au închiriat un Peugeot cu care au străbătut cele cinci sute de mile ce-i despărțea de Fulda. Au găsit un hotel ospitalier, ceea ce nu era de ici-colo, în Germania militarii americani fiind priviți ca foarte distrugător. Au luat apoi un taxi până pe Berthord Strasse, unde le spusese prietenul Verei că se află apartamentul ei, și s-au orientat în teren. Când s-au întors la hotel au trecut pe lângă „Green Groose", taverna ei preferată. Craig l-a trimis apoi pe Frank să facă „unele

cumpărături pentru caz de necesitate" : două cuțite cu lama rabatabilă, un baston de lemn, treizeci de yarzi de funie și câteva role de bandă izolatoare.

A doua zi au adus Peugeot-ul la granița cu Olanda, la cinci sute de mile distanță, sau patru ore de mers pe „utobahn" — autostrada federală fără limită de viteză. Scopul era să găsească un punct de trecere nepăzit, dar căutările se dovedeau zadarnice. Spre seară încă nu găsiseră :

— Am coborât din mașină și mergeam pe jos prin pădure și peste liniile de cale ferată, am luat-o pe diverse poteci, dar dintr-un motiv sau altul drumul se înfunda întotdeauna și peste tot patrulau grăniceri pe motociclete, călări sau pedeștri însoțiți de câini.

Până la urmă au luat un autostopist tânăr. L-au întrebat unde s-ar duce dacă ar vrea să scoată din țară ceva „marfă". Tânărul le-a spus că nu-i nici o problemă. La zece kilometri era un punct de trecere păzit doar douăsprezece ore pe zi. Exista o singură problemă : nu se știa niciodată ora când se găseau la post.

Craig și Frank s-au dus până acolo. Grănicerii erau la post. Au trecut fără să oprească, fluturând mâna în semn de salut ; li s-a răspuns la fel. Era un post mic, pe un drum pietruit, de țară. Nici n-ai fi bănuit că este punct de frontieră.

Foarte agitați, au notat pe hartă amplasamentul.

În a treia zi petrecută la Fulda, zi de vineri, urmau să acționeze.

După ce au studiat toată ziua hărți și au pus la punct semnalele de somație, s-au dus cu mașina la „Green Goose". Era șapte seara când au intrat. Frank, în vederea unei eventuale identificări ulterioare, purta o scurtă de vânt roșie. Craig aștepta în Peugeot, după colț, cu privirea lipită de ușă.

Planul A se baza pe dragostea Verei pentru băutură și pe combinația dintre acesta și un medicament sedativ, numit tylox, pe care-l folosea și tatăl lui Frank pentru a-și domoli durerile artritice. Înainte de plecarea din Statele Unite îl sunaseră pe un prieten farmacist și, estimând greutatea Verei, îl întrebaseră câte capsule de tylex sunt necesare pentru a o face knock-out !

În seara aceea totul părea în ordine la „Green Goose". Vera și-a făcut apariția pe la opt seara. Frank s-a apropiat de ea și a început să-i comande brandy și coka la discreție. După o oră i-a arătat capsulele, scoase din ambalajul original și i-a spus că sunt similare cocainei, o raritate în Germania de Vest. Vera a înghițit totul pe loc și a continuat să bea. Se părea că nu este deloc afectată. Au părăsit barul pe picioare și au început să colinde și altele. După încă douăzeci și opt de pahare de brandy și coka, Vera mai era încă pe picioare. Craig spunea despre ea mai târziu, cu o urmă de admirație :

— Tare ca oțelul.

La o oră târzie a dimineții următoare Frank a condus-o pe Vera în Berthold Strasse. Mai erau cu ei trei americani, doi germani și încă două nemțoaice. Apartamentul de două camere al Verei servea ca loc de distracțe al grupului. Petrecerea a continuat cu încă cinci casete de bere, de sâmbătă până a doua zi după-amiaza, când Vera a căzut într-un somn adânc.

În tot acest timp Craig era foarte agitat. Îi pierduse din vedere pe Frank și pe Vera când părăsiseră „Green Goose" și nu mai știa nimic despre ei de patruzeci și opt de ore. S-a întors la hotel, dar nu-și găsea locul. Încerca să se liniștească, să adoarmă, dar mintea îi fierbea de tot felul de presupuneri. Soția lui Frank jurase că-l părăsește dacă se angajează într-o astfel de aventură nebunească, deci prietenul său nu se aștepta la nimic bun odată întors acasă. Oare o fi devenit violent și a fost arestat ? Nu cumva l-a trădat și i-a povestit totul Verei ca apoi să fie răsplătit de tatăl ei ? Cât de bine *îl cunoștea*, în definitiv ?

Duminică după-amiază, pe la șase, Craig își pierdduse orice răbdare, așa că s-a dus direct la apartamentul Verei și a sunat la ușă, înarmat cu bstonul de lemn și cu o geantă având înăuntru banda izolatoare, agățată pe umăr. Era gata să „lase rece" pe oricine i-ar fi stat în cale.

Unul dintre bărbați s-a aplecat pe fereastră și a întrebat cine e la ușă. I s-a răspuns că e Bob Servo care îl caută pe Brad Madison.

„Oh, Dumnezeule", l-a auzit el pe Frank în timp ce acesta se strecura afară. Următorul sunet a fost cel făcut

atunci când a sărit peste balustrada de la etaj. A deschis brusc ușa de la parter și l-a întrebat în șoaptă :

— Ce faci aici ?

— Cred c-am să te omor ! Pe unde ai umblat ?

— Controlez situația, i-a spus Frank precipitat. Am primit cheile de la locuință. Vera vrea să mă întorc diseară.

Cât de cât liniștit, Craig s-a întors la hotel și o oră mai târziu a sosit și Frank, să se schimbe. Craig l-a luat la întrebări în timp ce își schimbau pur și simplu cămășile între ei, pentru a-i da Verei impresia unei garderobe obișnuite. În bagaje își luaseră prea puține haine. Frank a promis că va ține legătura cu el și s-au gîndit la un nou plan.

Cel mai serios obstacol era că Vera nu era niciodată singură. Prieteni de petrecere stăteau acolo și în timpul săptămânii, ieșind doar din când în când, pentru a completa stocurile de alcool.

Tatăl Verei a adus cele două fetițe duminică. Deși păreau sănătoase. Frank nu le-a văzut ieșind să se joace afară, să meargă să facă baie sau să mănânce o singură masă ca lumea. Vera le tăia felii de pâine, carne și brânză, lăsându-le pe masa din bucătărie. Când le era foame, se autoserveau. Le supraveghea însă tot timpul, de parcă urma să se întâmple ceva.

— Nu încerca să se apropie de fetițe, observa Craig, și asta nu fiindcă n-ar fi vrut, dar habar n-avea cum s-o facă. Lucrurile se derulau cam așa : Iată mâncarea, aveți nevoie de mâncare. Iată hainele, aveți neovie de haine. Altceva nu știa să facă.

Petrecerea s-a prelungit două, trei, patru zile.

De când se întuneca și până în zori Craig staționa cu mașina închiriată, având număr olandez, în fața apartamentului. Începuse să atragă atenția unora din zonă care nu-l priveau cu prea multă simpatie. Doi dintre ei și-au notat numărul mașinii și un altul l-a fotografiat.

Abia joi a reușit Frank s-o convingă pe Vera să-și expedieze prietenii pentru a putea rămâne singuri câteva ore. Urma să-și petreacă weekend-ul acasă, cu fetițele. Întors la hotel, Craig l-a rugat pe Fank s-o scoată și pe

Vera din casă, încât să rămână singur cu fetițele, și răpirea să aibă loc fără violență.

— Umple-i buzunarele cu bani și trimite-o la bar. Va pleca imediat.

N-a fost așa. Vera își formase un program pe care-l urma cu strictețe de patru luni și n-avea de gând să și-l schimbe. Craig s-a mutat într-o cafenea din apropiere și era din ce în ce mai agitat. Părul începuse să-i crească și erau destui în orașul acela care să-l poată recunoaște.

Știa că Vera se culcă cu Frank și că ea era fericită că pusese mâna pe un american cu bani în buzunar. Lui Craig îi era frică ca nu cumva Frank să se complacă în această situație și să se simtă mai bine decât îi dădea lui de înțeles :

— Rămânea dus pe gânduri, continuând să amâne. Începusem să mă întreb dacă nu cumva îi plăcea locul acela... Pașaportul lui era la mine, împreună cu biletul de avion, pentru orice eventualitate.

Vineri, în patru mai, Craig i-a dat lui Frank un ultimatum : indiferent de ce se întâmplă, duminică își ia fetițele. În zilele din urmă, ascunzându-se în hotel, Craig și-a amintit de zilele în care era cercetaș. Odată, trupa lui a studiat un trib de indieni în care războinicii se trezeau în fiecare dimineață declamând :

— Astăzi este o zi bună ca să mori.

Sâmbătă seara la opt l-a chemat cineva la telefonnul din cafenea. Vocea de la capătul celălalt al firului era răgușită, dar puternică : vocea unui bătrân marinar aflat în elementul lui..

— Aici Brad ! Azi e o zi bună ca să mori !

Craig a izbucnit în râs. Palmele începură să-i transpire. A alergat la locuința eVrei, a reperat luminile de la locuința ei și s-a repezit pe scări în sus : urma să-și vadă fetele pentru prima dată după patru luni. Frank l-a interceptat și i-a pus o mână pe umăr.

— Liniștește-te ! Sunt aici amândouă și sunt sănătoase.

Craig a respirat adânc și a intrat în baie să-și spele fața și mâinile. S-a gândit că nu trebuia să le sperie. Apoi l-a urmat pe Frank în camera de zi, unde copiii priveau un film de desene animate. Erau subțirele, dar

bine făcute. Stephanie, de patru ani, își purta părul blond tăiat drept, și pe față îi strălucea un zâmbet deschis. Samantha, de numai doi ani, mai avea trăsături de bebeluș, cu bucle castanii încadrându-i fața.

— Fetelor, le-a spus Frank, a venit cineva să vă vadă. Este un prieten de-al meu.

Stephanie s-a întors și l-a privit lung pe bărbatul cu părul negru, îmbrăcat în haine uzate, timp de câteva clipe, o veșnicie pentru Craig.

— Tăticule ! a exclamat, și lacrimile au început să i se rostogolească pe obraji în timp ce alerga către el cu mânuțele întinse. Craig s-a întins s-o prindă și erau să cadă. Samantha nu prea era sigură de ce se întâmpla, dar a urmat-o pe sora ei și în câteva secunde Craig era în brațe cu amândouă fetițele pentru care riscase atât. Arătau mai trase la față decât și le amintea, cămășile lor de noapte de culoare roz erau boțite, părul trebuia spălat și tuns, dar... ele erau cei mai frumoși copii din lume. S-a simțit dintr-o dată ușurat, gata să zboare.

— Tăticule, putem merge acasă ? L-a întrebat Stephanie.

Craig repetase de sute de ori în gând răspunsul :

— Da, iubito, vacanța noastră s-a terminat. A venit timpul să ne întoarcem acasă.

S-au mișcat repede. Vera nu era așteptată să se întoarcă înainte de câteva ore bune, dar Craig nu voia să-și forțeze totuși norocul. Frank le-a spus fetițelor să-și ia doar câte o jucărie. Samantha și-a ales doar un iepuraș de cârpă îmbrăcat în vestă roșie, cadou de la Vera de când avusese pneumonie. Stephanie și-a luat păturica în care o înveleau când era bebeluș, tricotată de mama lui Craig în urmă cu „multă vreme". Craig a mai luat un ursuleț mare ca pernă pe drum.

Pentru derutarea adversarului, Frank a lăsat în camera de zi scurta lui roșie, un pachet de țigări americane desfăcut, bricheta și un bilet :

— Am luat fetele acasă la prietenul meu, Bob Servo. Dacă adorm cumva acolo, rămânem toată noaptea și le aduc înapoi mâine dimineață.

Frank a mai luat câteva scutece, ca să aibă pentru nevoile urgente ale Samanthei, dar nu atât de multe

încât s-o facă pe Vera să intre la bănuieli, apoi bărbații au luat fetițele în brațe și le-au dus în mașină. Craig s-a urcat în spate, să se joace cu ele, iar Frank la volan. La nouă seara erau deja plecați : Olanda sau închisoarea ! Ajunși pe autostradă, Frank a intrat în a cincea apăsând accelerația la maximum, cerând mașinii să dea tot ce poate. A scos o medie de o sută treizeci și cinci de mile pe oră.

Planificaseră fiecare detaliu al călătoriei. Fetițele trebuiau să rămână treze până la distanța de o sută de mile de graniță, apoi lăsate să doarmă. La câțiva kilometri înainte de trecerea frontierei urmau să le așeze în portbagaj, împreună cu Craig, care căptușise totul cu pături și perne de cauciuc. Cu puțin noroc fetițele urmau să doarmă până în Olanda. Pentru siguranță, Frank urma să apese pedala de frână până în momentul trecereii prin punctul de frontieră, astfel ca Craig să poată vedea licărul luminii din portbagaj și să aibă grijă ca, dacă vreuna dintre ele se trezește să-i acopere gura cu mâna, nu cumva să se audă că sunt acolo.

Aveau și un plan de urgență. Dacă ceva nu era în regulă și erau opriți, Craig urma să se lege de primul grănicer, ca să-i atragă pe cât mai mulți, astfel ca Frank s-o poată șterge cu fetițele. Trebuia să meargă fără oprire până la Consulatul American din Amsterdam, și să stea acolo până la sosirea părinților lui Craig și a avocaților lor. Important era ca fetițele să nu mai ajungă sub nici un motiv înapoi la Vera.

Călătoria a fost foarte rapidă și în primele trei ore nu s-a întâmplat nimic deosebit. Craig era foarte neliniștit și agitat. Ca să treacă timpul mai ușor a jucat „patty-cake" cu fetițele și le-a dat acadele, în speranța că mâncând mai mult zahăr vor rămâne treze până mai târziu. Erau absorbite și bine dispuse, bucuroase că au să-i vadă curând pe părinții lui Craig și pe o verișoară care le-a fost prietenă de joacă. Samantha încă mai învăța să vorbească și gângurea ceva în germană. Stephanie vorbea încă destul de bine englezește. La un moment dat a ridicat privirile către tatăl ei și i-a spus :

— Știam eu că ai să vii să mă iei.

Craig a încercat să răspundă în așa fel încât să nu le facă să izbucnească în plâns :

— Știi, pur și simplu, nu vă puteam lăsa acolo.

După o oprire scurtă într-un refugiu lateral, în timpul căreia Craig i-a schimbat scutecul celei mici, fetițele au început să picotească, așa că s-a mutat și el pe scaunul din față. Noaptea începea să fie rece. Bărbații au acoperit copiii adormiți cu jachetele lor, apoi cu puloverele, ei rămânând doar în tricou. Craig și-a dat seama că mai aveau ceva peste o jumătate de oră până la graniță. Fără prezența fetelor care să-i distragă atenția, nervii lui ar fi început să cedeze. Vor reuși să treacă ? Ce se va întâmpla dacă vor ajunge în Olanda ? Rulau mai departe în noapte, printre mlaștini și crânguri, schimbând rar câte un cuvânt, fiecare singur, cu gândurile lui pline de spaime.

Cam în aceste momente și-au dat seama că s-au rătăcit. Rătăciți de-a binelea. Au urmat itinerariul de pe harta făcută a doua zi de la sosirea în Germania, care indica o curbă la dreapta cu ceva înainte de capătul autostrăzii ce dădea într-un alt drum. Făcuseră curba prea devreme sau poate prea târziu. Pe măsură ce se apropiau de vârful unui deal începea să se deslușească un semn pe care nu-l mai văzuseră niciodată : „Grenze Zoll, 1 km".

Frontiera era la mai puțin de o milă distanță. Lui Craig a început să i se accelereze pulsul. Știa că vor avea de înfruntat ceva mai mult decât prietenosul punct de frontieră de pe drumul pietruit.

— Când ajungi în vârful dealului, oprește mașina.

El și fetițele urmau să treacă în portbagaj. Când Frank a frânat să oprească, Peugeot-ul avea șaizeci de mile pe oră. S-au trezit imediat scăldați într-o baie de lumină. Indicatorul mințise. Nu erau la o jumătate de milă de graniță, ci cu mai puțin de șaptezeci de yarzi în zona semnalizată a unui punct de frontieră foarte important. Avea opt sau zece benzi, cu puncte de control din sticlă la fiecare bandă și cu reflectoare puternice între ele. Peugeot-ul era singurul vehicul și, bineînțeles, toți grănicerii aflați în serviciu se uitau la ei. Planul cu portbagajul era mort. Și, mai rău, n-aveau

cum să dea înapoi ; drumul pe care veniseră avea sens unic. Lui Craig începuse să-i vâjâie capul din cauza nivelului crescut al adrenalinei din sânge. A observat un loc de parcare lateral, unde se controlau de obicei camioanele, și i-a spus lui Frank să tragă acolo. Având și el nu puține emoții, a oprit în mijlocul parcării, a stins luminile și a oprit motorul, o mișcare ce nu putea decât să dea de bănuit vameșilor și să-i facă să-și țină pistoalele la îndemână. Între timp Craig a descoperit un telefon public lângă baraca grănicerilor.

— Frank, du-te și prefă-te că dai un telefon. Dă-mi timp să găsesc o soluție.

Nu prea avea ce să găsească. Erau prinși în capcană. Puteau alege între două posibilități, să meargă înainte cu orice risc sau să se întoarcă, dar Craig n-avea de gând să renunțe. Când s-a întors la volan, Frank l-a întrebat :

— Ei bine, ce facem ?

— Ai curaj ? l-a înfruntat Craig cu un zîmbet subțire. Dă-i drumul înainte !

Frank a început să digere ideea :

— Vrei să mă îndrept spre frontieră și să trec prin ea ?

— Nu, dacă trag în mașină pot lovi fetele. Du-te încet spre un punct de control, flutură-ți pașaportul și poate-ți vor face semn să treci. Până în acel moment Craig părea cuprins de panică. Tremura vizibil și buzele i se contractau involuntar, dar în clipa când au luat o hotărâre, indiferent cât era de periculos, s-au relaxat amândoi.

Craig folosise metoda asta înainte și avusese succes, dar de data asta n-a mers. Comportarea lor fusese prea neașteptată.

— *Halt !* a țipat grănicerul și alți șase au sărit imediat în picioare cu mâinile pe arme, la circa douăzeci de picioare distanță. Doi s-au apropiat pe cele două laturi ale mașinii și au cerut pașapoartele. Frank s-a conformat, dar Craig înghețase în scaunul lui. Își lăsase actele într-o geantă din portbagaj.

— „*Raus, Raus !*“ îi striga grănicerul venit să-l controleze. Afară, ieși afară !

Rugându-se ca fetițele să nu se trezească și sperând că poate va găsi actele, a început să caute în jachetele de pe banchetele din spate, dar până la urmă a luat cheile mașinii, a cotrobăit prin portbagaj și și-a prezentat pașaportul la control. Era să-și piardă cumpătul când a observat că unul din grăniceri are un computer portabil, ca cel de care se ferise în trenul de Frankfurt. Totul părea pierdut când al treilea grănicer s-a apropiat de bancheta din spate și a început să lumineze interiorul cu lanterna. Părul auriu al fetiței mai mari strălucea în întunericul nopții. Grănicerul a vrut să-l întrebe ceva, dar Craig i-a atras atenția făcând trei pași în spate.

— *Halt ! Halt !*

Doi dintre grăniceri și-au scos din tocuri pistoalele semiautomate de calibru 9, replica vest-germană a Coltului 45, și le-au îndreptat sper el. Craig le-a arătat cea mai relaxată figură din câte era în stare să-și compună.

— Nimic, nimic, veniți să vă uitați și în portbagaj !

— Aveți ceva de declarat ?

— Nimic ! a răspuns Craig. *În afară de două fetițe fără nici un fel de acte*, a replicat în gând.

Grănicerul i-a dat lui Frank ambele pașapoarte, deși nu părea prea mulțumit. Cei doi nu se prea potriveau cu imaginea standard a unor turiști obișnuiți.

— Unde era suvenirurile ? Unde era aparatul de fotografiat ? Craig n-a răspuns. S-a așezat la loc în mașină făcându-și de lucru cu introducerea cheilor în starter.

— Mergi încet, nu ambala motorul, nu fă să fluiere roțile, pornește normal ! a șoptit, încercând să nu atragă atenția grănicerilor.

În momentul când Frank a accelerat, doi sau trei grăniceri au făcut câțiva pași în direcția lor, de parcă nu și-ar fi terminat treaba, dar au rămas în urmă. Peugeot-ul trecuse. Toată povestea nu durase probabil mai mult de șapte minute.

Craig nu era încă în stare să se bucure. Nu putea fi sigur că sunt deja în Olanda sau că nu mai există puncte de control. Au mai mers două ore până când plăcuțelor de înmatriculare de culoare albă din Germania să le ia locul plăcuțele galbene olandeze. Nu s-au

oprit până în suburbiile Amsterdam-ului. Era duminica dimineața devreme. Au tras un pui de somn într-o parcare și apoi au căutat un hotel în apropierea Consulatului Statelor Unite, care urma să se deschidă luni dimineața.

— Voiam să fiu lângă Consulat, neștiind dacă olandezii n-ar fi putut cumva să ne returneze în Germania, așa că nu era cazul să ne ia la întrebări.

Totodată, trebuiau să cheltuiască foarte puțin, nemaiavând decât optzeci de dolari din cei douăzeci de mii primiți de la părinți. Au găsit o cameră cu un singur pat într-un hotel dărăpănat și au luat un prânz ușor, cu brânză, pâine prăjită și Coca-cola călduță. Luni dimineața le-au făcut poze celor două fetițe și s-au dus la Consulat să obțină prețioasele pașapoarte.

Craig și Frank, cu fetițele după ei, au fost conduși înăuntru, în fruntea unei cozi lungi de oameni care așteptau la ghișeu.

— În sfârșit, gândea Craig, am găsit un loc unde te tratează cu respect fiindcă ești american.

S-a trezit față în față cu funcționara care-l descurajase la telefon în urmă cu o lună.

— Cum ați trecut frontiera fără pașapoatre ? i-a întrebat ea cu asprime.

— N-are importanță ! Suntem aici cu pozele, certificatele de naștere, carnetul de asigurări sociale și hotărârea tribunalului care-mi acordă mie singur custodia copiilor.

Funcționara voia să știe tot.

— Le-ați trecut prin contrabandă ? Ați rănit pe cineva ? Le-ați răpit ?

— Ia ascultă ! Fetițele sunt aici și sunt cetățeni americani. Ai aici toate actele necesare așa că dă-mi pașapoartele. Nu te privește deloc cum am ajuns aici.

S-au certat un sfert de oră până când funcționara s-a dat bătută, și-a făcut datoria și a văzut și ea că fetițele erau foarte fericite să fie cu tatăl lor. Câteva minute mai târziu a revenit la Craig și i s-a adresat :

— Iată pașapoartele Dumneavoastră, domnule Marr. Felicitări !

Câțiva dintre funcționarii Consulatului s-au ridicat în picioare și au început să aplaude. Unul dintre ei le-a povestit celor prezenți ce se petrecea și curând toată lumea bătea din palme. Hărmălaia asta a fost pentru Craig ca o baie caldă.

Și au mai fost și alte întâmplări minunate, ca aceea că doi dintre angajații Liniilor Aeriene de Nord-Vest au renunțat la rezervările lor pentru zborul de a doua zi pentru ca ei să poată trece cât mai repede peste ocean. Altele n-au fost chiar atât de plăcute : un vameș din Boston l-a scos pe Craig din rând, i-a cotrobăit prin sacoșe și i-a luat la întrebări în legătură cu lucrurile mamei fetițelor. După ce Craig i-a spus că ea rămăsese încă vreo câteva zile în Germania cu familia ei, le-a dat drumul să treacă.

Trecuseră prin prea multe ca să se poată bucura de libertate. El și Frank au rămas cu gura închisă pe toată durata zborului de la Amsterdam, luând câte o gură de budweiser și privind cum se îndopau fetițele cu alune. Chiar și după ce au ajuns la Detroit și s-au întâlnit cu familia lui Craig care îi aștepta la capătul terminalului, acesta încă era cu garda ridicată.

— Stăteam aplecat să-i leg fetiței șireturile și n-am știut că se apropiaseră de noi. Răsunau pași grăbiți și cineva a început să strige. Veneau de-a dreptul către mine. M-am întors brusc, hotărât să lovesc pe oricine era. Aveam nervii zdruncinați și consideram că n-am venit tot drumul ca să dau greș sau să fiu prins chiar acum.

Pașii aparțineau iubitei lui Craig, care i-a sărit în brațe înainte să-i facă vreun rău.

Stephanie s-a repezit în brațele mamei lui Craig îmbrățișând-o strâns. Samantha s-a îndreptat cătinel drept către bunicul ei.

Printre lacrimi și îmbrățișări emoționante, cei doi eroi au primit o grămadă de cadouri : două cartușe de țigări *Camel*, de două ori câte șase cutii de bere și două tricouri nu chiar obișnuite. Pe tricoul lui Craig scria „Super-dad" în față, iar pe spate, erau numele celor două fetițe. Pe tricoul lui Frank Corbin : „Cel mai bun prieten pe care și l-ar putea dori cineva."

În Muskegon mai trebuia rezolvată problema întremării fetițelor și mai ales a vindecării de spaimele pe care le insufla fosta și viitoarea lor casă. Prea văzuseră acolo multă urâțenie. În fiecare dimineață Craig le aducea pe fetițe la casa aflată într-o dezordine cumplită și, în timp ce el repara instalațiile și pereții, ele se jucau împreună. Mama și prietena lui Craig aranjaseră deja dormitorul fetelor cu un tapet nou, covoare frumoase și perdele vaporoase, de parcă voiseră să alunge trecutul. Craig a pus ferestre și uși noi în față și în spate, cu încuietori și cu grilaje de oțel.

Ajuns în acest stadiu, le-a cerut fetițelor să lase jucăriile la o parte și să-l ajute.

— Le-am pus să-mi dea în mână ciocanele și cuiele și să mă urmărească. Băteam cuiele și le spuneam : vedeți, nimeni nu poate sparge ușa asta de oțel. Nimeni nu ma ipoate intra să vă ia de aici.

Cu toate eforturile lui Craig, rănile vechi se vindecau greu. După ce s-au întors, nu o dată Stephanie s-a trezit țipând la vechiul iubit al mamei sale :

— David cel rău o să vină să mă ia ! David cel rău vrea să intre în casă. Izbește ferestrele și vrea să mă ia, vrea să mă rănească. Craig urca în fugă scările, aprindea lumina și încerca s-a liniștească. Atunci când coșmarul o speria prea tare, o lua în brațe și o plimba pe la toate ușile și ferestrele să-i arate că erau ferecate, că lumea ei era închisă bine și ea se afla în siguranță.

În lunile acelea fetițele se opuneau cu disperare când Craig trebuia să plece din preajuma lor. Tot timpul se lipeau de el. Când intra în baie să facă un duș, se așezau în fața ușii și vorbeau cu el tot timpul.

— Ești tot acolo ?

— Da, sunt aici.

Fetițele erau timide în prezența străinilor, mai ales a bărbaților. Nu puteau suporta atmosfera tensionată care se ivește uneori în orice cămin, așa că Craig făcea eforturi dureroase să facă totul în liniște, fără grabă și fără strigăte. Erau îngrozite de țipete, crezând că acestea sunt perludiul violenței, așa că Craig a instituit o

lege printre prietenii lui. În casa lui nu se purta nici o discuție în contradictoriu decât în șoaptă.

În următorii doi ani Stephanie și Samantha au demonstrat capacitatea de adaptare și refacere a copiilor. Acum sunt sociabile, binecrescute și aparent de o înălțime normală, revenindu-și atât de bine încât cei de la asistența socială i-au spus lui Craig că, cel puțin acum, nu au nevoie de nici un tratament.

Cu toate acestea, copilăria lor nu va fi, poate, niciodată una normală. Craig recunoaște că este tot timpul preocupat de siguranța lor, așa cum sunt și eu preocupată de cea a lui Mahlob.

Directoarea școlii unde învață Stephanie a fost de acord să țină ușile și ferestrele încuiate. La sfârșitul zilei, Stephanie rămâne în clasă împreună cu profesoara ei până când una dintre cele trei persoane : bunica, Craig sau cumnata lui, vine s-o ia. Dacă ar apare cumva Vera, personalul școlii, care are fotografia ei și descrierea în detaliu, ar chema imediat poliția. Cu toate că școala se află numai la câteva blocuri depărtare, fetița cea mare a lui Craig nu merge niciodată acasă împreună cu colegii ei, nici măcar nu iese neînsoțită din clădire.

Acasă se aplică aceleași reguli.

Fetițele au voie să se joace în vecini, dar numai în casă, deoarece și aceștia cunosc povestea lor.

— Am ferestre deschise tot timpul în toate direcțiile pentru a le putea supraveghea când merg să se joace în vecini. Stephanie are voie să se plimbe cu bicicleta pe o străduță liniștită din spatele casei, cu condiția să nu iasă niciodată din raza mea vizuală.

Tatăl lor este liniștit când fetițele sunt la bunici, unde punctul de atracție culminant îl reprezintă o piscină săpată în grădină. Astea sunt limitele universului său lipsit de griji.

Când pleacă pe undeva cu fetițele, Craig are asupra lui un pistol Magnum 22 Dorringer. Acasă a ascuns câte un pistol încărcat plasat în așa fel încât fetițele să nu poată ajunge la el.

De trei ori pe săptămână îi telefonează Verei, la Fulda. Dacă ea răspunde, închide telefonul simțindu-se liniștit că se află la șase fuse orare depărtare.

Câteodată se întreabă dacă nu cumva exagerează cu paza.

— Nu-mi vine să cred că eu sunt cel ce fac toate astea, mă gândesc să nu le supraveghez tot timpul... dar ce s-ar întâmpla dacă Vera s-ar urca într-un avion ? Ce s-ar întâmpla dacă ar fi în parcul de peste drum, urmărindu-mă dintr-o mașină închiriată și eu aș intra în casă, lăsând fetițele afară ? N-ar avea nevoie decât de un minut. Nu lasă nimic la întâmplare. Dacă un adolescent azvârle o sticlă în pereții casei, el sare din pat să controleze. Dacă o mașină străină zăbovește pe-aproape după lăsarea serii, telefonează imediat la 911.

— Situația nu poate fi niciodată rezolvată definitiv. Cel mai dureros este faptul că Vera este mama fetițelor și n-are de gând să renunțe la acest statut. După ultimele informații, lucrează la un chioșc din Fulda, unde vinde bere și țigări. Tot la două săptămâni le sună pe fetițe. De obicei Stephanie nu prea vrea să vină să vorbească cu ea, dar Craig îi face legătura la telefonul din camera de zi.

— Îmi amintesc ce greu de suportat este gândul că ești complet izolat ; este un sentiment oribil. Când îmi amintesc îmi vine să urlu. Pot să-mi imaginez ce simți când copilul tău îți spune că nu vrea să vorbească cu tine, așa că îi cer lui Stephanie să vină s-o salute și să-i spună că tocmai urmărește un film de desene animate, sperând că mama ei va înțelege și nu va mai insista s-o țină de vorbă.

Cu toate că în ultimii doi ani Vera l-a amenințat nu o dată că-l omoară, într-un colțișor al inimii lui Craig îi mai pare încă rău pentru ea.

— Dar nu mai vreau să intre în viața mea sau a fetițelor mele.

Stephanie a uitat cele mai multe cuvinte germane, cu excepția unui vers dintr-o poezie pentru copii : „*Augen, nose, und mund*". Frica ei de a se întoarce în Germania o mai apasă încă, la fel ca și dorul de mama ei. În timpul unui prânz la un local Burger King în oraș, Craig le-a întrebat pe fetițe dacă n-ar vrea ca Vera să vină să le viziteze și amândouă au dat din cap aprobator.

— V-ar plăcea să vină să locuiască împreună cu noi ? Stephanie a ridicat ochii spre el și i-a răspuns :

— Eu știu, poate da, poate nu. Mă cam sperie.

— Ți-ar fi frică să nu încerce să vă ducă înapoi în Germania ? Stephanie a scuturat din cap : De ce nu ?

— Ești tu aici ! i-a răspuns fetița de șase ani. Nu mă mai poate lua înapoi niciodată.

— Și ce ar face tata dacă oameni răi ar încerca să intre în casă ?

— *I-ar omorî !* a țipat Stephanie cu siguranța dată de repetarea de nenumărate ori a lecției, iar Samantha a continuat cu o voce cântată :

— Și n-o să-l mai vedem niciodată pe nenorocitul de David !

— Așa-i, iubito ! i-a răspuns Craig și a șters-o în jurul gurii.

Viața și responsabilitățile pe care le are un părinte singur sunt foarte stringente, astfel că încă nu poate să-și ia o slujbă cu program întreg. În Muskegon este oricum destul de greu să obții de lucru, având în vedere că pe plan local rata șomajului este de doisprezece la sută. Craig își plătește chitanțele și taxele făcând reparații la mașini, muncind din când în când la Agenția de detectivi Baiview a tatălui său (un rezultat al chinurilor trecute) și cu ceva ajutor din partea familiei și bisericii. Când nervii îi sunt încordați, așteaptă după-amiaza, ca fetițele să se culce, închide cu grijă ușile și joacă o partidă de cărți cu un prieten la o masă de la subsol. O oră mai târziu este iarăși liniștit, gata să facă față la tot ce s-ar putea întâmpla.

— Uneori te mai necăjești, dar merită. N-aș schimba viața mea cu a nimănui.

Când viața devine prea dură, Craig își amintește de calmul ireal ce l-a cuprins la granița germană, când el împreună cu Frank stăteau în parcare întorcând pe toate fețele planurile cele mai dubioase, și când se părea că nici unul nu avea șanse să se împlinească să treacă dincolo în siguranță.

— Întotdeauna am crezut din tot sufletul în Dumnezeu, spunea Craig, dar acum cred mai mult ca oricând că am un înger păzitor. Ceva s-a întâmplat, era cineva

acolo la graniță, și nu spun asta din cauza fricii. Simțeam prezența lui Dumnezeu de parcă mi-a pus mâna pe umăr și mi-a spus : „Hei, totul este în ordine. Faci exact ceea ce trebuie. Sunt aici, lângă tine !“

În ciuda grijilor noastre permanente, Craig și cu mine facem parte dintre cei mai norocoși. Marea majoritate a celor cărora li s-au răpit copiii de lângă ei nu sunt atât de norocoși. Își petrec zilele în case goale, având doar amintirile, fotografiile, jucăriile prăfuite și leagănele ruginite să le țină de urât. În general sunt lipsiți de resurse materiale sau de posibilitatea de a-și răpi la rândul lor copiii și când încearcă pe căi legale, prin tribunalele din alte țări, sunt în mod curent refuzați.

În Iran trăiam în mijlocul unei societăți care nu-mi acorda nici o șansă în fața tribunalului. Femeia împreună cu copilul aparțineau soțului ei. Chiar dacă l-aș fi putut convinge pe Moody să divorțeze, avea garantată custodia asupra fetiței, deși legea islamică prevede că locul copilului până la vârsta de șapte ani este lângă mama lui. Toți cei din Teheran mi-au spus că am să pierd cu siguranță în fața tribunalului de acolo.

Erau prea multe argumente împotriva mea : statutul meu de creștină și, chiar mai rău decât asta, cetățenia mea americană.

N-aveam nici o șansă să obțin o victorie legală în fața unui doctor iranian născut acolo. Până în ziua de azi, Christy Khan este singura femeie din vest, după câte știu, care a reușit să-și ia copiii dintr-o țară islamică.

Când părintele părăsit este bărbat, se poate aștepta și la un alt obstacol, atât acasă cât și în străinătate ; preferința tribunalelor, lesne de înțeles de altfel, de a nu da câștig de cauză taților când se pune în discuție acordarea custodiei. Unul din cinci cazuri de părinți care-și răpesc copiii este mama, ceea ce înseamnă că tot al cincilea părinte rămas singur este tatăl.

Cazuri ca ale lui Craig De Marr sau Ramez Shteih, demonstrează că nu se pune problema de răpire maternă sau paternă, ci de către unul dintre părinți.

Faptul că e vorba de un bărbat sau de o femeie nu poate arăta singur care este părintele cel mai potrivit să obțină custodia copiilor. Ar trebui să se țină cont în primul rând de dreptul copilului la stabilitate și securitate.

7

SPERÂND ȘI ÎNĂLȚÂND RUGI

După lungi discuții, Chris Korest, Arnie și cu mine am ajuns la concluzia că nu există regiune, clasă socio-economică sau stat care să fie imun la problema răpirilor copiilor de către părinți și ducerea lor în alte țări. Chestiunea este mult mai importantă și mai aproape de fiecare dintre noi decât s-au așteptat cei mai mulți.

Pentru a-i determina pe oameni să fie mai receptivi, Christy a sugerat să organizăm ședințe publice, cu invitații speciale trimise judecătorilor și avocaților.

Dând curs inimii ei de femeie și mamă, doamna Lori Hansen Riegle, soția senatorului, s-a alăturat cercului nostru. Faptul s-a întâmplat la Lansing, într-o noapte de noiembrie a anului 1990, albită de zăpada ce cădea întruna, când s-a ținut prima noastră ședință publică.

Au participat reprezentanți ai Departamentului de Stat și ai Centrului Național pentru copiii pierduți și exploatați. Pe podium au mai fost două dintre mamele cărora li s-au răpit copiii : Christy Khan și Jessie Pars. Eu le-am vorbit de cele întâmplate mie, iar Jessie Pars ne-a povestit cum a reușit să-și convingă soțul să aducă cei doi copii din Iran pentru o scurtă vizită în Turcia, de unde a reușit să și-i recupereze. Apoi ne-a vorbit Christy Khan despre cei doi fii ai ei care erau încă în Pakistan. În sală toți ochii erau plini de lacrimi. Publi-

cul era foarte surprins să afle că această problemă era atât de frecventă în districtul nostru, așa că ne-am mai câștigat un grup de susținători entuziaști.

Ne-am reîntâlnit în august 1991 când doamna Riegle și organizația ale cărei baze le-am pus Arnie și cu mine, numită : „O singură lume : aceea pentru copii", am sponsorizat împreună o întâlnire al cărei fond s-o ajute pe Christy care avusese mari cheltuieli la începutul anului, când și-a readus copiii în America. Cunoscând bine cazul, m-am simțit răsplătită din plin de faptul că îi vedeam iar împreună pe mamă și cei trei copii, sperând că de data aceasta va fi pentru totdeauna.

În observațiile scurte pe care le-am făcut în acea seară le-am reamintit celor care au susținut-o și i-au dorit tot binele că, din păcate, cazul ei era atipic. Christy și eu suntem cazurile fericite. Noi am reușit să avem copiii lângă noi, dar, într-o majoritate descurajantă părinții lăsați singuri rămân singuri. Unii nici nu-și pot localiza copiii sau li se interzice accesul în țara unde au fost duși de către răpitor. Alții se trezesc respinși de tribunalul țărilor respective din motive religioase sau naționaliste. Puținii care reușesc să obțină custodia copiilor se supun interdicției de-a părăsi țara respectivă ; pentru a fi părinți plătesc întotdeauna cu propria libertate.

În timp ce țineam acest scurt discurs privirea mi s-a oprit asupra unei alte mame, victimă a unui caz similar. Am anunțat publicul că Mariann Saieen se întorsese de puțină vreme din Iraq, unde fusese obligată să-i lase pe cei doi copii tatălui răpitor.

— După ce i s-a promis că i se dă voie să-și aducă fiii acasă și ea începuse să împacheteze, soțul ei s-a răzgândit.

Mariann s-a dovedit foarte tare venind la întrunirea cu cei ce voiau să o ajute pe Christy și pe copiii ei, în vreme ce ceilalți doi copii, ai lui Mariann, rămăseseră atât de departe.

Expoziția de „antichități" din Ohio a dezamăgit-o pe Mariann Saieed. De obicei se simțea bine în mijlocul jocurilor, al jucăriilor, păpușilor și cărților pentru copii

apărute înainte de 1970. Motto-ul ei era : „De la mine poți să-ți răscumperi copilăria" și mulți erau atrași de el, dar în sâmbăta aceea înmiresmată de iunie din 1990 lucrurile nu mergeau prea bine. La șapte după-amiaza nu-și mai găsea locul. Tocmai telefonase acasă, într-o suburbie a orașului Detroit, unde în urmă cu o zi îl lăsase pe soțul ei, Khalid, împreună cu cei doi copii, un băiat de opt ani și o fetiță de patru. Telefonul a sunat în gol. Pentru alții asta ar fi putut însemna o schimbare de program nesemnificativă : o plimbare la o înghețată, eventual un film, dar pentru Mariann sunetul regulat al telefonului era o calamitate. Khalid nu scosese niciodată copiii nicăieri, mai ales seara.

În timp ce lăsa receptorul în furcă era deja convinsă că soțul ei a luat copiii și i-a dus în Iraq.

A continuat să sune din oră în oră și cu fiecare insucces nervozitatea creștea. N-ar fi surprins-o ca soțul s-o părăsească fără un cuvânt de prevenire ; mai plecase de vreo șase ori în ultimii zece ani și, în ultima vreme, tânjea după Iraq. Soția lui și-a imaginat întotdeauna că vrea să plece de unul singur, așa cum își petrecea, de altfel, toată viața. Până în acel moment nici nu-și închipuise că ar putea lua copiii cu el.

A doua zi și-a început chinuitorul drum spre casă, încercând să se stăpânească, să nu se lase doborâtă de panică.

Se străduia să conducă încet și cu grijă, nu cumva să facă vreun accident. Gândurile i se concentrau asupra comportării ciudate din ultima vreme a soțului ei. Khalid se arătase întotdeauna nemulțumit de pasiunea ei pentru „vechituri" și, mai mult chiar, îl deranjau călătoriile ei de afaceri. Prima dată când a rămas peste noapte în Ohio, a refuzat să accepte convorbirea cu taxă inversă pe care a solicitat-o ea. A doua oară a dispărut o săptămână imediat ce Mariann a ajuns acasă. În schimb acum, la a treia călătorie, comportarea lui a fost neobișnuit de înțelegătoare. A încurajat-o chiar, spunându-i :

— Pleacă, te rog pleacă ! Și dacă te simți obosită, rămâi până luni.

Când a ajuns acasă, apartamentul era cum îl lăsase, cu o singură excepție : cutia în care țineau geamantanele zăcea goală în mijlocul camerei de zi. De supărare i-a dat cu piciorul :

— Atunci am fost ferm convinsă că plecase.

Pe masa din sufragerie a găsit un bilet mâzgălit pe o bucată de listing :

— Am plecat în vacanță. Ne vedem la întoarcere.

Nu lipsea nici o haină, nici o jucărie, nimic. Khalid a aranjat totul astfel încât Mariann să-și dea cât mai târziu seama de ceea ce s-a întâmplat, în așa fel ca el să poată duce copiii la loc sigur înainte să fie descoperiți.

În luna următoare, pe măsură ce soseau spre decontare chitanțele achitate cu cărți de credit, și-a dat seama că soțul ei a cheltuit în secret treizeci de mii de dolari, făcând cumpărături, luând avansuri în bani lichizi și împrumuturi la bancă. Mai mult ca sigur că le cumpărse haine noi copiilor în ziua anterioară plecării.

Toate temerile i s-au confirmat când a dat peste un morman de hârtii uitat într-o geantă diplomat, cu ajutorul cărora a refăcut itinerariul pornind de la numerele zborurilor și codurilor rezervărilor făcute.

După o noapte albă, Mariann a telefonat la brigada pentru minori a Departamentului local de Poliție, de unde a fost îndrumată spre „Centrul național pentru copiii pierduți sau exploatați".

Mi-au spus că-mi trimit o carte și m-au sfătuit să iau legătura cu Departamentul de Stat.

A sunat apoi la „Biroul pentru serviciile consulare pentru cetățeni" și a primit prin poștă o listă mare și lungă cu răpirile parentale internaționale prin care se aducea la cunoștință că, în fond, ei nu puteau face nimic.

Ceea ce era mai rău abia urma să vină. La două luni de la răpirea copiilor, Iraq-ul a invadat Kuweit-ul. Cinci luni mai târziu, casa în care locuiau copiii ei a fost bombardată de forțele naționale proprii. După acest dezastru a trecut multă vreme până ce Mariann a aflat că Adam și Adora au supraviețuit.

Mariann și Khalid s-au cunoscut în anul 1980, pe când erau studenții Colegiului comunitar de lângă Detroit. Șase luni mai târziu s-au căsătorit. Ea avea douăzeci de ani,

iar el, douăzeci și trei. Khalid era un om fără defecte vizibile : nu fuma, nu bea și nu juca nici cărți. Venise în Statele Unite cu doi ani în urmă, pentru a obține o diplomă de inginer. Rezervat și ambițios, își petrecea cincisprezece ore pe zi în bibliotecă. Mariann tocmai se despărțise de un tânăr temperamental, așa că relația cu Khalid cel nepretențios i s-a părut o adevărată binefacere. Îmi mărturisea însă că nu știe prea bine ce o atrăsese la el.

Prima dată când l-am văzut am avut intuiția de o clipă că el este omul potrivit pentru mine.

Mariann este o femeie înaltă cu trăsături puternice. Ochii verzi strălucesc pe un chip aureolat de un păr castaniu, căzut pe umeri. Vocea ei melodioasă reușește să însufletească orice conversație.

Primele necazuri au apărut la șase luni după căsătorie, când Khalid a plecat într-o vacanță de șase săptămâni în Iraq. La întoarcere, Mariann, emoționată și fericită, i-a spus că era însărcinată. Khalid s-a înfuriat îngrozitor și a acuzat-o că încălcase „consemnul" : hotărârea de a nu avea copii până peste cinci ani, când el ar fi reușit să-și termine studiile.

— Ai făcut-o intenționat, i-a spus el plin de ură. Vrei să-mi distrugi viața.

La scurtă vreme după întoarcere, Khalid s-a mutat singur într-un alt apartament, lăsând-o fără mașină și fără bani suficienți pentru plătirea facturilor.

— În zilele acelea mi s-a întâmplat să n-am nimic de mâncare câte o zi întreagă, cel mult un baton de zahăr candel.

Cu trei săptămâni înainte de nașterea lui Adam, Khalid s-a mutat la un colegiu din Texas. Când, după câteva luni, s-a reîntors la Mariann, nu părea să-l intereseze băiețelul : niciodată nu i-a făcut baie, nu l-a schimbat și nu i-a dat de mâncare. Toate treburile gospodăriei cădeau în sarcina ei, care, pe deasupra, își luase și o slujbă cu program întreg, de poștaș.

— Îl duceam pe Adam la creșă, îl luam de acolo când terminam serviciul, aveam în grijă toată gospodăria și plăteam facturile în timp ce Khalid își continua studiile.

Era neliniștită fiindcă nu mai putea avea încredere în el, mai ales, după ce și-a luat pentru a doua oară zborul, când Adam împlinise optsprezece luni.

În timpul despărțirii, mama lui Mariann i-a spus că i-e frică ca nu cumva odată Khalid să plece odată cu Adam cu tot, la el în Iraq.

— Da de unde, n-ar face asta niciodată ! i-a alungat ea gîndurile negre.

Viața lor s-a schimbat la nașterea fetiței :

— *Am știut* că urmau necazuri mari.

Khalid a fost și mai iritat de a doua sarcină : cu doi copii și-a dat seama că nu se poate pregăti pentru doctorat fiindcă trebuia să înceapă și el să câștige. Fiind expert în „tăceri", nu i-a mai vorbit soției sale luni în șir. În mai 1986, când Adora a împlinit trei luni, a dispărut din nou, de data asta înscriindu-se la un colegiu californian. Împărțită între cei doi copii suferind de astm și din cauza serviciului, Mariann a ajuns la capătul puterilor. L-a sunat pe soțul ei și i-a dat un ultimatum:

— Dacă nu te întorci imediat acasă, n-o să mai ai nici familie, nici cămin.

Khalid s-a întors și s-a angajat la firma Perceptron, constructoare de echipamente electrice, Mariann părăsindu-și serviciul de la poștă. Următorii trei ani a fost o „mamă cu program întreg", dar căsnicia lor mergea prost. Când se certau se amenințau unul pe altul cu plecarea. Cuvântul „divorț" a fost pronunțat de mai multe ori, deși Mariann nu era prea convinsă că ar putea să-l ducă până la capăt. Premoniția avută în legătură cu fetița s-a dovedit corectă : imediat ce a ieșit din scutece, Khalid a început să manifeste un puritanism extrem. Istorisirile cu cele mai vagi referiri la viața sexuală sau cele privind utilizarea de droguri de către adolescentele din Statele Unite îl iritau la culme. După ce Adora a împlinit trei ani, se supăra dacă o vedea în costum de baie sau în orice altceva care să-i lase mijlocul dezvelit. Avea obiceiul să facă scene pentru cele mai nevinovate întâmplări.

— Adora este o fetiță sociabilă și foarte deschisă. Din momentul în care a început să vorbească, vorbea cu toată lumea. La un an și jumătate avea obiceiul să se apropie de străinii din magazine și să intre în vorbă : „Bună ce mai faci ?" O dată am fost la restaurant. A intrat în vorbă cu picolo care ne servea. Khalid s-a enervat și a strigat la ea : „Întoarce-te și ține-ți gura !" După tonul vocii îți pot spune că în mintea lui credea că fetița nu trebuie să vorbească sau să privească în față un bărbat străin. A privit-o în așa fel încât i-am citit asta în ochi. Fetița n-a înțeles ce se întâmplă, dar eu am înțeles-o prea bine.

În afară de telefoanele lunare date în Iraq să vadă ce-i face familia, legăturile sale cu țara de baștină păreau că nu există. Nici pe ai lui nu-i văzuse din 1980. Deși musulman, nu părea să fie fanatic și nu respecta unele dintre preceptele cele mai simple. Rareori îi dezvăluia soției sale despre cultura în care fusese crescut.

În 1988, când se părea că războiul dintre Iran și Iraq se apropia de sfârșit, a exercitat unele presiuni asupra lui Mariann să se mute în Iraq „pentru un an", pentru a le permite copiilor să-i cunoască familia și, eventual, să se echilibreze din punct de vedere financiar.

Mariann știa că el se simte izolat de prieteni și numeroasa lui familie. S-a opus însă categoric mutării. Căzuseră de acord să-și crească cei doi copii în America, dar se temea că, odată sosiți în Iraq, el nu va mai vrea să-i lase să se întoarcă singuri.

— Îl încurajam să plece singur sau să-și cheme rudeniile în vizită în America. Fratele lui era cât pe ce să vină, dar a dat înapoi în ultima clipă. Cred că asta a fost picătura care l-a determinat pe Khalid să se decidă să întreprindă răpirea. Nu arăta niciodată ce simte, dar de data aceasta se vedea că-l supărase faptul că fratele său nu venise.

În 1990, prin martie, Khalid a fost concediat de la firmă. Pierderea slujbei a însemnat încă o legătură tăiată în viața sa și așa instabilă.

După plecare, în timp ce trecea în revistă hârtiile soțului ei și chitanțele telefonice, majoritatea lor fiindu-i trimise la o căsuță poștală, Mariann și-a dat seama că totul a fost planificat înainte cu doi ani, de pe când i-a propus pentru prima oară o excursie în Iraq și ea l-a refuzat. Între timp studiase articolele privitoare la răpiri apărute în presa locală. Hârtiile ce-i fuseseră necesare le obținuse de la Ambasada iraqiană încă din 1988 și cea mai delicată parte a pregătirilor o lăsase pentru ultimul moment : trecerea celor doi copii în pașaportul lui iraqian.

— După ultima întoarcere acasă, când Adora era încă foarte mică, mi-a spus de mai multe ori : „N-am să-mi părăsesc niciodată copiii". Asta era hotărârea lui de neclintit. N-avea importanță ce s-ar întâmpla sau cine ar suferi din cauza asta ; el era hotărât să-și țină copiii lângă el. E convins că a făcut exact ceea ce trebuie, mi-a spus Mariann cu amărăciune. Și totuși au fost multe lucruri care ar fi putut să-mi dea de bănuit : Acum, că trec în revistă toate cele întâmplate, îmi dau seama că ar fi trebuit să bănuiesc ce avea să urmeze, au existat destule semne ce prevedeau așa ceva. Dar oricine l-a cunoscut înainte nu s-ar fi gândit niciodată că va lua copiii.

După pierderea lor, luni de zile Mariann a trăit chinuindu-se.

— Cei din jur spuneau că nu pot nici să-și închipuie cât îmi este de greu, iar eu le răspundeam că *nu vor* s-o facă fiindcă, dacă ar face-o, li s-ar sfâșia inima de durere. Pentru că acesta este cel mai rău lucru ce ți se poate întâmpla. Mă simțeam ca și când IRB (Serviciul Fiscal Internațional) ar urma să-ți verifice taxele sau ca și când te-ai afla în minutele premergătoare unui accident de mașină : sentimentul că ceva cumplit urmează să se întâmple ; și eu simțeam asta în fiecare zi.

Mariann a început să vomite după fiecare masă. Nu putea ieși din apartament fără să nu înceapă să plângă. Dacă ieșea cu mașina să ia puțin aer, putea oricând să înceapă să plângă din cauza vreunei amintiri. Fetița o

însoțea în gând peste tot, așa că se întorcea acasă de-abia mai văzând drumul. Uneori o cuprindea un sentiment de neliniște dat de speranța, fără nici o rațiune, că soțul și copiii ei s-ar fi întors. Bineînțeles că găsea casa goală.

Din lipsă de interes, a renunțat și la călătoriile de afaceri. Deși știa că nu are o slujbă sigură, Khalid luase toate economiile lor. Nu era în stare să se adune pentru a putea face față unui interviu în vederea obținerii unei slujbe. Ajunsese în așa hal încât prietena ei, Lee Bellas, o suna zilnic pentru a se convinge că mai există.

— Mă întreba ce am de gând să fac în ziua aceea și eu îi răspundeam mereu : nimic ! Începea să mă dădăcească :

— Nu, azi nu stai de pomană. Suni întâi la Departamentul de Stat, apoi faci un duș și te îmbraci, după care treci pe la căsuța poștală (pe care Mariann o ținea pentru afaceri) și vii la mine după aceea să hotărâm ce să facem.

Cel puțin o dată pe zi suna la un telefon din Mosul, locuința unui frate de-al lui Khalid, un oraș foarte întins din nordul Iraq-ului. Era clar că soțul ei o evita. De cele mai multe ori nu răspundea nimeni, alteori răspundea o voce de copil, apoi legătura se întrerupea brusc. De câte ori și-a putut permite l-a rugat să telefoneze și pe Dawn McGlynn, care se ocupa de cazul ei din partea Departamentului de Stat, dar nici acesta n-a avut mai mult noroc.

În fine, în 31 iulie 1990, cu ajutorul activ al funcționarilor iraqieni, Khalid, într-o stare de nervozitate evidentă, a fost convins să-i întâlnească pe reprezentanții Statelor Unite ale Americii la Bagdad. La șase săptămâni de la răpire, Mariann a aflat că cei doi copii erau sănătoși.

Deși nu exista nici o lege sau putere care să-l poată constrânge pe Khalid să-i redea copii, Mariann a început să spere. Însărcinatul cu afaceri, Joe Wilson, al doilea în rang după ambasadorul April Gaspie, s-a dovedit dornic s-o ajute.

În 2 august Iraq-ul a invadat Kuweit-ul și Wilson, la fel ca mulți alții, a trebuit să se ocupe de cu totul alte probleme. De data aceasta Mariann era complet izolată, nemaiputând nici măcar să sune la Mosul.

— Am crezut că *nu poate fi mai rău*, dar se putea.

Urmărea buimăcită CNN (Cable News Network, rețea de televiziune prin cablu axată pe actualități) fără să se mai miște din casă. În cele șase luni care au urmat aceasta a fost principala ei activitate.

Auzind despre situația ei disperată, cei de la departamentele de actualități ale posturilor de radio și televiziune din Detroit, și mai târziu și cei de la CNN, au început s-o caute. Inițial Mariann n-a vrut să discute cu ei, dar Lee a îndemnat-o să colaboreze :

— Mariann, ai nevoie de ajutor și poate cineva de acolo va auzi povestea ta și te va putea ajuta.

Mai târziu s-a dovedit că expunerea difuzată de CNN a fost de un real folos : pe lângă faptul că a pus-o pe Mariann în legătură cu alte femei aflate în aceeași situație, a căutat-o cineva care lucra în cadrul rețelei de televiziune respective. Când CNN a întrerupt un discurs al lui Saddam Hussein, Mariann, avidă de orice știre, a sunat la ei la sediu, în Atlanta, și a protestat :

— Vrem să auzim *orice* se spune și apoi hotărâm singuri !

Nici Jos Wilson n-a uitat-o. În septembrie, când a făcut o călătorie la Mosul, unde era Khalid, a încercat să intre în legătură cu el.

— Nu era ceva ce ținea de sarcinile lui de serviciu. Nu fusese până atunci implicat în nici un caz de acest fel. A făcut-o din pură omenie, îmi spunea Mariann.

Khalid, deși impresionat de funcția înaltă a interlocutorului, a refuzat să-l întâlnească altfel decât pe „canalele oficiale iraqiene". lucru imposibil de realizat atunci.

În decursul aceleiași luni a intervenit o schimbare. Khalid voia să-și înscrie copiii la o școală din Mosul, dar avea nevoie de copiile de pe certificatele de naștere, din partea Departamentului de Stat. Wilson a propus

un târg : Ambasada îi va acorda certificatele dacă o sună pe Mariann.

După câteva zile, Mariann a răspuns unui apel telefonic și așa a auzit vocea lui Wilson :

— Soțul tău este aici și vrea să-ți vorbească.

Tonul lui Khalid era de o indiferență impertinentă :

— Bună, ce mai faci ?

Mariann și-a stăpânit enervarea și a urmat sfatul celor de la Departamentul de Stat :

— Vorbește-i cât mai frumos și lasă deschisă conversația. Dacă-l contrazici n-are să te mai sune !

După ce a aflat că cei doi copii sunt sănătoși și merg la școală, Mariann l-a întrebat dacă poate merge și ea la Mosul.

— Bineînțeles, i-a răspuns el grăbit.

De fapt asta și voia. S-au înțeles ca Mariann să încerce să obțină viza prin Ambasada iraqiană care mai funcționa la acea dată în Washington, urmând ca, dacă va întâmpina greutăți, Khalid să încerce s-o ajute.

Acum avea și Mariann un scop în viață. Pentru a-și plăti călătoria a vândut tot ce avea, apoi și-a lichidat afacerea pentru cinci mii de dolari. S-a mutat din apartament la familia fratelui ei, Tom, și a cumnatei, Mary Ann Smith. Și-a cumpărat bilete de avion spre Bagdad, dar în octombrie a trebuit să abandoneze totul. Ambasada iraqiană a informat-o că era necesară o invitație formală din Bagdad, altfel nu-i putea acorda viza. Ulterior, a aflat că din cauza crizei nu se aprobă nici un fel de vize fără autorizarea lor de către un cetățean iraqian, în cazul de față, soțul ei. Khalid a luat legătura cu ea pe la sfârșitul lui octombrie, din sediul Ambasadei Americane din Bagdad și a asigurat-o că „o va ajuta" de acolo. I-a cerut să aștepte să o sune și să fie gata de plecare.

Așa că a așteptat..., a așteptat..., dar săptămânile treceau și nu mai primea nici o veste. Mariann a avut din nou o cădere psihică când Statele Unite s-au hotărât să acționeze după ce președintele Bush n-a reușit să determine retragerea trupelor iraqiene din Kuweit.

— Venea Crăciunul și la televizor erau toată ziua reclame cu copiii pentru care totul era minunat. Și așa nu mă prea împac cu atmosfera de sărbători ; mă simțeam atât de îngrozitor încât nu credeam că am să mai pot îndura.

În 21 decembrie Khalid a sunat, în sfârșit, cu vești bune : viza ei era aprobată. Mariann l-a întrebat dacă erau și copiii lângă el. I-a răspuns că Adam tocmai a ieșit afară la joacă. Am început să plâng ·

— Du-te și adu-l, te rog, la telefon. Adu-mi-l, vreau să-l aud. Nu mai vorbise cu ei de șase luni. Adam a venit la telefon și m-a salutat. Am început să plâng, dar el mi-a spus că el și Adora sunt bine, sănătoși. Auzeam vocea lui Khalid spunându-i ce să zică : nu are nici un fel de probleme cu astmul și mă iubește, îi e dor de mine, vrea să vin la ei cât pot de repede. Am apucat să vorbesc zece minute cu el înainte ca legătura să se întrerupă.

În dimineața de 25 decembrie, la ora trei dimineața, a trezit-o un telefon de la Ambasada Irakiană :

— Crăciun fericit ! Vi se acordă viza.

Mariann nu-și revenea din uimire în timp ce bărbatul îi dicta un număr de telex pe care trebuia să-l folosească la Washington.

— Mă gândeam că e o glumă. De fapt era adevărat, dar întreaga realitate din jur stătea pe nisipuri mișcătoare.

A cumpărat un bilet pentru primul zbor la Amman pentru 12 ianuarie, dar îi rămăseseră atât de puțini bani încât i s-a făcut frică să nu rămână cumva blocată acolo, la numai cinci sute de mile de Bagdad. Călătoria de la Amman la Bagdad urma să fie rezolvată acolo, deoarece nici o companie din America nu asigura obiecte până în Iraq. În același itimp știa că programul ei era periculos de apropiat de data ultimativă dată de președintele Bush. Acesta stabilise ziua de 15 ianuarie ca termen final până la care Hussein să-și retragă trupele din Kuweit.

În ziua în care Mariann trebuia să plece în Iordania, Statele Unite și-au închis Ambasada din Bagdad

În aceste condiții nu mai putea pleca, întreg traficul aerian civil spre Iraq fiind suspendat, Khalid, care acum telefona mult mai des, i-a spus :

— Așteaptă până se termină războiul, oricum, nu durează mai mult de două săptămâni. Nu-ți fă griji, copiii sunt în cel mai sigur loc posibil.

Lui Mariann nu-i venea să-și creadă urechilor.

— *Îmi spunea că sunt în siguranță în plină zonă de război !*

Ceea ce Khalid nu i-a spus era că Adam și Adora se aflau împreună cu alte cincizeci de rudenii la o fermă în afara orașului. Se mutaseră acolo pentru perioada războiului. Adevărul nu era chiar atât de liniștitor pe cât voia el s-o lase să înțeleagă. Timp de patruzeci și trei de zile, în vreme ce temperatura coborâse sub 40 de grade F, ferma n-a avut nici curent electric, nici apă curentă sau petrol lampant pentru iluminat și încălzire. În timp ce stătea lipită de micul televizor Hitachi din dormitorul ei, Mariann se simțea mai neajutorată ca niciodată. Atâta vreme cât relațiile diplomatice erau rupte nimeni nu putea face nimic, nici măcar Joe Nilson, obligat de astfel să părăsească Bagdadul. Singurul lucru pe care îl putea face era să aștepte cu ochii ațintiți pe ecran. Nu putea dormi mai mult de trei—patru ore pe noapte.

În seara zilei de 16 ianuarie, după un somn de o jumătate de oră, a aprins iar televizorul. Sunetele și imaginile văzute prezentau primul raid aerian aliat care a bombardat Bagdadul. S-a dus acasă la Lee și amândouă au urmărit știrile întreaga noapte. Din acel moment Mariann a încercat să fie tot timpul în apropierea unui televizor deschis.

— *Trebuia* să urmăresc totul, mi-a mărturisit ea. N-aveam de ales, fiindcă, dacă n-o făceam, imaginația mea o lua imediat razna și-mi închipuiam cele mai îngrozitoare lucruri în legătură cu ce li s-ar putea întâmpla copiilor.

Toate legăturile cu Khalid fiind întrerupte, Mariann se străduia să afle tot ce se putea, deși avea să-și dea seama că informațiile erau trunchiate. Cu toate că sub-

urbiile Detroitului erau locuite de cea mai numeroasă populație de etnie arabă de pe teritoriul Statelor Unite, biblioteca publică a orașului nu avea nici un fel de cărți despre Iraq scrise după 1972, anul venirii la putere a lui Saddam Husein. Totuși a găsit o hartă detaliată pe care a fotocopiat-o și a afișat-o în dormitorul ei, împreună cu copiile făcute după articole din ziare și reviste.

— Mi-am făcut propriul meu centru de informații, în așa fel încât să pot urmări evenimentele.

Informațiile despre Mosul erau puține, cu toate că era al treilea oraș ca mărime din Iraq. Acest vid i s-a părut și mai greu de suportat în primăvara următoare, când revoluția kurdă s-a întins până la mai puțin de cincizeci de mile de locul unde se aflau copiii. Într-o zi, pe când trecea în revistă programele de pe canalele de televiziune, a dat peste un program de știință al sindicatului creștin despre împrejurimile ruinelor de la Ninive. A văzut astfel pentru prima oară clădirile joase, din beton, de pe râul Tigru, fără nici o diferență vizibilă între suburbii și centrul orașului.

— Arată ca orașele antice, i-a spus ea lui Lee. Din acel moment s-a simțit mai aproape de copiii ei, cu toate că nu-i putea nici îmbrățișa, nici nu le putea vorbi. Putea însă să-și imagineze viața lor de fiecare zi.

Pentru Mariann cea mai bună zi era descurajantă, iar cea mai rea o putea aduce în pragul disperării. Când Iraqul a trims rachetele Scud asupra Israelului, i-a fost teamă că acestea vor continua atacând fără discernământ populația civilă din Iraq, sau că acestea vor constitui preliminariile celui de-al treilea război mondial. Ziua de naștere a lui Adam, care împlinea nouă ani pe treizeci ianuarie, a trecut și bombele continuau să cadă. Cea de-a cincea aniversare a Adorei, la douăzeci si patru februarie, a coincis cu începutul războiului terestu.

— Pentru mine probabil că asta a fost cea mai neagră zi, își amintește Mariann. Habar n-aveam dacă mai trăiau sau fuseseră bombardați. Mă plimbam cu

mașina fără vreo țintă, numai ca să-mi găsesc ceva de făcut. Am plâns toată ziua și toată noaptea, fără să mă pot opri.

În martie se împlineau șase luni de când locuia „temporar" la fratele ei. Nu avea nici slujbă, nici copii, nici cămin și se simțea înstrăinată în propria ei țară, respinsă de atmosfera încărcată de steaguri și banderole galbene. Cu toate că nu era o admiratoare a lui Saddam, Mariann s-a trezit de partea Iraqului din cauză că fetița și băiatul se aflau acolo.

— Pe toată durata războiului m-am simțit foarte singură. Toți spuneeau că este un război drept, dar eu gândeam : cum drept, atâta vreme cât copiii mei pot fi uciși de o bombă americană ?

De la răpire viața ei trecea dintr-o criză în alta : invazia iraqiană, problemele legate de obținerea vizei, probleme financiare, bombardamentele, războiul terestru, luptele dintre trupele iraqiene și guerilele kurde. De câteva ori, în fiecare etapă, când CNN arăta ultimele imagini pe care le obținea privind rezultatele devastatoare ale războiului, lui Mariann i se făcea teamă că ar putea vedea trupurile ciopârțite ale copiilor ei scoase de sub dărâmături. A ajuns atât de zdruncinată încât i-a mărturisit prietenei ei, Lee :

— Aș fi vrut mai degrabă ca cei doi copii să fie morți decât acolo. Mă simțeam îngrozitor când îmi doream asta, dar îmi spuneam : dacă ar fi morți i-aș putea jeli și aș merge mai departe. Atâta vreme cât nu știu nimic despre ei, îi jelesc la nesfârșit.

Chiar dacă Mariann vedea viitorul în negru, au existat și evenimente ce au menținut-o la suprafață. Primul dintre ele apăruse în noiembrie 1990, când a participat la seminarul privind răpirile parentale internaționale, sponsorizat de biroul senatorului Riegle. Pe măsură ce îi asculta pe vobitori, și-a dat seama că problema era mult mai obișnuită decât crezuse. Cel mai mult a impresionat-o Christy Khan, care a subliniat importanța sprijinului pe care trebuie să-l obțină fiecare femeie aflată în situația ei de la comunitatea musulmană locală.

Pentru Mariann, ziua aceea a fost deosebit de grea și nu s-a oprit din plâns cât timp a vorbit Christy. Ceva mai târziu, Christy s-a apropiat de ea și i-a spus :

— Am vrut să vin aici și să te strâng în brațe, să-ți spun să nu te lași doborâtă de el.

Și-au lăsat una alteia numerele de telefon și peste o săptămână și ceva au mers împreună la Imam Mardini, conducătorul musulman din Detroit, la care-și făcuse și ea jurămintele islamice.

— Îmi era frică să merg singură ; niciodată nu mai vorbisem cu un Imam. El s-a purtat foarte frumos cu mine și a fost realist. Dintre toți oamenii pe care i-am întâlnit vreodată, el este cel mai înțelegător și mai doritor de pace.

Imamul avea și el probleme : sentimentele anti-arabe din comitat erau în creștere și centrul musulman pe care-l conducea tocmai fusese atacat pentru a doua oară. I-a cerut lui Mariann să-i lase timp să poată lua legătura cu anumite persoane din Iraq prin care s-o ajute. I-a spus că modul în care a acționat Khalid nu este acceptat de învățătura islamică, în cultura lor valoarea cea mai importantă având-o viața de familie.

În ianuarie, CNN au adus-o pe Mariana la locuința mea pentru realizarea unui interviu în cuplaj. Citise cartea *Numai cu fiica mea* la puțină vreme după răpire, trecând peste unele detalii ce i-ar fi produs emoții prea puternice.

— Când am întâlnit-o pe Betty i-am spus că parcă aș cunoaște-o deja. Toată lumea ne confunda, din cauza unor similitudini : încurcau Iranul cu Iraqul în mod constant. De când am început să colaborez cu programul local de știri, fiecare m-a întrebat : „o cunoști pe Betty Mahmoody ?"

A observat că atât eu cât și Christy scoteam la suprefață ceea ce era pozitiv în hățișul dificultăților. Eu demonstrasem cât fusese de important să am încredere în compatrioții lui Moody, prieteni ce m-au ajutat să scap împreună cu Mahtob. Nu i-am prezentat niciodată pe iranieni după modele stereotipe și nici n-am negat ascendența fiicei mele pe linia paternă.

— Asta a avut o influență deosebită asupra felului în care am început să abordez problema, mi-a explicat Mariann, fiindcă poți alege multe variante. Te poți înfuria devenind agresiv sau obraznic și răutăcios sau te poți complace în această situație. Când Khalid mi-a luat copiii, am fost la fel de furioasă ca oricare alta în locul meu și aș fi putut face tot felul de declarații în presă pe seama lui, dar m-am abținut. Oamenii ca Betty și Christy mi-au repetat că spălatul rufelor murdare nu se face în public dacă-mi vreau copiii înapoi acasă.

În timpul acelei întâlniri mijlocite de CNN am încercat s-o încurajez. Când reporterul m-a întrebat dacă i-aș putea da vreun sfat, am răspuns :

— Dacă Mahtob ar fi acolo, aș merge acolo.

Discuția aceea, la fel ca premiera mondială a filmului *Numai cu fiica mea*, a determinat-o pe Mariann să reziste și să meargă mai departe. Ambele evenimente au determinat-o să spere într-un final fericit, deși a înțeles cu spaimă care e statutul fetelor în Iranul fundamentalist.

— Ceea ce m-a șocat cel mai tare a fost faptul că în Iran se consideră că fetele sunt apte de căsătorie între nouă și zece ani. Asta m-a zdruncinat. Mi se făcea rău când mă gândeam la fiica mea, neștiind cine o crește și ce fel de principii au cei cărora le fusese încredințată. Mai târziu mi s-a spus că în Iraq nu se întâmplă așa ceva, dar trebuia să văd cu ochii mei ca să mă pot liniști.

Dacă i-a fost greu să nu dea glas supărării ei, cu atât mai greu i-a fost să intre în legătură cu comunitatea iraqiană din Statele Unite ale Americii.

— Erau ultimii oameni pe care aș fi vrut să-i întâlnesc.

În martie 1991, după terminarea operațiunii „Furtună în Deșert", după ce n-a mai suportat să vadă copii iraqieni cerșind ceva de mâncare soldaților, Mariann mi-a spus :

— Trebuie să încerc să fac ceva. Nu mai pot sta așteptând.

Când a aflat la emisiunile de știri că organizația iraqiano-americană din zona Detroit, numită „Victimele războiului" (VOW), strânge bani pentru hrană și medicamente, Mariann s-o oferit voluntar să-i ajute.

Grupul avea nevoie de ajutor deoarece trei voluntari tocmai plecaseră în Iraq, ducând alimente și scrisori de la rudeniile din America. I-au propus să meargă la ei să răspundă la telefonul din biroul organizației.

La început Mariann trecea o dată sau de două ori pe săptămână, dar în aprilie lucra la birou de luni până vineri, șapte ore pe zi. Cererea de informații era enormă și Mariann se simțea bine acolo, în mijlocul evenimentelor, având acces la cele mai proaspete informații privind condițiile de viață din Iraq. Munca acolo avea și unele neplăceri. Cu toate că toți cei din birou cunoșteau engleza, între ei vorbeau în arabă sau în caldeeană, dialect vorbit de catolicii iraqieni. Mariann se simțea exclusă din discuțiile lor.

— Dar mi-am amintit sfaturile lui Betty și ale lui Christy și am făcut efortul de a-mi continua munca zilnică.

În timp, Mariann a avut o experiență remarcabilă : în ciuda barierelor lingvistice a apărut între ei un sentiment de înțelegere ce se adâncea tot mai mult. Fiecare dintre cei ce lucrau în VOW era de acord că felul în care procedase Khalid nu a fost corect, că n-ar fi trebuit să ia copiii ; și cu încetul s-a dovedit că Mariann avea multe în comun cu colegii de muncă : rude la ananghie, oroare față de rezultatele bombardamentelor și frica de a-și exprima deschis dezaprobarea față de războiul recent încheiat de teamă să nu fie considerați americani neloiali.

Pe măsură ce săptămânile treceau munca ei a devenit o sursă de revelații reciproce. În vreme ce iraqienii au ajuns la concluzia că Mariann nu are o atitudine ostilă față de poporul lor și au început s-o accepte ca pe una de-a lor, ea, la rându-i, a încetat să-i mai considere pe fiecare dintre ei un alt Khalid așa că sentimentele lor de încredere s-au întâlnit la jumătatea drumului.

În timpul unei conversații avute cu Wala Kachaco, o femeie ce lucra pentru Federația Chaldeeană într-un birou aflat vizavi de cel al organizației VOW, aceasta i-a spus :

— Știi, dacă în timpul războiului te-aș fi văzut ca pe o americancă, aș fi făcut totul ca să te îndepărtez de aici.

— Înainte de război astea erau și sentimentele mele față de arabi, dar am trecut amândouă peste asta și ne-am cunoscut mai bine, de aceea am devenit bune prietene.

Unul dintre cei mai buni prieteni ai ei a fost vicepreședintele grupului, Shakir Al-Khafayi, un arhitect liniștit și neobosit care aranja și supraveghea călătoriile spre Iraq. În mai i-a parvenit o scrisoare de la Khalid, trimisă în martie, în care acesta o anunța că au reușit să scape nevătămați și sănătoși din război. Asta însă nu era suficient ca s-o liniștească. L-a rugat pe Shakir s-o ajute să facă o călătorie în Iraq. Trebuia să fie lângă copii și se simțea pregătită să-și trăiască restul vieții acolo, dacă nu s-ar fi putut altfel. Acesta a fost de acord. Mariann s-a alăturat unei delegații ce se pregătea să plece la sfârșitul lui iunie.

Un funcționar de la Departamentul de Stat a făcut totul ca s-o convingă să renunțe :

—— Ca să te duci în Iraq trebuie să fii cel puțin nebună și chiar dacă vei reuși să intri acolo nu ai nici o șansă să mai ieși.

După asta Mariann a refuzat să mai discute cu cei de la Departament.

— Nu mai puteam asculta alte argumente împotrivă. Mi-a fost și așa destul de greu să mă hotărăsc să plec. Habar nu aveam cum se poartă cu americanii sau dacă soțul meu nu s-a răzgândit cumva în privința plecării mele, sau dacă nu mă va ține prizonieră, așa cum pățise Betty, nu știam nici măcar dacă-mi voi putea vedea copiii, Dacă i-aș fi ascultat n-aș mai fi fost în stare să plec în acea călătorie.

Pe 26 martie, Christy Khan se întorsese din Pakistan având garantată custodia celor doi fii mai mari, deci, în ciuda celor ce i se spuneau de către juriștii de la Departamentul de Stat, se mai putea.

Deși se hotărâse, Mariann lupta zi de zi cu incertitudinea și spaima.

— Programele de radio și televiziune prezentau totul ca pe o poveste cu zâne : priviți o mamă care-și iubește atât de mult copiii încât vrea să riște totul și să meargă să locuiască în Iraq. Nu era deloc așa. La început am spus că aș fi dorit să merg și asta fiindcă mă simțeam

presată din toate părțile s-o fac, mai ales din partea mass-mediei. Acum, că mi se oferea șansa, mi-am spus că *ar fi mai bine să plec*, deoarece toată lumea se aștepta să fac asta. Un an întreg n-am găsit nici soluția, nici convingerea că este bine într-un fel sau altul. A fost greu de suportat această stare, deoarece am crescut într-o familie cu viața bine organizată și foarte calculată. Nu semăna deloc cu o poveste, mai degrabă cu un coșmar.

Shakir era un om atât de bun pe cât îl arătau vorbele sale. Nu numai că a obținut pentru Mariann o viză sub auspiciile Semilunii Roșii iraqiene, dar i-a făcut rost și de trei sute de dolari pentru chetuielile de la Amman, de unde urmau să-și continue călătoria cu un autobuz. După șaptesprezece ore de mers cu autobuzul, inslusiv patru ore de întârziere la punctul de trecere de la granița iordaniană, grupul VOW a ajuns la Bagdad. Era pe data de 1 iulie, într-o zi de luni. Marți Mariann s-a ocupat de localizarea copiilor. Singurul fir era o pensiune unde Khalid i-a spus că obișnuia să tragă atunci când venea în călătorie de afaceri. Recepționerul, recunoscând numele lui Khalid, i-a promis că încearcă să-i transmită mesajul la Mosul. În timpul acestor drumuri și după, comparându-și observațiile cu ale celorlalți membri din grup, Mariann și-a făcut o imagine privind impactul acțiunii „Furtună în Deșert" asupra capitalei iraqiene. Patru dintre cele cinci poduri de peste Tigru nu se puteau încă folosi, ceea ce făcea ca traficul să se aglomereze în arșița copleșitoare. Toate clădirile importante din jurul hotelului lor, celebrul Al Rashid, de unde CNN transmisese știri pe toată durată războiului, erau afectate de bombardament. Nenumărate locuințe, inclusiv un întreg cartier din apropiere, fuseseră distruse de o bombă ce avusese ca destinație podul. Din cele spuse de Shakir, se pare că o singură bombă omorâse cinci sute de oameni. Câteva spitale așezate de-a lungul râului avuseseră aceeași soartă. Ruinele fostelor magazine și restaurante puteau fi întâlnite la tot pasul.

În aceeași seară, la o oră târzie, Mariann s-a dus cu grupul la un restaurant din oraș, luminat cu ajutorul lumânărilor din cauza unei pene de curent. În jurul orei

unsprezece, un bărbat s-a apropiat de masa lor și a întrebat de ea. Acest bărbat misterios i-a spus în arabă că reușiseră să dea de soțul ei care a doua zi va veni împreună cu copiii s-o ia și pe ea. Mesajul trimis prin recepționerul de la pensiune ajunsese la destinație. Mariann nu mai avea astâmpăr la gândul că, în sfârșit, își va vedea copiii. A început să plângă și celor din jurul ei, chiar și irakienilor, care rareori își dezvăluie emoțiile în prezența străinilor, li s-au umezit ochii.

Miercuri dimineața la ora zece, în holul grandios al hotelului Al Rashid, Mariann aștepta neliniștită. Brusc s-a întors și... familia se afla exact în spatele ei. Și-a strâns copiii la piept pentru prima oară după un an. Holul zumzăitor a amuțit și toți ochii s-au întors spre ei. Adora, o fetiță zburdalnică, cu fața în formă de inimă și un păr bogat, negru ca tăciunele, părea puțin nesigură, dar a răspuns îmbrățișării mamei sale. Adam, care era un băiețel slăbuț dar cu zâmbet dulce pe fața ce lăsa să i se vadă dinții schimbați, o privea fix, ascunzându-și reprosul sub un zâmbet silit.

Mariann a rămas șocată de schimbarea lor. Deși bine îmbrăcați și arătând destul de bine, veselul Adam părea timorat, iar Adora uitase aproape toată engleza și răspundea întrebărilor emoționate ale mamei ei cu priviri întrebătoare.

Khalid i-a explicat cerându-și parcă scuze :

— Nu vorbește englezește. Am încercat să vorbesc eu cu ea englezește, dar toți ceilalți vorbesc în arabă.

— Sper ca lucrurile să se schimbe acum că sunt aici, i-a spus Mariann pe un ton hotărât.

Nu era deloc mulțumită și nu-și uitase resentimentele față de Khalid, dar nu putea nici să nu recunoască faptul că se bucura să-l întâlnească. Fața lui era cunoscută în această lume nouă, o legătură cu trecutul și căminul ei. Nu-i era prea clar ce sentimente nutresc unul față de celălalt — Khalid nu fusese niciodată un om prea demonstrativ și Mariann nici nu se aștepta să-l găsească schimbat — dar îndrăznea să spere că-și vor putea reface căsnicia.

— Dacă nu asta ar fi fost ceea ce vreau, ți-aș fi trimis hotărârea de divorț prin poștă și nu ți-ai mai fi văzut co-

piii niciodată, i-a spus el la puțin timp după întâlnire. Dar nu asta am vrut să fac. Știu că ei au nevoie de tine. însă voiam ca tu să fii aceea care să vină la ei.

După acest mic discurs, Khalid s-a odihnit puțin în camera de hotel în care stătea Mariann, timp în care copiii s-au jucat cu darurile primite. În aceeași după-amiază au încărcat bagajele și cei patru s-au urcat într-o Toyota Corolla, alături de fratele și nepoțica lui Khalid, veniți și ei s-o întâmpine pe Mariann. Adora, care cres-cuse patru inci și cântărea cel puțin cincizeci de livre s-a cuibărit în brațele mamei sale și a dormit tot timpul.

După un drum de patru ore prin arșiță, într-un peisaj dezolant, au ajuns la Mosul. Prima impresie n-a fost prea grozavă. Spre deosebire de Bagdad, orașul nu avea pic de verdeață. După ce, cu câteva luni în urmă, ploile de primăvară încetaseră să mai adape pământul, orice urmă de viață vegetală dispăruse. I se spusese că Mosul, situat la altitudine și așezat la o latitudine mai nordică decât Bagdadul, are o climă mai rece. Acum înțelegea ce voiseră să spună : în timp ce la Bagdad te topeai la 115 grade F, aici te înăbușeai și transpirai la 100 grade F. Gândindu-se la pantalonii marinărești și la bluzele negre pe care și le împachetase, au trecut-o nădușelile.

Pe măsură ce se apropiau de locuința închiriată de soțul ei, cartierul era tot mai adâncit în întunericul nopții. Ici și colo se zărea câte o locuință luminată de becuri pâlpâitoare, primind energie de la generatoare proprii.

— Fir-ar să fie, a bombănit Khalid, iar au luat curentul !

Mașina a înaintat încet până în apropierea unei porți de fier în fața căreia s-a oprit. În casa de beton din spatele porții Khalid și copiii locuiau împreună cu mama lui. După ce au coborât din mașină, s-au îndreptat spre un patio acoperit cu țiglă, aflat în spatele casei, unde au fost primiți cu multă căldură de vreo douăsprezece persoane adunate acolo ca s-o întâmpine. Mariann s-a așezat pe o pernă, încercând să se acomodeze cu lumina slabă împrăștiată de o lampă cu petrol. După zece minute, Khalid s-a ridicat în picioare :

— Mă întorc în câteva minute ! și nu s-a mai întors timp de o oră și jumătate, lăsând-o să facă față unei

avalanșe de întrebări în arabă, puse cu asemenea viteză încât bietul Adam nici nu apuca să le traducă pe toate.

— Iar pleacă și mă lasă singură, se gândea Mariann cu amărăciune.

Transpirată și obosită, l-a rugat pe Adam s-o conducă la baie. În vreme ce-l urma pe băiat, folosind o lampă ca să lumineze drumul, acesta a prevenit-o că ceea ce numeau ei acolo baie nu semăna cu baia de acasă.

— Adică ? Ce vrei să spui ?

— Băile de aici nu seamănă cu băile de acasă ! a repetat copilul.

Orice i-ar fi spus, n-ar fi putut-o pregăti pentru ceea ce a întâmpinat-o când au deschis ușa băii : o gaură urât mirositoare practicată în dușumea și lipsită până și de sistemul de spălare cu jet de apă, care era standardul de igienă al clasei mijlocii din Mosul. A ieșit împleticindu-se, fără să fi avut curajul s-o folosească.

Când, în sfârșit, Khalid s-a întors, Mariann nu și-a mai putut stăpâni enervarea. I-a spus să intre cu ea în casă, unde, odată singuri, a explodat :

— Nu-mi vine să cred că ești în stare să locuiești în asemenea condiții. Cum ai putut pleca din Michigan unde te plângeai tot timpul că nu șterg praful suficient de des, și să vii să trăiești în asemenea condiții ?

Khalid a făcut pe supăratul. Nu așa-și închipuise el prima lor noapte împreună. Știa că locuința nu era prea grozavă, căutase toată luna trecută una mai bună, dar nu-i ajunseseră banii.Embargoul impus de ONU a făcut ca planurile lui privind deschiderea unei firme de import-export să dea greș. Mașina Toyota era împrumutată, el nepermițându-și să aibă o mașină proprie. În vremuri mai bune surorile și frații lui l-au ajutat cât au putut, dar și situația lor materială se înrăutățise enorm în ultimii zece ani de războaie : la început cu Iranul, acum, de curând, războiul din Golf. Presat de împrejurări să-și câștige existența, Khalid își cheltuise întreaga energie și tot timpul disponibil punerii la punct a unui magazin cu aparatură video pe care-l cumpărase pe mai nimic.

A doua zi dimineața, Mariann s-a trezit sub un cer lipsit de nori și dogorind ca un cuptor încins și, pentru prima dată, a reușit să vadă mai bine orașul. Spre deose-

bire de Bagdad, Mosul suferise doar stricăciuni ușoare, deși o bombă distrusese o casă chiar în apropierea celei a fratelui lui Khalid, și una dintre nepoatele lui fusese rănită de un șrapnel în timp ce privea împreună cu alți copii luminile care sfârtecau cerul.

Chiar și după încetarea luptelor, războiul a afectat pe mai departe fiecare aspect al vieții din Mosul. Sistemul electric avea câte două-trei căderi pe zi, durând de fiecare dată până la șase ore. Apa potabilă era închisă zilnic timp de trei până la cinci ore, o tortură greu de îndurat în căldura verii. S-a întâmplat ca o întrerupere neobișnuit de lungă a curentului să fie urmată de oprirea apei, care a durat toată noaptea. Ca urmare, instalațiile de aer condiționat au fost scoase din funcțiune o zi și o noapte, ceea ce a făcut ca acea zi să rămână bine fixată în memorie.

— Am spălat patio-ul cu apă rece și apoi am întins saltelele ca să culcăm copiii, își amintește Mariann. Pe un întuneric de catran, o sută cincizeci de copii speriați se văietau întruna lăsându-mi în memorie cel mai dureros sunet pe care l-am auzit vreodată.

Războiul a întrerupt un alt serviciu municipal vital : vidanjarea rezervoarelor de sub băile populației. Ca urmare, murdăria s-a revărsat pe străzi și chiar a inundat unele dintre ele : un șuvoi verde, împrăștiind mirosuri pestilențiale, pe care trecătorii încercau să-l sară.

Pe Mariann a cuprins-o un sentiment de izolare din ce în ce mai dureros. Tovarășii ei de călătorie de la VOW aveau baza la Bagdad. Poșta devenise inoperantă, iar sistemele de telecomunicații erau distruse. Mariann nu avea nici o posibilitate de a intra în legătură cu familia din Statele Unite. Știrile de la televizor erau, bineînțeles, în arabă. Îi lipseau știrile transmise prin CNN. Stațiile erau folosite numai pentru a transmite periodic, în diferite aranjamente, melodia preferată a lui Saddam Husein, „My way" (Calea mea) interpretată de Frank Sinatra. Ziare din Vest nu existau așa că Mariann nu putea evalua zvonurile care circulau în legătură cu războiul. Programul de lucru al lui Khalid nu era de natură să ajute la îmbunătățirea atmosferei. Și acum, când se ocupa de afaceri, ca și în timpul studiilor, lipsea foarte mult. Pleca la magazin la opt dimineața, la prânz venea acasă pentru o pauză de două ore (când curentul era întrerupt cu regularitate), apoi se întorcea la magazin unde rămânea până la zece și jumătate seara. Când sosea acasă era obosit, irascibil și la fel de tăcut ca întotdeauna. Acest program dura șapte zile pe săptămână ; nici aici, la fel ca în Statele Unite, nu era religios și ca atare nu respecta sabatul musulman.

Într-un fel, observa Mariann plină de năduf, viața lor de familie se desfășura la Mosul aproape la fel ca în Statele Unite. Ajunsese să urască programul acesta, aici, ca și acolo.

În cea de-a treia zi de la sosirea ei, Khalid i-a spus că la întoarecere, la prânz, va aduce ceva de mâncare. După-amiaza a venit și a trecut, fără ca el să apară. Singurul aliment din casă era o pâine pîța înghețată și niște frunze de viță pe care copiii n-au vrut să le mănânce. Mariann știa că soțul ei nu făcea niciodată de mâncare și, ca atare, până la venirea ei, copiii mâncaseră de obicei la cumnata lui Khalid, pe nume Sageta. Habar n-avea unde locuiește și, oricum, fusese avertizată să nu se plimbe singură prin oraș. Datorită războiului delincvența și criminalitatea crescuseră foarte mult și hainele occidentale — în Iraq acoperirea capului nu era obligatorie — ar fi atras asupra ei atenția, lucru deloc de dorit.

— Stăteau cu toții întinși pe pat. Nici unul dintre noi n-a mâncat nimic toată ziua. Am plâns și eu alături de copii, până am adormit toți trei.

Când Khalid a venit acasă, seara târziu, Mariann i-a reproșat neglijența. Și-a cerut scuze și a promis să rezolve problema. El, personal, n-a adus niciodată nimic de mâncare, dar rudeniile lui, câte zece-cincisprezece deodată, au început să-i viziteze zilnic, de dimineața până în miez de noapte. Pregătirea mâncării era încă întâmplătoare : nimeni nu se preocupa de această problemă, dar raționalizările îi lăsau pe toți fără orez și făină la sfârșitul fiecărei luni. Cel puțin Adora și Adam nu plângeau de foame.

Cu timpul, atenția familiei a devenit obositoare pentru Mariann. Având două sute de rudenii pe o rază de cinci mile, cei doi soți rămâneau foarte rar singuri. Mariann i-a spus că are nevoie de puțin timp doar pentru ea și

copii, astfel încât să se cunoască și să reînnoade legăturile care fuseseră rupte.

— Eu nu-i invit, i-a replicat Khalid, dar nu li se poate spune să nu vină, fiindcă asta ar fi o grosolănie de neiertat.

Excepție făcea Sageta care era plină de tact și-și limita întotdeauna durata vizitelor la o oră. Ea era și singura dintre rudenii care vorbea englezește.

După ce s-au uitat împreună la fotografiile aduse din Michigan, i-a spus :

— Trebuie să simți mult lipsa alor tăi, dar de acum înainte eu am să fiu sora ta !

Chiar și această relație avea un gust ușor amar. Sageta avusese grijă de copii când tatăl lor era la lucru. Adam n-o uitase pe Mariann, dar Adora era suficient de mică să înceapă să facă confuzii și să-i spună din când în când „mamă".

— Când am sosit acolo, Sageta mi-a spus că Adora „are o mamă în Iraq și una în America." I-am spus că Adora, din punctul meu de vedere, are o singură mamă : pe mine, dar fetița o îndrăgise pe Sageta fiindcă avusese grijă de ea ca de propria ei fiică, ceea ce a fost un mare noroc. Dar pe mine, recunosc, mă durea foarte tare lucrul acesta.

La sfârșitul primei săptămâni în Iraq, Khalid a anunțat-o, mândru nevoie mare, că închiriase pentru o săptămână un apartament într-un oraș turistic, redenumit de curând Saddam Dam, situat la cincisprezece mile nord de Mosul. Apartamentul modern, cu instalații occidentale și mai ales apă caldă curentă și duș, a încântat-o pe Mariann, până în clipa în care a început să audă zgomotul bombardierelor americane venite din Turcia într-un zbor de recunoaștere. Avioanele zburau atât de jos încât cei aflați în vacanță puteau citi numerele înscrise pe aripile lor. Toată lumea s-a oprit să le privească, până și copiii care se jucau în piscină. Aceste incidente erau greu de îndurat pentru Adora care era atât de înspăimântată încât închidea ochii chiar și atunci când apărea unul pe ecranul televizorului. Adam i-a povestit că, înainte de sosirea ei, bombardierele americane făceau raiduri zilnice deasupra fermei unde locuiau ei.

— Și voi ce făceați ?

— Eu număram avioanele !

Lumea era înspăimântată că Statele Unite își vor relua bombardamentele. Când, doar după trei zile, au apărut două elicoptere militare înarmate la câteva sute de picioare de ferestrele apartamentului lor, familia Saieed și-a întrerupt șederea în stațiune.

Întoarsă la Mosul,Mariann s-a trezit prinsă din nou de rutina zilnică. Plictiseala era cel mai puternic inamic, încât a ajuns să citească a doua oară un roman de cinci sute de pagini, singurul pe care-l adusese cu ea. Pentru a scurta ziua, ea și copiii se sculau cât de târziu puteau, de obicei în jur de ora unsprezece. Deoarece camera copiilor nu avea aer condiționat, aceștia dormeau pe niște somiere în camera părinților.

Având puține jucării la îndemână, Mariann și copiii cântau tot felul de cântece și inventau jocuri, ca de exemplu să arunci ace cu gămălie într-o găleată.

O altă distracție o constituia un set de fotografii de acasă, pe care Mariann le-a adus cu multă prudență, ca nu cumva să-l enerveze pe Khalid. Pe Adam l-a surprins cel mai mult o fotografie a verișoarei lui, Andreea, prietena lui preferată.

— E atât de frumoasă ! a spus privind fotografia fetiței de șase ani. Aș vrea s-o văd.

Nu-i venea să creadă că atât de mult crescuse Christina, sora mai mică a Andreei.

Sentimentele puternice pe care le nutrea Adam față de fetițe erau reciproce. La un an de la răpire, Andreea a fost găsită în pătuț plângând :

— Mi-e dor de Adam și de Adora !

Pe Mariann o durea să constate cât de puțină continuitate era în viața copiilor ei.

— Ce-ați făcut de ziua ta de naștere ? l-a întrebat ea pe băiat.

— Habar n-am când a fost, mami !

Nici măcar nu li se spusese. Când i-a reproșat lui Khalid această neglijență, el i-a răspuns că n-au avut nici un motiv să sărbătorească ziua de naștere.

În mijlocul după-amiezii, când se lua curentul și instalația de aer condiționat nu mai funcționa, scăpau de ae-

rul închis din casă ieșind pe terasă, la umbra minimă oferită de acoperișul înalt al patio-ului. Aici avea loc cel mai important eveniment al zilei : spălarea hainelor cu mâna. Mariann lega un furtun la robinetul din bucătărie, îl scotea printr-o fereastră deschisă și-l lăsa să curgă într-o căldare mare. Adora se spăla într-o căldare mai mică, în vreme ce Adam clătea rufele. Copiii aveau puține schimburi, așa că spălau în fiecare zi, circa nouăzeci de minute sau mai mult, până când, spre sfârșitul lunii s-a terminat rația de săpun.

Pentru copii, alte momente importante ale zilei erau întoarcerile tatălui lor acasă la prânz și la cină, deși el n-avea răbdare cu ei.

Cu toate că Adora nu făcea prea multe strengării, Khalid era foarte dur cu Adam și-l făcea răspunzător pe băiatul de nouă ani pentru toate „crimele" surioarei lui. „Ai obligația s-o supraveghezi", țipa la el. Adam i-a spus odată lui Mariann :

— Mămico, îți aduci aminte că în America tata nu mă pălmuia niciodată ? Acum o face tot timpul.

Dacă Khalid, nerăbdător, trebuia să sune de două ori la poartă (care era tot timpul încuiată), Mariann povestea că începea să țipe la Adam de ce n-a venit să-i deschidă de la primul sunet. Imediat ce auzea soneria, Adam sărea să deschidă, iar eu îl grăbeam întotdeauna pentru că nu voiam ca el să țipe la copii. Bietul de el sărea ca ars, își lua tălpicii și alerga cât putea de repede să deschidă poarta.

Lăsând la o parte aportul întâmplător pe care îl avea Khalid la educația copiilor, sarcina a căzut în întregime în seama lui Mariann și nu era o treabă prea ușoară. Adora, copleșită de prezența mamei, a devenit foarte activă : se cățăra pe rafturile bibliotecii, se atârna de rama ferestrelor și bineînțeles că adesea cădea și se lovea. Adam a început să aibă accese de furie punctate de țipete și s-o sfideze pe față. Mariann s-a trezit în situația de-a nu mai găsi nici o rezolvare. Dacă încerca să-i țină în frâu, Khalid îi interzicea să strige la ei. Dacă le arăta afecțiune și se distrau împreună, soțul ei era la fel de nemulțumit :

— Ai venit aici numai pentru copii. De mine nici nu-ți apsă.

Deși orașul i se părea străin și lipsit de confort, experiența i-a confirmat ceva pozitiv : o admirație adâncită pe zi ce trecea față de oamenii în care nu avusese încredere la început și de care se temuse.

— Iraqienii sunt cel mai prietenos popor de pe pământ. Ar face orice pentru tine. Dacă mergi la careva și are puțină mâncare ți-o oferă imediat sau aleargă la magazin să cumpere ce-i mai bun în timp ce tu aștepți liniștit la el în casă. Comparativ cu americanii sunt mult mai generoși și mai calzi. Mi-a fost greu să mă reobișnuiesc după ce m-am întors în America.

Ospitalitatea are limitele ei, când musafirul nu poate mânca, jignindu-și astfel gazda, ceea ce a constituit problema cea mai gravă pe care a avut-o Mariann pe durata ședерii ei în Mosul. Din cauza stress-ului sau a diferențelor alimentare („toate legumele aveau pentru mine un gust amar"), nu avea poftă de mâncare pentru hrana pregătită de Sageta.

Când se forța să mănânce, nu putea reține nimic în stomac în afară de puțin pepene verde, dar nici nu mânca prea des deoarece Khalid își aducea aminte foarte rar să-i aducă câte unul și atunci, de multe ori, constata dezamăgită că nu este copt. Din cauza reducerii drastice a importurilor de alimente fermierii iraqieni erau obligați să facă față cererii strângând prematur recoltele.

În cea de-a treia săptămână lucrurile s-au înrăutățit și mai mult :

— Am ajuns să nu mai pot înghiți nimic ; am fost la o consultație și doctorița mi-a spus că totul se explică printr-o reacție psihică.

Efectele au fost foarte vizibile : în mai puțin de o lună de când se afla în Orientul Mijlociu, Mariann slăbise patruzeci de livre (circa optsprezece kilograme).

Până la sfârșitul lui iulie abia dacă mai avea putere să se dea jos din pat.

— Din momentul în care n-am mai putut mânca, lucrurile au devenit tot mai confuze. Habar n-aveam ce se întâmplă...

Ca de obicei, Khalid n-a fost prea compătimitor :

— Știi câte invitații a trebuit să refuz din cauza ta ? Și asta fiindcă nu vrei să faci nimic !"

Într-o dimineață Mariann s-a trezit și, pe jumătate conștientă, și-a dat seama de teribilul adevăr : trebuia să părăsească Iraq-ul sau altfel risca să moară acolo. Era prea slăbită ca să poată găti sau să se joace cu copiii.

— Sunt o povară și nu pot fi nimănui de vreun folos, se gândea ea.

Trebuia să plece. Exista însă o întrebare : îl va putea lua pe Adam cu ea ?

Înainte de călătorie Mariann refuzase gândul că s-ar putea întoarce doar cu unul dintre copii. Dacă n-ar fi avut încotro, ar fi vrut s-o ia pe Adora, fiind mai mică. Când s-a lovit de încăpățânarea lui Khalid, atitudinea ei s-a schimbat. În timp ce Adora se adaptase destul de bine condițiilor din Iraq, Adam se simțea îngrozitor. Venirea lui în acea țară s-a transformat în „cea mai neplăcută surpriză din viață". În perioada cât fuseseră despărțiți începuse să uite înfățișarea mamei lui.

— Voiam să am o fotografie de-a ta, spunea el plângând.

Îi lipsea tot ce avusese în Statele Unite : bunici, prieteni de peste drum, toate jucăriile rămase acolo.

— De ce nu mi-ai adus bicicleta ? a întrebat-o el supărat. Unde e bicicleta mea G.I. Joes ?

— Adam, n-am considerat că bicicleta aceea fusese o idee prea fericită, i-a reamintit Mariann.

I-a promis că va face tot ce-i va sta în putință să-l ducă înapoi în America și se părea că nu nutrește speranțe deșarte. Grija cea mare a lui Khalid o constituia Adora. Îi spusese de mai multe ori că ar dori ca Adam să se întoarcă în America, să-și facă școala acolo. I-a spus lui Mariann „să se pregătească" și „să împacheteze", el și Adam urmând s-o însoțească la Amman unde Ambasada Statelor Unite ale Americii îi puteau asigura și lui un pașaport. Khalid i-a dat de înțeles că el împreună cu fetița îi vor urma de îndată ce va vinde magazinul, deși n-a precizat o dată exactă. În tot cursul săptămânii aceleia Adam a fost agitat și bucuros în așteptarea întoarcerii acasă. Mariann era preocupată de stabilirea meniului de la petrecerea de bun venit din America : „Hamburger

Wendy cu felii de carne, hot-dogs, sloppy joes și corn the cob."

— Când nu mănânci, mâncarea este singurul lucru la care te poți gândi.

Sentimentul că trebuie să se grăbească i-a fost și mai mult accentuat când a aflat că Statele Unite stabiliseră o dată limită până la care Iraq-ul trebuia să permită inspectarea bazelor sale militare exact la data la care ei urmau să plece. Mai târziu a aflat că trei sute de mii de iraqieni cuprinși de panică părăsiseră țara în acea săptămână și se refugiaseră în Iordania.

— Ce se mai aude ? întreba ea referindu-se la amenințările de război reînnoite.

— Nimic bun — sau — se pare că e mai bine decât ieri, era răspunsul lui Khalid fără să-i dea alte amănunte, așa că Mariann putea să-și închipuie ce credea de cuviință. Imaginația i-o lua razna ori de câte ori auzea bombardierele americane spărgând bariera sonică.

Cu câteva zile înaintea datei plecării, Khalid s-a răzgândit :

— Adam trebuie să rămână.

Cuprinsă de panică Mariann i-a telefonat lui Shakir la Bagdad și acesta a încercat să ia legătura telefonică cu magazinul lui Khalid. Și-au dat seama că se cunosc din vremea demonstrațiilor studențești din Washington. Shakir i-a spus că a obținut o scrisoare de liberă trecere în numele Semilunii Roșii, astfel încât să nu aibă nici un fel de necazuri la frontieră și Khalid s-a înduplecat să rămână la hotărârea inițială.

Joi, 25 iulie, ziua fixată pentru plecare, Khalid s-a întors de la lucru și a amânat plecarea pentru vineri. Vineri a amânat-o până sâmbătă.

— Știam că se eschivează și asta nu va fi în favoarea noastră. Sâmbăta, când s-a întors de la lucru și l-am întrebat ce are de gând, mi-a răspuns :

— Hai să discutăm despre asta ! și din clipa aceea am știut ce urmează să-mi spună.

Am trecut într-o altă încăpere.

— Am hotărât. N-am de gând să-mi împart familia, Dacă vrei să rămâi și să fii o mamă bună, ești binevenită, dacă vrei însă să pleci, o poți face. Alege ce dorești.

În continuare a insistat asupra faptului că niciodată nu-mi promisese că-l lasă pe Adam să plece, apoi a adăugat, dându-mi o lovitură perfidă, că eu nu mai aveam mijloacele financiare necesare întreținerii fiului său. Eram înnebunită. Cum putea fi atât de crud ? Am început să țip la el și am luat o pernă să-l lovesc, dar s-a ridicat în picioare și mi-a spus :

— Nu care cumva să îndrăznești, și s-a îndreptat spre mine, așa că m-am așezat din nou. Mă loveam singură, atât eram de înfuriată. *Trebuia* să lovesc neapărat în ceva și acolo nu era nimic altceva decât noi doi.

Copiii care se jucau afară s-au speriat foarte tare auzindu-și mama țipând fără să se mai controleze. Până atunci n-o mai auziseră astfel. După ce Mariann a început să plângă, Adora a intrat în cameră și a întrebat dacă mama ei pleacă.

— Îi repetam întruna te iubesc, te iubesc, ieși afară și te joacă. Apoi a intrat Adam, m-a sărutat pe obraji și mi-a spus :

—Nu-ți fă griji, mămico, atunci când voi crește mare am să vin eu la tine.

I-a spus asta pe un ton sigur și liniștit, foarte convins, apoi a ieșit afară.

Privind retrospectiv, Mariann a ajuns la concluzia că soțul ei a manipulat lucrurile sperând s-o determine să rămână și că, de fapt, nici un moment nu avusese intenția să-l lase pe Adam să plece.

— Voia ca eu să devin o soție iraqiană obișnuită, să stau acasă, să mă ocup de copii, să fac tot ce spune el și trăiesc după voia lui. Dar eu nu eram deloc tipul de femeie domestică, și el știa asta.

În acele clipe, deși gândul că Adam rămâne în Iraq o chinuia, și-a dat seama că nu-și mai poate amâna plecarea. Toți cei din organizația VOW cu care venise aici se întorseseră deja, iar viza ei de ieșire urma să expire curând. Dacă rămânea mai mult îi era teamă ca nu cumva Khalid să-i interzică să mai plece, așa cum procedase și Moody cu mine în urmă cu șapte ani.

Nu putea nici să pună la cale o evadare. Frontiera din nord era minată și înconjurată cu sârmă ghimpată. Chiar dacă ar fi scăpat cu viață împreună cu copiii până la

punctul de frontieră, nu avea pașapoarte pentru Adam și Adora. Situația ei devenise clară :

— Fusesem nevoită să trăiesc deja fără copii mai bine de un an și probabil că numai din cauza asta am reușit să mă întorc fără ei ; eram deja învățată că se poate supraviețui și astfel.

Duminică după-amiaza, la orele patru, când a plecat cu Khalid la Bagdad, Mariann încă mai plângea. Acolo el și-a mai încălcat încă o dată promisiunile : n-avea de gând s-o însoțească până la Amman. A asigurat-o că se putea încrede în șoferul taxiului cu care veniseră până acolo. Mariann i-a reproșat, plină de amărăciune, că-l rețineau, ca de obicei, afacerile cu magazinul. Atunci Khalid a mai avut o tentativă de înduplecare :

— De ce te încăpățânezi și nu rămâi aici, așa cum te hotărâseși inițial ?

Când Mariann a refuzat, tonul soțului ei a devenit necruțător :

— Tu mi-ai cerut voie să vii, nu eu ți-am cerut-o ! apoi a plecat cu fața împietrită, neînduplecat, pierzându-se în lumina orbitor de albă a după-amiezii.

Timp de treizeci de ore, cât a durat călătoria până la Amman, Mariann s-a gândit la foarte multe lucruri : Cum se vor obișnui copiii cu plecarea ei ? Se va putea descurca la granița iordaniană de una singură Cum vor reacționa colegii din VOW auzind de hotărârea ei ? După cum a reieșit mai târziu, Shakir a fost de-a dreptul dezamăgit. Credea că Mariann se va răzgândi și va mai rămâne o lună cu viza prelungită prin intermediul soțului ei, încercând să-l convingă să se răzgândească înainte de începerea școlii.

— E mai bine să suferi câteva săptămâni decât o viață întreagă.

Ceilalți i-au urat pur și simplu bun venit acasă, inclusiv familia ei din Michigan. Deosebit de drăguțe s-au dovedit două iraqiene naturalizate, necăsătorite și de o vârstă cu ea : Kawkub Daoût și Nadia Sukkar.

— Nadia a fost foarte drăguță cu mine. I-am povestit totul și ea m-a ascultat foarte atentă.

— Știu că suferi mult și că nu meritai asta.

Kawkub i-a dat un sfat :

— Mariann, știu că n-a ieșit așa cum ai fi vrut, dar n-aș vrea să stai aici în Amman și să te simți penibil din cauza celor întâmplate. Privește totul ca pe șansa de-a fi petrecut treizeci de zile alături de copii, șansă pe care altfel n-ai fi avut-o.

— Acest sfat mi-a schimbat starea de spirit. Am fost în stare să mă relaxez și să nu mă mai simt atât de rușinată.

În timpul celor cinci zile petrecute la Amman, cele trei femei au fost inseparabile, până într-atât încât Nadia și Kawkub au dormit într-un pat, lăsând celălalt pat din camera hotelului pentru ea, astfel încât Mariann, care la acea oră stătea foarte prost cu banii, să poată dormi. Nadia avea propriile ei motive de tristețe. Tatăl ei fusese internat într-un spital din Statele Unite din cauza unei boli de inimă. Orașul ei natal, Basrah, al doilea ca mărime din Iraq, suferise multe stricăciuni în timpul atacurilor aeriene. Situația era atât de disperată — cu oameni locuind în plină stradă, moschei distruse, etc. — încât șoferii de taxi refuzaseră s-o conducă la casa în care copilărise.

Cele trei femei aveau de ales : fie să stea în camera de hotel și să numere orele până la plecarea avionului, fie să se plimbe prin Amman cât pot de mult și să încerce să-și uite necazurile și grijile. Au ales a doua variantă și Mariann a început încet să se destindă. Au făcut plajă lângă piscina hotelului, au ieșit în oraș la cele mai bune restaurante arabe, unele dintre ele oferind chiar și programe artistice. Khalid n-o dusese niciodată în astfel de locuri și Mariann și-a dat seama că îi place totul : mâncarea, muzica și ambianța culturală atât de diferită de a ei.

Urma să se întoarcă exact cum plecase : fără copii. Pe de altă parte nu se întorcea „cu mâinile goale". Perspectiva i se schimbase pentru totdeauna. Nu mai putea să nu bage în seamă suferința oamenilor, oricât de departe s-ar fi aflat din punct de vedere geografic. Devenise un cetățean al lumii.

— Fiecare persoană întâlnită în Iraq avea pe cineva din familie rănit sau ucis în bombardamente, dar nu asta era marea durere. Problema esențială este că toată economia lor se ruinează din cauza sancțiunilor economice. Oamenii nu mai au unde munci și știu că lucrurile merg din ce în ce mai prost. Femeile își vând bijuteriile. Fetele își vând trupul pentru bani de mâncare. Nu-și pot cumpăra nici lapte, nici medicamente, nici mâncare. Șaptezeci la sută dintre medicamentele utilizate erau importate din Vest, iar acum primesc abia zece la sută, în timp ce ei au nevoie de o cantitate de cel puțin trei ori mai mare decât înainte. Medicii anesteziști se simt neajutorați neavând nici măcar anestezicele obișnuite. Vaccinurile care trebuie ținute la frigider se alterează și copiii nou-născuți mor în incubatoare datorită întreruperilor de curent electric. Avem colegi din VOW care au fost în spitale și au ținut în brațe prunci muribunzi.

În ciuda distrugerilor provocate de acțiunea „Furtună în Deșert", Mariann nu fusese primită cu ostilitate în Iraq.

— Iraqienii fac distincție între americani și Statele Unite. Ei nu ne cataloghează pe toți la fel și au vrut să mă convingă de faptul că poporul iraqian nu ne este dușman.

Sancțiunile aplicate nu l-au atins pe Saddam Husein — nici măcar n-a avut vreo insomnie —, dar poporul are mult de suferit. Clasa mijlocie a devenit săracă, iar clasa săracă a ajuns disperată și alunecă mai departe în prăpastie întrebându-se de ce. Ei n-au nici un cuvânt de spus în guvernarea țării și n-au făcut nimic ca să-și merite soarta. Singurul lucru pe care-l vor este să se reîntoarcă la o viață normală, dar sancțiunile nu le permit așa ceva. Și așa, suferințele lor continuă la nesfârșit și nu se datorează nici unei greșeli pe care ei s-o fi făcut.

Pe 31 august, la o lună de la plecarea ei din Mosul, a telefonat la magazinul de textile aflat lângă cel al lui Khalid și proprietarul a răspuns imediat. În sfârșit, liniile telefonice erau deschise pentru convorbirile internaționale. În câteva secunde, discuta deja cu soțul ei. Conversația a fost una de afaceri, Khalid întrebând-o în legătură cu cererea lui de a obține cetățenia americană — trecuse destul timp, dar nu reușise să depună jurământul înainte de a părăsi Statele Unite — și de pașapoartele americane ale copiilor, care le-ar fi ușurat

reîntoarcerea în țară la toți trei. Mariann a spus că încearcă să rezolve ambele probleme prin Departamentul de Stat. După zece minute convorbirea s-a întrerupt brusc.

Deși Khalid n-o putea căuta la telefon, Mariann îl putea chema oricând și cu anumite aranjamente preliminare putea vorbi și cu copiii și asta prima dată după paisprezece luni. Cu un an înainte lucrul acesta i-ar fi adus mari speranțe, dar acum era deprimată.

— Trebuie să mă stăpânesc să nu-i chem tot timpul, aș putea-o face zilnic și tot n-ar fi destul, dar e ridicol cât e de scump și nu-mi pot permite să-i sun mai des de o dată pe lună. Acum, știind că pot să le vorbesc, mă gândesc tot timpul la ei. Singurul mod de-a o scoate la capăt ar fi să pot să nu mă mai gândesc la ei.

Înainte de întreruperea legăturii, Khalid a invitat-o din nou pe Mariann în vizită, de data aceasta pe cheltuiala lui.

— Mă sperie gândul că aș face ceva când el este cel ce pune condiții. Sunt sigură că dacă accept nu voi mai fi eu aceea care alege dacă să rămân sau nu. Ca o alternativă, economisește și ea bani. Este un proces lent și frustrant deoarece are multe datorii.

Pentru a face rost de bani și-a luat două slujbe cu normă întreagă : una plătită de VOW și alta de casieră la un magazin de aparatură video, proprietate a unui iraqian naturalizat.

Viitorul este nesigur. Ea speră ca în cursul anului viitor să-și revadă soțul și copiii în Iraq sau pe teren neutru, în Iordania sau Austria.

— Există șansa, din câte îmi spune Khalid, să aducă cei doi copii în vizită în Statele Unite sau chiar pentru totdeauna. Nu spune însă niciodată când, și Mariann a învățat să-și cenzureze încredeerea.

În anumite privințe viața ei este mai grea decât înaintea vizitei în Iraq. Sunt zile în care este copleșită de singurătate și vinovăție.

— Încă mai lupt cu depresiunea psihică. Mai persistă tendința de-a mă ascunde undeva, de-a mă întinde pe pământ și de-a nu mai face nimic.

Evenimentele de anul trecut au avut totuși și un efect benefic asupra ei. Nu se mai lasă surprinsă de tristețea

aceea paralizantă. În cele mai grele momente își amintește ce le-a promis copiilor la Mosul :

— *Dacă se va întâmpla într-adevăr ceva rău, și va trebui să plec fără voi, mă voi întoarce și am să lupt să vă iau cu mine. Mămica vă iubește și vă va iubi întotdeauna. Fiți siguri că am să mă întorc.*

Și Mariann se va ține de cuvânt ; știe sigur acest lucru. Știe, de asemenea, că povestea ei nu se va termina cu „... și au trăit fericiți până la adânci bătrânețe."

— N-are importanță. Indiferent ce se va întâmpla voi trăi luptând pentru ei până la sfârșitul vieții mele.

PARTEA A TREIA

MAMELE ALGERIENILOR

În 1988, după călătoria mea în Europa, când m-am întâlnit, în Franța, cu membrele organizației „Mamele algerienilor", fondată de femei ai căror copii au fost răpiți și duși în Algeria de tații lor, mi-am dat seama de necesitatea unei cărți care să trezească lumea și s-o facă atentă la realitatea acestui fenomen, deja cu dimensiuni uriașe. Pentru noul meu proiect am primit multe încurajări din partea lui Arnie Dunchock, care și-a exprimat interesul deosebit pentru răpirile parentale internaționale. În momentul în care a recunoscut că, într-adevăr, trebuia scris ceva în acest domeniu, a vrut și el să participe la proiect. În următorii trei ani și-a petrecut alături de mine nenumărate ore pentru scrierea cărții.

Avusesem prilejul să văd cum se poate implica Arnie într-un proiect care era interesant. Mă invitase să-l asist într-un caz care îl implica pe un mexicano-american, pe

nume Frank Garcia, despre care Arnie credea că a fost condamnat pe nedrept și închis pentru crimă în anul 1985. Pe măsură ce aflam mai multe despre caz, mă preocupa din ce în ce mai mult. Îl compătimeam pe Frank fiindcă știam cum este să fii acuzat pe nedrept.

În același timp am început să-l admir pe Arnie pentru munca înrobitoare pe care era în stare s-o facă fără nici o recompensă bănească pentru obținerea recursului. În noiembrie 1988 lui Frank i s-a garantat rejudecarea procesului. În 1990, la doi ani după prima mea întâlnire cu „Mamele algerienilor", am plecat din nou la Paris ca să le întâlnim, de data aceasta împreună cu Arnie și cu sora lui, Joan. Eram convinși că ele urmau să ocupe un loc important în carte.

Cu puțin înainte de a porni spre Paris, Mahtob a venit cu o idee :

— Dacă tu ai de gând să lucrezi, ce-ar fi să învăț și eu franceza ?, o cerere destul de ambițioasă pentru o fetiță de zece ani, aflată în vacanță.

Editorul meu francez, Antoine Audouard, a găsit pe cineva care să se ocupe de Mahtob și Joan, un profesor care preda engleza ca a doua limbă la un gimnaziu.

Agentul meu literar, Michael Carlisle, avea un prieten actor care ne-a închiriat apartamentul lui din Paris pe perioada cât era plecat la turnarea unui film. Pentru mine și Mahtob acest aranjament a fost o mare bucurie. Mai făcusem patru călătorii la Paris, dar de fiecare dată am locuit la hotel și eram escortate peste tot de un șofer, Fixot, pus la dispoziția noastră de către editură. De data aceasta urma să vedem Parisul din interior. Trebuia să ne descurcăm folosind metroul, mijlocul de transport parizian cel mai eficient, o experiență nouă pentru doi cetățeni ai Michiganului, statul automobilului.

Când am sosit într-o duminică seara la Paris, n-aveam harta orașului, dar Mahtob nu s-a neliniștit.

— Mâine dimineață mergem până la hotelul Balzac. Omul de acolo vorbește engleza și are să ne dea o hartă.

— Știi cum se ajunge la Hotelul Balzac ? a întrebat-o Joan.

— Dacă mă duci pe Champs-Elysée am să-l găsesc i-a răspuns încrezătoare în propriile forțe.

Din acel moment Joan și Mahtob au format o echipă. În două săptămâni au reușit să vadă din Paris mai mult decât am văzut eu în timpul a șase călătorii. Între timp, Arnie și cu mine ne-am întâlnit cu câțiva dintre oamenii care m-au inspirat cel mai mult în viață : „Mamele algerienilor".

În august 1980, când Amar și Farid Houache și-au părăsit căminul din Franța ca să facă o vizită în Algeria, unde se afla familia tatălui lor, au făcut-o mai ales din spirit de aventură.

În 1976 cei doi băieți, Amar, de treisprezece ani, și Farid, de aproape doisprezece, frumușei și bine făcuți, mai fuseseră o dată în vizită în Ghardaia, un oraș aflat la 250 de mile nord de Alger, spre inima țării. În timpul primei călătorii au fost cam stingheriți, dar acum erau mai mari și știau și ei cum stau lucrurile pe-acolo. Pe de altă parte, le era dor de mulțimea de veri cu care se jucaseră în urmă cu patru ani, precum și de bunici și celelalte rudenii. Și, apoi, tatăl lor urma să fie cu ei, și ei avuseseră întotdeauna încredere în el. Trebuiau să se întoarcă în câteva săptămâni, la timp pentru a ajunge la deschiderea anului școlar. Oricum, vacanța se termina mult prea repede.

În septembrie, când Brahim Houache le-a spus fiilor lui că este „bolnav" și trebuie să-și amâne întoarcerea în Franța, copiii s-au bucurat că vacanța nu se terminase încă. Cu toate astea, pe măsură ce zilele treceau, se întrebau de ce tatăl lor nu are nici un fel de simptome de boală.

În timpul „convalescenței" lui, când Brahim i-a înscris într-o școală islamică, cei doi copii nu-și mai găseau astâmpărul. Amar și Farid nu știau o boabă arabă. Unii profesori se străduiau să le traducă, dar altora nu le păsa deloc. Pe băieți nu-i prea interesa să învețe noua limbă din vreme ce urmau să plece într-o zi-două la școala lor din Franța.

La Paris, în suburbia Massy, mama băieților, Marie-Anne, a fost anunțată de boala soțului ei și de amânarea reîntoarcerii celor doi copii. Încet-încet a devenit sceptică. Căsătoria lor începuse să scârțâie în ultimii ani, de

când părăsise magazinul pe care îl conducea împreună cu Brahim, pentru a-și lua o slujbă într-un birou, în speranța că va deveni secretar administrativ. Brahim s-a simțit jignit de independența soției sale ; nu-i plăcea s-o știe ieșită din universul lor închis pentru a munci. Când magazinul a fost înghițit de un super-magazin, resentimentele lui s-au adâncit.

Din afară se părea că Brahim este total asimilat. Se căsătoriseră într-o biserică catolică în care, ulterior, și-a botezat și băieții. Vorbea întotdeauna franțuzește și niciodată în arabă și-și petrecea tot timpul cu francezi născuți în Franța. Cu toate astea se simțea o victimă, exclus, de parcă nu era acolo locul lui, la fel ca și Moody, care se simțea foarte stânjenit în prezența doctorilor americani. Brahim a început să cârtească împotriva țării care-l adoptase în 1962. Franța era o „ladă de gunoi". Ca și Moody, și Khalid Saieed, era convins de faptul că Occidentul corupe copiii ; Amar și Farid vor deveni consumatori de droguri și delincvenți. Îi era teamă că nu-și va mai putea ține fiii sub control, la fel cum nu-și mai putea controla soția.

Patru zile mai târziu, Marie-Anne a mai primit o scrisoare : Brahim rămânea în Algeria, iar băieții urmau să rămână cu el. La început nu i-a venit să creadă : bomba a căzut parcă din cer. Cea de-a doua reacție a fost de negare : nu se putea ca Brahim să facă așa ceva. Bineînțeles, se gândea ea, legea franceză va cere imediat să-i fie înapoiați fiii, care erau cetățeni francezi. A fost convinsă de acest lucru chiar și după o convorbire telefonică cu Ministerul de Justiție francez, convorbire care nu i-a dat nici speranțe și nici informații, cu excepția faptului că erau copleșiți de cazuri similare. Marie-Anne era uimită : niciodată înainte nu mai auzise de cazuri în care unul dintre părinți să-și fi răpit copiii.

La începutul lui octombrie, Marie-Anne a făcut o călătorie în Alger, unde Ambasada Franței a organizat o întâlnire cu Brahim. S-a dus să discute cu el, dar pentru început i-a spus că vrea să știe părerea copiilor despre situația lor.

— Am plecat cu un taxi până la apartamentul lui Brahim, dar a trebuit să mai aștept câteva ore până să-mi

văd băieții deoarece aceștia locuiau la mama lui Brahim, la o distanță de o sută douăzeci de mile.

Când au văzut-o pe mama lor, băieții s-au simțit stingheriți și erau foarte speriați. De ce a venit, nu cumva s-a întâmplat ceva grav ? Apoi au văzut durerea oglindindu-i-se pe față și *au știut*, chiar înainte ca ea să spună vreun cuvânt.

— Tatăl vostru vrea ca voi să rămâneți aici pentru totdeauna, a început Marie-Anne.

— Bine, mămico, dar noi vrem să mergem acasă ! a protestat Amar. Trebuie să mergem la școală.

Marie-Anne a făcut tot ce a putut ca să-i calmeze.

— Nu puteți încă veni acasă, dar am să fac tot ce-mi stă în putință ca să vă iau înapoi în Franța.

Mai târziu s-a dovedit că făcuse această promisiune fiind foarte hotărâtă să se țină de cuvânt.

Băieții l-au întrebat pe Brahim ce se întâmplă. De ce vrea să-i țină acolo ? Ce planuri avea cu ei ? Amar, care era mai revendicativ și mai zgomotos în confruntările cu tatăl lor, i-a spus :

— Tată, vrem să ne întoarcem în Franța !

— Ține-ți gura ! i-a strigat acesta. Asta nu-i treaba voastră !

De când au sosit în Algeria, Brahim a devenit dur și tiranic față de fiii săi. Se convinega singur că făcea totul spre binele lui Amar și Farid ; că era doar o problemă de timp până când aceștia vor înțelege și-i vor mulțumi pentru asta.

Brahim și-a făcut calcule greșite. Băieții erau cuprinși de un val de sentimente și emoții din care nici unul singur nu-i era favorabil. Parțial se simțeau vinovați că se bucuraseră să-și prelungească ședereа ; ca atare deveniseră fără voie colaboratori la planul tatălui lor, dar cel mai puternic sentiment era o furie adolescentină arzătoare împotriva lui fiindcă îi mințise și-i rupsese din căminul lor, de lângă prietenii și rudeniile din Franța, folosind pretexte mincinoase. Chiar și după sosirea la Ghardaia îi mințise simulând că e bolnav și amânând momentul în care urma să le spună adevărul.

Băieții și-au dat seama că toată familia participase la minciună. Chiar la sosire fuseseră plimbați de la unul

la altul. Până atunci s-au bucurat că erau împreună cu verii lor. Apoi, dintr-o dată, și-au dat seama de adevăr : acești oameni erau gardienii lor. Au ajuns la concluzia că Brahim pregătise probabil răpirea în timpul vizitei lui din aprilie când rudele au început să-l bată la cap :

— De ce nu te întorci acasă ? Soarele va răsări în fiecare zi. Băieții au să fie cu tine și viața îți va fi mai ușoară !

Faptul că veniseră în Algeria de bună voie, chiar bucuroși, fără a fi constrânși în vreun fel, îi făcea pe Amar și Farid să fie încă și mai porniți.

La fel ca incestul sau abuzurile sexuale, răpirile parentale violează sentimentul de încredere al copilului. Amar și Farid au avut încredere în tatăl lor. Mai mult chiar, l-au idolatrizat, au vrut să vină cu el, să fie ca el. Luându-i fără să-i întrebe dacă vor, trecând peste voința lor, i-a jignit în sentimentul lor de onoare născândă.

Marie-Anne a rămas în Ghardaia două săptămâni. La început s-a gândit să se mute acolo ca să-și supravegheze copiii, dar a renunțat la această idee. În Algeria ar fi fost obligată să se convertească la islamism. Brahim îi arătase locul unde urma să stea singură, despărțită de copii.

— Trebuie să se obișnuiască singuri cu noua lor viață, i-a spus el.

Mai mult chiar, știa că nu are nici o șansă să-și recâștige copiii sub auspiciile legilor algeriene și încă se mai legăna în iluzia că ar putea reuși prin tribunalele franceze.

În timp ce se despărțeau în lacrimi de mama lor, Amar și Farid s-au agățat de speranța că se vor reîntâlni curând în Franța, poate chiar luna următoare. Așa a început perioada planurilor, când așteptau cu înfrigurare acea zi gândindu-se mereu că foarte curând totul are să reintre în normal. Se gândeau până și ce să-și ia ca amintire din Algeria.

Avea să treacă încă multă vreme până când Marie-Anne să-și dea seama că nici o țară nu protejează victimele răpirilor parentale internaționale, și că numai cu ajutorul unor legi noi, respectate de ambele părți, se vor putea rezolva astfel de situații.

Franța și Algeria sunt separate doar de cele circa patru sute de mile ale Mării Mediterane, un zbor de o oră cu avionul. Timp de secole, cele două culturi s-au interferat, pasional, adesea cu furie.

Cucerită parțial de către musulmani, Algeria a fost condusă mai târziu de către Franța (între 1834—1962), până când algerienii și-au câștigat independența. Acest război a fost Vietnamul Franței : lung, sângeros și fără un țel clar. A lăsat atât învinșilor cât și învingătorilor resentimente și stânjeneală.

În ultimii ani Franța a trebuit să facă față unui număr crescând de emigranți, dintre care cei mai numeroși, peste opt sute de mii, sunt algerieni. Acești nord-africani tineri sunt alungați de o rată a șomajului estimată în jur de patruzeci la sută de către politicienii rasiști care alimentează ura împotriva emigranților. Există multă neîncredere între oameni de ambele părți ale barierelor culturale.

Prăpastia se adâncește îndeosebi în cazul căsătoriilor mixte între bărbați algerieni și franțuzoaice (rareori invers, femeilor musulmane fiindu-le interzis să se căsătorească într-o altă religie, sub pedeapsa de a fi ostracizate de propria lor familie). Sub incidența legilor seculare franceze bărbatul și femeia au statut egal ; educația și asigurarea viitorului copiilor intră în responsabilitatea ambilor părinți. Acest ideal al responsabilității împărțite se extinde și după divorțul celor doi. Codul Familiei adoptat în Algeria este patriarhal și îmbibat de islamism. Poligamia este permisă, dar numai bărbaților. O femeie are nevoie de permisiunea unui gardian-bărbat pentru orice vrea să facă înainte de căsătorie, iar după, trebuie să se supună orbește soțului ei. Conform acestui Cod, mama hrănește trupul copilului, dar tatăl este cel care îi hrănește mintea, învățându-l obiceiurile și înțelesul onoarei, educându-l să devină bun musulman.

În Franța, tendința algerienilor de a transplanta dominația paternă intră în conflict cu un alt ideal musulman, irealizabil datorită primului : o familie stabilă și mixtă. Pentru a condamna valul de răpiri parentale către Algeria (în total trei mii de cazuri până la mijlocul anilor '80), șeikul Abbas, marele rector al Marii moschei din Paris a afirmat :

— Faptul că acești copii nu sunt crescuți de către mamele lor îmi provoacă o mare amărăciune. Mama este de neînlocuit, lucrul acesta nu poate fi negat de către nimeni. Cu toate acestea, tatăl trebuie să rămână bine-înțeles capul familiei, el este responsabil de viitorul copilului. Acesta îi poartă numele și are identitatea religioasă a tatălui său.

În Algeria, în cazul în care un cuplu divorțează, tatăl rămâne singurul custode. Chiar dacă mama poate păstra custodia copilului, ea nu are nici o putere decizională și este obligată să și-l crească în religia tatălui, respectiv în religia islamică. În Franța, când mariajul, mixt sau nu, se termină cu un divorț, algerienii au putut constata că judecătorii francezi acordă custodia copiilor, împreună cu autoritatea parentală, mamei. Acest lucru îi plasează într-o situație imposibilă. Respinși de societatea franceză, răniți de pierderea soțiilor, aproape fără excepție, se aruncă în brațele islamismului cu o fervoare crescută. Mulți dintre ei ajung la concluzia că le mai rămâne o singură alegere : să-și răpească copiii și să-i ducă în Algeria. Nu au nici un fel de remușcări în privința faptei lor, și, odată ajunși acasă, sunt susținuți atât de religie cât și de stat.

Din această perspectivă, Brahim Houache poate fi privit ca reprezentativ pentru tații care-și răpesc copiii. Nu se pune la îndoială faptul că în Franța s-a simțit prost tratat și că era plin de amărăciune. Când și căsătoria a început să-i meargă prost, nu a mai rămas mare lucru care să-l rețină în acea țară străină lui. Pentru el era normal să se retragă în siguranța oferită de cultura lui, să se agațe de ea mai mult decât o făcuse înainte și să-și aducă băieții, față de care se simțea răspunzător.

Amar și Farid însă nu găsiseră soluția de-a se adapta noii lor vieți în Algeria. Chiar și în cele mai favorabile condiții tranziția ar fi fost foarte grea. Totul le era complet străin : limba, garderoba tradițională — inclusiv o pălărioară ce trebuia purtată la școală —, religia, societatea cu obiceiurile ei în ansamblu.

Singurele femei pe care le-au văzut fără fața acoperită erau bunica lor algeriană și mătușile. Condițiile acestea erau departe de a fi cele mai bune pentru ei. Băieții nu

au scăpat niciodată de sentimentul de dezrădăcinare. Se agățau cu disperare de speranța că într-o zi vor scăpa din Algeria, chiar și atunci când anii au început să se scurgă unul după altul. Marie-Anne îi vizita cel puțin o dată la șase luni și așteptau fiecare vizită ca pe aceea care îi va duce înapoi în Franța. Ce motivație ar fi putut avea să se adapteze unor condiții care pentru ei nu puteau fi decât temporare ?

Băieților li se amintea în fiecare zi că sunt străini. La școală erau îndeaproape urmăriți de director, care era rudenie cu tatăl lor. Deși acceptați de colegii de clasă, când discutau despre ei le spuneau „cei care au trecut marea", adică oameni veniți din altă parte.

Cu excepția arabei, pe care au reușit s-o vorbească destul de fluent, celelalte ore : studiul Koranului, engleza, franceza, le găseau plictisitoare, predate într-un ritm prea lent, pretenția fiind de-a ști totul pe dinafară. Erau conștienți că rămân în urma colegilor lor de clasă din Franța.

În ianuarie 1981 Marie-Anne a văzut un program de televiziune arab axat pe problema contra-răpirilor și a luat legătura cu două dintre femeile care au apărut în acea emisiune : Gabrielle Barton, care și-a readus cei doi copii din Arabia Saudită, și Jocelyne Bany, al cărei băiețel de șapte ani a fost răpit de tatăl lui algerian. Cu toate că mai spera încă într-o soluție legală, Marie-Anne a început să pună la cale un plan care o neliniștea : evadarea fiilor ei.

În martie a făcut o călătorie în Ghardaia să-și vadă băieții. Și-au pus la punct un cod prin care să poată comunica între ei și le-a spus să fie pregătiți pentru orice s-ar întâmpla. Le-a făcut niște fotografii pentru a le putea face pașapoarte false, apoi și-a dat seama că nu are nici o șansă de reușită. În primul rând pentru că Brahim suspecta orice mișcare a soției sale și n-o lăsa niciodată să rămână singură cu Amar și Farid. În al doilea rând, Marie-Anne a descoperit că are nevoie de permisiunea scrisă a soțului pentru a scoate băieții din țară, chiar dacă pașapoartele false ar fi trecut prin controale. Mai era și problema celor două sute cincizeci de mile de străbătut de la Ghardaia la Alger prin deșertul saharian și nu era

nici un fel de drum amenajat pentru asta. Băieții se simțeau jigniți de faptul că li s-a limitat accesul la mama lor, o interdicție vizând cea mai intimă relație a lor. Îi supăra și statutul mamei lor în familia lui Brahim. Era tratată ca persoană inferioară, cineva „necurat" deoarece era creștină și pe motiv că se făcuse vinovată de nerușinarea criminală de-a nu-și fi putut păstra familia integră și deci de-a-și fi pierdut copiii. Brahim a mers atât de departe încât i-a ordonat să nu atingă nimic în casa lui.

Mama și fiii jucau jocuri de scrabble interminabile doar pentru a sta unii lângă alții și a-și putea transmite semnale cifrate. Riscau să se strecoare câteva momente în curte, pentru a se elibera de privirea inhibantă a lui Brahim. Atunci se îmbrățișau și-și șopteau visele privind evadarea și viața lor comună.

La puțină vreme după vizita de două săptămâni, Marie-Anne a primit de la copii o scrisoare strecurată cu mari riscuri :

— Mamă, ai grijă și păzește-te. Tata urmează să se însoare.

Atunci a început și ea să exploreze căile pe care atâția alții le bătuseră : sitsemul juridic al țării ei. A obținut divorțul și și-a reluat numele de fată : Marie-Anne Pinel. A obținut ordinul de custodie de la tribunalul francez, ca apoi să afle, ca mulți alții, că aceste bucăți de hârtie erau fără valoare. Cu toate relațiile de lungă durată, dintre cele două țări — sau poate chiar din cauza lor, o hotărâre judecătorească dată într-un tribunal francez nu are nici o valoare în Algeria.

Când a încercat să obțină custodia în tribunalele algeriene, a fost refuzată. Legea islamică a țării era foarte explicită : băieții aparțin tatălui lor. Totuși, tribunalul i-a impus lui Brahim să-i ofere fostei sale soții o compensație bănească suficientă pentru plata taxelor de judecată.

În 1982, când Brahim s-a recăsătorit, băieții n-au mai locuit la rudenii. S-au mutat în casa tatălui lor, sub supravegherea mamei vitrege cu care le era clar că vor avea probleme, și au avut în cele două luni în care tatăl lor a fost închis din motive politice.

Într-o seară, după ce Amar s-a întors acasă după ora zece și jumătate, trecând peste interdicția impusă în acest

sens, au terminat cearta cu palme din partea mamei vitrege.

Urmând ordinele lui Brahim, Amar și Farid, cu inima îndoită, urmau ritualurile majore ale religiei islamice, inclusiv petrecerea Ramada-ului de la răsăritul soarelui și până la apus. Nu-i interesa deloc înțelesul noii religii, pentru ei totul fiind un spectacol de prefăcătorie fără nici un conținut. Pe măsură ce-l urmăreau pe tatăl lor practicând ritualul zilnic deveneau tot mai cinici. Brahim și-a distrus familia, și-a mințit băieții și i-a constrâns să locuiască într-un ținut unde ei nu voiau. Cum ar fi putut el, sau rudele care l-au ajutat, să-și spună buni musulmani ? Pentru Farid lucrurile se prezentau cam așa : „Oamenii spun negru și fac alb sau spun alb și fac negru." Atitudinea lor față de tot ce-i înconjura își avea rădăcinile în distanța emoțională pe care o luaseră față de tatăl lor. În timp, Amar și Farid nu s-au mai temut de tatăl lor, dar nici nu l-au mai respectat, la fel ca în cazul lui Mahtob care nu și-a mai putut respecta tatăl din ziua în care i-a spus : „Nu ne mai întoarcem acasă !" Idolul băieților se prăbușise. Ceea ce simțeau ei era doar amărăciune și milă pentru acest om care se pretindea atât de drept, dar a cărui viață era clădită în întregime pe minciună ce nu putea fi uitată.

Brahim a descurajat de la început orice întâlnire între băieți și mama lor. La indicația lui, lucrătorii din localitate — care-i erau rudenii și prieteni — au interceptat întreaga corespondență, în ambele direcții, chiar și cadourile trimise de Marie-Anne și felicitările de Crăciun. I-a ordonat noii soții să cotrobăie în genților de școală ale băieților după poze de-ale mamei lor și să le rupă. N-a putut însă s-o oprească pe mama băieților să facă în continuare tot ce-i va sta în putință să readucă băieții lângă ea.

După ce am cunoscut-o pe Marie-Anne m-a surprins asemănarea dintre poveștile noastre : sentimentul de neajutorare pe care l-am simțit inițial, dezamăgirile vizavi de legislație, statutul nostru inferior în lumea musulmană. În același timp existau și diferențe importante. Am avut norocul să rămân împreună cu fiica mea după ce ne-a dus cu forța în Iran, să pot duce la bun sfârșit o evadare și, după cum s-a dovedit mai târziu, să rezolv situația într-o peri-

oadă relativ scurtă de timp. Nimic din toate acestea n-a fost posibil pentru Marie-Anne. Este totuși în avantajul ei faptul că a avut parte de mângâiere și încurajare în propria-i țară. Era cu ani de zile înaintea mea în ceea ce privește colaborarea cu ceilalți.

Annie Sugier era un pachet de energie inepuizabilă, înaltă de cinci picioare și cinci inci, tipul de om care rezolvă orice problemă prin forța voinței proprii. Vocea ei era blândă, cu tonalitate înaltă, dar încrederea și hotărârea ei reușeau întotdeauna să se facă simțite. Lucra la Comisia Franceză pentru Energie Atomică ca inginer. A lucrat în străinătate și, ca atare, avea mai multă înțelegere pentru cultura altor popoare. Pasionată de cauzele feministe, a cunoscut-o în 1981 pe Jocelyn Bany. Mișcată de situația femeii cu un copil ținut departe, în imposibilitatea de a-l ajuta, Annie i-a prezentat-o pe Jocelyn unei prietene, avocat, pasionată și ea de problemele feministe, pe nume Linda Weil-Curiel. Dându-și seama că Jocelyn nu era într-o situație singulară, Annie și Linda au fondat „Comitetul de solidaritate al mamelor cărora le-au fost răpiți copiii", pe scurt „Mamele algerienilor". Au mai convins să li se alăture încă trei prietene : Chantal Hanoteau, cercetător în domeniul publicistic, Odette Brun, doctoriță pensionară, și Anne-Marie Lizin, membră a Parlamentului belgian. Aceste femei spun despre ele însele că sunt mai degrabă „păstori" decât conducători ai mamelor cu copii răpiți, dar mai potrivit ar fi apelativul de *nașe*. Nici una nu are copii. Cu toate astea, ele au simțit puternic dorința de a lupta împotriva răpirilor parentale internaționale. La început au fost adepte ale ideilor feministe, dar încetul cu încetul au îmbrățișat conceptul mai larg al egalității între sexe și al drepturilor universale ale omului, ale căror rădăcini pornesc de la Voltaire și Revoluția Franceză.

În noiembrie 1983, în timpul unei vizite pe care președintele Algeriei, Chaldi Benjedid, a făcut-o în Franța, ele au condus o demonstrație de protest în fața Ambasadei Algeriene din Paris, unde poliția le-a răspuns destul de dur. Câteva dintre femei au fost arestate și înghesuite într-o dubă a poliției unde Annie s-a întâlnit pentru prima oară cu Marie-Anne Pinel. Această demonstrație a însemnat „nașterea oficială" a organizației „Mamele algerienilor".

Fără a se lăsa impresionate de arestări, ele au propus continuarea luptei. Următoarea acțiune, au declarat ele, va atrage atenția publicului asupra acestei probleme ca niciodată până atunci. Mamele vor pleca pe o navă botezată „Liberté" până în Algeria unde vor încerca să-și întâlnească fiicele și fiii lor în prezența oficialităților. „Nava spre Algeria", cum a numit-o mass-media, avea înregistrate treizeci de mame (inclusiv câteva etnice nord-africane cu rezidența în Franța) pentru data de 6 iulie 1984.

Când s-au adunat pe cheiul din Marsilia, mamele erau nervoase și agitate. Marie-Anne continuase să-și viziteze fiii la fiecare șase luni, dar alte mame nu-și mai văzuseră copiii de ani de zile. Ce se va întâmpla dacă vor fi arestate în Algeria sau, până la urmă, nu vor reuși să-și vadă copiii ? Oare ce mâncau ei ? Plâng noaptea ? Au reușit oare să-și accepte noua existență și, deci, nu vor tulbura ceea ce începuse deja să se așeze ? Au să le recunoască ? Dacă, totuși, vor reveni, cum le va asigura existența ?

În zilele premergătoare călătoriei, atât guvernul francez cât și cel algerian, simțind că se încing spiritele, au încercat să ia legătura cu „nașele", cu oferte de negocieri deschise dacă renunță la protest. Annie era nehotărâtă : care era drumul cel mai bun ? Era neliniștită din cauza mărimii și eterogenității grupului, precum și de posibile arestări în Algeria.

Mamele erau gata să se îmbarce când Annie le-a chemat telefonic și le-a spus :

— Nu ne mai îmbarcăm ! Se anulează „Nava pentru Algeria".

Cu toată consternarea, femeile au respectat hotărârea luată de Annie

Aproape în același moment în care rostise cuvintele acestea, Annie le-a și regretat. Mai târziu a mărturisit :

— În 1984, când am oprit „Nava pentru Algeria", am făcut o greșeală pe care nu mi-o pot ierta.

Erau acolo toate acele femei cărora le-a dat speranțe, care și-au schimbat viața și și-au păstrat credința, iar acum Annie le înșela așteptările. În loc să se încreadă în

ele, s-a încrezut în guverne, care au continuat să tergiverseze negocierile promise.

— Aceasta a fost o mare eroare și, deci, o mai mare responsabilitate.

Din acel moment și-a dublat eforturile ca să câștige în numele acestor femei singurul lucru care avea importanță : reînnoirea relației cu copiii lor.

S-a hotărât ca primul lucru, în ordinea priorităților, să fie alegerea unui nucleu de cinci mame reprezentante pe care să se poată conta în orice circumstanțe.

— Singurele femei în care se poate avea încredere sunt cele gata să lupte, a hotărât Annie. Acestea trebuie să aibă un caracter impecabil, o loialitate neîndoielnică, hotărâte să lucreze împreună și gata să sacrifice totul pentru țelul lor comun.

— Știam că nu trebuie să le ceri oamenilor să fie perfecți, a observat Linda, dar dacă vrem să reușim aceste mame trebuie să fie perfecte.

Annie nu s-a îndoit niciodată că una dintre ele trebuie să fie Marie-Anne Pinel.

— Mi-a plăcut de la bun început. Era punctuală, făcea ce i se cerea și nu vorbea niciodată prea mult. Era exact omul de care aveau nevoie.

Ca oameni politici în adevăratul sens al cuvântului, „nașele" știau că orice lucru pentru care merită să lupți nu poate fi obținut imediat și s-au pregătit pentru o luptă de durată. În următorii șapte ani au făcut sacrificii chinuitoare investind bani și timp, organizația nefiind susținută din afara ei. „Nașele" au înțeles necesitatea acțiunilor colective făcute prin cooperare, atât din motive practice cât și psihologice. Erau cu totul loiale, generoaose și dăruite în întregime cauzei, mai mult decât intereselor individuale. Annie, în calitate de conducător al organizației, a descurajat discutarea cazurilor particulare. Dacă mamele doreau să-și atingă scopul, ele trebuiau în mod obligatoriu să rămână unite și concentrate asupra acestuia.

Pe măsură ce li se ducea vestea, li s-au alăturat zeci de mame ai căror copii se aflau în Algeria. Pentru ele această muncă era cea mai potrivită terapie : le consuma energia și slăbea tensiunea în care trăiau, ajutându-le să facă față situației.

— După eșecul înregistrat cu „Nava pentru Algeria", am hotărât să pornim mai multe acțiuni care nouă ni se păreau logice, mi-a spus Jocelyn Bany, o altă reprezentantă aleasă de organizație. Nu putem cere returnarea copiilor noștri, suntem conștiente de asta, așa că încercăm să negociem lucruri pe care știm că le putem obține.

— Am vrut să criticăm aspru guvernul, să-i subliniem slăbiciunile, a completat Annie. Când am mers la Comisia pentru Drepturile Omului de pe lângă ONU și ne-am întâlnit cu reprezentantul francez, el ne-a spus că nu este nici momentul și nici locul pentru o asemenea discuție. N-am putut suporta să mai aud așa ceva.

Cererea numărul unu privea dreptul de vizitare întărit de un sistem care să garanteze acest drept. Rotițele guvernamentale, atât cele franceze cât și cele algeriene, se mișcau cu o încetineală înnebunitoare. Încă o dată „Mamele algerienilor" au început lupta. Pe data de 17 iunie 1985, la aproape cinci ani de când Amar și Farid au fost luați și duși în Ghardaia, grupul de inițiativă a făcut o călătorie în Algeria. Au prins un secretar lipsit de apărare, au pătruns în zona verde din jurul Ambasadei Franței din Alger, s-au așezat pe iarbă cu rucsacurile lângă ele și au refuzat să mai plece. La început funcționarii Ambasadei au încercat să le convingă să plece :

— Nu vă dați seama că vă aflați într-o Ambasadă ? De fapt, ce doriți ? Nu puteți rămâne aici !

Dar ele exact asta au făcut. Au rămas. Funcționarii au încercat să le sperie. Noapteau împânzeau zona cu câini de pază. Mamele nu s-au arătat însă impresionate :

— Nu plecăm până nu ne rezolvați problema.

Ambasadorul francez s-a trezit pus într-o situație delicată. Nu voia să le încurajeze în stânjenitorul lor protest, dar în același itimp nu le putea lăsa să se expună intemperiilor din timpul nopții. Fiind obligat să le adăpostească, plin de resentimente, a dat ordin ca o clădire cu un singur nivel, în acel moment neutilizată și care fusese folosită ca snack-bar, să le fie pusă la dispoziție.

Așa a început „ocupația". Mamele, care renunțaseră la serviciu pentru cauză, habar n-aveau cât vor fi nevoite să rămână acolo sau dacă acțiunea lor va da roade, însă erau hotărâte să meargă înainte. Guvernul francez era ca pa-

ralizat. Oricât de stânjenitoare era prezența lor în ambasadă, o încercare de a le evacua ar fi fost un dezastru pentru prestigiul lor în fața opiniei publice. Spre norocul celor cinci temerare, cam în timpul acela a fost deturnat un avion cu aterizare în Alger, atrăgând după el presa internațională. Când subiectul deturnării a fost epuizat, în câteva ore toți reporterii adunați acolo, nemaivând altceva de consemnat, s-au interesat de ele, „ocupația" devenind imediat un gras subiect de senzație.

Facilitățile sanitare și de confort nu erau tocmai „luxoase". Femeile își așezau sacii de dormit direct pe gresia din sala mare a snack-barului abandonat. Într-o cămăruță alăturată existau câteva utilități de bucătărie : o sobă cu gaz și un frigider mic. Mai era o baie cu un duș cu apă rece.

Primele câteva nopți au avut aerul unor „petreceri în pijama". Fiecare dintre ele și-a povestit istoria, spre emoția și simpatia generală. Mai târziu, când lucrurile au început să se repete, entuziasmul a scăzut și au realizat că poveștile lor le deprimau în aceeași măsură.

Zilele se scurgeau monoton. Nu aveau televizor, nu puteau să dea un telefon, adesea nu prindeau decât un singur post de radio. Annie, Linda și încă câțiva, inclusiv un preot, au făcut pe curierii, aducându-le cele necesare, de la supă până la pastă de dinți și ceva cărți. Marie-Anne a avut o întrerupere binevenită a rutinei zilnice când Amar, aflat în Alger pentru a asista la niște evenimente sportive, a reușit s-o șteargă și să vină la Ambasadă să-i facă o scurtă vizită.

Pe 21 iunie cele cinci femei i-au scris lui Annie :

— Nu ne mișcăm de aici. Cu moralul stăm foarte bine, chiar dacă va trebui să stăm aici șase luni... suntem gata să suferim orice. Vezi ce faci ! Știm că putem conta pe tine !

Hélène Montetagaut n-a mai putut să rămână nici o zi în plus în Ambasadă. Pentru a salva aparențele și ca să protejeze imaginea grupului, celelalte au anunțat că-și trimit o „ambasadoare" la Paris. Ea i-a vorbit unui parlamentar francez despre hotărârea mamelor și despre viața pe care erau nevoite s-o ducă în interiorul Ambasadei franceze din Alger. Începând cu acea zi, Hélène a expediat

președintelui Franței, primului ministru, ministrului justiției și celor două camere ale Parlamentului câte patruzeci de trandafiri albi în fiecare miercuri. La început florile au fost proaspete, dar după un timp Hélène a început să le trimită petale roz ofilite, simbol al speranțelor tot mai slabe ale mamelor. Datorită presei internaționale care a făcut vâlvă în jurul „ocupației", aceasta a început să dea roade. Acele rotițe ruginite ce pun guvernele în mișcare au început încet-încet să se rotească în direcția dorită. Oficialii francezi și algerieni au propus un târg : dacă mamele pun capăt protestului, fiecare guvern va numi câte un mediator care să faciliteze vizitele și să formuleze reglementările juridice pentru rezolvarea problemei și asigurarea vizitelor copiilor pe durata sărbătorilor de Crăciun.

Pe 24 noiembrie cele patru mame rămase au părăsit Ambasada la cinci luni de la intrarea în incinta ei. Aventura lor n-a fost încununată în totalitate de succes, dar experiența spartană de la Alger a constituit punctul culminant al colaborării lor.

Mamele erau obosite de îndelungata așteptare. În preajma sărbătorilor, copiii lor au rămas în Algeria, la fel de inaccesibili ca înainte. Guvernul Chadli a pus condiții implementării vizitelor, cerând guvernului francez garantarea renîtoarcerii copiilor.

Pe 25 noiembrie 1984, Marie-Anne Pineli i-a scris președintelui Franței, Mitterand :

„Ne-am întors după ocuparea timp de cinci luni a Ambasadei Franței din Alger. Așa-zisa „ocupație" a avut un caracter pașnic însă ne-am întors tot fără copiii noștri. Suntem în ajun de Crăciun și nu pot suporta gândul că Amar și Farid Houache, fiii mei, vor fi lipsiți de dragostea familiei lor din Franța... Dacă a-ți lua legătura cu președintele Chadli, ei ar putea veni în vacanța de Crăciun aici, din 20 decembrie până în 3 ianuarie. Promit solemn să returnez copiii la sfârșitul acestei perioade și să nu mă folosesc de această ocazie pentru a obține custodia lor din partea justiției franceze."

Părinții ei, șeful de la „Biroul național al Amiralității" și primarul din Massy au trimis președintelui apeluri similare. Președintele a răspuns că nu poate oferi nici o ga-

ranție în absența unui tratat semnat anterior. Fără a se lăsa abătute din drum, „Mamele algerienilor" au determinat un mare număr de personalități bine cunoscute, atât politic cât și religioase — de la Partidul Comunist Francez, la Federația Protestantă și conducătorul musulman, șeicul Abbas — să dea asigurări scrise individuale. Annie personal a promis că va însoți grupul de copii la avion pe drumul de întoarcere în Alger, „astfel încât să poată debarca fără nici o problemă". În sfârșit, mamele au jurat în fața tribunalelor franceze că vor înapoia copiii la sfârșitul vacanței, înlăturând astfel și ultimele suspiciuni.

Guvernul algerian, considerând îndeplinite condițiile cerute, și-au dat acordul pentru finalizarea înțelegerii. În cazurile în care s-au opus, tații au fost vizitați de către poliție, care, arătând copilul vizat, ordona :

— Tu vii cu noi. Acum.

Pentru prima călătorie peste mare n-au fost prea mulți ; doar șase copii între care și Amar și Farid. Deși familiile din Franța le-au sărbătorit întoarcerea, nici unul nu a reușit să se relaxeze ca lumea. Știau că vacanța este doar o scurtă mângâiere primită drept gratificație în schimbul acceptării îndelungatei despărțiri.

Peste două săptămâni, mamele au înfruntat cea mai dureroasă încercare, incomparabil mai dură decât o arestare în timpul unei demonstrații sau decât dormitul pe duşumea timp de cinci luni. Trebuiau să demonstreze că ele nu abuzează de puterea lor ca părinte așa cum făcuseră tații, să-și țină „cuvântul de onoare" considerat de către guvernul algerian atât de hotărâtor și să-și demonstreze solidaritatea față de celelalte, așa că au înapoiat copiii la ora și locul dinainte convenite. Durerea lor nu poate fi descrisă ; unul dintre copii a mărturisit că preferă moartea decât să se întoarcă la tatăl său.

Dacă mamele ar fi fost hotărâte să-și încalce cuvântul și să-și păstreze copiii, algerienii n-ar fi putut să le constrângă să-și țină promisiunea. Cu toate acestea, acele femei puternice au trecut peste instinctul matern și și-au înapoiat fiii și fiicele în timp ce totul din ele le spunea să n-o facă.

Amar Hourache era un caz deosebit. În vârstă de optsprezece ani, în Franța el era considerat major, dar în

Algeria vârsta majoratului este de nouăsprezece ani. El a fost obligat să semneze propria lui „declarație de onoare" înainte de a părăsi Ghardaia, și a promis că se va întoarce. Dacă ar fi hotărât altfel, ar fi putut rămâne în Franța, dar nici nu i-a trecut prin minte să nu-și țină promisiunea. Linda mi-a spus că el s-a comportat curajos și cu multă maturitate. Când a realizat că, dacă rămâne, periclitează negocierile, s-a sacrificat pentru ceilalți și a plecat, deși se vedea cât de mult îl îndurerează reîntoarcerea.

Cam în aceeași perioadă, în ianuarie 1986, una dintre „naşe" s-a angajat într-o misiune care-i punea în pericol viitorul și chiar libertatea. Nefiind de naționalitate franceză, Anne-Marie Lizin a devenit intermediar de încredere între mame și guvernul algerian. În Belgia însă guvernul țării a ignorat problema, lucru pe care Marie-Anne, reprezentant al Belgiei în Parlamentul Europei, l-a considerat intolerabil.

Ginng, asistenta ei, a fost informată cu privire la cazul unei femei belgiene, asemănător cu cel al lui Marie-Anne Pinel și cu al meu. Cu un an înainte, un tată algerian și-a ispitit cei trei copii, adolescenți, să participe la o nuntă în Algeria pe durata week-end-ului. Sosiți acolo, tatăl i-a dat în grija unor rudenii dintr-un orășel din apropierea Algerului, tăindu-le orice legătură cu mama lor. Când tatăl s-a reîntors în Belgia pentru obținerea actelor necesare școlarizării celor doi băieți și a fetei, a fost arestat și închis. Cazul a rămas pe loc : tatăl la închisoare și copiii la bunica lor, fără nici un ban.

Când adolescenții s-au adresat Ambasadei Belgiei cerând ajutor pentru reîntoarcerea în țară, li s-a răspuns că mâinile diplomației suna ca și legate. La Bruxelles, Anne-Marie a primit aproximativ același răspuns. Ministrul Afacerilor Externe i-a spus :

— Nu pot face aproape nimic fiindcă între noi și Algeria nu există nici un acord în acest sens.

În lipsa unui tratat, guvernul belgian nu era dispus să exercite presiuni asupra algerienilor, cu atât mai mult cu cât erau pe cale să încheie un contract privind livrările de gaze naturale.

Cei din guvern i-au trimis lui Anne-Marie un alt mesaj :

— Trebuie să facem ceva, dar nu în mod oficial, i-a spus un înalt demnitar.

Anne-Marie avea propriile ei opinii cu privire la amânările birocratice.

— Dacă stai să aștepți după oficiali, îți trebuie ani buni.

Anne-Marie s-a decis să supună situația judecății publice, să facă din acest caz un caz-test. Luând cu ea un jurnalist, Anne-Marie s-a gândit să călătorească incognito până în orașul algerian Annabas, situat lângă granița tunisiană. Copiii urmau să fie luați de acasă de un șofer de taxi tunisian și aduși până la ea. Anne-Marie și ziaristul trebuiau să se dea drept părinții copiilor și să-i treacă frontiera, apoi să se întoarcă împreună în Belgia.

Planul a dat greș. Cineva a informat autoritățile algeriene cu privire la intențiile pe care le avea și a fost arestată la aterizarea în Annabas. Șoferul tunisian a fost oprit de poliție la câteva minute de la luarea copiilor și copiii au fost returnați rudeniilor lor algeriene. Cei trei copii habar n-aveau ce se întâmplă și nu vor da nici o veste decât mult mai târziu.

Anne-Marie și ziaristul au stat o noapte la închisoare, după care au fost transferați nîtr-un hotel, unde au rămas sub arest timp de șase zile. Au fost tratați în mod civilizat. Ambasadorul belgian insistase :

— N-o bateți pe această femeie !, dar nu le-a permis să ia legătura cu nimeni din afară.

Lui Anne-Marie i-a fost frică de ceea ce putea fi mai rău : un scandal care îi putea distruge cariera politică și o detenție prelungită.

În tot timpul interogatoriului, a pus întrebări autorităților algeriene privitor la copii, insistând asupra dreptului acestora de a se întoarce în Belgia. Algerienii s-au arătat gata să înceapă negocierile, cu condiția ca tatăl să fie eliberat din închisoare. Au ajuns la o înțelegere : acuzațiile aduse ziaristului și lui Anne-Marie au fost retrase, tatăl eliberat și toată familia s-a reîntâlnit în Alger să discute condițiile unei împăcări. Mama, ale cărei sentimente față

de soț erau încă ambivalente, a acceptat să-l primească înapoi.

Făcând un efort pentru a salva aparențele, algerienii au insistat ca mama să se întoarcă singură în Belgia, ca tatăl împreună cu cei trei copii s-o urmeze după o săptămână, însoțiți de camerele de luat vederi. Anne-Marie era încântată de întoarcerea acasă a copiilor. În avion, pe când se întorcea în Belgia, s-a gândit cu tristețe că probabil acesta a fost ultimul ei act politic. Coborâtă din avion la Bruxelles, a întâlnit un prieten pe care l-a întrebat de cum l-a văzut :

— Trebuie să mă duc direct la închisoare ?

— Glumești ? Doar ești regina zilei !

Și era adevărat. Arestarea ei a fost subiectul fulminant al presei din întreaga Europă. În timpul cât lipsise, devenise celebră. Era admirată ca un fenomen rar : un politician cu inimă. Departe de a-și fi încheiat cariera politică, încercarea ei de-a ajuta copiii să scape și compasiunea publică au propulsat-o într-o poziție politică mai înaltă. La puțină vreme după această întâmplare, a fost numită secretar de stat al Belgiei la „Europa 1992", organism ce va formula principiile unificării continentului.

Când i-am întrebat pe adolescenții repatriați care era părerea lor despre actul îndrăzneț al doamnei Lizin, mi-au răspuns prompt : „Bună".

Întoarse în Franța, „Mamele algerienilor" erau din nou victime ale tacticii tărăgănărilor. Se părea că situația era deja coaptă pentru ca Franța și Algeria să negocieze un tratat bilateral privind răpirile parentale, dar în martie 1986 socialiștii francezi au pierdut controlul guvernării în favoarea neogaulliștilor, așa că momentul negocierilor a fost iarăși amânat. La prima aniversare a ocupării Ambasadei din Alger, Marie-Anne Pinel a sosit în Paris să serbeze evenimentul împreună cu alte mame. Când un reporter a întrebat-o dacă Amar vrea cu adevărat să părăsească Algeria, Marie-Anne a telefonat la magazinul de muzică unde lucra fiul ei mai mare. Amar a răspuns dintr-o suflare : „Plecăm !" Ori de câte ori au discutat subiectul, Amar i-a spus mamei sale că el și Farid nu vor părăsi Algeria decât împreună. Când a împlinit nouă-

sprezece ani, a reținut bilete de avion cu destinația Alger pentru amândoi.

Ajunși acolo, au încercat să pătrundă în Ambasada Franței. Era rândul lor s-o ocupe, să caute refugiu, dreptate și cămin, dar nu aveau nici un fel de acte, așa că au fost refuzați de la ușă. Li s-a pus la îndoială cetățenia franceză. Din punctul de vedere al Ambasadei ei erau cetățeni algerieni și nu aveau ce căuta acolo. A fost o mare deziluzie, la fel cu aceea pe care am avut-o eu și Mahtob când Ambasada Elveției din Teheran a refuzat să ne acorde azil.

Băieții au petrecut următoarele două săptămâni în casele de pe plajă ale mai multor prieteni algerieni. Curând au aflat că tatăl lor obținuse ordin de reținere a lor, Farid, de numai șaptesprezece ani fiind considerat încă minor, ca fugari ilegali, Amar fiind acuzat și de corupere de minori. Când poliția a ajuns la ușa lor, băieții s-au ascuns în baie, în timp ce prietenii negau că i-ar fi văzut.

— Dacă vor fi găsiți aici veți avea necazuri ! Necazuri mari ! i-au avertizat polițiștii.

În această stuație cei doi frați au făcut o alegere dureroasă : s-au despărțit pentru a-și proteja pritenii. Amar urma să plece în Franța cu ajutorul unui ghid de la Ambasada Franceză și al Lindei Weil-Curiel care, întâmplător, se afla în Alger. Farid urma să se întoarcă la Ghardaia cu autobuzul de unde l-a luat Brahim și l-a dus la secția de poliție pentru interogatoriu. Când l-au întrebat unde a fost, Farid le-a răspuns :

— Am fost acolo unde am vrut !

Amar nu putea scăpa de sentimentul că și-a trădat fratele care trebuia acum să-și ascundă sentimentele și să-și stăpânească durerea. În realitate, viața lui Farid s-a îmbunătățit. Brahim, simțind probabil că vremea trece, a renunțat să-și mai ia la rost fiul mai mic. Farid era liber să se întâlnească oricând cu oricine și să facă ce vrea. Cei doi au încheiat un armistițiu tardiv, băiatul numărând zilele celor optsprezece luni ce-i mai rămăseseră până la vârsta libertății depline.

Într-o zi mama vitregă a lui Farid i-a spus soțului ei că vrea să meargă în vizită la părinții ei și să rămână acolo peste noapte. Brahim nu i-a permis să-i ia cu ea pe

cei doi copilași și a doua zi a refuzat s-o mai primească în casă. A divorțat de ea și a păstrat copiii, aceștia nemaivăzându-și mama niciodată.

Când s-au întâmplat toate acestea, Farid a încercat să intervină în favoarea mamei vitrege. Știa doar cât de dureros este să ți se taie legăturile cu mama ta și ura ideea ca și acești copii să trăiască povestea trăită o dată de el și fratele său. Cu toată pledoaria lui Farid, bietei femei nu i s-a permis să-și vadă copiii.

În 1986 au mai fost organizate vizite de iarnă peste graniță — șeicul Abbas a sugerat ca mamele să nu-i mai spună „vizită de Crăciun" pentru a nu ofensa sensibilitățile musulmane.

Toți algerienii au refuzat să-și lase copiii să plece. De data aceasta înțelegerea nescrisă nu s-a mai bucurat de asigurările guvernului algerian. „Mamele algerienilor" erau înfuriate și dezamăgite. Ele făcuseră tot ce li se ceruse și cu toate acestea nu puteau ajunge la copii. „Nașele" au conceput un nou plan : un marș de protest de trei săptămâni de la Paris la Geneva. Grupul de inițiativă urma să parcurgă trei sute șaptezeci și cinci de mile pe timpul cel mai prost din întreg anul.

— Particip la acest marș pentru că m-am înfuriat !, explica una dintre mame.

— N-avem prea mari speranțe de foarte multă vreme, a adăugat Margaret Hughes, o englezoaică alăturată grupului de inițiativă, dar acum o facem deoarece credem că este posibil să obținem ce vrem. Am organizat acest marș pentru că vrem să negociem.

Annie-Marie Lizin a explicat la o conferință de presă de la Paris :

— Acest marș își are rădăcinile în disperare, dar scopul lui este să obțină alăturarea celorlalte națiuni, așa încât ele să nu devină complici la violențele ce li se aplică copiilor. Aceștia să-și poată vedea atât tații cât și mamele, fără a fi împiedicați de granițe .

Într-un comunicat dat de „nașe", acestea au făcut un apel elocvent :

— Într-o vreme în care tații și mamele se sfâșie între ei prin copii, ele, participantele la marș, vor să clarifice

pentru toată lumea că răpirea nu este niciodată o dovadă de iubire, ci este un act de violență care distruge copilul. Nu legea celui mai tare trebuie să guverneze relațiile personale din sânul unei familii.

Mamele au stablit un set foarte ambițios de cerințe : călătoria liberă a copiilor și drepturi de vizitare nelimitate pentru ambii părinți, numirea unui mediator european, numirea unui mediator francez, post liber la acea oră, recunoașterea oficială de către Comisia ONU pentru Drepturile Omului și, nu în ultimul rând, un acord formal permanent între Franța și Algeria.

Guvernul algerian, care urma să mai primească o lovitură în fața opiniei publice internaționale, a făcut tot ce a putut pentru a opri marșul. Anne avusese deja ocazia să vadă cum acționează guvernele așa că, având lecția învățată, organizația a respins invitația de a merge la Alger pentru discuții. Președintele François Mitterand, după ce, în sfârșit, a îmbrățișat clar punctul lor de vedere, a transmis cele mai calde urări și le-a promis să negocieze personal pentru rezolvarea acestei probleme cu președintele Chadli.

Pe data de 10 februarie 1987, mamele au părăsit Parisul escortate de un batalion de reporteri și camere de luat vederi. După șase zile se aflau la Strasbourg, oraș în care algerienii au pus la cale o reuniune ad-hoc aducând cu avionul câțiva copii pentru o vizită de patruzeci și opt de ore. Când s-au dus să-și întâmpine copiii, mamele au avut surpriza neplăcută să constate că odată cu copii veniseră și tații lor, însoțiți de alți bărbați necunoscuți care, din câte și-au dat seama, constituiau gărzile de corp ale foștilor soți.

Întâlnirea dintre mame și copii oferea o imagine mișcătoare. Unii dintre ei nu se întâlniseră de ani de zile și nici măcar nu s-au putut recunoaște. Le-a venit greu până și să se salute, nemaivorbind aceeași limbă. Mamele ar fi vrut să-și ia copiii în brațe, să-i mângâie și să-i sărute, dar au dat înapoi citindu-le spaima pe fețe.

Mediatorul algerian spera într-o reconciliere a părinților sau cel puțin o atenuare a diferendelor prin petrecerea nopții împreună, lucru imposibil de conceput pentru majoritatea femeilor care erau separate sau divorțate de

ei de ani de zile. Tații, la rândul lor, au refuzat să lase copiii să rămână singuri cu mamele lor peste noapte.

— Ne simțim de parcă ne-ar fi păcălit, a spus Jocelyne Bany.

— Problema, a adăugat Hélène Montetagand a cărei fetiță nu a fost adusă, este că ei consideră că, dacă aduc în Franța copiii, nu se vor mai reîntoarce în Algeria. Mamele, la rândul lor, sunt speriate că, dacă îi lasă să plece, aceștia nu se vor mai întoarce, așa că ne-nvârtim într-un cerc vicios.

Analiza aceasta s-a dovedit a fi profetică.

Înainte de plecarea grupului din Strasbourg, după încă o despărțire dureroasă de copiii lor, Annie a anunțat că mamele și tații au semnat acorduri particulare privind vizitele peste graniță. Cu toate că aceste înțelegeri nu erau legalizate, guvernul algerian a promis să le respecte.

Cu toate acestea, Annie a subliniat că protestul lor n-a luat sfârșit :

— Mamele nu luptă numai pentru rezolvarea problemelor lor personale, ci pentru toate celelalte mame, aflate în aceeași situație, și pentru semnarea unei convenții care va permite copiilor să aibă relații adevărate și continue cu ambii părinți.

Grupul urma să plece mai departe în Elveția.

Ajunse la Geneva, furtuna stârnită de mass-media era atât de mare încât amenința să spulbere orice opoziție. Într-un discurs de primire foarte călduros, Leonid Emenov, președintele Comisiei pentru Drepturile Omului, a declarat :

— Suferința mamelor este suferința umanității, deoarece mamele sunt sura vieții și a păcii. Credem în faptul că țările comunității internaționale vor rezolva în sfârșit multe probleme, printre care și a dumneavoastră.

Ambasadorul algerian la Națiunile Unite a oferit încurajări și mai precise :

— Problema pe care o avem de rezolvat este foarte tristă și suntem cu toții conștienți de ea. În Algeria noi spunem că lucrurile „curg în ambele direcții" așa că vă rog să ne scuzați, dar noi considerăm că și tații au o inimă, la fel ca mamele. Astfel stând lucrurile, nimeni nu în-

cearcă să complice problema și eu cred sincer că ea poate fi rezolvată.

„Mamele algeriene" au reușit să câștige acordul în cele mai multe dintre cerințele formulate : recunoașterea formală de către ONU, promisiunea reînnoită a Algeriei privind vizitele și o reluare a negocierilor în cadrul acordului bilateral. După atâtea dezbateri, rămâneau totuși sceptice :

— Copiii sunt folosiți ca pioni într-o partidă de șah, a spus Marie-Paule Meziani, una dintre membrele grupului de inițiativă care a luat parte la marș. Toată lumea vorbește despre drepturi, dar nimănui nu-i trece prin minte să spună ceva despre suferințele copiilor.

La Geneva au continuat negocierile. Problema cheie, observa Annie, este definirea principiului de „jurisdicție competentă" de a hotărî care este țara care are autoritatea de a acorda custodia într-un caz dat.

Acest principiu trebuia să se bazeze doar pe interesele copilului, nici într-un caz pe principii naționaliste. Ideea că Franța sau Algeria este inerent locul de preferat în care să crești un copil era de neadmis. Principiul trebuia să reflecte dreptul copilului la continuitate și protecția față de ruptura produsă de răpire.

Partea franceză a avut grijă să accentueze că nu pretinde a avea o cultură superioară, lucrul contrar stârnind bineînțeles durere și nemulțumire în rândul algerienilor. Așa cum a observat delegatul francez la comisia ONU :

— Acești copii au dreptul la dragostea taților lor la fel ca la dragostea mamei lor, la dragostea familiei mamei lor, cât și a familiei tatălui și chiar au dreptul să beneficieze de cele două culturi.

Se simțea plutind o oarecare speranță și mamele și-au luat răgazul să respire puțin. Noul mediator francez, Claude Allaer, a declarat :

— Doi oameni adevărați vor găsi întotdeauna o cale de-a ajunge la o înțelegere.

În iulie 1987 douăzeci și șase de copii au făcut o a doua vizită peste graniță, terminată fără nici un incident. În decembrie alți patruzeci și patru de copii au călătorit în Franța.

Aceste vizite au adus bucurie dar și dezamăgiri paralizante. Unul dintre copiii sosiți în decembrie nu-și văzuse mama de zece ani și reîntâlnirea lor i-a mișcat profund pe toți cei prezenți. Multe alte mame însă au așteptat la aeroportul Orly cu sufletele pline de speranță, și singurul lucru pe care l-au aflat a fost că tații și-au încălcat angajamentul în ultima clipă. Unii și-au trimis băieții, dar nu și fetele, alții nu i-au trimis deloc. Zece mame au început pe loc, acolo, în aeroport, greva foamei.

Pentru celelalte, norocoasele, vizita s-a terminat mult prea repede... și apoi s-a întâmplat cel mai nedorit lucru. Una dintre mamele franceze a refuzat să-și trimită fiul de șaptesprezece ani înapoi în Algeria. Când Annie a auzit vestea, a exclamat :

— Întotdeauna pierd din cauza lipsei de onestitate.

În martie s-a mai încălcat o dată înțelegerea, și de data aceasta într-un mod demoralizator. După o vizită aranjată special, prima după mulți ani de la răpirea fetiței în cauză, mama a hotărât să-și încalce cuvântul și s-o păstreze lângă ea. Celelalte mame știau că ea este cea mai fragilă membră a grupului de inițiativă și că povestea ei avea un tragism deosebit. Tatăl, algerian, lucra în Arabia Saudită, iar fetița fusese aruncată în brațele familiei lui.

Se părea că cele două defecțiuni vor fi catastrofice. De la începerea negocierilor algerienii au subliniat importanța faptului că negocierile trebuiau purtate cu oameni integri. Datorită diferențelor culturale dintre cele două țări și absenței unui cadru legal, cuvântul de onoare al mamei era singurul care ar fi putut determina cealaltă parte să accepte trimiterea copiilor. Algerienii erau convinși că ei au făcut deja partea leului în ceea ce privește concesiile. Tații aveau controlul fizic aspura copiilor lor, așa cum era considerat normal în societatea lor. De ce ar considera algerienii necesar să renunțe la puterea aceasta, dacă n-ar putea avea încredere în cuvântul de onoare al mamelor ?

Acest angajament de onoare s-a ținut cu scrupulozitate de către majoritatea mamelor, dar în două cazuri a dat greș și „nașelor" le era teamă că este în pericol credibilitatea lor, iar cele două încălcări vor submina mișcarea lor

și atingerea scopului ei final : un tratat biliteral care să protejeze în primul rând drepturile copilului.

Dar „nașele", deși cu inima îndoită, s-au dovedit a fi neobosite. Annie, mai ales, a refuzat să se dea bătută sau să se retragă, reușind să transforme acest neajuns major într-un avantaj. Cum a spus odată Anne-Marie Lizin :

— Cred că Annie este cea mai deșteaptă finiță pe care am întâlnit-o vreodată.

În decursul anilor „Mamele algerienilor" reușiseră să câștige opinia publică de partea lor, așa că în aprilie Annie și Linda s-au dus în Algeria să întâlnească un înalt funcționar.

În primul rând, au subliniat ele, efortul mamelor a fost în esență onest și lumea întreagă îi cerea Algeriei să-și respecte și ea cuvântul de onoare și să semneze tratatul.

În al doilea rând, vizitele peste graniță nu erau ușor de manevrat și, în perspectivă, lipsite de efecte practice. Anul următor mamele voiau să ceară venirea în vizită a două sute de copii, apoi patru sute.

În al treilea rând, cele două încălcări arătau încă o dată că oamenii sunt slabi și este incorect să le obligi pe mame — sau pe tați — să aleagă între cauza tuturor și propriile lor sentimente. Acordurile morale particulare nu erau cel mai potrivit lucru. Ceea ce era într-adevăr necesar era un tratat, datorită forței lui de-a garanta și pentru faptul că avea putere legală și aprobare socială. Nici o parte nu putea permtie ca cineva lipsit de scrupule dintre ai lui să-i hotărască destinul.

— De fapt, criza ne-a ajutat foarte mult, spunea Linda. Noi am dorit întotdeauna să se semneze o convenție. Se demonstrase că lucrurile nu puteau fi rezolvate fără un instrument legal.

Când Annie și Linda au plecat, aveau impresia că funcționarul algerian ajunsese și el la concluzia că „problema trebuie rezolvată."

— După ce ne-am întors în Franța, am discutat cu unul dintre consilierii primului ministru care ne-a spus că în limbaj diplomatic aceste cuvinte aveau cam următoarea semnificație : „S-ar putea începe o nouă rundă de

convorbiri", și astfel au fost reînnoite negocierile privitoare la tratat, mult mai energic decât înainte.

Exista totuși un motiv de îngrijorare : Claude Allaer, respectatul mediator francez care garantase personal reîntoarcerea copiilor, fusese obligat să-și dea demisia după primul eșec la returnarea copiilor.

Merită subliniată comportarea lui Farid Houache în această perioadă. La a treia vizită el avea aproape nouăsprezece ani. Putea alege să rămână în Franța și nimeni nu-l putea obliga să se reîntoarcă în Algeria : Farid a făcut însă altfel. A analizat foarte serios interesele mamei sale și ale grupului în care ea jucase un rol atât de important înțelegând valoarea și importanța sacrificiului care se aștepta din partea sa. La fel ca fratele său, a vrut să contribuie la libertatea tuturor copiilor, mai presus decât propria-i libertate.

Mamele au înțeles că este necesar să procedeze în așa fel ca presiunea exercitată de ele să se mențină. În situația în care Claude Allaer ieșise din scenă și tratatul era încă prezumtiv, aveau prea puține speranțe să-și vadă copiii în cursul vacanței de vară. Pentru ca lucrurile să fie și mai dramatice, de ziua Mamei, șase dintre ele au început o nouă grevă a foamei pe aeroportul Orly. Greva nu va dura mai mult de o lună, una dintre ele îmbolnăvindu-se foarte grav. Ilustrând influența crescândă a mișcării, președintele Mitterand a venit cu un elicopter să le viziteze.

Când negocierile au ajuns într-un punct critic, „nașele" au pasat mingea doamnei Georgiana Du Foix, ministru cu problemele imigrației. Ea a fost primul înalt funcționar francez care a făcut din cauza mamelor o prioritate de prim ordin, fiind și organizatoarea zborului „Charter" din 1985, cu prilejul primei vizite a copiilor. La fel ca și Annie Sugier și Anne-Maria Lizin, ea a reușit să câștige încrederea algerienilor dând o importanță deosebită integrității personale, mai presus decât cerințelor de protocol. Odată, pentru a determina un înalt demnitar să lucreze în favoarea tratatului, i-a spus :

— Nu vreau cuvântul tău ca diplomat, ci cuvântul tău de onoare ca om.

Algerienii i-au făcut Georgianei complimentul suprem :

— Este atât de consecventă încât trebuie să spunem că este ca un bărbat.

Cu toate că Allaer era scos din circuit, ideile lui au continuat să stea la baza tratatului și în redactarea lui. Ce mai rămăsese era munca laborioasă de revizuire și negociere. Părțile și-au dat seama că limbajul final al documentului trebuia să fie foarte precis, atât pentru a putea fi aprobat cât și pentru a avea autoritatea necesară unei legi respectate de ambele părți semnatare.

Mai presus de orice, tratatul trebuia să fie compatibil cu sensibilitățile culturale algeriene. Linda a observat că „nu i se poate spune unui tată algerian că nu el este capul familiei și nu el deține controlul asupra copiilor lui", sau cum au spus-o algerienii, „nu poți constrânge un tată algerian să-și părăsească copilul". Cu acest lucru în minte, Linda a adăugat că tratatul trebuie să evite utilizarea cuvintelor „mamă" și „tată". În mod normal nici o înțelegere n-ar fi putut împăca tradițiile juridice ale celor două țări. Tratatul va ocoli punctul nevralgic făcând referire la „părintele care-și exercită răspunderea parentală" și se va ocupa în primul rând de binele copilului. Urma ca tratatul să fie în primul rând realist și abia apoi juridic.

Cele două principii importante care au stat la baza tratatului nu au fost puse aproape deloc în discuție. Primul stipula dreptul copilului de a sta în țara pe care o consideră căminul lui, nici unul dintre părinți neavând dreptul de a-l smulge de acolo. Cel de al doilea afirma dreptul copiilor de a merge la ambii părinți, inclusiv vizitele regulate la părintele care nu avea ordin de custodie. Luate împreună, în opinia „nașelor", cele două principii puteau să împiedice cele mai multe dintre răpirile parentale internaționale. Dacă părinții vor înțelege că orice copil răpit va fi trimis imediat acasă, nu vor mai recurge la așa ceva și dacă vor înțelege că situația lor de părinte nu este amenințată, nu vor mai avea motive atât de presante de a recurge la un act atât de disperat. Atâta vreme cât copiii se vor mișca liber între părinți, culturi și continente, nu va mai exista nici un motiv pentru a fi opriți de cineva.

După cum au mers lucrurile, tratatul a convins prin el însuși cât era de valoros. Opinia publică din lumea întreagă a devenit o forță în grăbirea semnării și punerii lui în practică. Vizitele peste ocean de tipul „apucă cum poți" erau mult prea nesigure. Un fapt foarte important a fost acela că, prin felul în care a fost formulat, tratatul a reușit să înlăture toate suspiciunile algeriene. Nu era un complot francez care să-și aroge întreaga putere parentală asupra custodiei și vizitelor și, în plus, ambele părți erau răspunzătoare de asigurarea drepturilor copiilor.

După șapte ani în care progresele realizate fuseseră descurajant de neînsemnate, hotărârea a devenit de importanță istorică. Negociatorul algerian a chemat-o în iunie 1988 de urgență pe Georgiana Du Foix spunându-i :

— Vino ! Este momentul cel mai potrivit să semnăm tratatul. Trebuie rezolvat acum. Vino repede în Algeria.

Peste trei zile, pe 21 iunie, a fost semnată, parafată și difuzată „Convenția franco-algeriană". O comisie binațională temporară a fost numită să îndrume și să dea sfaturi în toate cazurile de răpire aflate în discuție, inclusiv cele prezentate de „Mamele algerienilor". Cazurile viitoare urmau să fie rezolvate direct de tribunale.

Eu, personal, sunt convinsă că acest eveniment are o semnificație deosebită în istoria relațiilor umane. Era victoria cea mai de dorit, deoarece nu existau învinși. „Nașele" au reușit să-și vadă dus la îndeplinire visul. „Mamele algerienilor" nu erau ținute departe de copiii lor. Algerienii au câștigat respectul lumii întregi rupând lanțurile neîncrederii reciproce și prin faptul că s-au acomodat valorilor altei culturi. De atunci creditul lor a crescut în ochii întregii lumi, fiind considerați parteneri corecți de discuție.

Cel mai mare câștig a fost al copiilor ; toți vor avea de acum înainte doi părinți în loc de unul și nu vor mai fi răpiți. Având în vedere afirmarea drepturilor lor în ciuda unor atât de neînsemnate șanse, câștigători au fost copiii din lumea întreagă.

Definind „jurisdicția competentă", „Convenția franco-algeriană" a trecut peste naționalismul juridic care protejează părintele ce-și răpește copilul, aproape în întreaga lume. Un tată algerian nu mai poate să se bazeze pe protecția sau favorizarea de către tribunalul algerian și nici

o mamă franceză nu se poate baza pe avantajul automat acordat de tribunalele franceze. După cum stipulează Convenția, jurisdicția în problema custodiei copiilor aparține țării în care cei doi părinți s-au căsătorit, unde au locuit împreună și unde și-au crescut copiii, pe scurt, locul pe care copiii îl consideră căminul lor.

Marea majoritate a cazurilor rezolvate sub auspiciile Convenției au dus la reîntoarcerea în Franța a copiilor. În același timp, acordul a determinat rămânerea în Algeria a acelor copii a căror vârstă sau durată de când au fost duși justifica această hotărâre.

Odată stabilită competența jurisdicțională, tribunalul hotărăște întoarcerea copiilor în țara natală și stabilește și drepturile de vizitare, ca un corolar indispensabil al custodiei, părintelui care nu a obținut-o.

Puterile care garantează executarea hotărârilor sunt ministerele de justiție din cele două țări. Hotărârile tribunalelor sunt luate în serios de fiecare parte a Mediteranei. Atât oficialii algerieni cât și cei francezi sunt autorizați să caute și să găsească copiii în chestiune, să furnizeze orice informații ce ar putea ajuta judecătorul să-și facă o părere asupra cazului dat și să dispună asupra domiciliului copiilor în așa fel încât acesta să fie același cu al părintelui care a obținut custodia. Nu sunt tolerate nici un fel de amânări. Odată ce tribunalul a acordat ordinul de custodie, copiii sunt returnați în câteva luni.

Convenția are și dinți, și-i sunt și foarte necesari din cauza rezistenței continue a taților algerieni, mai ales în comunitățile musulmane puternice, ca aceea din Constantine. Orice părinte având custodia copilului și împiedică vizitele legale este pasibil de sancțiuni penale. Dacă părintele care și-a primit copiii în vizită nu-i returnează la timp, autoritățile intervin și trimt copiii acasă.

Cu toate că mamele franceze s-au comportat onorabil pe toată durata obținerii și semnării aocrdului, ele nu posedă un cec în alb în această problemă. Pentru a preveni o a doua ruptură (sindromul „ping-pong") în viața copilului, mamele sunt obligate că ceară aplicarea Convenției la cel mult un an de la răpire. Dacă așteaptă prea mult, tribunalul francez va ceda jurisdicția cazului în seama tribunalelor algeriene, iar dacă soția a fost și ea ademenită

de către soț în Algeria sub diverse pretexte false, ea trebuie să se întoarcă în Franța, să divorțeze și abia opoi poate depune dosarul pentru recuperarea copilului. Dacă face între timp vizite în Algeria, ea este obligată să locuiască la hotel sau în alt loc neutru. O reluare a vieții conjugale poate transfera jurisdicția tribunalului algerian.

Bineînțeles că această Convenție nu este perfectă. De dragul obținerii unei ratificări au fost excluse câteva grupuri importante de copii : copiii nelegitimi, părinți căsătoriți în Franța dar cetățeni ai altor țări, mame născute în Franța ai căror tați sunt algerieni (în legislația algeriană cetățenia este acordată pe linie paternă și nu se adimte dubla cetățenie ; o femeie al cărei tată este algerian este și ea algeriană și de aceea nu poate acuza un tată algerian de răpire cu caracter internațional).

Nici un neajuns nu poate însă să umbrească realizarea fenomenală, fără precedent, a organizației „Mamele algerienilor". Ele au reușit ceea ce nici un alt grup sau guvern n-a putut vreodată : o înțelegere afectivă privind custodia copiilor între un stat musulman și unul creștin. Cu hotărârea lor de nezdruncinat, cu voința de a-și risca liniștea și siguranța și cu capacitatea lor de a atrage de partea lor oamenii aflați la putere, ele au mutat munții din loc.

De la ratificarea Convenției, răpirile parentale între cele două țări s-au redus la câteva cazuri izolate.

Succesul ei strălucit este un model pentru alte țări islamice și ne-islamice și pentru alte națiuni între care există diferențe semnificative.

Amar și Farid sunt astăzi doi tineri de douăzeci și patru, respectiv douăzeci și trei de ani. Au rămas marcați pentru totdeauna de anii traumatizanți petrecuți în Algeria : acum sunt mai reci, cu mult mai suspicioși. Farid mi-a spus :

— Am sentimentul că mi s-a furat adolescența.

Era în 1990. Povestea lor este aceea a unui triumf tragic. Nu există îndoieli asupra faptului că Brahim Houache a avut intenții bune când i-a păcălit să meargă cu el în Algeria în 1980. S-a simțit obligat, constrâns chiar, din motive foarte complexe să-și ducă copiii pe pământul algerian. Cu siguranță a sperat să le inoculeze băieților aprecierea moștenirii din partea tatălui lor, a culturii și

religiei țării lui, dar tactica sa a dat greș. Constrângerea exercitată își va pune amprenta pe tot ce va urma : fiii își vor pierde respectul pentru tatăl lor, precum și interesul de a învăța ceva despre țara lui natală. De fapt au respins tot ce era în legătură cu noul lor cămin, la fel cum prizonierii își detestă închisoarea. Acest sindrom este adesea întâlnit și deosebit de trist în cazul copiilor răpiți la o vârstă ceva mai mare. Ei își pierd practic ambii părinți : pe cel rămas departe de ei, dar și pe cel are i-a răpit, pe care îl resping.

În timp, resentimentele lor n-au scăzut și prăpastia dintre ei și tată a devenit de netrecut. Acum ei petrec cu Marie-Anne cât mai mult timp, parcă pentru a recupera timpul pierdut. N-am mai văzut vreodată copii care să-și admire mai mult mama și care să-i poarte atât de mult de grijă. De asemenea, n-am mai văzut doi frați atât de mândri unul de celălalt și atât de devotați, dar nu vor mai fi niciodată în situația de-a se încrede cu ochii închiși în cineva. S-a realizat în cazul lor o legătură trainică peste generații : valorile mamei vor trăi în sufletul fiilor ei.

Dintre toate istoriile auzite din întreaga lume, povestea lor are pentru mine o semnificație aparte. După ce i-am cunoscut pe Amar și Farid, nu-mi doresc altceva mai mult decât ca băieții mei să fie la fel de apropiați, atât între ei cât și față de mine. Nimic nu este mai important decât o legătură de familie, și asta o știm cel mai bine noi, cei care am văzut-o amenințată.

9

ÎNDEPLININD UN NASR

În luna martie a anului 1990, Mahtob și cu mine am luat avionul până la Tel Aviv unde urma să se filmeze *Numai cu fiica mea,* o experiență nouă și foarte emoționantă pentru noi.

După ce am aterizat pe aeroportul Ben Gurion, ne-am îndreptat spre locul de filmare unde tocmai turnau scena sosirii noastre în Teheran, cu cinci ani în urmă. Când ne-am apropiat de familia Moody din film, toți s-au ridicat în picioare. La început am avut senzația de „déjà vue", unii dintre actori semănând extrem de mult cu personajele reale. Imediat au început să-și arate regretul pentru cele pătimite de noi în Iran.

Sheila Rosenthal, actrița de șase ani care juca rolul lui Mahtob, era adorabilă. Atât eu cât și Mahtob am îndrăgit-o din clipa în care ni s-au oprit privirile asupra ei. Era foarte derutată, închipuindu-și că tocmai evadasem. Ne-a spus cât e de fericită că reușisem să scăpăm și a întrebat dacă nu suntem „obosite după ce călătorisem atâta."

Înainte să ne tragem sufletul, i-am fost prezentate lui Sally Field, actrița care juca rolul personajului meu. Nu mă gândisem ce să-i spun, așa că i-am mărturisit cât de important era pentru mine că acceptase rolul. Mi-a răspuns că nu putuse rezista tentației după ce citise această „poveste incredibilă".

Am rămas pe platourile de filmare trei săptămâni, timp în care Mahtob a primit un rol de figurantă în scenele de la școală. Fusese terorizată de fiecare dată când trebuise să se despartă de mine în Iran pentru a merge la școala ce îi era străină și o înfricoșa. Acum, că se juca de-a școala, s-a distrat de minune îmbrăcând zilnic *mack-nog*-ul, șalul sau mantoul, haine pe care în Iran nu le putuse suferi.

Într-una din zile am fost așteptate pe platou de trei sute de tinere femei ce făceau parte din figurație, îmbrăcate în veșminte iraniene. Se înghesuiseră în balconul școlii și pe măsură ce ne apropiam scandau numele fetiței mele. Toate doreau să vorbească, în sfârșit, cu Mahtob cea adevărată.

Sheila a fost minunată. Fiind deja profesionistă i-a dat lui Mahtob lecții de actorie. După ce filmam câte o scenă îi spunea întotdeauna :

— Ai jucat foarte bine, Mahtob.

Era mândră când traducea din idiș, atât cât învățase și ea până atunci. Când o prezenta pe fiica mea cuiva spunea :

— Ea e Mahtob cea adevărată. Eu mă fac numai că sunt Mahtob.

În această perioadă Mahtob s-a împrietenit cu Lee Harman, artistul care o machia pe doamna Field. Petreceau ore întregi, însoțiți de Sheila, făcând avioane de hârtie și jucându-se cu ele prin cotloanele platoului. Lee i-l amintea lui Mahtob pe bunicul ei : era teribil de glumeț și îndrăgea pescuitul. Multă vreme după încheierea filmărilor Mahtob a continuat să întrebe de el.

Într-o zi Lee i-a spus :

— Haide cu mine în rulotă să-ți fac un ochi vânăt.

Arăta atât de real și dureros ! În continuare și-a completat opera cu o cicatrice „veche" pe mână.

Jaff, vechiul sector arab din Tel Aviv, semăna foarte bine cu Teheran-ul. Pentru filmări au fost aduse postere scrise în grafica farsi și s-au schimbat numele străzilor. Tablouri imense ale Ayatollah-ului Khomeini au fost afișate pe pereții clădirilor. Mașinile au fost vopsite în alb, să semene cu Pakon, mașina de producție iraniană, sau în oranj, culoarea taxiurilor din Teheran. A fost adusă și veselă care imita vesela iraniană. Au fost chemați consultanți iranieni să acorde consultanță departamentului ce se ocupa de garderobă, pentru a putea face haine cât mai autentice. Israelienii erau foarte curioși în legătură cu ce se întâmpla și s-au adunat atâția oameni încât poliția a venit să vadă ce se petrece. Cei din echipa de filmare au publicat în presă un anunț cum că „doar se toarnă un film, spiritul Ayatollah-ului nu a invadat Tel Aviv-ul."

Asemănările mi-au amintit că eram la numai șase sute de mile de Iran, mult prea aproape de Moody ca să mă simt în siguranță. Între această învecinare și problemele israeliano-palestiniene, fusesem destul de îngrijorată în legătură cu plecarea noastră în Israel. Cei din echipa de filmare, Michael Carlisle și Departamentul de Stat m-au asigurat că Israelul era locul cel mai sigur din lume. Le-am dat dreptate când am fost reținute la punctul de verificare din Chicago, pe când luam un avion al liniei El Al. Funcționarii de la linia aeriană israeliană m-au oprit din cauza numelui meu de familie iranan și nu mi-au luat în considerare explicațiile decât după ce au vorbit telefonic în Israel, cu producătorii filmului. Mai târziu, cei de

la El Al și-au cerut scuze, dar scrupulozitatea lor m-a bucurat și liniștit.

Curând am fost prinsă de activitățile zilnice de pe platou. Era fascinant să-mi văd propria viață jucată sub ochii mei. În mare parte mi-a făcut plcere, dar anumite scene nu le-am putut urmări decât cu mari eforturi. Când Sheila a început să strige îngrozită de ideea de a fi lăsată singură la școala aceea străină, m-am simțit sfâșiată pe dinăuntru și aș fi vrut să mă reped la ea și s-o mângâi. Cele mai dure erau scenle în care Moody ne maltrata. Erau jucate atât de bine încât am simțit din nou groaza ce mă cuprinsese atunci, în Iran.

Cu luni în urmă petrecusem ore în șir împreună cu John Goldwyn și Chris Bomba, aplecați asupra scenariului. După ce am terminat mi-au făcut un compliment care, pentru mine, a însemnat foarte mult :

— După ce te-am cunoscut, indiferent cine va juca rolul tău va trebui să-l joace foarte veridic, să pară o persoană obișnuită, astfel încât fiecare să simtă că ar putea fi în locul ei.

De la bun început alegerea pe care am făcut-o pentru rolul principal a fost Sally Field. În filmele în care o văzusem până atunci era plină de sensibilitate, jucând natural și foarte credibil. Mai târziu s-a dovedit că rolul i se potrivea ca o mănușă. Nu s-a consultat cu mine în privința personajului, dar am simțit că reușisem să comunicăm prin intermediul scenariului pe care l-am pus la punct scenă cu scenă împreună cu Brian Gilbert.

Mă fascina ca, după fiecare zi de filmare, să urmăresc tot ce se realizase peste zi și mai ales să văd ochii lui Sally : ea reda atât de fidel ceea ce simțisem eu în acele clipe îngrozitoare ! M-a șocat în special scena discuției dintrei mine și Moody când i-am spus că vreau să fac în așa fel încât lucruile să meargă astfel ca să putem trăi pe mai departe în Iran, planul pe care mi-l făcusem ca să câștig timp pentru mine și Mahtob încât să putem evada. Când Sally și-a pus brațele în jurul gâtului lui Alfred Molina, actorul care juca rolul lui Moody, aparatul de filmat s-a oprit pe fața ei, apropiindu-se din ce în ce mai mult, realizând un prim plan numai cu ochii ei. Din acea imagine îți dădeai seama că buzele ei spun cu totul altceva

decât ceea ce gândește și că toată acea tandrețe era doar simulată.

Sally m-a surprins din prima zi pe care am petrecut-o pe platou. În timp ce ne plimbam pe pista de aterizare, astfel încât să lăsăm echipa să pregătească decorul pentru o nouă scenă, s-a aplecat să culeagă de jos un pahar de plastic aruncat și l-a dus într-un coș de gunoi. Gestul ei, total neașteptat la un star, era de o naturalețe dezarmantă.

Între scene obișnuia să lucreze la un macramé și o făcea cu o acuratețe de profesionistă.

Pe când am coborât pe aeroport echipa de filmare a fost permanent în jurul nostru. Limuzina lor ne ducea și ne aducea de la hotel în fiecare zi. Veneau cu noi la prânz, iar seara, fără excepție, eram invitate la cină. Harry și Mahtob nu mai terminau discuțiile despre echipa preferată a fiicei mele, Detroit Pistons, care la acea oră urma să joace în finala campionatului NBA. Spre încântarea lui Mahtob, Harry a continuat să susțină echipa din Detroit chiar și atunci când aceasta i-a înfruntat pe cei de la Los Angeles Lakers, echipa orașului său.

Pe măsură ce petreceam mai mult timp cu producătorii, prietenia dintre noi a devenit tot mai strânsă. Erau plini de solicitudine și, multă vreme după filmări, au continuat să ne caute.

La o săptămână de la începerea filmărilor, echipa a declarat că scena evadării trebuie scoasă din scenariu. Ei contaseră pe faptul că vor avea zăpadă în Munții Eilat din sudul Israelului, dar iarna aceea, fără strop de zăpadă, le-a stricat toate planurile. Producătorii s-au gândit că fără zăpadă scena evadării pierde mult din dramatism. Cel mai ușor era să fie tăiată scena. Alan Ladd jr., directorul lui MGB—Pathe invocase de la bun început motive de securitate, nefiind de acord cu această scenă.

Brian, din contră, susținea că scena evadării era esențială pentru firul epic și a propus să fie turnată în Spania, unde era zăpadă, idee pe care producătorii au respins-o ca fiind prea extravagantă și necesitând prea mult timp. Echipa din Atlanta era gata să filmeze scenele din Statele Unite, ca atare nu mai era timp de filmări în Spania.

Sally a fost chiar mai supărată decât Brian, amenințând că lasă totul baltă. Ca să înlăture dezastrul, Harry a

propus un compromis : vor turna scena evadării, dar filmările vor avea loc în Israel, fără zăpadă. Sally a fost de acord și a rămas în continuare. Brian a rescris în grabă scenariul, personajul meu urmând să lupte cu arșița înăbușitoare în loc de frigul mușcător.

În timp ce eram prizoniere la Teheran îi promisesem lui Dumnezeu un *nasr*. Acesta este un jurământ pe care îl fac iranienii. De exemplu : Mehdi, fiul lui Reza, nepotul lui Moody, s-a născut cu picioarele diforme. A suportat o operație în urma căreia trebuia să poarte proteze și pantofi speciali. Părinții lui au făcut un *nasr* : dacă fiul lor va putea umbla, vor face cu toții un pelerinaj la Mashad. *Nasr*-ul meu suna așa : dacă reușim să evadăm, am s-o duc pe Mahtob în Ierusalim unde vom străbate pe jos drumul pe care a mers Isus.

În timpul filmărilor am avut la dispoziție o mașină cu șofer care să ne ducă oriunde am dori. Mahtob lucra aproape zilnic la filmări, dar am făcut totuși câteva excursii. Prima am făcut-o la Jerico, Masada și Marea Moartă. Mony Rose, actrița care juca rolul surorii lui Moody, a venit cu noi. Aveam sentimentul ciudat că am început călătoria împreună cu rudeniile iraniene. Deși am îndrăgit-o pe Mony, i-a fost destul de greu cu noi, datorită rolului pe care îl juca în film. Tot timpul simțea nevoia să se scuze, dar până la urmă ne-am împrietenit.

Ni s-a tăiat răsuflarea când am văzut locul dărâmat din zidul de la Jerico. Am urcat spre palatul lui Irod, în vîrful dealului Masada și ne-am amintit sacrificiile făcute acolo. Marea Moartă era foarte frumoasă, învăluită în miresme plăcute, și ne-a dăruit o rară desfătare. Apa este atât de grea datorită concentrației în substanțe minerale încât nu am reușit să mă scufund în ea când am vrut să înot. Adesea Mahtob asociază o țară cu un copil răpit. În timp ce privea peste râul Jordan, se gândea la un anume băiețel și a început să se lamenteze :

— Aș vrea să mergem și să-l luăm !

Trecând pe autostradă am văzut triburi de beduini, care locuiau în corturi, și siluete de cămile ce se profilau pe vârfurile colinelor. Peisajul era parcă din alt timp. Singurii oameni pe care i-am văzut în afara corturilor au

fost femeile. Din cele spuse de șofer, femeile făceau toată munca și așteptau răbdătoare venirea bărbaților. În concepția beduinilor, bărbații trebuie să fie odihniți ca să lupte și să-și apere familiile.

Mi se părea incredibil să văd oameni ce mai trăiesc la fel ca acum sute de ani. Cu toate comoditățile pe care ți le oferă un trai modern era greu să-mi pot imagina cum se desfășoară o astfel de viață.

Am trecut printre urmele lăsate de „Războiul de șapte zile" : tancuri și mașini arse marcând locul luptelor. În Israel, războiul și urmările lui nu sunt amintiri abandonate în istorie. Atmosfera e încărcată de războaiele trecute și de cele ce vor urma. Mă doare când mă gândesc la părinții care știu că vor fi trimiși să lupte, în oricare dintre zilele ce vor urma, putând să moară, ca să nu mai vorbesc de copiii înșiși, al căror viitor este atât de nesigur.

Peste câteva zile am plecat la Jerusalim, ca să ne ținem *nasr*-ul. Prima oprire am făcut-o pe Muntele Măslinilor. Momentul ales s-a dovedit foarte potrivit. Era sâmbăta dintre Vinerea Mare și Duminica Paștelui, moment care te îndeamnă cel mai mult să-ți cercetezi gândurile.

Șoferul nostru, Uri, era arheolog și vorbea o engleză excelentă. El ne-a arătat cum orașele au fost ridicate peste alte orașe, stratificându-se de-a lungul istoriei.

Mahtob s-a arătat foarte interesantă de aceste expediții și chiar și acum manifestă un interes deosebit în legătură cu arheologia.

Uri ne-a povestit cum au aruncat cu pietre în mașină și-au spart geamurile cu ocazia unei alte excursii prin acele străzi cu puțin timp în urmă. Temându-se de o repetare a incidentului, a plecat să alimenteze mașina, lăsându-ne la mormântul lui Isus.

Mahtob și cu mine am mers pe jos până la locul unde Isus își învăța discipolii și înălțau rugi către Domnul. Am văzut mormântul și grădina unde a fost așezat trupul lui Isus. Din nefericire, din cele spuse de ghidul nostru, pe locul unde a avut loc crucificarea, acum este o stație de autobuz.

Cu toate că în zonă conflictele continuau, mulțimi de oameni erau prezente, dornice să viziteze locurile sfinte. O anumită parte a orașului vechi era închisă din cauza de-

monstrațiilor palestinienilor. Din câte am aflat a doua zi din ziare, fuseseră uciși oameni chiar în acea zonă.

La West Bank ni s-a spus că, din motive de securitate, nu putem merge decât până la marginea Bethleemului. Am intrat într-un magazin să-i cumpăr fetiței o brățară de aur, dar ea a ales o minunată miniatură cu Nașterea Domnului, iar eu am ales o plăcuță sculptată în lemn de măslin reprezentând „Cina cea de taină", amândouă gândindu-ne că mai târziu acestea vor fi amintiri de familie.

Când ne-am întors la Jaffa am fost invitate, cu ocazia sărbătorilor Pascale evreiești (sărbătoarea fugii din Egipt), la o întrunire familială, de directoarea israeliană de scenariu.

Câțiva dintre membrii familiei vorbeau englezește și ne-au dat și nouă niște *hagadah*-uri scrise în engleză. Acestea sunt cărți de rugăciune destinate acestei sărbători, așa că am putut să urmărim și noi desfășurarea serviciului religios. Au fost foarte amabili și ne-au explicat cu multă solicitudine totul. Nu numai că am participat la această sărbătoare, dar am putut observa și viața locuitorilor, ceea ce n-ar fi fost posibil rămânând în hotel.

Cam pe la mijlocul ședерii noastre în Israel, mama Sheliei a pregătit aniversarea zilei de naștere a surorii mai mici, Nicole, care împlinea pe atunci trei ani. Sally a venit la petrecere însoțită de soțul ei, fiul de doi ani, Sam, și doica lui.

Bineînțeles că Mahtob și cu mine făceam parte dintre invitați. Tortul, comandat prin serviciul la cameră, a fost o surpriză minunată. Părea un tort de ciocolată adevărat, dar când l-am gustat am constatat că era făcut din făină matzo, pentru a respecta tradiția de Paști.

M-a bucura foarte mult întâlnirea cu Alfred Molina, care avea să pună o mulțime de întrebări în legătură cu soțul meu și cu relațiile existente între noi trei.

— Ce ar face Moody în situația asta ? Cum s-ar mișca ? Ce-ar spune ? Ce făcea el acasă, în America, atunci când era cu Mahtob ? Vorbea cu ea ca și cu un adult sau ca și cu un copil ?

Alfred nu semăna deloc cu fostul meu soț : era mai înalt și mai subțire, cu barbă și cu mult mai mult păr. El și-a luat rolul foarte în serios. Stările lui sufletești

schimbătoare erau foarte convingătoare : a reușit să prindă foarte bine tonul vocii și comportarea lui Moody până într-acolo încât ajunsesem să-l tachinez spunându-i că sigur s-a întâlnit cu soțul meu în particular.

Ca om, Alfred este tandru și sociabil ; s-a integrat foarte bine între ceilalți. Prefera să mănânce în cort cu restul echipei decât să ia masa singur, în rulotă. Adesea juca tot felul de scene comice spre amuzamentul celorlalți, dar când era la filmare își lua rolul în serios. Soția lui, care era și ea actriță, mi-a povestit cum au auzit ei pentru prima oară povestea mea. În 1988, când mă aflam în Anglia în campania de lansare a cărții, luau masa în bucătărie și ascultau interviul meu la BBC. Alfred i-a spus atunci soției sale :

— Din povestea asta s-ar putea scoate un film grozav !

Nici o clipă nu și-a imaginat însă că cel ce va juca rolul personajului masculin principal va fi chiar el. În timpul filmărilor l-au tachinat tot timpul arătându-și uimirea în legătură cu felul foarte convingător în care juca scenele în care trebuia să-și maltrateze soția. Glumind, soția lui spunea că face multe exerciți acasă, de aceea îi iese totul atât de bine.

După ce s-a tras și scena evadării, următorul pas era filmarea scenelor pre-iraniene. Acestea urmau să fie realizate în Atlanta, Georgia. Ca majoritatea filmelor, *Numai cu fiica mea* s-a turnat fără să se țină cont de ordinea cronologică a secvențelor.

La întoarcerea din Israel ne-am oprit la Paris ca să-i facem o vizită editorului nostru, Bernard Fixot. Tocmai reușisem să depășim un milion și jumătate de exemplare vândute și Bernard mi-a propus :

— Când ai ceva important de sărbătorit, trebuie să mergi la „Maxim".

Antoine Audouard și soția lui au venit să ne ia cu mașina de la hotel. Văzând-o pe Mahtob, au fost surprinși de cât de mult crescuse de la ultima noastră întâlnire și de cât de bine îi venea rochița în dungi. După ce am ajuns la celebrul restaurant, fiica mea a primit și mai multe complimente :

— Mahtob, iubito, ai o rochie minunată. De unde ai luat-o ? a întrebat-o Michelle, agentul nostru publicitar din Franța.

Timidă în public, Mahtob n-a răspuns cu strâmbături ca de obicei. Vocea ei neobișnuit de tare și ascuțită s-a auzit scurt :

— De la magazinul K !

Cumpărasem rochia în grabă de pe rafturile cunoscutelor magazine americane de solduri.

Se pare că nici unul dintrei cei aflați la masă cu noi nu-mi împărtășea amuzamentul, fiind convinși că e vorba de vreun magazin foarte elegant pentru copii, din moment ce laudele au continuat să curgă.

Acasă, în Michigan, mă așteptau o grămadă de probleme de rezolvat, inclusiv corespondența, mult mai multă decât îmi imaginasem. Abia sosisem de câteva ore, când m-a sunat Bill Hoffer să-mi spună că prietenei unuia dintre co-autorii lui i s-au răpit cei doi copii și au fost duși în Iran. M-a rugat, dacă pot, să-i dau un telefon.

Am sunat-o imediat pe Jesie Pars, mama copiilor : un băiețel de șase ani și o fetiță de opt ani, răpiți în urmă cu o săptămână. Era disperată și nu știa cu cine să vorbească și ce să facă. Am hotărât să merg la Philadelphia peste două zile, împreună cu Arnie, să vedem ce se poate face. La aeroport am fost așteptați de Jesie însoțită de sora și cumnatul ei și am mers cu toții la Jesie acasă unde coșulețele aranjate de Paști mai erau pe masă, și jucăriile copiilor, uitate într-un colț al camerei de zi.

Jesie mi-a spus printre lacrimi :

— Când am plecat spre Iran, împreună cu tatăl lor, fiul meu, Cy, mi-a făcut semn cu mâna și mi-a spus să nu uit să-l invit pe Bobby la ziua lui de naștere. Astăzi împlinește șase ani.

Jesie a înregistrat ultimele convorbiri telefonice avute cu fostul soț. Am ascultat benzile, inclusiv una pe care se auzea vocea fetiței care-i spunea printre suspine :

— Vino și ia-mă, mămico. Vino și ia-mă !

Toți cei aflați în jurul mesei aveau ochii plini de lacrimi. Știam că trebuie să facem ceva cât mai repede pen-

tru a-i ajuta pe copiii captivi într-un sat din nordul Iranului.

Ne-am întors în aceeași după-amiază acasă, fiindcă trebuia să plec la Atlanta pentru continuarea filmărilor. Am păstrat legătura cu Jesie și am încurajat-o să încerce să păstreze o posibilitate de comunicare cu fostul ei soț, în ideea că poate l-ar convinge să iasă împreună cu cei doi copii din Iran. Altă șansă de recuperare a copiilor nu exista.

Prietena mea, Mary Anne Morris, soția doctorului nostru de familie, ne-a însoțit pe Mahtob și pe mine la Atlanta, împreună cu Jamie, fiica ei, și Haley, nepoțica, pentru a-i ține companie lui Mahtob.

Mai târziu ni s-au alăturat și Michael Carlisle și Arnie. Mi-a plăcut că eram înconjurată de oameni atât de importanți pentru mine, care să fie alături de noi în timpul filmărilor și să-mi împărtășească emoțiile și entuziasmul.

M-a uimit din nou scrupulozitatea lui Brian și a echipei de filmare când au refăcut casa noastră cu orientare spre râul din Alpena, Michigan. În fața casei se întindea până la râu o pajiște verde. Au reușit să refacă atât de bine locurile, încât mulți din Alpena erau convinși că scenele se filmaseră chiar acolo. Vremea rece ne obligase să căutăm o regiune mai văratecă.

Am adus cu mine la filmări toate obiectele pe care le aveam din Iran, inclusiv leagănul lui Mahtob și câteva jucării, păpușile ei vechi, îmbrăcate în hainele de pe vremea când fusese bebeluș.

Domnul și doamna Brooks, adevărații proprietari ai casei, mi-au povestit că atunci când un străin a venit să-i roage să-l lase să toarne un film în casa lor n-au ezitat nici un moment, fiind chiar foarte încântați. După semnarea contractului a apărut echipa de filmare care a mutat tot ce aparținea familiei și au cumpărat o altă mobilă și alte obiecte de decor. Când au pus perdelele, Brian a venit să vadă ce au realizat și le-a cerut să le dea imediat jos, așa că au cusut altele noi. În final, interiorul semăna foarte mult cu cel în care trăisem în urmă cu șase ani. Cele cinci zile de filmare în Atlanta au fost foarte grele. Distribuția era deja foarte obosită după săptămânile în

care filmaseră fără pauză în Israel. Cea mai obosită era Sally al cărei copil, doar de doi ani, se acomoda foarte greu schimbărilor de fus orar. Toți aveau nervii întinși la maximum.

Spre ușurarea noastră, a tuturor, filmările se apropiau de sfârșit. Când scenele de exterior au fost filmate în întregime, a sosit un camion mare care a luat florile și arbuștii ce înfrumusețaseră peisajul din apropierea râului.

După ce s-au turnat și scenele de interior s-au încărcat toate elementele de decor și au fost duse de acolo, apoi tapetul a fost schimbat cu unul asemănător celui vechi. Echipa a plecat la fel de repede cum venise.

În timp ce în ianuarie 1991, ne pregăteam pentru premiera filmului, MGM ne-a invitat pe mine și pe Mahtob să mergem în perioada sărbătorilor de iarnă la New York. Ne-am bucurat, ddeoarece atmosfera de Crăciun conferea orașului o aură feerică, total diferită de restul anului. Urma să asistăm la montaj, deoarece premiera avea să aibă loc în ianuarie. Am socotit acest lucru foarte binevenit pentru noi fiindcă aveam posibilitatea să vedem filmul singure, înainte de a fi necesar să împărtășim altora impresiile noastre.

Vizionările aveau loc la parterul clădirii unde se afla agentul meu, William Morris. Deși agitate, văzându-ne viața pe ecran, Mahtob și cu mine ne simțeam foarte bine cu el, Michael și Sally, precum și cu fetița lor vitregă, Holly, pe care o cunoscusem în 1988 la Paris, când se și împrieteniseră. Mahtob a rugat-o să o aducă și pe ea la vizionare. A venit și Arnie ca să ne susțină moralul.

Deși participasem la filmări, acum vedeam pentru prima oară filmul în întregime. Pe la început, în timpul scenei în care Moody ne-a spus că nu vom mai părăsi Iranul, am început să plâng și mi-a fost teamă că n-am să fiu în stare să văd filmul până la capăt. Acela fusese momentul în care îmi pierdusem soțul, care până atunci îmi fusese cel mai bun prieten, iar Mahtob și-a pierdut tatăl, ca să nu mai vorbesc de ruperea tuturor legăturilor cu familia mea din America. Mahtob a făcut față situației destul de bine. Eram îngrijorată de faptul că nu părea impresionată și mă întrebam dacă acest lucru nu se datorează

faptului că Alfred Molina nu prea semăna cu tatăl ei. Până la urmă n-a mai putut nici ea să se stăpânească. Când am ajuns la scena în care Moody i-a spus că eu urma să plec din Iran și n-are să mă mai vadă, Mahtob s-a cutremurat de plâns. I-am luat mâna, dar am lăsat-o să dea frâu liber sentimentelor. M-am gândit că este important pentru ea să plângă dacă simte nevoia. La un moment dat, văzând că nu se mai poate opri, m-am întrebat dacă n-ar fi mai bine să plecăm.

Scena aceea m-a făcut să retrăiesc o zi pe care n-o voi uita niciodată. Mahtob a intrat în biroul lui Moody din casa noastră din Teheran. Când a ieșit afară, avea întipărită pe față ura și durerea de a fi trădată. Plină de amărăciune m-a înfruntat :

— Ai de gând să mă părăsești ?

Am încercat să-i explic că nu e adevărat, că tatăl ei încerca să mă oblige să plec, dar că am să-mi țin promisiunea și să nu părăsesc Iranul fără ea.

Acum, după aproape cinci ani, a reieșit că Mahtob mai avea încă îndoieli cu privire la cele petrecute atunci, îndoieli pe care, abia acum, filmul a reușit să i le risipească. Când și-a recăpătat încrederea, m-a privit cu ochi scânteietori, zâmbind timid printre lacrimi :

— Mulțumesc, mămico !

Deși niciodată nu m-am îndoit că am făcut exact ceea ce era bine să fac, vorbele ei mi-au confirmat-o. Chiar dacă n-am fi reușit să vindem nici un bilet la filmul nostru, această clipă plătea tot efortul.

A doua zi am plecat să căutăm o rochie pentru Mahtob, s-o poarte la premieră. Când a ieșit din cabina de probă mi-am dat seama că nu mai era fetița care a urcat hotărâtă munții ca să-și recâștige libertatea. Era o tânără și frumoasă domnișoară pe care eram mândră s-o numesc fiica mea.

Am știut dintotdeauna unde aș fi vrut să aibă loc premiera. În Michigan, zona aceea rurală ce mi-a fost leagăn, pentru că întotdeauna am fost mândră că-mi trag rădăcinile din aceste locuri. Familia mea mai locuiește încă acolo, la fel ca cei mai mulți dintre vechii mei prieteni. Nu mi-am dorit niciodată o premieră în lumina strălucitoare a reflectoarelor la New York sau Los Angeles, acolo unde puțini dintre cei ce-mi sunt apropiați ar fi putut veni.

Când o organizație locală și-a oferit serviciile în vederea unei premiere în această zonă, am reușit să-i conving pe cei de la MGM să accepte. Odată ce această premieră urma să fie un eveniment de excepție, având în vedere și participarea unor vedete de primă mărime, ca Sally Field sau Alfred Molina, studioul s-a îndoit de faptul că un mic orășel va putea face față unei astfel de situații.

Opinia lor s-a schimbat după ce am discutat cu acea organizație locală și au fost mulțumiți de pregătirile propuse de aceștia. Urma să fim vedetele unei premiere care să-i facă pe toți să se simtă mândri că fac parte din aceeași comunitate cu ei. În același timp, în zona Golfului lucrurile s-au precipitat și datorită legăturilor dintre povestea mea și zona aceea a lumii, publicitatea care s-a creat m-a luat prin surprindere. Toate posturile de radio și de televiziune din apropiere au vrut să vină la noi acasă pentru interviuri.

CNN a adus-o pe Mariann Saieed, pe care o întâlnisem deja în noiembrie, la o emisiune televizată, și ai cărei copii fuseseră răpiți și duși în Iraq. Reporterii erau curioși să afle ce sfat îi dau lui Mariann, dată fiind situația din zona Golfului. Era atât de afectată de dispariția copiilor ei încât simțea că nu mai poate trăi aici. Deși situația era dificilă și nu exista nici cea mai slabă garanție că ar reuși vreodată să părăsească Iraq-ul, mi-am dat seama că, dacă aș fi în locul ei, n-aș avea de ales : dacă Mahtob ar fi fost acolo aș fi plecat și eu, pentru a fi cu ea. Nu puteam uita traumele sufletești ale părinților rămași singuri după răpirea copiilor lor nici măcar acum, sau poate cu atât mai mult acum, în toiul festivităților. Departamentului de Stat i se aduc la cunoștință, numai în Statele Unite, câte opt asemenea cazuri pe săptămână, ceea ce face mai mult de patru sute de răpiri parentale într-un singur an.

Publicitatea se desfășura fără întrerupere. În mijlocul forfotei pricinuite de faptul că am încercat să-mi rearanjez locuința, fiii mei m-au luat prin surprindere cu refuzul lor de a veni la premieră. Consideram de la sine înțeles că vor participa la premieră și voiam să fie și ei alături de

Mahtob și de mine. Când i-am întrebat ce vor să facă în seara aceea amândoi mi-au răspuns foarte scurt, și se vedea pe chip cât sunt de stânjeniți. Ei nu suferiseră la fel de mult ca Mahtob. Preferau să nu dea glas sentimentelor și să evite să și le manifeste, la fel cum procedam și eu atunci când încercam asemenea emoții. N-au citit cartea și n-au discutat niciodată cu noi despre perioada petrecută în Iran.

— Mamă, pur și simplu nu înțelegi, mi-a spus John cu ochii în lacrimi. Când erați acolo și mă duceam seara la culcare, nu puteam adormi, neștiind dacă mai sunteți sau nu în viață.

Am izbucnit cu toții în plâns.

— Nu știam nici dacă vă veți întoarce vreodată ! a mai adăugat Joe.

Nu m-am îndoit niciodată că Joe și John au suferit mai mult decât noi ; știm că nu există tortură mai cumplită decât să nu știi ce se întâmplă. Cea mai grea perioadă din Iran a fost aceea în care Moody a dus-o pe Mahtob de lângă mine. Durerea de a nu ști ce se întâmplă cu ea a fost mult mai cumplită decât cea mai groaznică dintre bătăile pe care mi le-a dat Moody.

Până la urmă amândoi băieții au venit la premieră. Ni s-au alăturat prietenii din Michigan precum și alții, veniți din Texas, New York, California și Virginia de Vest. Mi-am putut împărtăși bucuria și emoțiile cu toți cei care ne-au stat alături de la întoarcerea din Iran.

Pentru Mahtob momentul culminant a fost acela în care au apărut la premieră Sheila și părinții ei. Sheila este un copil frumos, plin de voioșie și bună dispoziție, atât pe platou cât și în afara lui. În seara dinaintea premierei am invitat acasă câțiva musafiri la o cină persană. Michael a rostit pentru mine, Mahtob și Sheila un toast emoționant și în același timp provocator, referindu-se la noi ca la femeile pline de curaj din această poveste. Când toți s-au așezat la masă, sunetul făcut de o furculiță ce lovea un pahar ne-a atras atenția către Sheila care se așezase turcește în fața unei *sofray* (față de masă persană întinsă pe podea). A rostit un toast plin de căldură și naivitate copilărească care i-a încântat pe toți cei prezenți. Mă uitam la tatăl ei căruia îi șiroiau lacrimile pe obraz. Prietenia

dintre Mahtob și Sheila va dura, desigur, mulți ani de acum încolo.

Premiera a avut loc pe data de 5 ianuarie 1991. În aceeași după-amiază sute de prieteni și membri ai familiei au venit acasă la mine la un cocktail. Cele trei prietene ale lui Mahtob — Angie, Jamie și Cathie —, au fost puțin geloase că trebuiau să și-o împartă cu toți acei musafiri și cu echipa venită de la emisiunea „Cum ne distrăm în seara aceasta“ pentru a filma evenimentul. Christy Khan a venit la premieră însoțită de cel mai mic dintre fiii ei, Eric, de părinți și câteva rudenii. Știam că ea îmi consideră cartea *Numai cu fiica mea,* prea dureroasă ca s-o poată citi până la capăt. Primise cartea înainte de răpirea copiilor, dar soțul ei o văzuse și o aruncase. Cu toată emoția stârnită de reflectoarele și flash-urile din jur, n-am putut să nu observ cum își strângea Christy copilul la piept. Mă durea inima gândindu-mă la Jonathan și Adam care mai erau pe atunci în Pakistan. Christy n-a putut suporta să urmărească filmul până la capăt. Chiar și vederea posterului publicitar care o arăta pe Sally, imaginea maturității învingătăoare, ducând-o pe micuța Mahtob spre libertate, având pe fundal un oraș turcesc văzut în depărtare, a făcut-o să părăsească sala. Mai târziu mi-a mărturisit :

— Mă sfâșia pe dinăuntru văzând fața aceea oglindind tot ce am simțit și eu.

Îmi amintea cum îmi strângeam copiii în brațe atunci când mi i-au smuls. Tot anul acela în Pakistan n-am avut altceva în minte decât să găsesc o soluție de-a fugi cu ei și a lăsa tot restul în urmă.

Împărtășindu-i durerea mi-au renăscut speranțele că acest film va arunca lumină asupra acestei probleme, ajutând la evitarea altor cazuri de răpiri.

Pentru mine, ziua premierei a fost foarte grea. Peste o mie de oameni au asistat la spectacolul de gală și primirea de care s-a bucurat a fost plină de entuziasm, dar cel ce trebuia să fie mândru de această realizare, cel ce-mi dăduse viață și mă educase să fiu o învingătoare, tatăl meu, lipsea. El mă învățase să fiu hotărâtă și-mi inoculase concepția că acolo unde există voință, există și o cale de

rezolvare". Deși îi simțeam acut lipsa, știam că spiritul lui este undeva acolo, cu noi.

A doua zi dimineața am plecat în California pentru a începe turneul publicitar. Am sunat-o pe Mahtob :

— Prietenelor tale le-a plăcut filmul ?

— Le-a plăcut plimbarea călare.

Prietenele ei o cunoșteau sub un alt sume, iar Sheila juca rolul unei fetițe cu cinci ani mai mică, așa că nu făcuseră nici o legătură între ea și personajul de pe ecran.

La trei zile de la premieră am zburat împreună cu Sally la Chicago pentru a participa la spectacolul lui Oprah Winfrey. Pe toată durata zborului s-a comportat cu prietenie, de parcă nu ne întâlnisem de multă vreme, povestind întruna, bombardându-mă cu amănunte despre bârfele din lumea filmului. Sally fusese odată într-un avion care a suferit o prăbușire și conversația o ajuta să facă față spaimei ce o cuprindea ori de câte ori trebuia să zboare.

Oprah s-a comportat cu sinceritate și multă căldură. Când a intrat în camera verde mi-a spus că văzuse filmul cu o seară înainte. Deși urmărise povestea mea încă de la interviul Barbarei Walters și știa că urma să apar a doua zi în spectacolul ei, tot timpul cât a durat filmul, a stat cu spaima că poate Mahtob și cu mine nu vom reuși să scăpăm din Iran. Ei i-a plăcut sincer filmul și în acea seară a făcut un spectacol extraordinar.

Alții însă n-au fost atât de generoși în aprecieri.

M-am așteptat la critici de la bun început, dar comentariul usturător al lui Roger Ebert m-a șocat pur și simplu. Critica lui a fost transmisă pe 5 ianuarie, în chiar ziua premierei la Michigan și cu o săptămână înainte de difuzarea lui în întreaga țară. Afirmația lui, difuzată în întreaga țară, ataca filmul ca având un ton rasial, exact ceea ce toți cei care au lucrat la film au încercat să evite.

Când am scris cartea, atât eu cât și Bill Hoffer ne-am limitat la a reda întâmplările. N-am ținut cont de felul în care vor reacționa cititorii și au fost foarte puține critici cum că am fi fost incorecți față de iranieni.

În ceea ce privește filmul, am acordat atenție deosebită redării corecte a realității și am făcut tot ce ne-a stat în putință ca tonul filmului să fie cât mai calm, chiar dacă

asta a atenuat ceva din dramatismul cărții. Așa cum le spusesem producătorilor și regizorului de platou, „este foarte important ca atunci când părăsesc cinematograful, oamenii să nu creadă că toți iranienii sunt ca familia lui Moody". Din acest motiv am și tăiat sau scurtat multe scene în care Moody mă maltrata. În același timp am prezentat câteva persnaje iraniene care ne-au ajutat mult, așa cum a fost Hamid sau Amahl, omul acela atât de generos care ne-a înlesnit evadarea.

Din cronici reieșea că impresia generală nu era cea dorită de noi. Tonul l-a dat Roger Ebert în critica lui preliminară și acuzația pe care o cuprindea aceasta a găsit ecou în publicațiile din întreaga lume. Ca o ironie, expozeul lui Ebert, difuzat în întregime abia la câteva zile de la prima lui intervenție, nu ne era în totalitate defavorabil, concluziile fiind mult mai atenuate.

În film se strecuraseră și câteva nefericite greșeli, notabil fiind felul în care a fost tratată evadarea noastră. După carte, aceasta ar fi trebuit să constituie apogeul filmului dar, așa cum a fost tratată, era scena cea mai slabă. Faptul că se renunțase la zăpadă fusese foarte neinspirat și s-a pierdut tot ceea ce simțisem și chinurile pe care le îndurasem atunci.

Sentimentul avut acolo, în munți, a fost că urma să mor. La un moment dat, când mă simțeam paralizată de frig i-am spus lui Mosehn, conducătorul contrabandiștilor, s-o ia pe Mahtob și să plece mai departe fără mine. Acea resemnare de la capătul drumului, oboseala finală, nu reieșeau din film.

Consolarea mea a fost includerea scenei finale, în care Mahtob și eu intram în Ambasada Americană din Ankara, în foșnetul steagului american ce flutura în bătaia vântului

Atât producătorii cât și regizorul filmului mi-au spus :

— Publicul vrea să vă vadă scăpate din Iran, așa că n-are să mai stea să urmărească și călătoria voastră prin Turcia până la Ankara.

Eu le-am spus în schimb că trecerea granitei turco-iraniene nu însemna că suntem în siguranță. Siguranța am

simțit-o doar atunci când am trecut sub pavăza drapelului nostru. Mulți spectatori mi-au spus cât de mișcați au fost de scena finală.

Cu toate criticile aduse filmului, cum că ar fi rasist, a avut succes de casă, deși a beneficiat de cea mai proastă programare posiblă.

În ziua de difuzare națoinală, vineri, 11 ianuarie 1992, jumătatea de est a țării a fost bântuită de o furtună puternică. În San Diego unul dintre teatre a fost amenințat cu plasarea unei bombe, așa că toți spectatorii au fost trecuți printr-un detector de metale. Timp de câteva zile viața lui Sally a fost amenințată, obligând-o să-și angajeze o gardă de corp.

În ziua de difuzare națională, vineri, 11 ianuarie 1992, părea că va deveni o adevărată lovitură de casă, dar joi, pe 15 ianuarie, era termenul limită dat de președintele Bush iraqienilor să se retragă din Kuweit, iar a doua zi Statele Unite au început invazia. În următoarele două săptămâni americanii nu s-au mai dus la cinematograf, atenția lor fiind acaparată de televizoare, mai ales de rețelele CNN. Urmăreau operațiunea „Furtună în Deșert", o dramă mult mai importantă și mai urgentă decât orice film. Am închinat o perioadă de ani întregi să putem reda viața din Iran în perioada 1984—1986. Acum spectatorilor din întreaga lume li se arătau secvențe în direct dintr-un război în desfășurare. Mai târziu a reieșit că soarele și nisipul din scena evadării noastre arătau la fel în secvențele de război prezentate de televiziune. Oamenii care s-au întors în cinematografe căutau o evadare din realitatea apăsătoare. Un film serios, axat pe problemele Iranului, n-avea șansa de-a fi vizionat în acele momente.

Când filmul a fost lansat în Europa, în circumstanțe mai bune, a împlinit cele mai mari speranțe privind încasările. În Germania a fost cel mai vizionat film timp de câteva săptămâni. Cu toate scăderile lui, cred că filmul oferă un exemplu de răpire parentală internațională și ajută la prevenirea lumii în legătură cu această tragedie.

10

MOODY REACȚIONEAZĂ

Numai cu fiica mea a fost publicată în SUA de către editorul meu, St. Martin's Press, în reviste cu o reputație solidă, având vânzări inițiale excelente. Cererea a crescut în valuri. Primul val din țările nevorbitoare de engleză a fost în Franța, unde cartea s-a vândut în mai multe exemplare decât oricare altă carte care nu era de ficțiune, din întreaga istorie a literaturii din Franța, așa cum este menționat în Guinness Book of Records, ediția din 1990. Următorul mare val s-a înregistrat în Suedia, unde două din cinci familii au cumpărat cartea și unde a fost citită de mai bine de o treime din populația țării. Cel mai mare val însă s-a înregistrat în Germania unde s-a vândut peste patru milioane de exemplare și cartea a stat în fruntea listei de bestseller-uri timp de peste doi ani. Ca o consecință, am fost desemnată „Femeia anului" în Germania pentru anul 1990, o cinste pe care o voi prețui întotdeauna.

Una peste alta, cartea a fost tradusă în aproximativ douăzeci de limbi și s-au vândut cam douăsprezece milioane de exemplare.

Ce a făcut din această carte un bestseller pe trei continente (America, Europa și Australia) ? Părerea mea este că succesul cărții se datorează universalității subiectului : legătura dintre părinte și copil, precum și extremele pe care oamenii le ating atunci când această legătură este amenințată. În spatele apelului emoțional și dramatic mai există și altceva : preocuparea pentru obișnuit. În economia cărții, chiar înainte să-mi dau seama că mă găsesc prinsă în capcană, am vrut să arăt lumii cum trăiesc oamenii, cum își fac cumpărăturile, cum gătesc orezul, unde-și spală vasele și hainele și chiar cum utilizează băile. Indiferent de statutul fiecăruia, avem cu toții o viață de fiecare zi și ca atare și interes pentru viața altora. Cu toate că *Numai cu fiica mea* este povestea unei femei cu cele mai tipice rădăcini ale americanului mijlociu, evenimentele descrise s-ar fi putut întâmpla și chiar s-au întâmplat oamenilor de oriunde altundeva. În Europa

de Vest, de exemplu, imigrările recente au dus la o creștere a numărului căsătoriilor din care au rezultat copii cu etnicitate mixtă. În aceste zile francezii și algerienii, germanii și turcii, belgienii și marocanii trăiesc și lucrează unii alături de alții. Părerile lor cu privire la rolul în familie și obligațiile ce le revin sunt foarte diferite și, de obicei, nu ies la iveală decât după nașterea copiilor.

Cu toate că ne-am dat și noi seama de subiectul generos al cărții, nimeni n-a anticipat că *Numai cu fiica mea* va deveni un fenomen în lumea întreagă. La fel cum eram neofit în lumea scrisului, tot așa eram nou venită și printre conferențiari. Înainte să-mi stăpânesc neliniștea în legătură cu tot ce se presupunea că ar trebui să știu și nu știam, m-am pomenit acceptând invitația de-a vorbi la Bervely Hills Country Club. Ajunsă în fața publicului, având în minte faptul că sunt singurul „expert" în propria-mi poveste, m-am comportat cu degajare.

După lansarea cărții am fost invitată să vorbesc în foarte multe locuri. Ideea s-a extins rapid și de atunci programul meu este foarte încărcat, fiind nevoită să vorbesc în fața unui public foarte divers. Unul dintre angajamentele memorabile a venit atunci când Mahtob și cu mine la Provo, statul Utah, în timpul festivalului din 4 iulie 1991, am fost propuse pentru „Premiul Libertății Americane". Mahtob, cea mai tânără persoană căreia i s-a acordat acest premiu, împreună cu mine, am împărtășit onoarea cu Teddy Kollor, primarul Ierusalimului timp de mai mulți ani, și Nathaniel Howell, ambasadorul Statelor Unite în Kuweit, care și-a riscat viața rămânând cu personalul Ambasadei pe tot timpul invaziei iraqiene. Ca lucrurile să capete o semnificație și mai importantă, mi s-a cerut s-o înlocuiesc pe doamna Margaret Thatcher, exprim-ministru al Marii Britanii, care n-a putut veni, anunțând acest lucru în ultima clipă, așa că eu a trebuit să țin discursul principal în fața a mai mult de douăzeci de mii de oameni, pe stadionul Universității Brigham Young. Cu toate că erau atât de mulți cei care mă ascultau, rar mi s-a întâmplat să mă simt pe aceeași lungime de undă cu auditoriul ca atunci.

După ce programul oficial s-a încheiat, am fost invitate la locuința lui Allan Osmond, ai cărui băieți foarte talen-

tați — The Four Osmond Boys — ne-au dedicat o versiune nouă a melodiei „Danny Boy". Ca să pună capac la toate, după ce am făcut o ascensiune cu balconul, am fost proclamată aeronaut. După ce am navigat deasupra orașului Provo, gazda mea m-a invitat să duc până la capăt un ritual neobișnuit. Pentru a deveni aeronaut oficial, trebuia să mă așez în genunchi, cu mâinile la spate, să mă aplec și să prind cu dinții un pahar plin cu șampanie și să-l beau fără să vărs vreo picătură. Obrajii îmi ardeau când am trecut testul, dar mi s-au dat asigurări că următoarea aterizare va fi cât se poate de lină.

Programul de conferințe era istovitor, dar am fost încurajată să continui cu întrebările și răspunsurile de după fiecare conferință.

Povestind prin ce am trecut într-o țară străină, atingeam o coardă sensibilă. Mulți dintre cei ce au avut experiențe asemănătoare, auzindu-mă, intrau în rezonanță cu mine. De obicei așteptau de foarte multă vreme să-și spună păsul, dar n-au făcut-o până nu le-am venit în întâmpinare. Mulți dintre cei ce formează publicul meu sunt victime ale unei relații abuzive între soți aparținând sau nu unor etnii diferite. La începutul carierei mele de conferențiar, o doamnă foarte atrăgătoare și bine îmbrăcată mi-a spus :

— Sunt americancă, sunt căsătorită cu un american și trăiesc în America, și totuși tu ai scris povestea mea. Am fost prizonieră în propriul meu cămin. Tu erai o femeie nemusulmană și cetățean american. După ce ți-am citit cartea, mi-am dat seama că, dacă ai putut face față tuturor acelor necazuri, aș putea și eu să-mi schimb viața. Și am făcut-o. Niciodată nu m-am crezut o femeie molestată. Probabil pentru că am luptat întotdeauna să scap.

— După ce au avut loc o mulțime de intervenții similare, mi-am lărgit tema conferințelor, vorbind și despre femeile molestate și despre drepturile femeilor în general. Multă lume m-a întrebat de Ellen Rafaee și bătăile pe care le încasa de la soțul ei. Era o femeie născută în America și se trăgea dintr-un orășel din centrul statului Michigan. Am întâlnit-o la orele de studiu al Koranului în Teheran și ne-am împrietenit.

În 1987, fratele meu, Jim, a primit un telefon de la o verișoară de-a ei, pe nume Florence, care lucra la un așezământ pentru femei.

Am sunat-o pe Florence și mi-a comunicat că Ellen împreună cu Hormoz și cei doi copii ai lor, Jessica și Ali, erau în America în vizită la părinții ei. Hormoz se purtase brutal cu Ellen și copiii și ea nu mai voia să se întoarcă în Iran.

Am sunat-o pe Ellen de mai multe ori, dar nu aveam suficientă încredere în ea încât să-i dau numărul meu de telefon. M-a anunțat fericită că a trecut la nivelul cinci de scriere și citire în farsi.

Ellen mi-a confirmat ce-mi spusese deja Florence și a adăugat :

— Betty, sper să mă înțelegi. Când mă gândeam la tine, acolo, în Iran, voiam să te ajut, dar trebuia să-mi apăr copiii și pe mine de Hormoz. Sare la noi să ne bată de două-trei ori pe an, indiferent de motiv. Susține că primesc bătaie numai din vina mea, deoarece când bate copiii simte că înnebunește dacă îndrăznesc să mă amestec. A început s-o bată pe Jessica atât de rău încât asta nu mai e o simplă pedeapsă. O dată a început s-o lovească pe fetiță cu un umeraș de lemn. Umerașul se făcuse bucăți, dar el tot mai continua să dea cu bucățile rămase până le-a făcut fărâme. Am sărit la el și am început să țip. Atunci a continuat bătaia cu mine. Timpanul mi l-a spart înainte să ne fi întâlnit noi două. Aceea a fost una dintre bătăile cele mai groaznice, dar el se lăuda că este în stare să ne bată fără să lase urme. Știe cum s-o facă. Cu o lună înainte de a merge în Iran a reușit într-adevăr. A început s-o bată pe Jessica, am intrat între ei, așa că m-a bătut pe mine. Aveam vânătăi pe mâini, atât de tare mă strângea când îmi răsucea brațele la spate. A doua zi dimineața nu-mi puteam mișca gâtul. Spatele mea nu și-a revenit nici acum.

Ellen mi-a mai spus că Florence s-a hotărât să-i găsească o slujbă la așezământ, dar i-a răspuns că ar fi probabil mai nimerit să intre acolo ca pacient și nu ca profesoară. Până acum nu le spusese niciodată nimic părinților și rudenilor ei, dar de data aceasta a făcut-o fiindcă dorea să obțină sprijinul lor pentru a rămâne în America. Tatăl

ei însă îi repeta întruna că trebuie să se întoarcă în Iran, deoarece Hormoz este un bărbat bun și este convins că se va schimba.

La Teheran, Hormoz i-a spus lui Moody, cu mine și Ellen de față, că a avut la început probleme cu soția sa, după sosirea în Iran. I-a spus că lui Ellen nu i-a plăcut să locuiască acolo, așa că a bătut-o și a închis-o în casă. Până la urmă ea s-a convertit la islamism și a devenit „o soție bună". Când am auzit toate astea, mi-am dat seama că exact asta voia și Moody de la mine. Lui îi plăcea Ellen pentru că „se adaptase". I-am spus lui Ellen :

— Ei nu se schimbă, pentru că sunt convinși că totul e în regulă, așa cum trebuie să fie. Nu văd nimic rău în ceea ce fac.

Ellen făcea eforturi mari să se convingă pe ea însăși că tatăl ei ar putea avea dreptate :

— Hormoz jura în fața tuturor că n-o să mă mai bată niciodată, și dacă o va face putem părăsi Iranul imediat și ne putem întoarce în America.

Știam că citise *Numai cu fiica mea* în foileton, în „Ladies Home Journal". Mi-a spus că Florence n-a crezut că tot ce scria acolo ar fi fost adevărat, dar ea, după ce a citit totul, i-a spus că fiecare cuvânt este adevărat, că a fost lângă mine când am trecut prin toate acele întâmplări și anumite lucruri le are și acum foarte vii în memorie. A continuat spunându-mi că ea și Hormoz s-au gândit că aș putea fi mai fericită în Iran și că mi-aș accepta viața de acolo. A fost foarte dezamăgită că nu mi-am dezvăluit intențiile în fața ei. Oricum, știam că nu mă pot încrede în Ellen din momentul în care mi-a declarat, cu luni înainte de evadarea noastră, că „datoria ei islamică" ar fi să-l informeze pe Moody în legătură cu intenția mea de a fugi împreună cu Mahtob.

Mi-a povestit cum a aflat de fuga noastră :

— Prima persoană interogată am fost eu. La mai puțin de douăzeci și patru de ore de la plecarea voastră m-au vizitat niște detectivi. A venit și Moody însoțit de nepotul lui, Mammal, să vadă dacă nu sunteți la mine. Nu avea încredere în nimeni.

Mi-a spus că suspiciunile planau asupra unor americance cu care mă întâlneam în Iran.

— Moody a trimis niște detectivi care le-au hărțuit multă vreme. Una dintre ele, care locuia în apropierea surorii lui, a fost dusă la poliție împreună cu soțul ei.

— Bine, dar ea nu știa nimic. Nimeni n-a știut nimic.

— Poate, dar era bănuită. Moody era sigur că minte și a vrut să-i controleze locuința, crezând că te-ai ascuns acolo. I-a fost foarte greu prietenei tale.

Întristată, i-am spus :

— De asta ne-am spus o vorbă nimănui. Pentru că n-am vrut să fie nimeni considerat vinovat.

Informațiile furnizate de Ellen se potriveau exact cu cele de la Departamentul de Stat la scurtă vreme după ce am ajuns acasă.

— Unii americani au probleme cu Moody care crede că sunteți ascunse în Teheran. Ca să-i protejați pe oamenii aceia trebuie să-i telefonați că ați părăsit țara.

Cum nu putea fi vorba să iau legătura cu Moody, am rugat-o pe sora mea, Carolyn, să-l sune. Nedorind ca soțul meu să afle că sunt în America și vrând să înlăture amenințarea ce plana asupra unor ființe nevinovate, Carolyn i-a spus că eram într-o altă țară, nu în Iran. I-a răspuns că știe că n-am bani, nici pașapoarte și, ca atare, e sigur că mă găsesc încă în Iran.

Lui Ellen i-am spus :

— Simțeam că fac exact ceea ce trebuie. Nu eu, ci Moody a distrus viața noastră.

— Sunt de acord cu tine, mi-a răspuns ea. Nu cred că ai de ce să te simți vinovată, Betty, dar puteai fi ucisă. Se întâmplă foarte frecvent la granița aceea. Ești foarte curajoasă. Eu n-aș fi putut-o face niciodată.

Povestind despre evadare nu m-am putut opri să nu-i povestesc despre curajul lui Mahtob.

— Cu toate că n-am pus nimic în gură timp de cinci zile, nu mi-a spus o singură dată că-i este foame. Nu s-a plâns, deși era flămândă, obosită și înghețată, să nu mai vorbim de cât era de speriată. Voia însă un singur lucru : să meargă acasă. La un moment dat credeam că voi muri și i-am spus : Îmi pare rău, dar este prea greu. Nu cred că voi face față. Ea m-a îmbărbătat :

— Eu pot, sunt rezistentă și voi face orice să ajung în America.

Mărturisindu-mi cât de mult ar vrea să-și recâștige libertatea, Ellen mi-a psus :

— Ei bine, asta am simțit și eu că-mi doresc cel mai mult atunci când am coborât din avion în Germania și am mers la Ambasada americană din Frankfurt pentru pașapoarte. Mă simțeam atât de liberă de-mi venea să sar într-un picior.

Ellen și Hormoz l-au vizitat pe Moody în mai 1987 și l-au întrebat ce-i mai face familia.

El le-a răspuns că nu se mai întâlnește cu nimeni dintre ai mei. Are ore și e tot timpul ocupat cu medicii. Ellen a aflat că sora lui i-a recomandat o nouă soție, dar Moody nu i-a mai vorbit.

Ellen a mai adăugat :

— Moody are și o mare doză de paranoia. Crede că toată lumea vrea să-l prindă și pretinde că CIA a complotat împotriva lui pe când era în America. Merge până acolo încât pretinde că tu ești agent CIA. Pe cuvânt de onoare că are halucinații !

Moody mă suspecta și pe vremea când eram în Iran și l-am întrebat atunci de ce se simte atât de important încât CIA să se ocupe de el.

Mi-a mai spus că Moody mă ura, dar vorbea foarte sentimental :

— A spus că poate te vei întoarce totuși înainte de prima zi de școală sau poate de Crăciun, ori cu ocazia vreunui alt eveniment de sărbătoare.

— Cum își poate închipui că mă voi întoarce după tot ce mi-a făcut ?

— Nu știu. Eu nu pot crede că ai face-o. Singura explicație este că are o personalitate dublă. Când se enervează își iese din fire, iar când nu este supărat nu-și poate aminti de ce-a făcut-o.

I-am mărturisit lui Ellen că încă ne mai temem de răzbunarea lui și ne este destul de greu, dar încercăm să ducem o viață normală.

— Moody n-a fost niciodată prea onest față de noi, ne-a spus Ellen. Dacă aș fi în locul tău, m-aș feri, fie și pentru că nouă nu ne-a spus niciodată nimic despre o mulțime de lucruri.

Am întrebat-o pe Ellen ce are de gând. I-am amintit că fiica ei, după ce va crește mare, dorea să vină la bunica ei și să fie creștină.

— Îmi pare rău de Jessica. Am treizeci de ani și pot să renunț la unele lucruri când intervin alte priorități, dar ea are doar ce-i pot oferi eu până va fi destul de mare încât să-și aleagă singură drumul.

— Bine, dar tu știi că nu va putea niciodată să decidă singură ceva atâta vreme cât este în Iran. Știi că, dacă Hormoz hotărăște s-o mărite, ea n-are ce face și va trebui să rămână acolo tot restul vieții.

Ellen a recunoscut că Jessica o roagă s-o lase să locuiască în Florida.

— Mă simt groaznic ; copiii cei mici se bucură de vacanță, chiar și Hormoz, dar eu pur și simplu agonizez. Mă sperie necunoscutul. Am probleme emoționale și, cred, chiar mentale. Am locuit acolo opt ani și cred că asta m-a afectat foarte mult. Cred că mi-am format un complex de inferioritate. Nu mă mai simt sigură pe mine, cum te simți tu. Se pare că tu îți poți controla propria viață, pe când eu nu mă simt în stare. Nu-mi place în Iran, dar nu-mi pot părăsi soțul. N-am siguranța necesară și nu sunt persoana care să poată trăi singură.

Am întrebat-o dacă Hormoz nu se gândește să se mute în Statele Unite.

— Nu, nici măcar nu poate fi vorba deși l-am rugat de multe ori. De fapt l-am sâcâit enorm ca să-l conving și de data asta să vină cu noi, rugându-mă lui Dumnezeu să se întâmple ceva și să trebuiască să rămânem aici.

Am promis să nu încerc s-o influențez. La cinci săptămâni de la prima noastră convorbire am descoperit că pleca din nou.

— Sunt gata de plecare. Plec la aeroport împreună cu copiii. Trebuie să meargă la școală. Hormoz mai rămâne o vreme, să mai câștige ceva bani. Ne bate, dar are grijă de noi.

Povestea lui Ellen este departe de a fi unică. Când soțul ei i-a spus că nu-i permite să părăsească Iranul a avut reacția tipică de acceptare. În timpul șederii mele în Iran am întâlnit și alte femei a căror situație era mult

mai rea decât a mea, dar n-am întâlnit vreuna care ar fi încercat să scape. Toate s-au resemnat în fața destinului.

Când privesc înapoi și încerc să-mi imaginez cât de diferită ar fi fost viața mea dacă aș fi rămas, îmi amintesc de ziua în care Moody mi-a spus că nu vom mai pleca niciodată din Iran. Dacă atunci mi-aș fi acceptat soarta așa cum era, probabi că nu m-ar mai fi bătut, dar nici n-aș fi acum acasă, povestindu-mi amintirile, ci prizoniere acolo.

Comportarea lui Moody a avut asupra familiei mele un efect cu bătaie lungă. Înainte de călătoria aceea nefericită, ținuseră foarte mult la fostul meu soț. Tata era încântat să discute cu el despre Iran deoarece el fusese acolo în cel de-al doilea război mondial. Mama îl respecta pentru tot ce făcuse, și nu în ultimul rând pentru rolul de tată bun pe care îl jucase față de Mahtob. Dragostea lor s-a transformat însă în resentiment când Moody ne-a ținut prizoniere în Iran, făcându-i pe toți să sufere. S-au simțit trădați, mințiți și amărăciunea i-a determinat să aibă sentimente ostile față de străini.

Tata a rămas remarcabil de lucid și cu vederi largi până în ultimele lui clipe, dar mama, care a suferit foarte mult, nu și-a putut reține amărăciunea. În 1989, la mai bine de un an de la plecarea noastră „pentru două săptămâni" în Iran, fusese la Alpena pentru a obține la Curtea de atestare custodia asupra averii mele. Pentru ea a fost un chin cumplit să se ocupe de posesiunile lumești ale fiicei ei pe care nu credea s-o mai vadă vreodată. S-a întâlnit acolo cu prietenii noștri. Parseghian, o familie de armeni compusă din trei generații : Nana, matroana blândă, rămasă orfană în timpul genocidului armean ce avusese loc în urmă cu șaptezeci de ani ; două surori, Vergine și Anahid, soțul ultimei fusese ucis în războiul civil din Liban, și familiile lor. Aceste familii depășiseră mari și grele obstacole ca să se realizeze în țara lor de adopțiune. Moody țiruse la ei în mod deosebit, deși nu erau musulmani.

La fel cu Tarik și Farzana, prietenii noștri pakistanezi care au încercat să ne înlesnească evadarea, cei din familia Parseghian au acționat imediat ce au aflat ce-am

pățit la Teheran. L-au înnebunit pe Moody cu telefoane și scrisori, implorându-l să ne lase să ne întoarcem. De mai multe ori ne-au trimis pachete cu mâncare și cadouri. Ca și tata, n-au renunțat la speranța că ne vom întoarce. Între timp am plătit o parte din facturile de pe cărțile de credit și ne-au depozitat o parte din mobilier la ei, pentru a ne putea închiria casa. După întoarcere, ne-au dat bani și ne-au rugat să ne mutăm la ei. Nu exista lucru pe care ei să nu vrea să-l facă pentru noi, fără să ceară nimic în schimb.

Mai puțin surprinzător decât ar putea să pară, durerea și lipsa de certitudine în care trăia mama s-a transformat în ranchiună, avându-i ca țintă pe prietenii noștri.

— Numai voi sânteți de vină că Betty e în Iran, le-a reproșat ea. Dacă nu se fâțâia printre străini, nu s-ar fi întâmplat niciodată așa ceva. Supărarea mamei a ținut și după întoarcerea noastră acasă. Într-o zi Mahtob mi-a cerut plină de inocență :

— Mamă, nu-mi faci o mâncare persană ?

— Credeam că ți-ai luat porția din nenorocita aia de mâncare cât ai stat acolo ! țipase mama.

Tatăl meu însă nu împărtășea aceleași sentimente și a observat cât mă supăra atitudinea celorlalți din familie.

— Nu te mai frământa. Ei nu pot înțelege.

Spre bucuria mea, Mahtob n-a fost afectată de sentimentele celor din jur. Într-o zi, în orășelul nostru, unde locuiau puțini „străini", pe când treceam cu mașina în josul străzii, a văzut o femeie înfășurată în sari și m-a rugat cu insistență :

— Mămico, privește ! Uite o indiană ! Nu crezi că ne-am putea împrieteni cu ea și s-o rugăm să ne facă niște *puri* (pâine indiană) ?

De când m-am întors în America, viața mea a devenit imprevizibilă și epuizantă. Am aflat și cealaltă față a plăcerii de a călători. Nu mai aveam timp să dorm suficient, nici zile libere sau concediu. Eram victima insomniilor și a coșmarurilor, nevoită să fac mai mult decât îmi permiteau puterile. Sresul a crescut la începutul lui 1991, când am avut de susținut un program de conferințe foarte dificil și obositor având în vedere și turneul de lansare a

filmului. Tot în ianuarie am apărut ca expert într-un proces de divorț unde trebuia să înfrunt în fața tribunalului un soț de origine orientală și să demontez eșafodajul ridicat de avocatul său care era făcut să mă discrediteze.

Punctul culminant a fost sâmbătă, pe 16 martie. Din Dayton, Ohio, unde ținusem o serie de conferințe de două zile, am zburat direct la Washington, DC, să mă adresez unui Congres al CEO. În aceeași seară, în avion, în timp ce mă întorceam la Michigan, am simțit o durere puternică ce iradia din umărul drept în cutia toracică. Respiram greu și la început am crezut că am preumonie. Când, mai târziu, m-am întins în pat și palpitațiile au urcat spre gât devenind mai puternice, mi-a fost frică de o boală coronariană.

Duminică, Arnie m-a dus la Spitalul orășnenesc Carson, unde am fost primită într-un salon de terapie intensivă După o serie de examene și radiografii, m-am simțit aproape ușurată când am aflat diagnosticul : un posibil ulcer duodenal, vezica biliară inflamată, determinate de stress. Am rămas cinci zile în spital și singura care a știut unde sunt a fost Mahtob. Luni de zile am tânjit după puțin timp liber, cât să-mi trag sufletul și să mă relaxez, și în care să nu vorbesc cu nimeni. Am stat întinsă în patul din camera de la izolare, încercând să profit de fiecare clipă. Nu era chiar ca la Clubul Medicilor, dar oricum a fost o pauză necesară.

Grija mea cea mare a fost reacția lui Mahtob — care pe atunci avea zece ani —, când va vedea că sunt atât de vulnerabilă ; dar ea s-a ridicat la nivelul evenimentelor, la fel cum o făcuse și cu ocazia accidentului lui John. A gătit câte ceva de mâncare și a continuat să spele și să calce. Pe deasupra, a făcut singură toate pregătirile de *noruz*, noul an persan.

— Spune-mi ce trebuie pregătit pentru *haft sin*, mi-a cerut ea cu creionul în mână, pregătită să noteze. Am fost mulțumită să constat să *noruz*-ul devenise o parte a moștenirii ei persane.

Mahtob m-a încântat și atunci când, sunându-mă la spital, mi-a vorbit în farsi, o latură deosebită a relației dintre noi, cu toate că eram stânjenită să vorbesc în această limbă în fața altora.

Am rămas încă două săptămâni în covalescență după ieșirea din spital, timp în care mi-am simțit vârsta de patruzeci și cinci de ani pe care o aveam. M-am amintit o conversație avută cu fiica mea cu puțin înainte de toate acestea :

— Mămico, când te-ai născut ? În anii cincizeci sau șaizeci ?

— Poate nu-ți vine să crezi, dar m-am născut în anii patruzeci.

Mahtob m-a privit cu ochi mari apoi și-a revenit, m-a sărutat și mi-a spus înțelegătoare, cu toleranța tinereții :

— Oricum, eu tot te iubesc.

Așa că am continuat...

Întrebările denotau interes și au fost foarte mulți cei care mi-au pus întrebări în legătură cu diferite persoane ce apar în *Numai cu fiica mea.*

Ce s-a întâmplat cu Amahl, omul care te-a ajutat să evadezi ?

Am păstrat în continuare legătura cu Amahl prin intermediul unei terțe persoane. A rămas în Iran, credincios celor ce mi le spusese de nenumărate ori :

— N-am să plec decât dacă pot s-o fac împreună cu soția și copiii mei.

Din fericire nu s-a făcut nici o legătură între el și evadarea noastră. Sper ca într-o zi să mă întâlnesc cu el și familia lui undeva în lumea dinafara Iranului.

Dar cu Helen Balasanian, femeia de la Ambasada elvețiană, care v-a explicat cât de jalnică era, de fapt, situația în care vă găseați ?

Ori de câte ori Helen pleca din Iran în concediu, ne suna la telefon să vadă ce mai facem. Ținea atât de mult la Mahtob încât îmi cerea întotdeauna să i-o dau la telefon ca să se convingă că fetița este OK.

Într-o seară, răspunzând la telefon, am auzit o voce ciudată de bărbat care a început să-mi spună :

— Nu te speria ! Helen mi-a dat numărul tău de telefon.

A continuat să-mi explice că este iranian, pe jumătate armean și locuiește în California.

— Sunt văduv și vreau să mă însor cu Helen. Aceasta îi spusese să mă sune și să-mi ceară mie acordul.

M-am simțit foarte onorată. Helen s-a retras de la Ambasada elvețiană din Teheran și acum este căsătorită, fericită și locuiește în Statele Unite.

Dar fiii tăi ?

Joe și John au suferit mult din cauza necazurilor noastre care, în mare măsură, au fost și ale lor. Cu toate că nu și-au revenit total, acum sunt doi tineri extraordinari și sunt mândră de amândoi.

John avea paisprezece ani la plecarea noastră în Iran și probabil a suferit cel mai mult deoarece era cel mai legat de mine dintre toți copiii. Cât timp am lipsit, a locuit la tatăl lui și venea din când în când în vizită la părinții mei. Au fost multe nopți în care n-a putut închide ochii de grija noastră. A trebuit să se maturizeze repede și se simte de parcă i s-a furat o parte din copilărie.

El și tatăl meu erau foarte apropiați. John stătea de vorbă cu el ore întregi și făcea chiar și pe infirmiera. Într-una din zile, tata mi-a spus cu lacrimi în ochi că s-ar putea găsi cu greu un copil să facă ceea ce face John. Când i-a murit bunicul, fiului meu mai mic i-a murit cel mai bun prieten. Nici atunci când a avut accidentul de automobil n-a avut o perioadă prea ușoară. După moartea tatii, mama nu putea rămâne singură așa că, seară de seară, John o aducea la noi cu mașina. După ce și-a revenit în urma accidentului a început să stea din ce în ce mai mult cu ea, ca să-i fie mai ușor. Ei îi plăcea să-l răsfețe pe John și el, la rândul lui, se bucura să se lase răsfățat.

Joe avea optsprezece ani la plecarea noastră în Iran și tocmai absolvise liceul. La un moment dat, după ce ne-am întors la Michigan, a venit să locuiască cu mine. Pe atunci lucra în schimbul doi la o uzină unde se asamblau automobile. Seara mai făceam o cină și o puneam în frigider. Când venea acasă auzeam cum se închide ușa de la cuptorul cu microunde și atunci mă simțeam liniștită, pentru că cel puțin copiii mei erau acasă, în siguranță. Spre deosebire de John care avea tot timpul cîte o prietenă, Joe ieșea adesea cu băieții, dar nu venea nicio-

dată cu vreo fată acasă. Când a ajuns la douăzeci și trei de ani s-a schimbat. Până și Mahtob a observat :

— Mămico, ar fi bine să ai grijă ce faci și ce spui ; Joe și-a pus în cap ceva.

Dintr-o dată n-a mai fost nevoie să-i cer să facă treabă acasă și era foarte atent. Apoi, într-o zi, am răspuns la telefon și o voce feminină m-a întrebat dacă Joe este acasă. Era prima tânără care-l căuta pe Joe. Doi ani mai târziu, Joe și Peggy s-au căsătorit. El s-a maturizat și pare mai fericit ca oricând. Pe data de 18 septembrie 1991, ora opt și zece dimineața, pe culoarele spitalului orășenesc Carson au răsunat țipetele unui nou născut, un băiețel de opt livre. Joe stătea mândru alături de soția lui.

În același spital s-au născut și Joe și John cu o generație în urmă. Tot acolo l-am întâlnit pe Moody și l-am pierdut pe tata. Acum era locul unde salutam o nouă viață, de data aceasta din sala de așteptare.

Mai devreme decât mă așteptam, l-am văzut pe Joe palid, nervos, de parcă era gata să facă un colaps. Și-a dat drumul într-un fotoliu. Mi-a fost teamă să-l întreb ceva, până când mi-a spus cu voce șoptită :

— E băiețel, și a zâmbit timid.

Am pornit imediat pe coridor și l-am întâlnit pe Roger Morris, care ne-a risipit temerile. Totul era în perfectă ordine.

Brandon Michael Smith era pe masă și i se făcea un examen minuțios. Culoarea lui începea să devină normală. Plămânii îi funcționau perfect. Am fost mândră de fiul meu, care se arăta nerăbdător să-și asume răspunderile de părinte. Se părea că și unchiul John era foarte mândru, iar mătușa Mahtob era la școală unde aștepta plină de nerăbdare să primească un telefon.

Copiii cresc repede. Viața merge înainte.

Cea mai frecventă întrebare este :

Ce mai face Mahtob ?

Din cele mai multe puncte de vedere este o fetiță de doisprezece ani senină și veselă ca o zi însorită. Nu mai este chiar un copil, a devenit o tânără despre care numai c-ar fi știarsă nu se poate spune, cu părul bogat și ondulat, de culoare brună și cu niște ochi mari, între verde și

căprui. Îi plac foarte mult pescuitul, echipa de fotbal Michigan State, echipa de baschet Detroit Pistons și, spre disperarea mamei ei, televeizorul. Joacă baschet într-o echipă de fete și își încearcă mâna în calitate de conducător al grupului de suportere. Preferă „uniforma" celor ce încă nu sunt adolescenți : tricouri și jeanși, destul de deosebită de rochițele vaporoase și cu multe volănașe și pantofiorii eleganți cu care insista Moody s-o îmbrace înainte de plecarea în Iran. Mahtob este matură și echlibrată, mult peste vârsta ei, și are un simț al umorului foarte ascuțit. Mult mai liniștită datorită experiențelor avute, manifestă un deosebit interes pentru problemele internaționale.

Într-o zi, după ce s-a întors de la școală, mi-a spus :

— Mamă, azi la școală am fost cam derutată. Profesoara ne vorbea despre Muhammad și eu am înțeles că ne vorbea despre Islam. Ceilalți copii vorbeau însă despre box ; eu am întrebat-o pe profesoară la ce se referă și ea mi-a spus că de fapt ea se referise la Islam.

I-am explicat că ceilalți copii s-au gândit la Muhammad Ali.

Mahtob a avut un cu totul alt sistem de referință.

Datorită călătoriilor, Mahtob știe mai multă geografie decât cei mai mulți dintre colegii ei. Pe când era mică, eu și cu Moody am început să-i facem o colecție de păpuși din țările pe care le-a vizitat. Colecția a crescut atât de mult încât amenința să nu mai încapă pe pereții camerei ei.

Îi plac mult amintirile din locurile pe unde a călătorit, dar cel mai mult îi place acasă. După câte un turneu lung își așază mâinile pe piept, se relaxează și exclamă :

— Slavă Domnului că nu mai trebuie să zâmbesc !

Prioritățile ei sunt puse în ordine și știe exact ce are importanță în viață. Ca orice om ale cărui rugăciuni au primit răspuns, este foarte religioasă. Mahtob are un simț etic deosebit și poate fi greu convinnsă să facă ce consideră că nu e bine. La școală, unde este o elevă excepțională și foarte interesată, profesorii îi găsesc un singur cusur : niciodată nu încalcă vreo regulă. Înțeleg foarte bine ce vor să spună.

Odată, pe când ne găseam în Anglia, la capătul unui lung turneu pentru promovarea cărții am dat amândouă un interviu pentru o revistă australiană. După ce ne-au făcut fotografii în camera de hotel, au vrut să facă și în aer liber și am mers pe jos până la un muzeu din apropiere. Fotograful ne-a dat instrucțiuni să trecem pe un gazon din apropiere. Eu m-am supus, convinsă că Mahtob mă urmează. Ea însă nici nu s-a mișcat. A refuzat să vină cu mine, purtare neobișnuită la ea, care este foarte ascultătoare.

— Vino, i-am spus cu un ton nerăbdător, să ne grăbim să terminăm cu asta odată.

— Nu, tăblița spune „Nu călcați iarba !"

În ciuda pledoariei a trei adulți nervoși, n-a venit. Încăpățânarea ei mi l-a amintit pe Moody, a cărui autodisciplină devenise la el o a doua natură. Până nu de mult, Mahtob obișnuia să acorde mare atenție cum își încălța și descălța șosetele, exact ca tatăl ei. Într-o zi m-a întrebat :

— Chiar ajung în iad dacă le încalți greșit ?

Uimită, am întrebat-o :

— De unde ți-a venit ideea asta ?

— Tata mi-a spus că, dacă nu mă îmbrac și nu mă dezbrac așa cum trebuie, o să ajung în iad.

Am eliberat-o de această superstiție deși acum, ori de câte ori trebuie să spăl hainele, nu-s prea convinsă că am făcut bine.

În majoritatea zilelor viața noastră de familie decurge lin, într-un calm minunat.

Gătim împreună și o ajut pe Mahtob la lecții. Sunt momente când viața noastră obișnuită este întreruptă cu brutalitate. Ca niște supraviețuitori dintr-o zonă cu război, avem și noi parte de spaime și de amintiri dureroase. Orice tunete ale căror sunete ne aduc aminte de cele ale bombelor iraqiene ne înspăimântă. Din nefericire, Mahtob nu poate vorbi deschis despre Moody și Iran decât cu mine. Nu poate aborda liber subiectul acesta cu cei din familie, nedorind să-și atragă dezaprobarea lor.

Când un jurnalist suedez a întrebat-o dacă i-ar plăcea să-și viziteze tatăl, Mahtob a răspuns :

— Da, mi-ar plăcea, dar la închisoare, ca să nu-mi poată face nici un rău.

În afirmația ei nu era urmă de ranchiună sau dorință de răzbunare. Aceasta era soluția găsită de o fetiță căreia îi era dor de tatăl ei, dar dorea în același timp să se simtă protejată. Acesta e visul imposibil al lui Mahtob.

La exact unsprezece zile de la premieră și la cinci zile până la difuzarea lui pe ecrane, aliații au început să bombardeze Iraqul. Programul de televiziune a început cu imagini ale tragerilor antiaeriene.

— Cred că ar trebui să stingem luminile și să mergem la subsol ! a propus Mahtob nervoasă.

Următoarele două săptămâni nu s-a dezlipit de televizor până la unsprezece noaptea, neurmărind nici măcar emisiunile ei preferate.

Pentru mulți americani războiul din Golf a constituit o abstractă demonstrație de înaltă tehnologie, un joc pe calculator. Mahtob știa ce se ascunde în spatele hărților și scenariilor. Ea văzuse prim-planurile însângerate chiar pe linia frontului. Nu credea că războiul nu se va întinde sau că noi eram prea departe ca să fim loviți. Tatăl ei îi spusese că bombele iraqiene nu pot ajunge la Teheran, dar ajunseseră. Cum puteam s-o conving că, de data asta, eram în siguranță ?

Amintirile legate de raidurile aeriene iraqiene au ieșit la iveală cu putere. Ne-am reamintit timpurile acelea oribile în care simțeam mirosul explozibilului și al cărnii arse. Nutream o puternică simpatie pentru toți care sufereau de pe urma acestui nou război.

Mahtob era îngrijorată în primul rând de soarta cunoștințelor noastre din Iran și, mai mult ca orice, de posibilitatea ca tatăl ei să fie rănit. Deși am încercat s-o liniștesc, m-a mișcat grija pe care i-o purta. Acest lucru sublinia că reușise să-și pună în ordine trăirile în legătură cu problema cea mai dureroasă a tinerei sale vieți.

Mahtob și cu mine am fost foarte apropiate încă de la prima ei respirație. Din ziua în care Moody ne-a anunțat că nu ne mai întoarcem în America, am devenit și mai apropiate. În următoarele optsprezece luni n-am

bizuit în întregime una pe cealaltă și legătura noastră și-a păstrat căldura intactă. Fiecare zi petrecută împreună este prețioasă. Deși am un program foarte încărcat, fac în așa fel încât s-o iau cu mine de câte ori este posibil. În fiecare seară aștept nerăbdătoare momentul culcării, când ne rugăm împreună :

— Bunule Dumnezeu, îți mulțumesc că ne-ai lăsat să fim împreună și libere !

Despărțirile noastre sunt grele, mai ales pentru mine. Când sunt plecată vine la ea Lori, pe care a adoptat-o ca pe o soră mai mare. O dată, când i-am telefonat din Germania că mă întorc cu trei zile mai devreme, mi-a spus :

— Dar de ce vii atât de repede ?

Mi-am dat seama că ea se simțea bine.

De obicei sunt întrebată dacă nu mi-e teamă că Moody ar putea veni s-o ia pe Mahtob. Le răspund că tot timpul mi-e frică. Mahtob și cu mine am plecat din Iran de peste două mii de zile și au fost zile în care am luat măsuri de siguranță deosebite, unele evidente, altele mai puțin.

Mahtob nu se bucura de unele privilegii pe care celelalte fetițe de vârsta ei le au. Ea nu iese de una singură la plimbare nici pe jos și nici cu bicicleta. E obișnuită să privească mereu în spate, peste umăr.

Cu multă greutate i-am permis de câteva ori să participe la câte o excursie de sfârșit de săptămână cu cortul, deși n-am încetat nici o clipă să mă condamn pentru nesăbuință. Acum a mai făcut un pas : mă întreabă când va merge singură la școală. Nu sunt încă pregătită s-o las singură, dar știu că n-o voi putea proteja mereu.

— Trebuie să mă simt tot timpul supravegheată ! mi se plânge ea. Aș vrea să fiu ca ceilalți copii.

Este o cerere atât de rezonabilă, totuși, să i-o satisfac presupune un mare pericol, de vreme ce Moody a jurat nu o dată că are s-o ia înapoi și pe mine are să mă omoare. Cu toată nerăbdarea ei, Mahtob o recunoscut existența pericolului permanent. După ce am urmărit împreună la televizor o emisiune, „20/20", în care s-a discutat despre o mamă care și-a re-răpit copiii dintr-o sectă unde-i introdusese tatăl lor, am întrebat-o ce părere are. Foarte serioasă, mi-a răspuns :

— Dacă mi s-ar fi întâmplat mie, aș fi așteptat să mă iei de acolo.

Mahtob s-a implicat emoțional în câteva cazuri de răpire. Într-un interviu acordat unui ziarist a spus :

— Sunt mândră de mama că ajută alți copii.

În timp ce-mi urmăresc fata înflorind, mă gândesc cât de mult a pierdut și va mai pierde Moody în toți acești ani. Uneori mi se întâmplă să mă îndoiesc de mine și de corectitudinea faptelor mele, dar am măsura întreagă a pierderii suferite de soțul meu : odată cu măsura puterii de a iubi a fetei mele și de a se încrede în cineva, pentru că, din fericire, ea este întotodeauna aici ca să mă sprijine. De ziua mamei, în 1989, pe când era în școala secundară, mi-a scris o scrisoare semnificativă :

„Dragă mamă,

Ești cea mai grozavă mămică din întreaga lume. Te iubesc atât de mult încât dacă aș putea alege dintre toate mamele din lume, tot pe tine te-aș alege. Ai făcut atâtea lucruri importante pentru mine încât nu le pot nici măcar număra. Mămico, nu-mi pasă că ai doi sau o sută doi ani, te iubesc oricum. N-aș schimba nimic la tine, ești perfectă așa cum ești. Nu știu ce m-aș face fără tine. Mamă, tu însemni mult pentru mine.

Te iubesc !

Cu dragoste, Mahtob."

Ca și tatăl meu, Mahtob a așteptat întotdeauna ca eu să fac față și să rezolv situația. În Iran îmi spunea întruna :

— Mamă, găsește o cale să plecăm în America.

Nu m-a lăsat nici o clipă să dau înapoi. Când a venit timpul să riscăm totul, să ne lăsăm în voia hazardului și să înfruntăm pericolele din munți și contrabandiștii ale căror intenții nu le cunoșteam, Mahtob a devenit foarte curajoasă.

Mai există un înțeles al cărții *Numai cu fiica mea.* Teoretic este adevărat că aș fi putut scăpa din Iran mai devreme dacă aș fi vrut să plec fără fetiță, o cale pe care mulți alții au fost nevoiți, cu durere, s-o aleagă. Sunt convinsă că, fără ea alături, aș fi acum îngropată acolo. Mahtob a fost muza mea inspiratoare. Îmi amintesc ziua

în care, la Teheran, la două luni după sosirea noastră acolo, am luat un creion și am încercat să scriu. Eram atât de slăbită de dezinterie și disperare, încât n-am reușit să scriu o singură literă. În acel moment m-a fulgerat gândul că voi muri și eram convinsă de asta. Mi-am dat seama că, dacă muream, Mahtob rămânea prizonieră în Iran. În acea zi m-am dus la Moody și i-am spus :

— Am să locuiesc aici și am să fac cum vrei tu. Am să încerc să-mi salvez căsnicia.

La scurtă vreme starea mea a început să se îmbunătățească. Din ziua acea am devenit omul care știe să supraviețuiască.

Nu l-am mai văzut pe Moody din ziua în care am plecat din Iran... și totuși n-am scăpat de prezența lui și nici de amprenta de neșters pe care și-a pus-o pe viețile noastre.

Pe 27 decembrie 1990 Mahtob era la mama mea, unde și-a petrecut o parte din vacanța de Crăciun. Eram singură în toată casa. După o zi încărcată, în care făcusem față publicității și pregătirilor în vederea premierei filmului, am adormit de cum am pus capul pe pernă. M-am trezit țipând. Moody stătea aplecat deasupra patului, cu mâinile întinse spre gâtul meu, zâmbind subțire, răzbunător...

M-am trezit tremurând, udă de transpirație și cu inima bătându-mi puternic. Viziunea mi s-a părut atât de reală, mai vie decât ar fi avut dreptul să fie un vis. Era o prevestire ? Nu puteam să nu țin cont de ea. Eram în același timp recunoscătoare cerului că Moody nu dăduse curs amenințării de a reintra în viața noastră pentru a ne-o distruge. Nu mă puteam opri să nu-mi pun întrebarea cât va dura norocul nostru.

N-a trecut o zi de la evadare în care să nu mă gândesc la Moody și la răul ce ni l-ar putea face. Când va veni ? Cum va lovi ? Ce armă va folosi împotriva mea și cum o va rupe pe Mahtob de viața care i se potrivește ? Mi-au trecut prin minte nenumărate scenarii, dar niciodată nu mi-am imaginat că Moody va apare în timp ce noi suntem pe cealaltă parte a globului și că nu va ataca fizic, ci prin alte mijloace.

Pe 17 iulie 1991 Mahtob și cu mine am zburat în orașul Perth, pe îndepărtata coastă a Australiei. Când am ajuns la hotel era foarte târziu. Am fost surprinsă să găsesc un mesaj de la Mitra și Jalal, două rudenii îndepărtate de-ale lui Moody, pe care le știam din Iran și care se mutaseră în Australia. Ultima oară îi întâlnisem cu câteva zile înainte de evadare. Și ei încercaseră să ne aranjeze o evadare. Jajal reușise să convingă un muncitor de la o brutărie din apropiere să ne ajute printr-o căsătorie formală. După ce mă „măritam" cu el, eu și Mahtob puteam părăsi țara pe pașaportul lui. Suna promițător, dar Ambasada Elvețiană mi-a arătat ce mă putea aștepta. Dacă eram prinsă de autoritățile iraniene, puteam fi executată pentru bigamie. Mitra, la rândul ei, mă escortase de câteva ori la Ambasada Elvețiană de unde luam scrisorile de la cei de acasă așteptând mereu vreo minune.

Cu toate că cei doi erau printre cei mai prietenoși și săritori oameni, legătura lor cu familia lui Moody m-a făcut să amân telefonul până a doua zi dimineața. Când am auzit vocea caldă a Mitrei, toate rezervele mi s-au spulberat. Se stabiliseră acolo cu opt luni înainte. Jalal lucra în cercetare și Mitra studia cibernetica.

— Ne întâlnim oricând și oriunde vreți voi, mi-a spus ea.

Am fixat o întâlnire pentru aceeași seară, la opt.

Cu toate că am avut o mulțime de interviuri, mintea mea era bântuită în acea zi de amintiri din Iran. Spre deosebire de familia lui Moody, Mitra era destul de curajoasă încât să urmărească filmele interzise din Vest. Mahtob și cu mine am văzut la ei „E.T." Ne adunam la ei în bucătărie să împărtășim în șoaptă speranțele de evadare.

Jalal era fratele lui Essey, soția lui Reza, nepotul lui Moody. În timp ce rudeniile lui erau mult mai religioase decât cele ale Mitrei, amândoi erau de partea noastră. Atâta vreme cât probabil protocolul social le interzicea amestecul direct între mine și Moody, ne-au arătat dragostea lor, invintându-ne la ei acasă. Mama lui Jalal, doamna Alemohamed, îmi gătea mâncărurile preferate, de exemplu pește cu fructe de tamarind. Când ne chema

la ei, Mitra și Jalal ne puneau cântece populare americane, ceea ce făcea să ne crească și mai mult dorul de casă.

Când i-am întâlnit în holul hotelului pe Mitra și Jalal, dintr-un reflex de apărare, mi-am lăsat fetița în brațe. Când ne-am îmbrățișat, Mitra și cu mine ne-am simțit ca atunci, demult, cu excepția faptului că nu mai eram înfășurate în *chador*. Jalal m-a luat și el în brațe și m-a sărutat, apoi mi-a prezentat-o pe Ida, fetița lor cea încântătoare și răsfățată, care, la plecarea noastră, avea abia un an. În timp ce ne îndreptam spre cameră, publicistul meu australian mi-a înmânat un plic. Deschizându-l, am văzut înăuntru un fax de la revista „Quick" din Germania. Neatentă și emoționată de reîntâlnirea cu vechii noștri prieteni, l-am dat la o parte ca să-l citesc mai târziu. Mitra era încă uimită de faptul că reușisem până la urmă să sscăpăm.

— Am tot vorbit, când eram în Iran, de evadarea voastră, dar tu ai făcut-o cu adevărat și asta este cu totul altceva decât o simplă speranță. Trebuie să fi fost foarte periculos.

Un alt prieten de-al lor încercase să scape din Iran la câteva luni după mine și a fost împușcat, aproape sigur, de către forțele de securitate ale *pasdar*-ului. Corpul i-a fost ciuruit de gloanțe și familia nu și-a permis să-i ia trupul, deoarece în Iran familiile aflate în această situație trebuie să plătească la poliție pentru fiecare gaură făcută de un glonte.

Jalal a intervenit schimbând subiectul :

— Vă mai amintiți de călătoria noastră la Marea Caspică ?

— Da, i-a răspuns Mitra, îmi amintesc și acum că, la un moment dat, ai spus privind marea că ai vrea să înoți până în Rusia.

— Iar tu, mi s-a adresat Jalal, ai spus că odată, cândva, vei scrie o carte. Te-ai ținut de cuvânt.

Mitra, care a fost foarte hărțuită de familia lui Jalal, și și-a dorit mult să plece din Iran, mi-a citit cartea pe când locuia în Irlanda. Mi-a spus că doar datorită cărții mele și-a putut salva căsnicia. I-a dat-o și lui Jalal s-o citească și el a făcut legătura între felul în care fusesem

tratată eu de rudeniile lui Moody și propria lui comportare și atunci s-a hotărât să se schimbe. Sunt în așteptarea celui de-al doilea copil și afirm că nu fuseseră vreodată mai fericiți ca acum.

— Niciodată înainte nu mă gândisem la lucrurile acestea. Nici măcar nu realizam că exista o problemă. Citindu-ți cartea mi-am dat seama cât de vinovat eram față de soția mea.

Din când în când copiase câteva pagini din carte și le trimisese familiei lui din Iran. Era sigur că și Moody o citise.

Mitra și Jalal mi-au confirmat multe dintre informațiile primite în urmă cu patru ani de la Ellen Raface. De când îl părăsisem, Moody devenise foarte închis în sine ; își întrerupsese toate legăturile în afară de cele cu sora, cumnatul și copiii acestora. Mi-au spus că singura lui ocupație era munca la spitalul Talaghani și că și luase chiar și o cameră acolo, renunțând la toate bunurile lui de familie. Mă întreb ce s-o fi întâmplat cu Tobby Bunny, iepurașul verde al lui Mahtob.

Mi-au dat vești și despre nepoții lui Moody, cele mai multe fiind proaste. Majid a fost de două ori arestat și închis pentru fabricarea de cosmetice fără licență. Hossein, farmacistul din Arak, a fost și el închs pentru comercializarea ilegală de medicamente. Reza și Mammal și-au părăsit slujba pentru a intra în afacerea lui Majid.

Cu trei ani în urmă, Mitra și Jalal au fost în vizită în Iran. Baba Hajji, cumnatul lui Moody și patriarhatul familiei, i-a invitat la prânz și la o baie în piscina lor. Spre sfârșitul vizitei, Baba Hajji i-a întrebat :

— Bun, acum spuneți-mi ce a spus Betty despre noi în cartea aia a ei !

Orele petrecute cu prietenii mei au fost încărcate de amintiri.

Când ne-am luat la revedere au promis să vină la conferința mea de dimineață și apoi să petrecem după-amiaza împreună, până când Adelaide trebuia să ia avionul.

După o zi atât de lungă nu mă mai puteam gândi decât la somn, dar... mi-am amintit de plic. Am început să citesc faxul și am rămas încremenită când mi-am dat seama de necazurile pe care mi le aducea. În scrisoare se

spunea că televiziunea germană transmisese cu o zi înainte un interviu cu Moody. Între altele, acesta pretindea că eu cu Mahtob n-am evadat din Iran, că el niciodată nu ne ținuse acolo împotriva voinței noastre că, de fapt, luasem avionul până la Zürich cu biletele pe care ni le plătise el. Cei de la „Quick" nu l-au crezut, dar doreau ca eu să le transmit un răspuns în exclusivitate și să dau date verificabile în legătură cu povestea spusă de mine. Literele îmi jucau în fața ochilor. Mă simțeam jignită, rănită, distrusă. Știam că Moody era capabil de orice și că putea fi cel mai rafinat mincinos din câți întâlnsem vreodată, dar niciodată nu m-am așteptat să nege o realitate cunoscută de milioane de cititori, ca să nu mai punem la socoteală funcționarii de la Departamentul de Stat, atât cei din Statele Unite cât și cei din Turcia.

Acțiunea lui Moody aducea, ca de obicei, dezastrul. Mă înșelase din nou. Când mi-am pierdut tatăl, la cinci luni de la evadare, simțisem lipsa sprijinului unui soț. De data asta trebuia să fac față furorii opinie publice, fiind atât de departe de casă și prieteni.

Mi-am dat seama că somnul îmi zburase în noaptea aceea și că voi petrece chinuitoarele ore ce urmau cu telefonul în mână. Eram în Australia, obligată să răspund în legătură cu un incident petrecut în Iran. Am avut norocul să prind imediat Michigan, New York și Germania unde era încă ziuă. Primul telefon i l-am dat agentului meu, Michael Carlisle. El mi-a spus că Anja, prietena mea și redactorul meu de la Gustave Lübbe Verlag, editorul german, a fost asaltată de întrebările jurnaliștilor. Dorea neapărat să-mi vorbească.

Michael mi-a spus că era absolută nevoie de un răspuns imediat. I-am cerut să trimită prin fax copia tradusă a comentariilor lui Moody, astfel încât Arnie să le poată citi. Aveam încredere în judecata lui Arnie și mi se părea că întotdeauna are o deosebită intuiție. Pe lângă o inteligență ascuțită și o inepuizabilă energie, el știa să mă liniștească mai bine ca oricine.

— Acum ascultă, mi-a spus el după citirea interviului lui Moody. Oprește-te și gândește-te o clipă. Dacă veneau la ușa ta cinci oameni înarmați cu Uzis, nu puteam face nimic să te ajutăm, dar așa, nu e cazul. Și eu și Michael suntem avocați. Moody a acționat într-un fel pe care noi îl putem contracara ; și a început să schițeze în linii mari răspunsul.

Pe la miezul nopții am reușit să iau legătura cu Anja.

— Sunt îngrozită, mi-a spus ea. Moody a dat interviul din interiorul unei case arătându-ca un palat, cu o mobilă superbă și cu covoare persane, o casă care pretinde că a cumpărat-o pentru tine și Mahtob înainte să plecați.

Nu semăna deloc cu camera de spital în care credea Jalal și Mitra că locuiește. Moody a ținut să sublinieze că nu ne-a bătut niciodată și că am fost întotdeauna liberă să vin și să plec după bunul meu plac.

— Știm cu toții că Moody a mințit, dar trebuie să-i răspunzi, și asta, imediat, altfel va fi prea târziu.

Am implorat-o pe Anja să înțeleagă că nu pot avea acces la prea multe documente, nici măcar la biletele de autobuz pe care le folosisem în Turcia, de la Van la Ankara, toate fiind acasă. Aveam încă un pașaport ștampilat de un post de poliție din Ankara. I-am promis o copie a pașaportului, împreună cu o declarație din partea lui Michael.

În curând liniile de fax au început să zbârnâie între trei continente. În câteva minute a fost transmisă în întreaga lume o copie după pașaportul meu.

Înainte ca la Perth să se crape de ziuă, Arnie și Michael au terminat declarația. Am hotărât s-o transmit peste tot, nu doar în exclusivitate. N-am vrut ca oamenii să creadă că am fost plătită, așa cum fusese Moody.

Jată declarația mea :

„Este relevant faptul că domnul Mahmoody a așteptat cinci ani și jumătate ca să-mi nege povestea. Pentru a-și atinge țelul nu folosește nici o dovadă fizică, concretă care să-mi demonstreze nesinceritatea. Viața mea și a fiicei mele alături de el a fost exact așa cum am redat-o în carte. Susțin fiecare detaliu povestit acolo."

Mai aveam încă de ținut conferința de dimineață. Cu toate că prima reacție a fost să mă reped acasă cu primul avion, nu-i puteam dezamăgi pe cei ce-mi înlesniseră călătoria. Arnie și Michael m-au sfătuit să abordez subiectul deschis, mai scurt, și să citesc declarația.

Până în acea zi, când eram întrebată :

— Ați mai auzit ceva în legătură cu Moody ?, răspunsul era scurt : „Nu, nimic."

De data aceasta aflasem ceva în legătură cu el, chiar dacă indirect. N-am vrut ca cineva, oricine, să creadă că am ceva de ascuns.

După câteva minute de somn am încercat să-i explic și lui Mahtob ce s-a întâmplat. Prima întrebare pe care i-am pus-o a fost :

— Îți mai amintești cum am trecut munții ?

— Da, mi-a răspuns mirată de întrebare.

— Îți amintești dacă tata ne-a lovit vreodată sau nu ne-a lăsat să venim acasă ?

Cu asta am derutat-o de tot.

— Da, mi-aduc aminte. De ce ?

— Tata a dat un interviu.

I-am explicat tot ce s-a întâmplat. Mahtob era șocată și jignită, dar a avut puterea să-mi amintească :

— Te iubesc, mamă !

I-am răspuns și eu :

— Te iubesc foarte mult și sunt mândră de tine. Cum pot fi atât de norocoasă să te am ?

În timpul conferinței m-am simțit foarte rău, de parcă mă cuprinseseră frigurile. Evenimentele erau deja cunoscute publicului care mă aștepta cu sufletul la gură. Întreaga sală, o sală de bal spațioasă, plină de data aceasta, mă aștepta în tăcere. Când am început să citesc declarația în legătură cu Moody mi s-a stins vocea și pur și simplu nu mai puteam vorbi. Simțeam că-mi dau lacrimile. Nu știam ce să mai fac, dar nu trebuia să mă opresc fiindcă oamenii n-ar fi înțeles de ce plâng. Am luat o gură de apă, am tras adânc aer în piept și am continuat. În timp ce-mi citeam răspunsul, simțeam cum mă înconjoară un val de simpatie și înțelegere. Dacă la fel va reacționa și publicul german n-aveam de ce să mă mai tem.

Oare ce-or fi gândit Mitra și Jalal aflați acolo, în mijlocul publicului ? Trebuie să fi fost tare derutați. Se vor gândi poate că n-am fost cinstită cu ei în urmă cu doar câteva ore. După ce conferința s-a terminat și s-a împrăștiat șirul celor care mă felicitau, primele cuvinte pe care mi le-a spus Jalal au fost :

— Cum poate spune așa ceva ? Minte !

Întorși în cameră, am discutat următorul pas care trebuia făcut. Jalal și Mitra s-au oferit să depună mărturie că fusesem reținute în Iran împotriva voinței noastre. Deși nu-l văzuseră niciodată pe Moody bătându-mă, vorbiseră adesea despre asta cu familia lui Moody și mulți le-au confirmat-o. Pe lângă acestea, Mitra și-a amintit o conversație avută cu Mahtob la puțină vreme după o bătaie suferită de mine și amintirea vocii îndurerate a fetiței o înfioară și acum. Mai mult chiar voiau să scrie și să semneze în sprijinul meu o declarație, lucru pe care l-au și făcut.

Iată declarația lor :

„Suntem niște prieteni foarte apropiați ai doamnei Mahmoody și am fost martori la greutățile prin care a trecut împreună cu fiica ei. Ele au fost forțate să stea în Iran împotriva voinței lor și nu li s-a dat voie să părăsească libere Iranul.

Am fost în familia lui Moody și am avut relații strânse cu rudeniile lui. Am fost martorii eforturilor pe care le-a făcut Betty ca să pună capăt situației lor și să scape din Iran.

Doctorul Sayeed Bozorg Mahmoody a maltratat-o atât fizic cât și psihic pe Betty și a ținut-o prizonieră timp de optsprezece luni. Nu este corect ca Betty și Mahtob să fie tratate atât de inuman și apoi Moody să-și nege greșelile mințind.

Sperăm ca pe viitor să nu le mai facă greutăți lui Betty, Mahtob și inclusiv lui, deoarece noi, personal, știm că sunt foarte mulți cei care au fost martori la toate acestea."

Jalal părea afectat deosebit de mult de minciunile lui Moody :

Dacă furi ți se taie mâna, dar dacă minți nu mai ești mahomedan.

În zilele ce au urmat atacului verbal al lui Moody, resentimentele m-au cuprins tot mai mult. Mă purtasem întotdeauna frumos cu el, prea frumos. Eu fusesem cea care-l încurajase la început să reînnoiască contactul cu familia lui. Eu o ajutasem pe Mahtob să-și amintească cu

plăcere de tatăl ei. Acum toată această strădanie se dovedea inutilă. Moody și-a ignorat fiica timp de cinci ani și când, în sfârșit, s-a hotărât să spargă tăcerea, a făcut-o doar ca să ne aducă injurii și să o rănească din nou. Mi-am pierdut orice urmă de respect pentru el și n-am putut-o condamna pe Mahtob că simțea același lucru.

La două zile după începerea furtunii, când am plecat la Adelaide, la televizor a apărut un spot publicitar privind lansarea filmului. Secvența îl arăta pe Moody în Michigan jurând pe Koran că nu ne va ține niciodată în Iran. Altă secvență îl arăta pe el jurând că nu-mi voi mai vedea vreodată căminul.

— Mamă, privește, mi-a spus Mahtob, cu privirea învăpăiată. Îmi place partea asta, în care arată că am mers în Iran și el *a mințit*, pentru că exact *asta* a făcut tata!

Amândouă ne-am pierdut și ultimele iluzii în legătură cu Moody. Ne luase totul în afară de groază, anticipare întunecată a momentului când va lovi iar.

De fapt Moody *ne-a mințit* înainte de plecarea în Iran. Ne-a mințit în numele Islamului. În timp ce locuiam în Iran l-am întrebat dacă plănuise să ne rețină în Iran de când ne aflam în Michigan. A negat întotdeauna, dar minciuna ieșise la iveală. În interviul dat televiziunii germane a spus că intenționase să se stabilească în Iran și, dacă aș fi știut, nu m-aș fi dus acolo niciodată de bună voie. Am fost într-adevăr ținute prizoniere. De fiecare dată când luam legătura cu Ambasada Elvețiană, ei trimiteau o telegramă la Departamentul de Stat. Acele telegrame demonstrau că eram ținute prizoniere, bătute și amenințate cu moartea.

Ca răspuns la afirmația lui Moody că ne-a trimis de la Teheran la Zürich cu avionul la clasa lux, am primit o telegramă de la Departamentul de Stat în legătură cu o scrisoare trimisă la Ambasadă. Scrisoarea anunța că eu și Mahtob am dispărut de la locuința lui pe 29 ianuarie 1986 și „nu s-au mai întors de atunci. Sunt foarte neliniștit și preocupat de siguranța lor fizică."

Dacă eu și Mahtob n-am fi evadat atunci cred că Moody m-ar fi ținut în captivitate și departe de fiica mea pentru o perioadă foarte lungă de timp.

Știu că Moody este în Iran și știu că este plin de amărăciune, dar mai aud încă deasupra capului amenințarea lui că mă va omorî. Din cele spuse de rudeniile lui știu că acum practică activ religia islamică. Așa cum a scos în evidență în interviul dat, Mahtob este din nenorocire (dar în mod necesar) lipsită de celălalt părinte și de cealaltă parte a ascendenței sale culturale. Întotdeauna copiii sunt cei ce plătesc cel mai greu pentru păcatele părinților și indiferența lumii față de soarta lor.

11

RĂSPUNZÂND CHEMĂRILOR

În 1987, odată cu nenumăratele contacte avute cu oamenii în timpul promovării cărții, mi-am dat seama că ceea ce mi se întâmplase mie nu constituia un caz izolat. Resimțeam dureros că destinul meu și al fiicei mele semăna cu al altora, atât de singuri în fața tuturor greutăților.

Senatorul Alan Dixon este de multă vreme interesat de această problemă. El, împreună cu ajutorul său, doamna Sara Pang, au scos la iveală sute de cazuri. Am început frecvente discuții cu Sara și, în măsura în care descâlceam fiecare caz nou apărut la Departamentul de Stat, mi-am dat seama că mai există încă o trăsătură comună, destul de frecvent întâlnită. Atâta vreme cât legislația se menține neconcludentă, părinții rămași singuri puteau fi ajutați numai punându-i în legătură cu cineva în stare să-i înțeleagă și care trecuse prin aceleași situații.

Faptul că eu și Mahtob reușisem să evadăm le dădea speranțe, deși li s-a spus că nu exista nici o soluție. Acest lucru avea o importanță deosebită pentru ei, a căror du-

rere era amplificată de familia sau prietenii care ţineau să le reamintească :

— Ţi-am spus doar că aşa va fi !

Multe telefoane veneau de la părinţi aflaţi la necaz şi care aveau o nevoie disperată de o susţinere morală. Îl înţeleg prea bine pe părintele acela aflat într-o situaţie disperată şi pe care nimeni nu vrea să-l asculte. Mulţi dintre ei au fost trataţi ca persoane isterice sau chiar paranoice.

Pe măsură ce tot mai mulţi părinţi îmi cereau ajutorul am început să mă simt penibil ştiind cât de puţin îi pot ajuta. Pe umerii mei apăsa o mare responsabilitate şi tot ce puteam face era să-i ascult cu înţelegere şi să le ofer câte o sugestie de bun simţ.

Aveau nevoie de ajutor. A fost organizată o sesiune cu funcţionari de stat, judecători, avocaţi, personal de la Departamentul imigrărilor şi un membru al echipei de la aşezămintele pentru femei.

La început, un avocat aşezat cu mâinile încrucişate a întrebat :

— De fapt despre câţi copii este vorba ?

— De vreo zece mii, i-am răspuns.

— Vrei să spui că stăm aici şi ne pierdem vremea pentru zece mii de copii ? Ştii cumva câţi copii sunt în ţara asta ?

— Câţi ostateci avem în Liban ? i-am replicat.

Avocatul nu lua în considerare că toţi aceşti copii erau cetăţeni care-şi pierduseră drepturile din ţara lor natală. Deoarece erau doar nişte copii luaţi de către un părinte, nu li se dădea aceeaşi atenţie ca şi „ostaticilor". El, la fel ca mulţi alţii, a devenit conştient de seriozitatea problemei şi a fost gata să ne ajute.

De fapt reacţia acestui grup a fost una tipică, semănând cu a multora întâlniţi anterior. În general toţi cei cărora li se prezenta subiectul cădeau de acord că exista o problemă, dar mă întrebau pe mine ce soluţii se pot găsi, în loc să propună ei ceva. Singurul consens obţinut la această întrunire din biroul senatorului Carl Levin a fost că, oricât de mici şanse ar exista, s-ar putea găsi o soluţie dacă aceste probleme vor fi discutate la nivel de stat.

Această opinie se baza pe faptul că în sistemul american aceste probleme se considerau probleme locale, răspândirea lor trebuind să şi-o asume statele, nu guvernul federal.

Către sfârşitul aceluiaşi an am avut ocazia să vorbesc în cadrul Conferinţei Asociaţiei Tribunalelor, ţinută la Houghton Lake, Michigan. După ce am prezentat câteva cazuri de răpiri internaţionale recente, despre care am fost informată, s-a ridicat o femeie şi mi-a spus :

— Am avut un client care mi-a spus că urmează să-i fie răpiţi copiii, dar nu l-am crezut.

Un altul s-a ridicat şi-a zis :

— Şi noi avem două astfel de cazuri.

Până la urmă a reieşit că mulţi alţii din acea sală fuseseră contactaţi de părinţi care se temeau că li se vor răpi copiii şi vor fi duşi în altă ţară. Au admis că n-au luat în serios aceste temeri. Pentru prima oară aceste persoane cu funcţii importante şi-au dat seama că avem chiar şi în Michigan o problemă într-adevăr gravă.

Cea mai mare parte a anului următor a fost dedicată întâlnirilor şi meselor rotunde, audierilor şi seminariilor. În aceeaşi perioadă am fost pentru prima oară admisă să depun mărturie ca expert într-un caz de custodie la un tribunal din Florida.

Reprezentantul statului, Francis Bus Spaniola, a introdus o lege cu privire la această problemă în camera reprezentanţilor din Michigan şi m-a invitat să susţin proiectul.

O anumită uşurare s-a simţit în 29 noiembrie 1991, când proiectul a fost votat ca lege, din câte ştiu eu prima de acest fel în întreaga ţară. Legea permite unui locuitor din Michigan, căsătorit cu o persoană de altă naţionalitate şi care considera că se apropie de un asemenea risc, să depună o cerere de divorţ în afara statului în care locuiesc, scopul iniţial fiind de a micşora şansele ca părintele care nu are custodia copiilor să dea de urma lor şi să răpească copiii.

Noua lege a adus şi în propria-mi viaţă o importantă schimbare. Nedorind ca Moody să-mi afle noua adresă, puteam câtiga timp. La fiecare şase luni depuneam dosarul pentru reînnoirea ordinului de custodie temporară. Jude-

cătorul n-a fost prea încântat de reînnoirea continuă a acestui ordin. Odată cu votarea noii legislații am depus un alt dosar de divorț la un tribunal mai îndepărtat și am cerut custodia permanentă. Hârtiile au fost trimise prin poștă atât la fosta noastră locuință din Teheran cât și la biroul cumnatului lui Moody, Baba Hajji, dar Moody n-a răspuns. Divorțul s-a pronunțat pe 19 iunie 1991, cu o zi înainte de a cincizeci și doua aniversare a lui Moody. M-am simțit ușurată dar totuși nemulțumită. Întotdeauna am considerat că divorțul înseamnă un sfârșit real și eram nerăbdătoare să las în urmă perioda aceea din viața mea. Acum însă, nu simțeam nimic diferit. Continuam să mă tem de o nouă răpire. Mă rog s-o lase pe Mahtob în pace, așa cum este și să n-o transforme într-un fel de minge de ping-pong. Speram ca tăcerea lui să însemne recunoașterea faptului că fiica noastră nu trebuie deturnată din nou.

Arnie și cu mine ne-am dat seama că nu ne încheiasem munca nici măcar la nivelul statului. Noua lege era doar o soluție parțială, insuficientă. Succesorul lui Spaniola, Clark Harder, este de aceeași părere și încearcă noi propuneri legislative. Când trebuie să ia o hotărâre într-un caz de divorț și acordare a custodiei, tribunalele din Michigan iau în considerare mai multe criterii, de la capacitatea fizică a părintelui și până la credibilitatea lui morală, dar nu li se cere să ia în considerare riscul unei răpiri parentale internaționale.

Adesea aceste răpiri au fost determinate de aducerea cazului în fața instanței, fiind avantajate de obligațiile pe care le are orice individ în litigiu. De cele mai multe ori, pentru a răpi copiii și a-i scoate de sub jurisdicția tribunalului respectiv, s-au folosit chiar de vizitele impuse de tribunal.

Pe măsura ieșirii la iveală a limitelor legilor statale, Arnie și cu mine am început să susținem o altă metodă de intimidare, însă cu extindere pe termen scurt : adoptarea sancțiunilor federale din Codul penal împotriva răpitorilor.

În alte împrejurări, răpirea copiilor este considerată în toată lumea ca una dintre cele mai grave crime. Pe teritoriul Statelor Unite răpirile sunt condamnate de către majoritatea celor cincizeci de state ca o crimă. Cu toate

acestea, până acum Congresul n-a adoptat încă o lege federală împotriva părinților răpitori care-și duc în alte state copiii.

Din 1983 luarea de ostateci este considerată crimă federală fiind definită ca o formă de răpire. În cazul în care unul dintre părinți fură copilul și îl duce într-o altă țară, fenomen mult mai frecvent, problema este tratată ca „locală", rămânând în afara interesului Guvernului federal. Deoarece nu este considerat o crimă federală, Departamentul de Stat are puține posibilități să apeleze la lege față de statul unde a fost dus copilul. Extrădarea nici nu intră în discuție și copilul poate fi scos în afara zonei în care legea poate acționa. Când vorbesc celor ce vin la conferințe despre aceste lipsuri ale legilor sunt șocați... Dacă discut problema în străinătate oamenii sunt încă și mai mirați. Numărul reprezentanților noștri la Washington este în creștere. În 1990, Senatul Statelor Unite a votat un articol de lege prin care răpirile parentale internaționale intră sub incidența jurisdicției federale. Când, în septembrie, am depus mărturie în fața unui subcomitet senatorial legislativ, împreună cu un grup de avocați care erau pentru votarea legii, observațiile noastre au fost foarte bine primite. M-am întors la Michigan gata să sărbătorim evenimentul, dar articolul s-a împotmolit în manevrele parlamentare, neajungând niciodată în Senat.

În 1991 Senatul a luat din nou în discuție legea, de data aceasta sub formă de amendamnet la actul pentru Controlul Criminalității. Camera a fost de acord și proiectul a fost trimis pentru aprobare unui comitet mixt, cu membri din Congres și din Senat. De aici n-a mai putut pleca suficient de repede ca să devină lege. Problema nu este că ar exista o opoziție în legătură cu votarea legii. Există doar o prea mare inerție. Dacă totuși proiectul va deveni lege, acest lucru se va datora lui Alan Dixon, senator de Illinois, și Donald Riegle, senator de Michigan, precum și ajutoarelor lor, Sara Pang și Chris Korest, care au lucrat mult în ultimii cinci ani pentru a pune pe picioare acest proiect.

— Pentru noi este o problemă importantă, i-a explicat cineva senatorului Dixon, dar pentru cei care nu sunt familiarizați cu această problemă nu prezintă nici un interes.

Am fost obligați să muncim ani în șir pentru a educa oamenii. Când un senator aude de la electorii săi ce-i frământă, ne acordă imediat sprijinul.

După experiența mea la Washington, sunt de acord cu expresia : „It will take an act of Congress" („va dura cam cât votarea unei legi în Congres !"). Am simțit o și mai mare admirație pentru „Mamele algerienilor", care, fără fonduri care să le susțină, au reușit să determine două guverne să voteze legi care să se armonizeze. „Mamele" nu au reprezentat o forță geopolitică sau a comerțului internațional, dar au dus treaba la bun sfârșit. Aștept cu nerăbdare ziua în care Congresul se va interesa de tinerii cetățeni care nu-și pot purta singuri de grijă, în mod deosebit când sunt răpiți și duși într-o țară străină.

În căutarea unei soluții pentru rezolvarea problemelor parentale internaționale, am călătorit în multe țări de pe tot globul. În semtembrie 1990, eram în vizită în Germania, când am auzit că o organizație de acolo a manifestat sentimente ostile față de *Numai cu fiica mea*. Asociația familiilor și parteneriatelor binaționale, IAF (Interssenge Meinshafi der mit Auslander verheirateten Fraulen e.v.) a fost fondată de soțiile germane ale turcilor și ale altor imigranți pentru a-și proteja soții de o mișcare naționalistă ce urmărea deportarea lor. Declarând că au dreptul să trăiască împreună cu soții în țara lor natală, aceste femei încercau promovarea înțelegerii cu alte culturi. Uneori și ele erau confruntate cu problema răpirilor parentale internaționale. Când am fost intervievată de către ziariștii germani, cei mai mulți mi-au cerut părerea în legătură cu un artcol apărut în „Der Spiegel", revistă germană de largă răspândire, care-i citase pe cei de la IAF cu privire la poziția mea față de iranieni.

IAF a considerat, cu totul greșit, că încerc să-i previn pe oameni să nu încheie căsătorii internaționale. Au considerat că le-am făcut iranienilor un portret incorect și prin aceasta cartea mea ar da apă la moară prejudecăților privind străinii.

Această reacție m-a dezamăgit. Din ziua în care am sosit la Teheran am simțit compasiune pentru iranieni și pentru tot ce au fost nevoiți să sufere în timpul revoluției

islamice și a războiului iraniano-iraqian. Întotdeauna am înțeles că necazurle mele în Iran au fost provocate de o singură persoană : soțul meu. Niciodată n-am făcut generalizări, mai ales că mulți dintre cei de acolo mi-au devenit prieteni și au încercat să mă ajute să scap.

În vreme ce fundamentalismul islamic șiit a favorizat și a oferit cadrul transformării comportamentului lui Moody, mulți dintre oamenii obișnuiți n-au acceptat siluirea propriei lor personalități. În afara cercului familiei lui, mulți iranieni au fost dezamăgiți, chiar jigniți de comportarea lui Moody. Au făcut eforturi să ne ajute, ca nu cumva să credem să toți iranienii sunt la fel. Numai știind ce au făcut pentru noi și ar trebui să recunosc aici că, de fapt, le datorăm viața. Cu toate că am afirmat că lumile noastre sunt total diferite niciodată n-am vrut să sugerez că o cultură e superioară alteia. Am fost convinsă că IAF a înțeles greșit. Cu toată preocuparea editorului meu german pentru siguranța mea, știam că trebuie să mă întâlnesc cu ei și să lămuresc lucrurile.

Am fost speriată gândindu-mă la ostaticii din Liban și la amenințarea ce plana asupra romancierului Salman Rushdie. N-am fost suficient de curajoasă să-mi fizex o întâlnire în lipsa lui Arnie într-un alt loc decât un loc public, care s-a dovedit până la urmă un restaurant. După începerea conversației, cele șase femei din partea IAF au înțeles că scopurile noastre nu le amenința pe ale lor. Nu trecuseră cinci minute când una dintre ele mi-a spus :

— Cred că impresia noastră în legătură cu tine a fost falsă. Te-am judecat greșit.

Și-au dat seama că nu le reproșez nimic iranienilor și că n-am intenția de-a face cuiva rău, iar eu m-am convins că IAF este un grup onorabil și bine intenționat.

Am constatat, plăcut surprinsă, că aveau țeluri similare cu ale mele. Dorind să aflu mai multe despre acest grup i-am vizitat la sediul din Frankfurt, o clădire mare, cu multe etaje și numeroase birouri și săli de conferințe. Librăria lor este impresionantă, cuprinzând cărți privitoare la cultura și religiile întregii lumi, inclusiv câteva cărți scoase de organizație despre căsătoriile și parteneriatul interetnice. De exemplu, puteai intra în sala indiană să

asculți muzică indiană, să citești cărți indiene, să te plimbi pe covoare indiene și să mănânci mâncăruri indiene.

Organizația IAF este recunoscută de tribunalele germane care o consultă adesea în legătură cu acordarea custodiei sau pentru vizitarea copiilor. Dacă există riscul evident de-a fi răpit un copil, întâlnirile au loc la centrul IAF, sub supraveghere. IAF oferă consultații cuplurilor cu probleme și furnizează informații tuturor celor care vor să se căsătorească cu cineva aparținînd altei culturi.

De când mă ocup de problemele concrete pe care le ridică o căsătorie mixtă, mi-am dat seama că o națiune, oricât de bine intenționată, nu poate rezolva problema de una singură. Prin definiție, problemele internaționale nu pot fi rezolvate decât prin acțiune internațională.

12

O SINGURĂ LUME : O LUME PENTRU COPII

Convenția de la Haga este singura soluție de rezolvare în problema răpirilor parentale internaționale.

Datorită faptului că această problemă a luat proporții tot mai mari în Canada, s-a apelat la Convenția de la Haga în vederea soluționării ei prin intermediul unui Cod Civil.

Franța și Portugalia au semnat în 1980 alături de Canada.

În 1988, la circa un an de la apariția primei mele cărți, Statele Unite au devenit cea de-a zecea națiune semnatară a Convenției de la Haga. Convenția este ratificată până în prezent de către douăzeci de state și se consideră că membrii Națiunilor Unite respectă principiile Convenției.

În 1991 am făcut o călătorie la Haga, prilej cu care l-am întâlnit pe Adair Dyer, autorul primei forme a tratatului. Am stat de vorbă despre istoria și modul de funcționare al acestei Convenții.

Pe scurt, Convenția de la Haga statuează că orice copil sub șaisprezece ani care este mutat ilegal într-o țară „va fi imediat trimis în locul de reședință normal", respectiv acasă, cu alte cuvinte pactul restaurează *status quo-ul* dinainte de răpire.

Convenția nu stabilește pedepse și nu încearcă să clarifice cererile de custodie, ci recunoaște că cea mai urgentă și gravă problemă este însăși răpirea. Conform Convenției, lupta pentru acordarea custodiei trebuie să fie purtată legal, în țara în care copilul își are căminul. Un părinte care și-a răpit copilul nu mai poate zbura din căminul familial spre a găsi înțelegere și protecție și să fie favorizat în pretențiile lui, sau să evite audierea publică. „Partenerii" tradiționali de refugiu, cum ar fi Germania și Statele Unite, care odată ofereau azil părților ce-și răpesc copiii, în ambele direcții, nu mai fac asta. Dacă Convenția ar fi fost activă în ambele țări în 1989, Craig de Marr ar fi avut o alternativă legală la acțiunea lui disperată.

Ramez Shteih ar fi avut dreptul să ceară aplicarea Convenției de la Haga care ar fi determinat returnarea de urgență a copiilor în căminul lor din New Jersey pe timpul cât tribunalul ar fi hotărât în privința custodiei.

— Scoatem oamenii din afacerea răpirilor și îi trimitem la tribunale, acolo unde ar fi trebuit să meargă de la bun început, a observat un funcționar al Departamentului de Stat. Nu spunem că nu-ți poți lua copilul într-o altă țară. Spunem însă că întâi trebuie să obții custodia. Nu mai poți, pur și simplu, să fugi.

Părinții americani au același regim ca toți părinții proveniți din națiunile semnatare ale Tratatului. Un exemplu în acest sens este cazul lui Henry și Michele Tejszka. El era american, ea franțuzoaică. Cei doi copii au trăit în Franța paisprezece ani și nouă luni urmând cursurile școlilor franceze. În vara anului 1990, Henry a cumpărat bilete dus-întors pentru el și copii, să facă o vizită la Michigan. Michele i-a condus la aeroport. În loc să se reîntoarcă pe patru septembrie, așa cum fusese programat, Henry a cerut divorțul. A sunat-o pe soția sa și i-a spus că păstrează copiii. Michele a depus și ea actele pentru divorț în Franța și a invocat Convenția de la Haga prin tribunalul din Michigan.

În noiembrie, două luni mai târziu, judecătorul a hotărât că Henry a reținut ilegal copiii în Statele Unite și că jurisdicția aparține Franței, locul de reședință obișnuit al copiilor. S-a hotărât ca cei doi copii să fie returnați lui Michele, care i-a dus înapoi în Franța. Custodia a fost pronunțată de un tribunal francez.

În momentele de criză Convenția de la Haga a funcționat creativ. În 1987, când un tată a încercat să-și ia fetițele de la căminul lor din Australia ca să le ducă în Arabia Saudită, au fost interceptați în timpul unei escale în Zürich, Elveția. Ambasada australiană a invocat Convenția de la Haga în fața autorităților centrale elvețiene. Dacă ar fi așteptat până ce copiii ar fi ajuns în Arabia Saudită, o țară nesemnatară a Convenției, invocarea acesteia n-ar fi avut rost. Mama și fiicele s-au întâlnit în Elveția, de unde s-au întors împreună în Australia.

În ciuda unor atât de încurajatoare cazuri, este greu de evaluat impactul general al Convenției. La fel ca și datele statistice privitoare la violuri, cele privitoare la răpirile de copii sunt incomplete și pot duce la concluzii false. Departamentul de Stat ne poate spune doar câte cazuri i-au fost semnalate de către părinții rămași singuri, dar având în vedere că interesul publicului este în creștere, considerăm că sunt notificate în mult mai mare proporție. În ciuda acestor rețineri, este evident impactul Convenției de la Haga. După ani de zile de creștere, numărul răpirilor parentale între numeroșii semnatari ai Convenției a început să scadă. De trei ani de când Statele Unite a ratificat Convenția, Departamentul de Stat a acționat singur în opt sute de cazuri împărțite echitabil între părțile implicate. Din acest total, jumătate dintre copii sunt acasă, fie prin ordinele tribunalelor, fie prin returnare voluntară.

La fel ca în cazul Convenției algeriene, semnatarii au stabilit și asigurat respectarea unui principiu fundamental : interesul copilului nu mai este o problemă locală. Se stipulează că acești copii, viitorul oricărei societăți, merită să fie tratați la cel mai înalt nivel, că ei trebuie să beneficieze de întreaga putere a statului care să-i susțină și să le apere interesele. După cum spunea Anne-Marie Lizin, „trebuie să facem în așa fel încât copiii să fie tot atât de importanți cât contractele de livrare ale gazelor naturale".

Cu toate problemele pe care le-a rezolvat Haga, cu tot potențialul ei, au mai rămas încă multe adăposturi pentru părinții răpitori.

Convenția nu are putere în afara granițelor statelor semnatare, așa că Africa și practic întreaga Asie sunt neprotejate. Spre deosebire de Convenția Franco-Algeriană, Convenția de la Haga mai trebuie să-și facă drum și în statele musulmane. Limitele Convenției fac din acordul franco-algerian un act încă și mai important, un model potrivit pentru eforturile viitoare. Nimeni nu a reușit să creeze punți între două culturi atât de diferite. Reușind să treacă peste secole de conflicte și să unească două guverne care nu aveau încredere unul în altul, au dat prilejul la milioane de oameni să onoreze un principiu universal : ceea ce contează este copilul.

Un alt caz în care este implicată Franța, unul care mărește creditul ce trebuie acordat principiilor invocate în Convenția de la Haga, a început în Anglia, în 1980. Zana și Nadia Munhsen erau niște adolescente britanice obișnuite când tatăl lor le-a propus să petreacă o vacanță în Yemen, țara lui de baștină. Fetele au acceptat bucuroase, gândindu-se la plajele sălbatice și la faptul că vor merge călare pe cămile. Zana avea cincisprezece ani, iar Nadia cu un an mai puțin. Călătoria urma să fie un interludiu exotic înainte de a-și relua școala, dar la aterizare, la o mie de mile de casă, surorile și-au dat seam că tatăl lor le-a păcălit în modul cel mai mișelesc imaginabil. Potrivit obiceiurilor din Yemen, au descoperit că le-a vândut ca soții pentru douăsprezece mii de lire. Cumpărtorii lor le-au dus în sate retrase învecinate și fetele au intrat într-un coșmar ce părea fără sfârșit.

A fi mireasă într-un sat yemenit înseamnă a fi sclavă. Cuvântul soțului sau al socrului este lege absoută. Dacă Zana sau Nadia nu ascultau întocmai ordinele erau bătute cu brutalitate. Își rupeau spatele muncind, treburile domestice fiind făcute ca în Evul Mediu. Nu exista apă curentă, electricitate, telefon sau asistență medicală. Pentru a face rost de apă pentru familiile lor, erau obligate să urce și să coboare pe jos un munte, și asta de douăsprezece ori pe zi, încărcate cu vase grele pe care le transportau pe cap. Au petrecut nenumărate ore măcinând manual

grâul pentru pâine. Când Zana și Nadia, ele însele copii, au născut, faptul s-a petrecut acasă, fără doctor sau medicamente.

Prima oară am auzit despre această dramă în martie 1988, în timpul turneului de promovare a cărții mele în Europa, la câteva zile de la întâlnirea cu „Mamele Algerienilor". Am fost îngrozită. Povestea reușea să lovească în tot ce ține de sentimentul matern.

În 1988 mama a reușit să le localizeze în Yemen și să se bucure de atenția presei britanice. Autoritățile yemenite au fost supuse unor puternice presiuni atât dn partea mass-mediei cât și pe canale diplomatice. Ei au fost de acord s-o elibereze pe Zana în același an, cu condiția să semneze hârtiile de divorț. Chiar și aici au trișat. Hârtiile fiind scrise în arabă, Zana nu avea de unde ști ce semnează, așa că a semnat și acordul de a renunța la custodia fiului ei de doi ani, Marcus.

Nadia a rugat-o să se grăbească să se întoarcă pentru a o lua și pe ea. Deși a promis să aibă grijă de Marcus cât lipsește sora ei, la scurtă vreme copilul a fost luat și dus într-un loc necunoscut.

Zana, întoarsă în Anglia, s-a trezt ruptă de sora ei timp de trei ani, nereușind să comunice în nici un fel, dar n-a putut-o uita nici pe ea, nici pe copil. A depus plângere împotriva tatălui acuzându-l de răpire, cazul judecându-se și acum. A scris o carte intitulată *Sold (Vândute)*, prin care spera să stârnească sufiecient interes încât s-o ajute pe Nadia și copiii ei, precum și pe Marcus.

Am obținut spaltul cărții în limba engleză de la editorul meu german în timpul lansării filmului pe care l-am făcut în Germania în iunie 1991. Deși nu pot spune că este o carte prea bine scrisă — s-au vândut doar nouă mii de exemplare în Anglia — n-am putut-o lăsa din mână.

Scenariul, ca de pe altă lume, situația limită în care se găseau fetele, curajul deosebit al Zanei, toate te obligau s-o citești.

I-am vorbit și editorului meu francez, domnul Fixot, de impresia puternică pe care mi-a produs-o cartea și el a hotărât să-și ia responsabilitatea lasării ei. *Vândute* a fost rescrisă și publicată în Franța ca prim volum al serialului Betty Mahmooody. M-am simțit onorată să scriu

introducerea la ediția franceză care a stârnit un interes fenomenal atât în Franța cât și în Germania. Fixot a apelat la toți ziariștii să transmită un mesaj cititorilor lor : să scrie sau să sune la Ambasada Yemenului și să ceară eliberarea Nadiei. Ambasada a fost hărțuită cerându-i-se răspunsuri urgente. La mai bine de zece ani după ce fetele au fost luate, cazul lor a ajuns celebru.

Pe data de 5 februarie 1992, la șase ani după ce eu și Mahtob am sosit la Ankara, am întâlnit-o pe Zana în biroul lui Fixot. Arăta ca o femeie arabă : păr negru, ochi negri, piele măslinie, dar accentul era pur britanic. Anii în care măcinase grâu și-au lăsat urmele : una dntre încheieturile mâinilor o avea deformată de artrită și vârfurile degetelor lățite pentru totdeauna.

Un program francez foarte popular, „Sacrée Soirés", a hotărât să prezinte povestea surorilor și ne-a invitat pe Zana și pe mine să luăm parte la un spectacol împreună cu ambasadorul Yemenului în Franța. Pe măsură ce spectatorii, atinși în umanitatea lor, auzeau amănuntele privind captivitatea Zanei, ambasadorul s-a simțit din ce în ce mai penibil.

Până la urmă a admis că aceste fete au fost ținute împotriva voinței lor.

— Acești bărbați au făcut un lucru care a determinat o impresie foarte proastă despre întregul popor yemenit, a adăugat el și a promis s-o însoțească pe Zana în Yemen și să o elibereze pe Nadia și copiii lor. Niciodată nu mi s-a relevat mai bine puterea mass-mediei ca în acele momente.

Peste cinci zile Zana și mama ei au plecat în Yemen însoțite de Bernard Fixot și de o echipă a televiziunii. Din nefericire, guvernul yemenit și-a retras toate promisiunile. Nadia, acum în vârstă de douăzeci și șase de ani, a fost adusă să se întâlnească cu cei veniți s-o vadă, dar nu și copiii pe care a trebuit să-i lase în sat. În prezența a treizeci de soldați înarmați, Nadia, tremurând de frică, a insistat că nu vrea să plece. A fost imposibil să dea glas adevăratelor ei sentimente. Nadia și-a dat seama că era prea târziu pentru copiii ei să-i transplanteze într-o cultură atât

de diferită, cu toate că în felul acesta nu mai conta ceea ce-și dorise pentru ea însăși de la viață.

Deși Nadia și copiii au rămas până astăzi în Yemen, acest episod demonstrează un lucru important : publicul francez a devenit conștient și s-a implicat în faptul de a ține captivi niște cetățeni britanici în Yemen. Ceea ce s-a întâmplat nu numai că le-a jignit conștiința, dar i-a determinat să acționeze.

Reacția francezilor trebuie pusă în contextul schimbărilor rapide din lumea noastră. În ultimii ani am fost martorii unor evenimente care au zguduit întreaga planetă. Glasul libertății a fost auzit și acceptat de mulți dintre cei ce au trăit înainte sub dictaturile comuniste. Arabii și israelienii se întâlnesc față în față pentru a negocia pacea. Războiul din Golf a demonstrat cum poate acționa coordonat o uniune de națiuni pentru a pedepsi un act de agresiune.

Luate la un loc, aceste evenimente sugerează urgența definirii unei conștiințe planetare, având ca rezultat unitatea principiilor și acțiunilor, o unitate în dezvoltre, favorizată de progresele revoluționare din comunicații și transport. Cu noua conștiință se relevă și o nouă viziune, care transcede frontierele naționale, prin care se dorește și apărarea până și a celor mai slabi dintre noi. În centrul acestei noi viziuni stă o idee care a inspirat și formarea organizației „O singură lume : o lume a copiilor" pe care Arnie a fondat-o împreună cu mine și anume : toți copiii au drepturi inalienabile ; ei nu trebuie dezrădăcinați cu violență dintr-o cultură pentru a fi transplantați în alta Organizația noastră promovează înțelegerea interculturală și protecția copiilor de pretutindeni. A fost fondată în 1990 ca organizație non-profit și are statut de organizație exceptată de taxe începând din 1991.

În declarația noastră de intenții am spus că organizația avea să fie o parte a noii ordini internaționale, o lume în care bunul simț și măsura au întâietate și în care drepturile copiilor sunt înțelese și protejate.

„One world : for Children" a furnizat o modalitate de ajutorare mult mai sistematică a părinților cărora li s-au

luat copiii și care mă sunau în fiecare z. Ea promovează înțelegerea între culturi, acordă consultații între părinți și anunță aceste victime la agenții și la oamenii de specialitate pentru a-i ajuta în continuare.

Noi nu propunem ca oamenii să evite legăturile romantice cu cei din alte țări ; de fiecare dată când o privesc pe Mahtob îmi amintesc de darurile pe care ți le oferă o asemene relație ; dar sfătuim oamenii să afle cât se poate de multe în legtăură cu tradițiile familiale și culturale ale viitorului soț. Acest mod de a aduce lumină in discuții deschise poate fi doar în folosul unui mariaj și al copiilor ce vor rezulta din el.

Punctul de vedere al Convenției de la Haga este împărtășit și de organizația noastră. Speranța mea este ca numărul membrilor Convenției să fie în creștere. Speram ca unele națiuni, care nu vor semna Convenția, să guverneze totuși în armonie cu principiile ei.

Îmi imaginez o lume în care drepturile copiilor să fie protejate, și diferențele culturale să nu-i despartă, o lume în care nici un copil să nu fie nevoit să se teamă că-și va pierde vreun părinte și nici unul dintre părinți nu va fi dat la o parte.

La trei ani de când Teresa Hobgood m-a prevenit în legătură cu Moody, Mahtob se afla în siguranță lângă mine, dar nu trece totuși o zi în care să mă întreb când va lovi Moody din nou și în care să nu fiu recunoscătoare faptului că-mi trăiesc totuși viața alături de ea.

Împărtășesc suferințele atâtor părinți ai căror copii au fost răpiți sau se tem de o eventuală răpire.

Christy Khan, Ramez Shteih, Craig De Marr, Mariann Saieed, Marie Anne Pinel, la fel ca mii de alți părinți dați la o parte și ale căror povești au rămas neistorisite, au avut de suferit foarte mult din cauza disperării și singurătății. Cu toate acestea au perseverat la fel ca mine în Iran, determinați de cea mai puternică forță cunoscută până azi omenirii : sentimentul de părinte.

Au luptat mai departe din dragoste pentru copiii lor.

ADDENDA

În cazul unei răpiri parentale internaționale, părintele căruia i s-au furat copiii poate invoca Convenția de la Haga, intentînd proces „autorității centrale" din țara de destinație, agenția care este desemnată să asigure îndeplinirea ei fiind în Statele Unite, Biroul pentru servicii consulare destinate cetățenilor, din cadrul Departamentului de Stat. Odată acceptată cererea unui părinte, orice proces privind drepturile de custodie în țara de destinație își pierde obiectul. Coordonat de autoritatea centrală, tribunalul în sarcina căruia cade acest proces poate decide numai în privința faptului că reținerea sau strămutarea a avut loc în condiții legale sau nu. Dacă tribunalul ajunge la concluzia că i s-a stabilit o nouă reședință copilului în țara în care a fost răpit, hotărăște reântoarcerea obligatorie a copilului.

Convenția intră în funcțiune și în cazul în care un părinte încalcă o hotărâre de custodie, sau în cazurile în care nu există vreo hotărâre de custodie, sau în cazurile în care un soț ia copiii într-o călătorie în străinătate fără acordul celuilalt soț. Pentru a minimaliza traumele și dezrădăcinarea copiilor, este stipulată acțiunea foarte rapidă. În Marea Britanie, de exemplu, unde tribunalele sunt foarte curecte și eficiente, copiii sunt returnați în general într-o lună de la formularea plângerii.

Sunt și excepții, dar foarte strict definite. Dacă copilul a trăit în țara de destinație mai mult de un an, tribunalul poate lua hotărârea de a ține copilul acolo, dar numai dacă părintele care l-a răpit poate dovedi că acel copil s-a adaptat noului său mediu. Tribunalul poate refuza returnarea copilului dacă există riscul ca acestuia să i se facă vreun rău fizic sau psihic.

CUPRINS

Mulțumiri 7

PARTEA ÎNTÂI 9

Vieți schimbate 9
Dezvăluiri 29

PARTEA A DOUA 52

Criza 52
Justiția Pakistaneză 52
Vieți bulversate 125
Sperând și înălțând rugi 181

PARTEA A TREIA 219

Mamele algerienilor 219
Îndeplinind un Nasr 252
Moody reacționează 271
Răspunzând chemărilor 299
O singură lume : o lume pentru copii 306
Addenda 314

Ce poate fi mai dureros, îndeosebi pentru o mamă, decât să-i fie răpit copilul?

Ce poate fi mai sfâşietor decât să nu-l vezi crescând, să-i uiţi zâmbetul, să rămâi doar cu jucăriile stricate, cu fotografiile prăfuite, aşteptând, uneori în zadar, clipa revederii?

Ce poate insufla unui părinte mai multă energie şi voinţă, mai mult curaj, mergând pînă la sacrificiul de sine, dacă nu **dragostea pentru copilul său?**

BESTSELLER

EDITURA CRISS★CEZAR

ISBN 973-95968-8-6

LEI 1200